

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**DEVİRİMİN KURUCU İKTİDARI:
İKİNCİ MECLİS (1923-1927)**

Fevzi KAÇER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
EYLÜL - 2010**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**DEVİRİMİN KURUCU İKTİDARI:
İKİNCİ MECLİS (1923-1927)**

DANIŞMAN: Prof. Dr. Haluk ALKAN

Fevzi KAÇER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
EYLÜL - 2010**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DEVİRİMİN KURUCU İKTİDARI:
İKİNCİ MECLİS (1923-1927)**

Fevzi KAÇER

Danışman : Prof. Dr. Haluk ALKAN

Yıl : 2010 , Sayfa: 104+8

Jüri : Prof. Dr. Haluk Alkan (Başkan)
: Doç. Dr. Halil ALTINTAŞ (Üye)
: Yrd. Doç. Dr. İbrahim Ethem TAŞ (Üye)

İkinci Meclis, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temellerinin atıldığı meclistir. Birinci Meclis, Kurtuluş Savaşını vermiş, saltanatı kaldırmış ve bağımsızlık için Lozan'da barış görüşmelerini yürütmüştür. İkinci Meclis, bu barış anlaşmasını kabul etmiş, devletin şeklini belirlemiştir. Belirlediği bu yeni şekil cumhuriyettir. Sonrada bu cumhuriyetin ilelebet yaşayacağı bir ortam yaratmak için eskinin bütün köhnemiş yapılarını ortadan kaldıracak bir devrim süreci başlatmıştır. Bu devrim sürecinin baş mimarı Mustafa Kemal ATATÜRK'tür. Bugünün Türkiye'sini anlayabilmek İkinci Meclis ve İkinci Meclis'teki iradeyi anlayabilmekle mümkündür. Bu çalışmada , İkinci Meclisi oluşturan 1923 seçimleri, bu seçimle gelen milletvekillerinin sosyolojik analizleri, devrim meclisinin çalışmaları ve yasama ve yürütme ilişkileri incelenerek bu gayeye ulaşılmaya çalışılmıştır. Otuzüç ciltlik meclis tutanakları incelenmiş, meclisteki tartışmalar, verilen soru ve gensorular, meclise sunulan kanun tasarı ve teklifler ve bunların meclisteki görüşmeler bu tutanaklar ışığında sınıflandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İkinci Meclis, Türk Devrimi, Cumhuriyet, Tek Parti Dönemi

DEPARTMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY

ABSTRACT

MA THESIS

**THE SECOND TURKISH PARLIAMENT
AS A CONSTITUENT POWER OF
REVOLUTION (1923-127)**

Fevzi KAÇER

Supervisor : Prof. Haluk ALKAN

Year : 2010 , Pages:104+8

Jury : Prof. Haluk ALKAN (Chairperson)
: Assoc. Prof. Halil ALTINTAŞ (Member)
: Assist. Prof. İbrahim Ethem TAŞ (Member)

The Second National Assembly is the assembly where the Turkish Republic was founded. The First National Assembly made The Independence War, abolished the sultanate and parleyed in Lausanne for independence. The Second National Assembly accepted this peace settlement and determined the form of the state. This new form is Republic. Then later it started a revolution process which would abolish all the bedraggled structures of past to create an environment in which the republic would last forever. Mustafa Kemal ATATÜRK is the head of this revolutionary process. To understand contemporary Turkey we should understand The Second National Assembly and the decree in The second National Assembly. In this study, 1923 elections that made Second Assembly, sociological analyses of representatives of this election, the works of revolution assembly and the relationship of legislation and executive power will be examined to understand Turkey. In this paper, thirty-three volumes of assembly's written reports were carefully studied, interrogations and interpellations, drafts and bills of law and the discussions about these were examined in these written reports.

Keywords: The Second Parliament in Turkey, Revolution, Turkish Revolution, Republic, One Party Period in Turkey

ÖN SÖZ

Yeni bir devlet kurmak ve bu yeni devleti kurarken geçmiş yapıları tasfiye ederek, yeni bir şekil, yeni bir yönetim tarzı, yeni bir yaşam şekli ve hatta yeni bir düşünme biçimi ile halkı da dönüştürmek, işte İkinci Meclisi oluşturan devrimci kadronun yaptığı budur. 33 ciltlik meclis tutanaklarını incelemek uzun bir zaman aldı. Bu inceleme sırasında kendimi, meclisteki bir sırada oturmuş gibi hissettiğim ve kürsüdeki hatibin konuşmasına kendimi kaptırdığım çok oldu. Meclisin en konuşkan milletvekilleri Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey ve Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey'in sözleri, ifadeleri tutanakları okumayı bıraktığım zaman bile zihnimde yankılanmaya devam ediyordu. Bugün dünyanın sayılı devletleri içinde, önemli bir yeri olan Türkiye'yi anlamak için devrimlerin yapıldığı ortamı çok iyi bilmek gerekmektedir. Bu tez çalışmasında İkinci Meclis, tarihsel bir olgu olarak değil siyasi analize tabi tutularak incelenmiştir.

Yüksek Lisans Tezi olarak bu konuyu bana öneren, çalışmam süresince çalışmamı planlayan ve yol gösteren danışman hocam Prof.Dr. Haluk ALKAN'a, Yüksek Lisans eğitimim boyunca fikirlerinden yararlandığım hocalarım, Prof.Dr. A.Hamdi AYDIN'a, Doç.Dr. Uğur YILDIRIM'a Yrd.Doç.Dr. Atilla DOĞAN'a, Yrd.Doç.Dr. İ.Ethem TAŞ'a, Yrd.Doç.Dr. M.Cevher MARİN'e, Doç. Dr.Hakan ALTINTAŞ'a teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında beni destekleyip, sabır gösteren eşime, beni çalışmaktan alı koyup oyunlarına katarak bu çalışmanın daha uzun bir zamanda tamamlamasına neden olan iki minik kızıma da teşekkür ederim.

Fevzi KAÇER
Kahramanmaraş- 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLOLAR LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
1. GİRİŞ.....	1
2. KONUyla İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR.....	5
3. 1923 SEÇİMLERİ.....	8
3.1. 1923 Seçimlerine Doğru.....	8
3.2. Seçim Kararının Alınması.....	14
3.3. Seçim Kanununda Değişiklik.....	17
3.4. 1923 Seçimlerinin Yasal Çerçevesi ve Seçim Süreci.....	18
3.5. Adaylık ve Adayların Belirlenmesi.....	19
3.6. Seçim Çevresi, İkinci Seçmen ve Milletvekili Sayısı.....	20
3.7. Seçime Katılan Gruplar.....	21
4. İKİNCİ MECLİSİN SOSYOLOJİK TEMELİ.....	23
4.1. İkinci Meclis Üye Sayısı.....	23
4.2. Milletvekillerinin Yaş Grupları.....	28
4.3. Milletvekillerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	30
4.4. Milletvekillerinin Meslek Dağılımları.....	32
4.5. Milletvekillerinin Lokalite Düzeyleri.....	33
4.6. Milletvekillerinin Parlamento Deneyimleri.....	34
5. BİR DEVRİM MECLİSİ OLARAK İKİNCİ MECLİS ÇALIŞMALARI.....	37
5.1. Lozan Barış Anlaşması.....	37
5.2. Ankara'nın Başkent Yapılması.....	39
5.3. Cumhuriyetin İlanı.....	40
5.4. Üç Devrim Yasası.....	44
5.4.1. Şeriye ve Efkaf ve Erkanı Harbiye Umumiye Vekaletlerinin Kaldırılması.....	45
5.4.2. Halifeliğin Kaldırılması.....	46
5.4.3. Tevhid-i Tedrisat Kanunu.....	48
5.5. 1924 Anayasasının Kabul Edilmesi.....	50
5.6. Takrir-i Sükun Kanunu.....	57
5.7. Şapka İktisası (Giyilmesi) Kanunu.....	59
5.8. Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması.....	62
5.9. Saatlerin ve Takvimin Değiştirilmesi.....	63
5.10. Hukuk Alanında Yapılan Devrimler.....	64
5.10.1. Medeni Kanunu'nun kabulü.....	65
5.10.2. Ceza Kanunu'nun Kabulü.....	67
5.10.3. Borçlar Kanunu'nun Kabulü.....	69
5.10.4. Ticaret Kanunu'nun Kabulü.....	69
6. İKİNCİ MECLİSTE YASAMA YÜRÜTME İLİŞKİLERİ.....	71
6.1. İkinci Meclis'in Yapısı.....	71
6.1.1. İkinci Meclis'in hukuksal Düzeni.....	71
6.1.2. İkinci Meclis'in Çalışma Süresi.....	71
6.1.3. İkinci Meclis'in Başkanlık Divanları.....	73
6.1.4. Şube ve Encümenler (Komisyonlar).....	78
6.2. İkinci Meclis'in Yasama Faaliyeti.....	79

6.2.1. Birinci Yasama Yılı.....	80
6.2.2. İkinci Yasama Yılı.....	80
6.2.3. Üçüncü Yasama Yılı.....	81
6.2.4. Dördüncü Yasama Yılı.....	82
6.2.5. Kanun Teklifi Vermiş Olan Milletvekillerinin Bölgelere Göre Sınıflandırılması.....	84
6.2.6. Tasarı ve Tekliflerin Sınıflandırılması.....	86
6.3. İkinci Meclis'in Denetim Faaliyeti.....	89
6.4. İkinci Meclis'te Hükümetler.....	89
6.4.1. İkinci Meclis'te Birinci Hükümet (14 Ağustos 1923-27 Ekim 1923)...	90
6.4.2. İkinci Meclis'te İkinci Hükümet (30 Ekim 1923- 6 Mart 1924)....	91
6.4.3. İkinci Meclis'te Üçüncü Hükümet (6 Mart 1924- 22 Kasım 1924).....	93
6.4.4. İkinci Meclis'te Dördüncü Hükümet (22 Kasım 1924- 3 Mart 1925)...	94
6.5.4. İkinci Meclis'te Beşinci Hükümet (4 Mart 1925- 1 Kasım 1927).....	95
6.5. İkinci Mecliste Muhalefet: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası.....	96
6.6. İkinci Meclis Döneminin Sona Ermesi.....	98
7. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	99
KAYNAKLAR.....	103
ÖZ GEÇMİŞ	
EKLER	
EK1 Kanun Tasarıları Listesi	
EK2 Kanun Teklifleri Listesi	

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1. Nüfusa Oranlı Milletvekili Sayısı.....	20
Tablo 3.2. Nüfusa Oranlı İkinci Seçmen Sayıları.....	20
Tablo 4.1. 1923 Genel Seçim ve Ara Seçimlerle Gelen Milletvekillerinin Seçim Bölgelerine Göre İsim Listesi.....	23
Tablo 4.2. 1923 Yılı İtibariyle Yaş Dökümü.....	28
Tablo 4.3. Milletvekilleri Yaş Aralığı.....	29
Tablo 4.4. Milletvekillerinin Öğrenim Gördükleri Eğitim Kurumları.....	31
Tablo 4.5. Milletvekillerin Eğitim Durumları.....	31
Tablo 4.6. Milletvekillerin Meslek Dağılımları.....	32
Tablo 4.7. Milletvekillerin Lokalite Düzeyleri.....	33
Tablo 4.8. İkinci Meclis Üyelerinin Parlamento Deneyimleri.....	35
Tablo 4.9. Parlamento Deneyimi Olan Milletvekili Sayıları.....	35
Tablo 5.1. Türk Medeni Kanunu'nu Hazırlayan Komisyon.....	67
Tablo 5.2. Türk Ceza Kanunu'nu Tasarısını Hazırlayan Komisyon.....	69
Tablo 6.1. İkinci Meclis'in Çalışma Dönemleri.....	73
Tablo 6.2. Geçici Başkanlık Divanı.....	74
Tablo 6.3. Birinci Yasama Yılı Başkanlık Divanı.....	74
Tablo 6.4. İkinci Yasama Yılı Birinci Başkanlık Divanı.....	75
Tablo 6.5. İkinci Yasama Yılı İkinci Başkanlık Divanı.....	76
Tablo 6.6. Üçüncü Yasama Yılı Başkanlık Divanı.....	77
Tablo 6.7. Dördüncü Yasama Yılı Başkanlık Divanı.....	77
Tablo 6.8. Birinci Toplantı Dönemi Yasama Faaliyeti.....	80
Tablo 6.9. İkinci Toplantı Dönemi Yasama Faaliyeti.....	81
Tablo 6.10. Üçüncü Toplantı Dönemi Yasama Faaliyeti.....	82
Tablo 6.11. Dördüncü Toplantı Dönemi Yasama Faaliyeti.....	82
Tablo 6.12. İkinci Meclis'te Verilen Önerge Sayıları.....	84
Tablo 6.13. Bölgelere Göre Milletvekillerinin Vermiş Oldukları Teklif Sayıları....	85
Tablo 6.14. Sınıflandırılmış Kanun Teklifleri.....	87
Tablo 6.15. Sınıflandırılmış Kanun Tasarıları.....	88
Tablo 6.16. Yasama Dönemlerine Göre Verilen Soru ve Gensoru Sayısı.....	89
Tablo 6.17. İkinci Meclis'te Görev Yapan Hükümetler ve Çalışma Dönemleri...	90
Tablo 6.18. Birinci Hükümet.....	91
Tablo 6.19. İkinci Hükümet.....	92
Tablo 6.20. Üçüncü Hükümet.....	94
Tablo 6.21. Dördüncü Hükümet.....	95
Tablo 6.22. Beşinci Hükümet.....	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekiller</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1. Milletvekilleri Yaş Aralığı.....	29
Şekil 4.2. Milletvekilleri Eğitim Durumları.....	32
Şekil 4.3. Milletvekilleri Lokalite Düzeyi.....	34
Şekil 4.4. Parlamento Deneyimi Olan Milletvekillerin Sayı ve Yüzdeleri.....	36
Şekil 6.1. İkinci Meclise Sunulan Kanun Tasarı ve Teklif Sayıları.....	83
Şekil 6.2. Yasallaşan ve Yasallaşmayan Teklif Sayıları.....	83
Şekil 6.3. Dönemler Bazında Önerge Sayıları	84
Şekil 6.4. Tekliflerin Bölgelere Göre Dağılımları.....	85

KISALTMALAR

A-RHMC	: Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
A-RHM Grubu	: Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu
AÜDTCF	: Atatürk Üniversitesi Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi
C	: Cilt
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
D	: Dönem
HF	: Halk Fırkası
KEE	: Kanunu Esasi Encümeni
KSÜ	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
S	: Sayfa
TpCF	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMM Z.C.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri

1. GİRİŞ

Her bakımdan zamanını doldurmuş ve birinci dünya savaşı sonucunda yok olmaya mahkûm olmuş Osmanlı İmparatorluğu'nun bünyesinde yaşayan, özgürlüğüne tarih boyunca hayatından daha fazla kıymet vermiş Türk milleti, kayıtsız ve şartsız egemenliğine ve Misak-ı Milli diye adlandırdığı vatanına ne pahasına olursa olsun sahip çıkmak için Mustafa Kemal Paşa önderliğinde, 23 Nisan 1920 tarihinde kurulan Büyük Millet Meclisi ile kurtuluş savaşını gerçekleştirmiştir. Büyük gayretler ve özveriler ile yokluk içinde verilen Milli Mücadele, 30 Ağustos 1922 tarihinde kazanılan Büyük Zafer'den sonra imzalanan Mudanya ateşkes anlaşması ile sona ermiş ve kesin barış için Lozan'da görüşmelere başlanmıştır.

Bu mücadelenin meşruiyet kaynağı olan Birinci Meclis, çok farklı düşüncede milletvekillerini bir arada barındırıyordu. Farklı düşüncelere ve eğilimlere sahip olan bu milletvekillerini bir arada tutan ortak değer ülkeyi düşman işgalinden kurtarma fikridir. Yeni bir devletin kurulduğu açıkça ortaya çıktıktan sonra, yeni rejimin temel taşlarının nasıl olması gerektiği konusundaki farklılıklar üyelerin birlikteliğini bozmuş ve meclis faaliyetlerini zorlaştırmıştır. Lozan görüşmeleri sürerken meclis içinde büyük bir muhalefetin oluşması Lozan Barış Anlaşması'nın mecliste onaylanmayacağı konusunda şüpheler doğurmuştur. 1 Nisan 1923 tarihinde seçimlerin yenilenmesine karar verilmiş ve böylece Birinci Meclis dönemi sona ermiştir. Seçim sürecinde Gazi Mustafa Kemal Paşa seçime girecek adayların tespiti ile bizzat kendisi ilgilenmiş köklü değişikliklerin hayata geçirilmesi için uyumlu bir meclis oluşturmaya çalışmıştır. Yapılan seçimlerden sonra 11 Ağustos 1923 tarihinde ikinci meclis toplanmıştır. 1923-1927 yıllarını kapsayan İkinci Meclis, kurucu bir meclis olarak görev yapmış, Lozan Barış Anlaşmasını onaylayarak, yeni bir devletin, Türkiye Devleti'nin temelini atmış, Cumhuriyeti ilan etmiş, özgürlükçü yeni bir anayasa kabul etmiş, eğitimden, hukuka, iktisadi hayattan kültür ve sanata kadar geniş bir alanda devrimler gerçekleştirmiştir. İkinci Meclis, Türk Devrimi'nin en büyük ve hayati önemdeki atılımlarını hayata geçirerek, Türk milletini çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmaya çalışan devrimin kurucu iktidarı olmuştur. Devlet ve toplumun çağdaşlaşmasına yönelik siyasal, sosyal, hukuksal, kültürel ve ekonomik alanlarda gerçekleştirilen bu köklü değişikliklerin "devrim" özelliğini taşımasının temel nedeni, bu değişimlerin ani ve çok kısa sürede gerçekleştirilmiş olmalarıdır.

Devrim kelimesi, dilimize Fransızca "revolution" karşılığında alınmıştır. Fransa'da 1789'da Fransız devlet ve sosyoekonomik yapısının, ani ve kuvvet yoluyla değişimini tanımlayan kelime, somut anlamdaki değişimleri ifade ederken; 1789'da Fransa'daki bu toplumsal olay için kullanılmıştır. Fransız Devrimi ile ilgili tanımlamadaki esaslar, daha sonraki siyasal-sosyal-ekonomik olayların tanımlanmasında da belirleyici olmuştur. Tarihçiler, hukukçular, sosyologlar değişik tanımlamalar yapmakla birlikte, devrim kavramının temel unsurunun, esasta kuvvet yoluyla bir düzen değişikliği olduğunu kabul etmektedirler (Aybars, 1991: 143).

Devrim üç safhada gerçekleşir. Birinci safha, toplumda değişiklik fikrinin yeni fikir tohumlarının atıldığı ve geliştirildiği devredir; daha çok düşünürlerin ve yazarların hazırladıkları, yön verdikleri bir safhadır. Devrim fikri, halk yığınlarınca benimsenince maddi bir güç haline gelir. İkinci safha eylem safhasıdır. Bu devre, bir anlamı ile ihtilali ifade eder. İhtilal bazı etkenlerin içgücüyü patlar. Bu patlamanın temelinde, toplumdaki çıkarları çelişen sınıfların çatışması yatar. Bilindiği gibi ihtilal başarıya ulaşırsa yani etkili olursa meşruluk kazanır. Üçüncü safhada ise yıkılan, bozulan düzenin yerine bir

yenisini koymak söz konusudur. Bu yeniden kurma ile devrim başarılmış olur (Sarica, 1981: 5-6)

Halk hareketi şeklinde gelişen devrime, yeni bir hükümet biçimi oluşturan politik değişme süreci de diyebiliriz. Örnek vermek gerekirse; Fransız İhtilâli'nin sonrasında ortaya çıkan sonuç bir devrimdir. Çünkü dünya hiç tanımadığı kavramları bu ihtilâlin ardından tanımıştır. Cumhuriyet, özgürlük, eşitlik gibi... Bolşevik İhtilâli ardından ortaya çıkan sonuç da bir devrimdir. Çünkü Çarlık rejiminin yerine, bu rejimle hiç ilgisi olmayan Bolşevik rejimi gelmiştir. Bu anlamda ele alınırsa Türkiye'de, Cumhuriyet rejimine geçiş de bir devrimdir. Kısaca "devrim"e "devrilmiş olanın yerine konan" da diyebiliriz.

Devrimin eylem safhası olan İhtilâl, bir devletin var olan siyasî düzenini ortadan kaldırmak için, hukuk kurallarına başvurmadan, güçlü liderlerin önderliğinde ve zor kullanarak yapılan geniş bir harekettir. Genellikle, halk arasındaki siyasî, sosyal ve ekonomik dengesizliklerin büyümesi sonucunda meydana gelir. İhtilâl, devrimin eylem safhasıdır. İhtilâllerin ardından devrimler gelir. İhtilâller kısa süreli ve çok hızlı bir gelişim gösterir. İhtilâlin başarısı, sonucunda ortaya konan devrimlerin başarısıyla doğru orantılıdır. İhtilal devrimin amacı değil vasıtasıdır. İhtilâllere 1789 Fransız ve 1917 Bolşevik ihtilâllerini örnek olarak verebiliriz.

Her devrim kendi ideolojisini, kendi siyasal, ulusal ve kültürel düzenini oluşturmak geliştirmek, gelinmek istenen noktaya ulaşabilmek için halk kitleleri tarafından içtenlikle tüm bunların benimsenmesini ve bunun bir yaşam tarzı olarak toplum hayatına geçirilmesini gerektirir. Yapılan devrimin karşı bir devrimle yıkılmasının önlenmesi, sürekli olmasının sağlanması ve yaygınlaşması yeni kurulan düzenin tüm ulusça benimsenmesi, meşru görülmesi, hayat tarzı olarak benimsenmesi, inanç, ülkü olarak bireylerin zihninde yer etmesine bağlıdır. Devrimlerin yaşaması ve gelişmesi bu unsurların sağlanmasına bağlıdır (Kili, 2001: 380).

Atatürk, Türk Devrimi'nin tanımını 5 Kasım 1925 tarihinde Ankara Hukuk Fakültesi'nin açılışında şöyle yapmaktadır:

Türk Devrimi Nedir? Bu devrim, kelimenin ilk anda işaret ettiği ihtilâl manasından başka, ondan daha geniş bir değişikliği ifade etmektedir. Bugünkü devletimizin şekli, asırlardan beri gelen eski şekilleri ortadan kaldıran en gelişmiş tarz olmuştur. Millet varlığını devam ettirmesi için fertleri arasında düşündüğü müşterek bağ, asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini değiştirmiş, yani millet, din ve mezhep bağı yerine Türk Milliyetçiliği etrafında toplamıştır. Millet, uluslararası genel mücadele sahasında hayat sebebi olacak ilim ve vâsitanın ancak çağdaş medeniyette bulunabileceğini bir değişmez gerçek olarak kabul etmiştir. Netice olarak, millet saydığım değişiklik ve devrimlerin tabii ve zarurî icabı olarak umumi idaresinin ve bütün kanunlarının ancak dünyevi ihtiyaçlardan mülhem ve ihtiyacın değişme ve gelişmesiyle mütemadiyen değişme ve gelişmesi esas olan dünyevi bir zihniyeti hayatı boyunca devam edecek bir idare saymıştır. Büyük milletimizin hayatının seyrinde vücuda getirdiği bu değişiklikler herhangi bir ihtilaldan çok fazla, çok yüksek olan en muazzam devrimlerdendir (Kocatürk, 1999: 87-88).

Eskimiş, çağın gerisinde kalmış ve halkın ihtiyaçlarına cevap veremeyen kurumların, anlayışları tasfiye ederek, yeni kurulan devletin ruhuna uygun atılımlar yapan İkinci Meclis, devrimci ve ilerici bir anlayışı temsil etmiştir.

Meclisin, ilk önce İngiltere’de ortaya çıktığı ve orada geliştiği kabul edilmektedir. İngiltere’de ilk dönemlerde, feodal beylerin, asilzadelerin ve din adamlarının meydana getirdiği bu meclise Magnum Concilium (Büyük Şura) ismi verilmiştir. Zamanla bu mecliste temsil edilen sınıflar artmış ve I. Edward zamanında 1265 yılında modern parlamentoda, hemen hemen İngiliz halkının tamamı temsil edilmiştir. Zaman içerisinde bu kurul kurumsallaşmış ve şövalyeler ile burjuvazi alt kamarayı (Avam Kamarası-House of Commons), diğerleri de üst kamarayı (Lordlar Kamarası-House of Lords) oluşturmuştur (Araslı, 1972: 14-15).

Türkiye’de hukuki yetki ve görevleri bakımında ilk meclis 1876 Kanunu Esasi’nin öngördüğü Meclis-i Mebusandır. Türkçe’de parlamento kavramının karşılığı olarak kullanılan meclis kavramı, Arapça “oturmak” anlamına gelen ‘cülûs’ kelimesinden türemiştir. Oturulacak, toplanacak yer, görüşülecek bir sorun için bir araya gelmiş insan topluluğu, devlet için bir başkan ile üyelere dayanarak oluşan topluluk anlamlarına gelmektedir (Osmanlıca-Türkçe Sözlük, s.263).

Meclis, egemenlik anlayışından doğan bir kurum olup, halk egemenliğinin temsil edildiği yerdir. Millî egemenlik teorisine göre, egemenlik, kayıtsız ve şartsız millete aittir. Ancak, millet soyut (mücerret) bir varlık olduğu için, millet iradesi temsilcileri vasıtası ile ifade olunur. Temsilî demokrasi, teorinin kaçınılmaz bir sonucudur.

Millî egemenlik teorisi aynı zamanda temsili demokrasinin eksiksiz, kusursuz, en saf şekilde kullanılmasını gerektirir. Halkın, millet temsilcileri üzerinde etki ve denetim yetkisi yoktur. Seçilen milletvekilleri, seçildikleri bölgenin değil, milletin temsilcisidirler. Seçmenler, temsilcilere direktif ve talimat veremezler.

Genel iradenin, millî iradenin devir ve ferağ edilmemesi, bölünmezliği, kuvvetler birliği sistemini zorunlu kılar. Bölünmeyen, devir ve ferağ edilmeyen millî irade, egemenliğin üç ayrı kuvvet elinde bulundurulmasını da imkânsız kılar.

Türk devriminin de bir temel ilkesi olan millî egemenlik ilkesinin, Türk siyasi hayatında yer alışı ve kamu hukukuna girişi, Mustafa Kemal’in Samsun’a çıkışı ile Türk devriminin aksiyon evresi ile başlar. Yeni Türk Devletinin kuruluş hazırlıkları içinde, fikrî ve nazarî yönden gelişen ve oluşan millî egemenlik ilkesi, yeni Devletin kuruluşu ile kamu hukukunun bir ilkesi olmuş ve anayasalarımıza girmiştir.

Mustafa Kemal, milli mücadeleye başladığında, egemenliğin bir kişinin veya küçük bir grubun elinde olmasını kabul etmemiş, egemenliği halka mal etmek istemiştir. Bunun içinde Osmanlı Meclis-i Mebusanı dağıldıktan sonra, seçimlerin yapılmasını istemiş ve olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin kurulmasını sağlamıştır. Bu meclis 1 Nisan 1923 tarihinde seçim kararı olarak dağılmış ve yapılan seçimler sonucunda İkinci Meclis toplanmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde ikinci meclis ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar özetlenerek değerlendirilmiştir. İkinci bölümde, Birinci Mecliste seçim kararının alınmasına yol açan nedenler, İkinci Meclisi meydana getiren 1923 seçimlerine nasıl karar verildiği, seçim kanununda yapılan değişiklikler, seçimlerin yasal çerçevesi ve seçim süreci, Milletvekili adaylığı ve adayların belirlenmesi, seçimlerin kaç seçim çevresinde yapıldığı, ikinci seçmenlerin ve milletvekillerinin sayısının nasıl belirlendiği ve seçime katılan gruplar incelenmiştir. Üçüncü Bölümde, İkinci Meclisi oluşturan milletvekillerinin sosyolojik analizi yapılarak, meclis üye sayısı, üyelerin yaş grupları, eğitim düzeyleri, meslekleri, lokalite düzeyi ve parlamento

deneyimi bakımından mevcut bileşimi incelenmiştir. Dördüncü bölümde, bir devrim meclisi olarak ikinci meclisin devrimci faaliyetleri ele alınmıştır. Bu bağlamda, Lozan Barış Anlaşması, Ankara'nın başkent yapılması, cumhuriyetin ilanı, Halifeliğin kaldırılması, eğitimin birleştirilmesi, genelkurmay başkanının bakanlar kurulu bileşiminden çıkarılması, şapka kanunu, ve hukuk alanında çıkarılan kanunlar meclis tutanakları incelenerek, meclisteki tartışmaları da yansıtabilecek şekilde ele alınmıştır. Beşinci Bölümde, yasa ve yürütme ilişkileri bağlamında, meclisin hukuksal düzeni, çalışma süreleri, başkanlık divanları, meclisin şubelere ayrılması ve oluşturulan komisyonlar, meclisin denetim faaliyetleri, meclise sunulan kanun tasarısı ve teklifleri, bu dönemde kurulan hükümetler incelenmiştir. Otuz üç ciltlik meclis tutanaklarının tek tek taranması sonucu, meclise sunulan kanun tasarısı ve teklifleri, bunlarının yasallaşp yasallaşmadığı ve ne kadarının devir ettiğine dair tablolar çalışmanın ekinde sunulmuştur.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temellerini atan, kurumlaştıran ve günümüze değin etkileri devam eden devrimleri yapan bir meclis olmasına rağmen İkinci Meclisin üzerinde yeterli bir araştırma yapıldığı ve hak ettiği ilgiyi gördüğü söylenemez. Doğrudan İkinci Meclisi konu edinen çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. İkinci Meclisi konu edinen kapsamlı üç adet çalışma mevcuttur. Bunlar: Kazım Öztürk'ün Türk Parlamento Tarihi II. Dönem 3 cilt (TBMM Vakfı yayını, Ankara 1993), Dursun Gök'ün İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi (1923-1927) (Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya,1995) ve Işıl Çakan'ın Türk Parlamento Tarihinde İkinci Meclis (Çağdaş Yayınları, İstanbul,1999) adlı çalışmalarıdır. Ayrıca direk İkinci Meclis'i konu almamakla birlikte Ahmet Demirel'in Birinci Mecliste Muhalefet İkinci Grup, (İletişim Yayınları, İstanbul ,2007) çalışması da, Birinci Meclis'in nasıl bir ortamda seçim kararı aldığı ve İkinci Meclis'i oluşturan 1923 seçimleri ile ilgili bir bölüm içermesi açısından önemli bir çalışmadır. İkinci Meclis döneminde gerçekleştirilen devrimler birçok kitap ve araştırmaya konu olduğu halde bu devrimleri gerçekleştiren Parlamentonun yeterli ilgiyi görmemiş olması anlaşılabilir değildir.

Kazım Öztürk'ün çalışması, İkinci Mecliste görev yapmış Milletvekillerinin özgeçmişlerini detaylı bir şekilde ihtiva ettiği için kaynak eser niteliğindedir. Bu çalışmada önemli konulardaki meclis genel kurulundaki görüşmelerin tutanaklarına da yer verilmiştir. Meclis başkanlarının yasama yılı sonunda, yapmış oldukları değerlendirme konuşmalarında yer verdikleri, yasama yılı içinde yapılan çalışmaların dökümünden faydalanılarak yasama dönemleri bazında, kanun tasarı ve teklifler sayıları, tefsir ve meclis kararı sayıları, soru, gensoru ve önerge sayılarını gösteren bir meclis çalışma tablosuna yer vermiş olması bu alanda çalışma yapacaklara önemli bir kolaylık sağlamıştır. Işıl Çakan da çalışmasında bu tablodaki bilgilerin büyük bir kısmını kullanmıştır. Ancak otuz üç ciltlik meclis tutanaklarını inceleyerek ulaştığımız kanun tasarı ve teklif sayıları ile bu tablodaki bilgiler arasında tutarsızlıklar görülmüştür. İkinci Meclis'e sunulan kanun tasarı ve teklifleri ile Birinci Meclis'ten devir alınarak meclise sunulan kanun tasarı ve tekliflerinin dökümü çalışmamızın ekleri kısmında verilmiştir.

Kazım Öztürk'ün çalışmasında milletvekillerinin özgeçmişleri verilirken, Birinci Mecliste görev yapmış kişilerin özgeçmişlerine yer vermemiş. Bu kişilerin özgeçmişleri bir önceki dönem ile ilgili yapılan çalışmada yer verildiğini belirtmekle yetinmiş, bu durum kitaptan faydalanmayı zorlaştırmaktadır.

İkinci Meclis'in faaliyetlerini içeren Dursun Gök'ün çalışması, ağırlıklı olarak meclis tutanaklarından faydalanılarak, tarih alanında yapılmış bir çalışmadır. Olaylar tutanакlara göre aktarılmış herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Bu çalışmada milletvekilleri ile ilgili verilen bilgilerin bir kısmı diğer çalışmalardaki bilgilerle ve bizim çalışmamızda ulaştığımız bilgilerle uyuşmamaktadır. İkinci Mecliste görev yapan toplam milletvekili sayıları konusunda bir netlik olmasına karşılık Gök, 333 olması gereken milletvekili sayısını 314 olarak belirtmiştir. Ayrıca Meclis-i Mebusan'da görev yapmış milletvekili sayısı 77 olarak verilmektedir. Işıl Çakan'ın çalışmasında bu 95 kişi, bizim çalışmamızda ise 96 kişidir. Işıl Çakan ile bizim çalışmamız arasında bir kişilik bir fark söz konusudur. Dursun Gök'ün vermiş olduğu rakam çok düşük kalmaktadır. Birinci Meclis'te görev yapıp İkinci Meclise yeniden seçilen milletvekillerin sayısını ise 96 olarak vermiştir. Bu sayı da çok düşük kalmaktadır, yeniden seçilen milletvekilleri Işıl Çakan'ın çalışmasında 121, bizim

çalışmamızda 122 kişidir. İkinci Meclise ilk defa seçilen milletvekilleri konusunda da benzer bir durum söz konusudur. İkinci Mecliste görev yapan milletvekili sayısını 121 olarak vermektedir. Bu sayılar toplandığında İkinci Mecliste görev yapan milletvekili sayısı 297 olmaktadır.

Dursun Gök'ün çalışmasında ara seçimle gelen milletvekillerini katmadığı için böyle bir durum ortaya çıkmış olabilir diye toplam milletvekili sayısına baktığımızda aynı karışıklık burada da söz konusudur. İkinci Meclis'e seçilen milletvekili sayısı 287 olarak verilmiş. Dört yıllık çalışma süresi içinde, istifa ve ölümler neticesinde yapılan ara seçimlerle birlikte İkinci Mecliste görev yapan milletvekili sayısını ise 314 olarak belirtilmiştir. Bu durumda yukarıdaki 297 milletvekili sayısına hiçbir şekilde ulaşılamamaktadır. Burada anlaşılan bir hesap hatası söz konusudur.

Dursun Gök'ün çalışmasında milletvekili yaş ortalaması yüzde 47 olarak belirtilmektedir. Bizim çalışmamızda bu oran yüzde 43 civarındadır. Ayrıca meclisin en geç milletvekili olarak 1894 doğumlu Siverek milletvekili Halil Fahri Bey gösterilmektedir. Kazım Öztürk'ün çalışmasında Halil Fahri Bey 1892 doğumlu olarak verilmektedir. Kazım Öztürk'ün çalışmasında 1894 doğumlu tek bir milletvekili vardır, o da Diyarbakır milletvekili Abdulkadir Cavit Ekin Bey'dir. İkinci Meclisi oluşturan 1923 seçimlerinde milletvekili seçilme şartlarından biri otuz yaşını bitirmiş olmaktadır. Bu yüzden 1923 seçimlerine 1894 doğumlu olan kişiler otuz yaşını bitirmiş olmadıklarından katılamamışlardır. Ancak daha sonra araseçimlerde 1894 doğumlu olanlar 30 yaş şartını yerine getirdikleri için milletvekili seçilebilmişlerdir. Halil Fahri Bey de Abdulkadir Cavit Ekin Bey de araseçimle gelen milletvekilleridir. Ancak 1894 doğumlu olan Halil Fahri Bey değil, Abdulkadir Cavit Bey'dir.

Üçüncü çalışma Işıl Çakan'nın çalışması, en son yapılan çalışma ve aynı zamanda en çok analiz içeren ve en kapsamlı çalışmadır. Kitabın sunumunda Prof.Dr. Bülent Tanör'un de belirttiği gibi yapısal ve işlevsel tahliller yapılmış, "tarihte siyasal sosyoloji" denilebilecek alana denk düşen bir çalışmadır. Özellikle milletvekillerinin sosyolojik analizleri çok kapsamlı ve tutarlı bir çalışma olarak dikkat çekmektedir.

Bu Çalışmanın birinci bölümünde İkinci Meclis'in oluşumuna yol veren gelişmeler ve seçim atmosferi ele alınmış bu kapsamda, Birinci Meclis'ten İkinci Meclise geçiş nedenleri üzerinde geniş bir şekilde durularak ileri sürülen görüşlerin bir özeti verilmeyle çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde en dikkat çekici kısım İkinci Meclisin yapısal analizi yapıldığı kısımdır. Bölümün başında İkinci Meclis üye sayısının tespiti ve ölüm ve istifalar sonucu boşalan milletvekillikleri için yapılan ara seçimlerle gelen milletvekilleri detaylı ve ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca Milletvekillerinin sosyoekonomik durumlarının çözümlenmesine yönelik, yaş grupları, yerellik, eğitim düzeyi, mesleki altyapı, parlamenter deneyim, yeniden seçilebilme yetkinliği gibi başlıklar altında milletvekillerinin durumları analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde, İkinci Meclis'in işlevsel analizi başlığı altında, meclise işlerlik kazandıran hukuksal ve iç örgütsel yapı üzerinde durulmuştur. Bununla ilgili olarak yürürlükte olan yasal düzenlemeler ve meclis iç tüzüğü üzerinde durulmuş, İkinci Meclis'in çalışma süresi boyunca, meclis idare heyeti dönemler itibarıyla verilmiştir. İkinci Meclis'in yasama faaliyeti üzerinde durulmuş, kanun tekliflerinin sınıflandırılması yapılmış ve bir çalışma tablosu çıkarılmıştır. Bu çalışma tablosundaki verilerin büyük bir kısmı için, Kazım Öztürk'ün yukarıda değindiğimiz çalışmasındaki veriler kullanılmıştır. Yine yukarıda değindiğimiz gibi, Kazım Öztürk'te bu bilgileri yasama dönemi sonunda meclis başkanın yasama dönemini değerlendirdiği konuşmasında vermiş olduğu sayıları esas

olarak oluşturduğu için bazı eksiklikler taşımakta ve dönemin yasama faaliyetini tam olarak yansıtmamaktadır. İkinci Meclis'in Birinci Meclis'ten kalan yasama faaliyetlerini devir aldığı için burada bir karışıklık söz konusudur. Bu yasama faaliyetleri içinde Meclis-i Mebusan döneminden eksik kalan işlerde vardır. Bu bölümde ayrıca İkinci Meclis döneminde geliştirilen başlıca politikalar olarak, cumhuriyetin ilanı, halifelğin kaldırılması, 3 Mart 1924 tarihli devrim kanunları, 1924 Anayasası'nın kabul edilmesi gibi konular ele alınmıştır. Devlet teşkilatındaki yapılanmalar, toplumsal ve iktisadi yaşamla ilgili düzenlemeler, dış politika, iç sorunlar gibi başlıklar üçüncü bölümde incelenen konular arasındadır.

Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümde ise İkinci Meclis döneminde muhalefet ve meclisin denetim işlevi ele alınmıştır. İkinci Meclis döneminde Halk Fırkası'ndan ayrılan milletvekillerin kurduğu Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasına neden olan dinamikler, üyeleri, meclis faaliyetleri gibi konular ele alınmıştır. Meclisin denetim faaliyeti olarak, soru, gensoru, meclis tahkikat araçlarının kullanılarak yapılan denetim incelenmiştir.

Çalışmanın genelinde meclis tutanakları birincil kaynak olarak kullanılmış, dönemin gazeteleri, hatıralar ve diğer ikincil kaynaklardan da faydalanılmıştır.

Ahmet Demirel'in Birinci Meclis'teki muhalefeti anlattığı, Birinci Mecliste Muhalefet İkinci Grup isimli çalışması İkinci Meclis ile ilgili yapılacak bir çalışmada mutlaka bakılması gereken bir eserdir. Demirel'in, Birinci Meclisin seçim kararı olarak çalışmalarına son vermesi, İkinci Meclise yol veren seçimlerin nasıl yapıldığı ve ikinci grubun tasfiyesini anlattığı sekizinci ve onuncu bölümler, İkinci Meclis ile ilgili yapılacak bir çalışma için, İkinci Meclisin nasıl bir süreç sonunda oluştuğu ve Birinci Meclis'teki muhalefetin nasıl sürecin dışında nasıl tutulduğu konusunda çok açık net bilgiler vermektedir. Sekizinci bölümde Birinci Meclis'in son dönemi ele alınmıştır. Saltanatın kaldırılması, Halk Fırkası adıyla bir fırkanın kurulması kararı ve bu fırkanın dayandığı esaslar, İkinci Grup milletvekillerinden Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'in öldürülmesi, seçim kararının alınması, seçim kanunu ve Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nda yapılan değişiklikler bu bölümde ele alınan başlıca konulardır. Onuncu bölümde Birinci Meclis'ten yeniden seçilen milletvekillerinin gruplara göre dağılımı verilmiştir. Birinci Mecliste görev yapan 437 milletvekilinden 290'nı bir daha hiçbir meclise girememiş ve siyasal hayatları Birinci Meclis ile sona ermiştir. Birinci Grup üyesi olan 202 milletvekilinden de ancak yarısına yakını tekrar seçilebilmiş, muhalefet grubu olan İkinci Gruptan ise hiç kimse seçilememiştir. Bu bölümde İkinci Meclise seçilen Birinci Grup üyeleri ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

3. 1923 SEÇİMLERİ

3.1. 1923 Seçimlerine Doğru

TBMM, 1920 yılında İstanbul'un işgal edilmesi ile birlikte Meclis-i Mebusan'ın dağılması üzerine Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti (A-RHMC) tüzüğünün 4. Maddesi gereği ülke yönetimini üstelenecek olağanüstü şartlara haiz bir meclis olarak 1920 seçimleri sonucunda Ankara'da toplanmıştır. Birinci TBMM bir yandan kurtuluş savaşını verirken diğer yandan da yokluk içinde olan memleketin yönetimini üstlenmiş yapısal değişiklikleri hayata geçirmeye çalışmıştır. Birinci TBMM'nin İhsan Güneşin söylemiyle ; "Geldikleri bölgeler, eğitim düzeyleri, değerler sistemi, yetiştirme koşulları birbirinden farklı olan milletvekilleri arasında ihtilalcisi, devrimcisi, gericisi, Osmanlıcısı, İslamcısı, Bolşevici, Pan-Türkisti, halkçısı, aşiret başkanı, ustabaşısı, öğretmen, hukukçusu, doktoru, din adamı, askeri, politikacısı, çiftçisi, tüccarı, çeşitli düzeyde kamu görevlisi; okuryazar olmayanı, medrese mezunu, batılı okullarda okuyanı, birden çok yabancı dil bilen, Türkçeyi zor konuşanı vardı. Bu nedenle de düşünsel yelpaze oldukça genişti... Ancak bütün bu insanların ideolojik düşüncelerini bir tarafa iterek bir araya gelmelerini sağlayan şey; ülkeyi içinde bulunduğu olumsuz koşullardan kurtarmak amacıyla işbirliğinin zorunluluğuna olan inançları olduğu görülmektedir" (Güneş, 1991: 253).

Yeni bir devletin kurulduğu açıkça ortaya çıktığı ve bu devletin rejiminin temel taşlarının nasıl olması gerektiği konusundaki temel farklılıklar, kimi uygulamaların meclis egemenliği yerine giderek kişisel egemenliğe yöneliş şüphesini doğurması, meclis içinde bir yürütme kuvvetinin oluşturulması ve yürütmenin giderek yasama karşısında güçlendirilmek istenmesi, her konuda meclisin tek hakim güç olmasını isteyen meclis grubunun buna muhalefeti, savaşın uzaması gibi etkenler meclisteki birliği bozmuştur. Mustafa Kemal Nutuk'ta birliğin bozulup gruplaşmaların başlaması hakkında şunları söylemektedir. (Nutuk, 1995: 578-579):

Denilebilirdi ki, Büyük Millet Meclisi, bütünüyle Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin siyasal bir grubu niteliğini de taşıyordu. Gerçekten başlangıçta tutum böyle idi. Meclis genel kurulunun temel ilkesini oluşturuyordu. Biliyorsunuz ki, Erzurum ve Sivas kongrelerinde saptanan ilkeler, son İstanbul Meclisi Mebusanı'nca kabul edilip berkitilerek Misakı Milli adı altında özetlenmişti. Bu ilkeler, Birinci Büyük Millet Meclisi'nce de kabul edilmişti ve bunlara uygun olarak yurdun bütünlüğünü ve ulusun bağımsızlığını sağlayacak bir barışın elde edilmesine çalışılıyordu. Ama, zaman geçtikçe, Meclis'te birlik olarak çalışmanın sağlanıp düzenlenmesinde güçlükler doğmaya başladı. En önemsiz konularda oylar dağılıyor, Meclisten iş çıkamıyordu. Kimi kişiler buna bir çıkar yol bulmak için 1920 yılı ortalarında birtakım örgütler kurmaya kalkıştılar. Bütün bu girişimler, Meclis görüşmelerinin düzenli yürütülmesini sağlamak ve görüşülen konular üzerinde oyları toplayarak olumlu iş çıkarmak amacını güdüyordu...

Mustafa Kemal, Mecliste oluşmuş bu örgütlerin belli başlılarını Tesanüt Grubu (Dayanışma Grubu), İstiklâl Grubu (Bağımsızlık Grubu), Müdafaa-i Hukuk Zümresi (Hakları Savunma Grubu), Halk Zümresi (Halk Grubu), Islahat Grubu (Yenileştirme Grubu) olarak saydıktan sonra Bu gruplardan başka, isim belirtmeden özel amaçlı kimi küçük örgütlerin de varlığından söz etmektedir (Nutuk, 1995: 579)

Mustafa Kemal devamla, Bu grupların her biri Meclis görüşmelerinde düzeni sağlamak ve oyları birleştirmek amacıyla kurulmuşlarsa da, bunların varlıkları tersine bir sonuç verdiğini, bu grupları birleştirmek ya da gruplardan birini güçlendirerek iş görmek için, dolaylı olarak çok çalıştığını ama bu yolla elde edilen sonuçların uzun ömürlü olamadığını belirttikten sonra “işe el koymam zorunlu olmaya başladı ve sonunda, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu adıyla bir grup kurmaya karar verdim” demektedir (Nutuk, 1995: 578).

Yine bu konu ile ilgili olarak 1923 yılında çıktığı yurt gezisinde İzmit’te gazeteciler ile yaptığı görüşmede Mustafa Kemal şunları söylemektedir: “Nihayet blok halinde bulunan bir Meclis bir gün oldu beş parçaya ayrıldı. Fakat böyle sağ ve sol cenah şeklinde değil, hissî, şahsî, fikrî, muhtelif esbâbtan dolayı muhtelif parçalara ayrıldı ve hiç birisinde de bir karar te'min edebilecek ekseriyet mevcut olmadı. Zaman zaman bazen birleşirlerdi. Fakat ekseriya yekdiğerinden ayrı olarak çalışırlardı. ve hükümet mevkiinde olan ve hey'et-i vekile içinde bulunan arkadaşlar fevkalâde müşkil vaz'iyetlere dûçâr oluyorlardı. Zira icraî salâhiyeti hâiz olan bu Mecliste bir çok mesâil-i mühimmeyi istişare etmek, oradan karar almak mecburiyetinde idiler. Halbuki en basit mesâilde bile Meclisten karar almak imkânı kalmıyordu. Ben bunu tehlikeli gördüğümünden bir tedbir düşündüm ve hatırıma gelen şey, bu ufak parçaları birleştirmek ve bir grup haline koymak oldu. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu ile bir grup yaptık” (İnan, 1982: 57-58).

Bu grupta yer alamayanlar bir süre sonra da organize olarak ikinci bir grubu oluşturmuşlardır (Güneş, 1991: 253).

Bu iki grup arasındaki siyasal mücadele zaman zaman çok tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. Meclisteki görüş ayrılığı basın organlarını da etkilemiştir (Güneş, 1991: 253).

Birinci Meclisteki temel çatışma konularını şu şekilde sıralayabiliriz: (Demirel, 2007: 233 ve Güneş, 1991: 256).

- Heyet-i Vekile’nin oluşum biçimi
- Teşkilat-ı Esasiye Kanunu
- Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun kurulması
- Ankara İtilafnamesi'nin onaylanması
- Heyet-i Vekile’nin Görev ve Sorumlulukları
- Meclise ait yetkilerin kullanılış biçimi
- Başkumandanlık Kanunu
- Vekil seçimlerinde aday gösterme yönteminin uygulanışı
- Meclis Başkanlık Divanının tarafsızlığı
- İstiklal Mahkemeleri
- Temel hak ve özgürlükler
- Saltanat'ın kaldırılması

Mecliste bu temel konulardaki tartışmalar, mecliste oluşan derin bölünme başta Mustafa Kemal olmak üzere bazı milletvekillerinde meclisin yenilenmesi düşüncesini doğurmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk’ün daha 1922 Mart’ında Birinci TBMM ile çalışmaların yürütülmesi konusundaki isteğinin kaybolduğu anlaşılmaktadır. İsmet İnönü Hatıraları’nda muharebeler sırasında Mustafa Kemal’den Meclis çalışmalarına son vermek istediğini ve bu konuda kendi görüşünü bildirmesini isteyen bir mektup aldığını söyler:

"Gayet iyi hatırladığıma göre. Atatürk muharebeler esnasında. Meclis ile beraber çalışmanın artık mümkün olmayacağı kanaatine varmış ve ümidini kaybetmiş duruma birkaç defa gelmişti.... Ben böyle bir zamanda Atatürk'ten bir telgraf aldığımı bilirim: "Artık Meclis ile beraber çalışmamız mümkün olmayacak, Meclisin faaliyetine nihayet verdikten sonra orduda ve memlekette hasıl olacak vaziyet hakkında mütalaan nedir?".... Atatürk'ün 1922 Martında Meclisi dağıtmak istediğini bildiren ve mütalaamı soran telgrafına verdiğim cevabın sonunda dedim ki: "Ne karar verirsiniz, bunu tayin edemiyorum. Bunu tayin etmek benim için mümkün değildir. Şartları siz biliyorsunuz. Biz vereceğiniz kararı tatbik ederiz. Mülahazalarım bundan ibarettir." Cevap geldi. Hallolunmuştur, çalışmaya devam ediyoruz diyordu. Bu bir. Ondan sonra bir defa da Atatürk Ankara'da bizi toplamıştı. Yine, Mecliste çalışmak artık mümkün olmuyor, bir çare bulamıyoruz, tarzında şikâyetle bulundu ve meseleyi aramızda uzun boylu konuştuktan sonra, Meclisi devam ettirebilmek için çare bulmamız lazımdır, kanaatine varmıştık" (İnönü, 1998: 156).

26 Kasım 1922 tarihli Yenigün gazetesinde, Birinci Grup üyesi İzmir Milletvekili Yunus Nadi Bey'in - Yunus Nadi, 1911 seçimleri ile Meclis-i Mebusan'a Aydın Milletvekili olarak katılmış, Birinci ve İkinci Meclislerde de Milletvekili seçilmiştir. Yenigün gazetesinin sahibidir. Daha sonra 1924 yılında Mustafa Kemal'in direktifi ile İstanbul'da Cumhuriyet Gazetesi'ni kurmuş ve 25 yıl boyunca başyazarlığını yapmıştır. Mustafa Kemal Nutuk'ta kendisinden şahsi dostum diye bahseder. - "Yeni Bir Cidal Devri" başlıklı makalesinde Meclis egemenliğine karşı kullandığı saldırgan dil Meclisin çalışmalarına son verilebileceğine dair bir işaret olarak kabul edilebilir. Bu makalenin bir kısmı aşağıya alınmıştır:

Yeni Bir Cidal Devri

Evet saklamaya hacet yoktur, önümüzde yeni bir cidal devri açılmıştır. Fakat bu, hiç de uzun sürmeyecek, kısa kesilecek milletin kat'i hakimiyeti ile netice bulacak bir cidaldir ki mahiyeten çok eski olduğu ve milletçe esasen mahlul bulunduğu halde bazı makasid ve şerzite istinaden efkâr-ı umumiyeyle tereddüdlere ve teşevvüslere ilka etmek isteyen beş on bakıyyetüssüyyüfun himmet ve gayretleri ile elyevm mevcud ve payidar gibi görünebilmektedir.

Milletin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni teşkile saik olan azim ve hareketi yalnız bir medar ve yalnız bir mihver etrafında temerküz etmiştir: Millet'in kat'i hakimiyetini ilan ve isbat etmek! Malumdur ki (Türkiye Büyük Millet Meclisi)'nin Teşkilât-ı Esasîyesi yalnız ve yalnız bu ruh ve maksadı ifade eylemektedir. ve yine malumdur ki Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak ve ancak bu fikirlere istinad etmek sayesinde dünyayı hayretlere gark eden şu azim muvaffakiyetleri istihsal eyleyebilmiştir.

Daha açığını söyleyelim mi? Bu muvaffakiyetleri istihsal eden ali kudret milletin kendisinden ibarettir. Bugün devam halinde bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisini teşkil eden milletin kendisi olduğu gibi bu türlü meclislerin beş on tanesini daha teşkil ve tatil edecek olan kuvvet de yine milletin kendisidir. Şurasını çok kat'i bir ifade ile beyan etmek lâzım gelir ki hiçbir Meclis, hatta Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi teşri'den başka icra kudretlerini de. uhdellerinde cem' etmiş olan meclislerden hiçbirisi, bazı sözlerin kendi vaziyetlerine izafe ettiği 'büyüklük'lere istinad ederek namahdud salahiyetlerle herşeyi yapabileceklerini zannetmesinler. Onlar görülmesine müvekkel oldukları işleri gördükçe hakikaten Büyük Millet Meclisi'dirler. Bir dereceye ve bir zamana kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi misalinde görülmüş olduğu üze! Fakat salahiyetlerini ve kudretlerinin menbaini unutarak tahakküm devresine geçmek istedikleri zaman, hiç unutmazınlar, hiç olmazsa bir an için tahattur buyursunlar ki

onların mevcudiyetleri esasen şekilden ibaret olarak şekle maksur olmaya mahkumdur. Hakikate gelince o, onların arkasında daimi ve layezal olan milletin mevcudiyet ve hüviyetine aittir (26 Kasım 1922 tarihli Yenigün Gazetesi aktaran Demirel, 2007: 495).

Ömür Sezgin'in de belirttiği gibi, bu makalede "ciddi bir politika değişikliği söz konusudur. O güne kadar Meclis'in egemenliği tartışma götürmez bir şekilde kabul edilmiş iken, ilk kez bu egemenlik tartışma konusu edilmektedir. Gerçi egemenliğin kaynağı olarak 'millet' gösterilmektedir, ama 'milletin' düşüncesini açıklamasına imkân verecek siyasi mekanizmaların mevcut olmadığı düşünülecek olursa, Yunus Nadi'nin hangi güç adına ve hangi güce dayanarak Meclis'in dağıtılabileceğini ileri sürdüğü kolaylıkla anlaşılabilir. Bu güç ordu'dur. Saltanatın kaldırılması sırasında da, Mustafa Kemal "gerçek yöntemine göre saptanacaktır; ama belki bir takım kafalar kesilecektir" derken yine orduya dayanıyordu (Sezgin, aktaran Demirel, 2007: 495). Yakup Kadri Karaosmanoğlu da, ordunun önemini şöyle vurgulamaktadır: "O zamana göre denilebilir ki, Mustafa Kemal ordudaki nüfuzuna dayanmasa, ne Meclis'e sözünü geçirmek, ne de Ankara'da yaşamak imkânı bulurdu" (Karaosmanoğlu aktaran Demirel, 2007: 495).

Karahisar-ı Sahip Milletvekili İsmail Şükrü Efendi meclis kürsüsünde; bu makalenin Mustafa Kemal Paşa'ya Meclisi dağıt diye hitap ettiğini ileri sürmektedir (TBMM ZC, C26, 1961: 213). Meclisin dağıtılmasının başka yerlerde de söz konusu edildiğini yine bu makale ile ilgili 29 Ocak 1923 tarihli oturumunda söz alan Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni (Ulaş) Bey'in bahsettiği Suruç'tan gönderilen telgraftan da anlaşılmaktadır. Bu telgrafta Mustafa Kemal Paşa'ya hitaben: "Meclis dar bir zamanda toplandı. Bunları defediniz Paşa Hazretleri!" denilmektedir. (TBMM ZC, C27, 1961: 48).

Birinci Meclisi oluşturan mebusların yetersiz oldukları, İzmit Kasrında İstanbul gazetecileri ile yaptığı mülakatta Mustafa Kemal'de dile getirmektedir. "İkrar etmek lazım gelirse, bazı yerler az çok bariz bir surette gidişi göremedikleri için doğru hatveler atamakta mütereddit bulundular ve çok akıllı ve tahsilli meb'us gönderemediler. Mesala Trabzon gönderemedi, Samsun gönderemedi. Onlar bir vaz-ı intizar ve ihtiyat aldılar. Sonra bazı yerlerden gelenler de asıl memleketin intihabına liyakat kesbedecek derecede insanlar olmadığını söylüyorlardı. Fakat şehir dahilinde mazarratı görülenler uzaklaşsın ve nasıl olsa bunlar tutulup, asılacak diye bunları göndermişlerdi. Her ne ise, bunlar bu suretle geldiler ve toplandılar. Fakat hepsi ne için geldiler ve ne yapılacaktır doğrusunu söylemek lazım gelirse farkında değillerdi. Vaz'ıyyet ve salahiyet ve hukuku!? Bir şeye mezun mudur, değil midir haberleri yoktu demiştir (İnan, 1982: 56).

7 Aralık 1922'de, Mustafa Kemal Paşa Ankara basınına verdiği bir demeçte, barış sağlanınca, halkçılığa dayanan ve Halk Fırkası adını taşıyacak bir siyasi parti kurma kararında olduğunu açıklamıştır (Nutuk, aktaran Demirel, 2007: 487). Mustafa Kemal Paşa demecinde, yeni fırka programının hazırlanması için bütün yurtsever aydınlardan, vergi adaletsizliği, kalkınma önlemleri, doğal kaynaklardan yararlanma ve mülkiyet güvenliğiyle ilgili yasal düzenlemeler, vakıflar, bayındırlık çalışmaları, askerlik süresi gibi konulara ışık tutmalarını istiyordu. Ama bu ilk demeçte, Halk Fırkası'nın Meclis'teki Birinci Grup'un dönüştürülmesiyle kurulacağı yolunda herhangi bir işaret yoktu (Tunçay, 1992: 48). Mustafa Kemal, bu kararını açıkladıktan bir süre sonra 14 Ocak 1923'te bir ay sürecek olan Batı Anadolu gezisine çıkmıştır. İlk durağı 15 Ocak 1923'te Eskişehir olan bu seyahat, 17 Şubat 1923'te İzmir'de İktisat Kongresi'ndeki ünlü konuşması ile noktalanmıştır. Mustafa Kemal'in 1923 başındaki yurt gezileri ve konuşmaları, onun mevcut Meclis'i feshederek kendi arzusuna uygun

yeni bir meclis toplamayı ve düşündüğü inkılâpları bu yeni meclise yaptırmayı tasarladığını açıkça göstermekteydi (Sabis, aktaran Demirel, 2007: 487-488). Bu gezide İzmit Kasrında İstanbul gazetecileri ile yapılan mülakatta Falih Rıfkı Bey Mustafa Kemal'e; "mecliste bir ekseriyetin devam etmek fikrinde olduğunu gelen mebuslardan bunu işittiklerini ve Mecliste sülsan-ı ekseriyet hâsıl olmazsa bunun dağılması mümkün olmadığını söylüyorlar." diye sorunca Mustafa Kemal: Vakıa bu endişelerde bulunanlar da vardır. Üçyüz küsur kişiyi bir araya toplayarak sülsan-ı ekseriyetle karar almak müşküldür! Fakat meclis gayesine vasil olduktan sonra, vazifesini ikmâl etmiştir ve yeni intihâbata karar vermeğe ve dağılmağa mecburdur. Şu veya bu bahane ile idâme-i hayata çalışması istibdada başlaması demektir. Bunun için de çare bulunur. Hariçtekileri bir defa davet ederiz, gelmezler. Bir daha davet ederiz, gelmezler. Bir daha davet ederiz gelmezler ve binâenaleyh davate icabet etmeyenleri mebusluktan müstafi olduğuna dair bir karar alırız mes'ele hallolunur" demiştir (İnan, 1982: 83-84).

İsmail Müştak Bey'in : Ya meclis böyle bir karar vermezse? Şeklindeki sorusu üzerine "O zaman görürsünüz ki, millet kararını verir! Mebuslar ilânihâye mevkilerini muhafaza etmek isterlerse, gayr-ı kanunî bir surette ve gayr-ı muayyen bir zaman için milletin hâkimiyetini ellerinden bırakmak istemiyorlar demektir. O zaman derhal millet, kendi hâkimiyetini istimal eder. Yeni mebuslarını intihâb eder cevabını vermiştir. Müştak Bey: Yani millet onları vekillikten azleder şeklinde açıklama getirince, Gazi Paşa: "Hayır. Teşkilât-ı Esâsiye Kanununda intihâb devresi mahdud ve muayyendir. Fakat bu meclis müstesna olarak demiştir ki ben gaye-i millîyenin istihâline kadar çalışacağım ve millet de bunu muvafık bulmuştur. Gaye-i millîyenin husul bulduğu gün bu istisnâiyet hitâm bulur ve kanunda mevcut maddenin behemehal tatbiki lâzım gelir. Meclis eğer bunu yapmazsa o zaman millete karşı vazife ve salâhiyetini suiistimal etmiştir". Müştak Bey Mustafa Kemal Paşa'nın bu sözleri üzerine "O zaman milletin otomatikman olması icab eder" deyince, Mustafa Kemal: "Evet millet hukukunu suistimâl edenlere karşı otomatikman hareket eder. Yani millet bu meclise karşı isyan eder" (İnan, 1982: 84) diyerek daha Ocak 1923'te meclisin yenilenmesi konusunda ne kadar kararlı olduğunu ortaya koymuştur.

Mete Tunçay'ın İhsan Sabis Paşa'dan aktardığına göre İkinci Grubun da meclisin feshedileceği ve yeni seçimlere gideceği yolunda bir kanaatleri olduğu ve bu meyanda grubun fikirlerini yaymak üzere Tan isminde günlük bir gazete neşretmeye başladıkları görülmektedir (Sabis, aktaran Tunçay, 1992: 61).

Ahmet Demirel 26 Nisan 2004 tarihli Radikal Gazetesine verdiği röportajda: "1923 seçimleri, esas olarak Lozan'ı kabul edecek bir meclis oluşturmak içindi. Birinci Meclis Lozan'ı kabul etmezdi" diyerek Meclisi yenilenme isteğinin Lozan barış anlaşmasını kabul edecek yeni bir meclis oluşturmak isteğinden ileri geldiğini öne sürmektedir (Demirel, 02.02.2010 www.radikal.com.tr). Yine Mete Tunçay, "Meclisin o dönemdeki birleşimiyle, kesintiye uğramış bulunan Lozan barış görüşmelerinin sonucunda varılacak bir anlaşma tasarısını kabul etmeyeceğinden endişe ediliyordu" (Tunçay, 1992: 49) diyerek meclisin yenilenmesi kararının temel nedenin bu olduğunu söylemektedir. Bülent Tanör, Lozan görüşmeleri nedeniyle Meclisin iyice karıştığını Mustafa Kemal'in siyasal istikrarı sağlamak için Halk Fırkası adında bir parti kuracağını açıkladığını ve barış sorununu çözme işi başta olmak üzere, daha kolay karar üretebilecek bir meclis oluşturmak için seçim kararının alındığını belirtmektedir (Tanör, 2004: 281).

İkinci Grup, Lozan görüşmelerinin Meclis'in yönetiminde yapılması ve son sözü Meclis'in söylemesi konusunda olağanüstü duyarlı davranmış, özellikle Misak-ı

Milli'den ödün verme gündeme geldiğinde, duyarlılıkları bir hayli artmıştır. Buna karşılık, Birinci Grup görüşmeleri Heyet-i Vekile'nin yürütmesinden yana olmuş, konu Meclis'e geldikçe hayli tartışmalı görüşmeler cereyan etmiştir (Demirel, 2007: 505). 2 Kasım 1922'deki görüşmede uzun tartışmalardan sonra 67 red, 8 çekimser oya karşılık, 121 oyla delegelerin Heyet-i Vekile tarafından seçilmesi kabul edilmiştir (TBMM GZC, C3, 1961: 972-1006.).

İsmet Paşa Dışişleri Bakanı seçildikten sonra, gidecek heyete baş delege olarak seçilmiştir. Lozan Konferansı 20 Kasım 1923'de İsviçre Devlet Başkanı'nın bir nutku ile başlamıştır. Lozan görüşmelerini yürütecek delegelerin Birinci Grubun isteği doğrultusunda Heyet-i Vekile tarafından seçilmesi, Lozan görüşmelerinin sonucunun Meclisçe kabul edilip edilmemesi de Birinci Grubun isteği doğrultusunda olur, Birinci Grup Meclis'te yeterli çoğunluğa sahiptir gibi bir düşünceyi akla getirebilir. Lozan görüşmeleri başladıktan sonra görüşmeler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin umduğu şekilde gelişmemiş, Osmanlı borçları, Türk-Yunan sınırı, Boğazlar, Musul, azınlıklar ve kapitülasyonlar gibi önemli konularda anlaşma sağlanamamış ve görüşmeler kesilmiştir. Bu konular meclis çoğunluğunun hassasiyet gösterdiği konulardı. Bir örnek vermek gerekirse barış teklifi hakkında gizli oturumlarda yapılan görüşmelerde söz alan Tevfik Rüşti Aras (Rıza Nur Bey'in Lozan delege heyetine seçilmesi üzerine Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekili'ğine vekalet etmiştir. Görüşmeler kesintiye uğrayıp delege Ankara'ya dönünce Tevfik Rüşti Bey'in vekilliği bitmiş ve bu konuşmayı bundan birkaç gün sonra yapmıştır.), Avrupa'nın Türkiye'ye müstemleke barışı teklif ettiğini, Türkiye'nin bunu kabul edemeyeceğini, bu müstemleke barışı kabul etmemek için savaşı kabul edeceğini belirtmektedir (TBMM GZC, C4, 1961: 126-127). Birinci Grubun bir parti disiplini içinde hareket etmediği, Grubun kendi içinde bu kadar üst düzeyde Lozan'daki görüşmelere karşı çıkan üyelerinin bulunmasıyla anlaşılmaktadır. Tevfik Rüşti Bey'in bu konuşmayı yaptığı 5 Mart 1923 tarihinden dört gün önce 1 Mart 1923 tarihinde Meclis Birinci Reis Vekilliği seçimlerinde aday olan İkinci Grubun önde gelen isimlerinden Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni (Ulaş) Bey, kullanılan toplam 272 oyun 148'ini alarak yeniden Birinci Reis Vekilliğine seçilmiştir (TBMM ZC, C28, 1961: 22). Bu olayda göstermektedir ki mecliste tartışmalı konularda gruplar arası geçişler yaşanabilmekteydi ve Birinci Grup çok disiplinli ve her konuda ortak hareket eden bir yapıya sahip değildi.

Önerilen barış projesi üzerine, 2 Mart 1923'te Meclis'te madde madde görüşme açılmış, görüşmeler izleyen günlerde de sürdürülmüştür. Bu görüşmeler sırasında muhalifler taviz verilmesine şiddetle karşı çıkmıştır. Meclis görüşmelerinin çıkmaza girdiği bu ortam içinde, Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni (Ulaş) Bey, 4 Mart 1923'te "Avrupa'da bir cereyan var. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde iki parti vardır. Bir parti Mustafa Kemal'in yanında, onun dalkavuşu imiş, yeni seçimde onlar mebus olabilecekmiş. Mebusluktan ümitsiz olanlar harbin devamını istiyorlarmış. Efendiler, dünyada bu düşünceli bir alçak tasavvur edemem" şeklinde konuşarak, ikinci Grup'un yeniden seçilmekten umutsuz olduğu için uzlaşmaz bir tutum içine girdiği yolundaki iddialara karşı çıkmıştır (Demirel, 2007: 506). Aslında İkinci Grup hükümeti düşürebilmek için İzmit Milletvekili Sırrı (Bellioğlu) Bey aracılığıyla, "Misak-ı Milli haricinde müzakereye yetkimiz olmadığından keyfiyetin milletin genel oyuna arzını teklif ederim" şeklinde bir önerge vererek, seçimin yenilenmesini istemiştir. Ancak, Birinci Grup, Lozan görüşmelerinin sürdürülmesi için buna yanaşmamıştır (TBMM GZC, C4, 1961: 141).

Mustafa Kemal Paşa “inkıta” sırasında, bu Meclis’ten İsmet Paşa başkanlığındaki Türk delegasyonunun Lozan’ın ikinci bölümü için de yetkili kılınması kararı çıkartıldıktan sonra, fesih isteğini ortaya atmış ve İkinci Grup eski dileği doğrultusunda bunu desteklemek zorunda kalmıştır (Tunçay, 1992: 50).

Şevket Süreyya Aydemir, Meclis’teki Lozan müzakerelerinin bitişini aslında meclisin de sonu olduğunu belirtmektedir. “Meclis’teki çoğunluk da anlamıştı ki bu müzakerelerin uzamasında bir fayda yoktu. Müzakerenin kifayeti takriri verildi. Lozan Konferansı tartışmaları, iki tarafı da tatmin etmeyen, fakat devamında da fayda görülmeyen bir hava içinde sona erdi. Ama yine herkes anlamış gibiydi ki, artık sona eren, yalnız oturumun tartışmaları değil; “Gazi Meclis”in de tarihi hayatıdır (Aydemir, 1998: 79-80).

Mustafa Kemal Nutuk’ta, Lozan görüşmelerinin kesintiye uğraması sonucu mecliste oluşan hava ile ilgili şu değerlendirmeleri yapmaktadır: “27 Şubat 1923 günlü gizli oturumda başlayan saldırılar, 6 Mart 1923 gününe değin ateşli, coşkulu bir biçimde sürdü. Ben de başından sonuna değin tartışmalara katılmak zorunda kaldım. Muhafızlar, sanki ne istediklerini bilmez bir durumdaydılar. Meclis, olumlu, ya da olumsuz bir karar veremeyecek duruma geldi. Bizim açıkça anladığımız şu idi ki; muhalifler, barış konusunu Mecliste kendi tutkularının gerçekleşmesinde kullanmak istiyorlardı. Baylar, kimi basında da bu tutkular şaşılacak bir biçimde ateşli olarak candan körükleniyordu. Bu ruh durumu içinde bulunan Meclis ile barış sorununu sonuçlandırmanın güç olacağını görmek doğal, ama üzüntü vericiydi” (Nutuk, 1995: 699-700). Mustafa Kemal Paşa’nın Meclis ile barış sorununu sonuçlandırmanın güç olacağını söylemesi Ahmet Demirel ve Mete Tunçay’ın yukarıda değindiğimiz Birinci Meclisin yenilenme nedeninin Lozan’ı kabul edecek bir meclis oluşturma isteği iddialarını doğrular niteliktedir.

3.2. Seçim Kararının Alınması

Mecliste bu karışık ve tartışmalı ortam devam ederken, muhalefetin önemli temsilcilerinden ve aynı zamanda Tan Gazetesinin de sahibi olan Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey’in Mustafa Kemal Paşa’nın muhafız alayı komutanı Topal Osman tarafından öldürülmesi meclisteki zaten gergin olan havayı daha da germiş gruplar arası çatışma meclis sınırlarından taşıp yurda yayılmaya başlamıştı (Goloğlu, 1971; 180)

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk’ta meclisteki son durumu ve meclisin yenilenmesi için seçimlerin yapılması teklifini nasıl aldıklarını şöyle dile getirmektedir (Nutuk, 1995: 704-706).

Saygıdeğer baylar, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, olaylarını anlattığımız günlerdeki, karışık ruh durumu, gerçekten düşünölmeye değer bir nitelik aldı. Bütün ulusta, Meclisin görev yapamayacak bir duruma geldiğı kaygısı sezilmeye başladı. Mecliste, durumu soğukkanlılık ve sağgörü ile usa vurup inceleyenler bile üzüntülerini açığa vurmaktan kendilerini alamıyorlardı. Artık Meclis yenilenmedikçe, ulusun ve ülkenin ağır ve sorumluluğı gerektiren işlerinin yürütölemeyeceğine kuşku kalmamıştı. Bunun zorunlu olduğuna ben de inandım. Bir gece Başbakan Rauf Bey'e, istasyondaki konutunda, Bakanlar Kurulunu toplantıya çağırmasını, benim de geleceğimi telefonla bildirdim.

Rauf Bey'in konutunda toplanan Bakanlar Kuruluna, Meclisin yenilenmesini, Meclise önermek gerektiğini söyledim. Kısa bir tartışmadan

sonra, Bakanlar Kurulu ile görüş birliğine vardık. Gene o gece, Meclisteki Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu Yönetim Kurulunu da Bakanlar Kurulu toplantısına çağırdım. Bu yönetim kurulu içinde, önerimi yersiz bulup şaşanlar oldu. Görüşmeler ve tartışmalar ertesi güne değin sürdü. Böyle olmakla birlikte bu kurulla da anlaştık. Ondan sonra hemen Grup Genel Kurulunu topladım. Bu toplantıda yurdun genel durumunu, ivedilikle görülmesi gereken ulus işlerini anlattım; Meclisin artık bu görevleri yapmaya yeteneği kalmadığını söyleyip tanıtlayarak, Meclisten, seçimlerin yenilenmesine karar vermesini istemek gerektiğini bildirdim. Grup Genel Kurulu, sözlerimi ve açıklamalarımı iyi karşıladı. Bunun üzerine konu gene o gün 1 Nisan 1923'te Meclise götürüldü, Yüz yirmiye yakın üye, bir önerge ile, Meclise, seçimlerin yenilenmesi için bir yasa tasarısı sundu. Meclis, yeniden seçim yapılması ile ilgili yasayı oybirliği ile kabul etti.

Meclisin bu kararı vermesi devrim tarihimizde önemli bir noktadır. Çünkü bu yasayı çıkarmakla Meclis, kendinde beliren hastalığı kabul ettiğini ve bundan dolayı ulusun duyduğu üzüntüyü anlamış olduğunu gösterdi.

Rauf (Orbay) Bey de olayı aynı doğrultuda anlatmakla birlikte inisiyatifin kendisinden geldiğini öne sürmektedir. Rauf Bey, anılarında, Büyük Millet Meclisi üyelerinin dış tehlike karşısında gösterdikleri bütünlük sayesinde zafere ulaşıldıktan sonra, çeşitli nedenler ve bu arada Mustafa Kemal Paşa'nın diktatörlüğe doğru gittiği şüphe ve endişesi içinde bulunan bazı milletvekillerin tutumu yüzünden Meclis'te en çetin konularda bile uzlaşma sağlanamaz hale geldiğini belirtir. Bu durum karşısında arkadaşlarıyla alınması gereken tedbirleri konuştuktan sonra, Mustafa Kemal Paşa ile Meclis İkinci Reisi Ali Fuat Paşa'yı Heyet-i Vekile toplantısına davet ettiğini belirten Rauf Bey, bu gizli toplantıda, mevcut durumda Meclis'e güvenerek iş yapılamayacağını, Heyet-i Vekile olarak meclisin yenilenmesini zorunlu gördüklerini açıkladığını anlatır. Rauf Bey, Ali Fuat Paşa'nın bu öneriyi desteklediğini, Mustafa Kemal Paşa'nın da onayı üzerine, sabaha kadar süren toplantı sonunda, seçimin ne şekilde yapılacağı konusunda kesin bir karara varıldığını da sözlerine eklemektedir (Kandemir, aktaran Demirel, 2007;513).

Seçimlerin yenilenmesi konusunda alınan bu karar doğrultusunda 1 Nisan 1923 tarihli Meclis toplantısında, Aydın Milletvekili Esad (İleri) Efendi ve tamamına yakını Birinci Grup üyesi olan 120 arkadaşı ile birlikte seçimlerin yenilenmesine yönelik aşağıdaki teklifleri okunmuştur.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Müdafaa-i memleket gayesiyle toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi bu ümmiyeyi istihsal etmekte mefahiri tarihiyeyi ihraz ve haleflerinin takdiratını celbetmiştir. Memleket şimdi mesaili. sulhiye ve terakkiyatı iktisadiye gibi her biri bihakkin en nazik menafii âliyeyi ihtiva eden iki mühim ve mukaddes gayeyi istihdaf ediyor. Bu hususta arayı umumiye tecdiden ihraza şiddetle lüzumu katı vardır. Üç senelik terakkiyatı fikriye ile mütenasip arayı umumiye muhassalası mukadderatı millete daha âzami bir cereyanı inkişaf vereceği vârestei iştibahtır. Teşkilâtı Esasiye Kanunundaki maddei münferide bu ihtiyacı mübremi ifaya ve arayı milleti tecdide müsaid olmadığından tayyedilmediği takdirde tecdidi intihap müteassir ve bilhassa havali müstahlâsanın intihaba iştiraki gayrikabil olacağına göre âzami bir iki mah zarfında arayı âmmei milliyeyi en kuvvetli bir şekilde istihsal;

maddenin tayyını ve tecdidi intihap kararını zaruri kılmaktadır. Binaenaleyh, âtideki mevaddı kanuniyenin müstaceliyet karariyle şimdi doğrudan doğruya ruznameye alınarak Heyeti Umumiyyede müzakeresini ve intacını teklif eyleriz.

20 Kânunusani 1337 tarihli maddei münferidenin ilgasına dair Kanun

MADDE 1. — 20 Kânunusani 1337 tarihli maddei münferide mülğadır.

MADDE 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

MADDE 3. — İşbu kanunun icrasına Türkiye Büyük Millet Meclisi memurdur (TBMM Z.C, C28, 1961: 283).

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Madde-i Münferide'si meclis gayesine ulaşınca kadar aralıksız toplanacağını öngörmekte ve bu maddenin ancak üçte iki çoğunlukla kaldırılabilceği belirtilmektedir.

Verilen kanun teklifinin öncelikli olarak görüşülmesi kabul edilmiş ve bu teklif üzerine konuşmak için 14 kişi söz istemiş ve ilk sözü Hariciye Vekili İsmet (İnönü) Paşa almıştır. İsmet Paşa, konuşmasına Lozan görüşmeleri ile ilgili bilgi vererek başlamış ve konuşmasının devamında; “Lozan görüşmeleri sonucunda ya bir sulh projesi yada kabul edemeyeceğimiz bir teklif olabilir ve buna Türkiye Büyük Millet Meclisi karar verecektir. Bu yüzden bu hayati kararı verecek meclisin ulusun düşünce ve seçiciliğinin ürünü olduğunu hem içeriye hem de dışarıya göstermek için meclisin yenilenmesini teklif ediyorum” diyerek konuşmasını bitirmiştir. Lazistan Milletvekili Ziya Hurşid Bey; “Zannederim, evvelce böyle bir teklif verilmişti de, Paşa Hazretleri reddine taraftar olanlardan birisi idiniz” diyerek İsmet Paşayı tenkit eder. İzmit Milletvekili Sırrı Bey de 20 gün önce teklifi kendisinin verdiğini İsmet Paşanın bu teklifin aleyhinde bulunduğunu belirtir (TBMM ZC, C28, 1961: 284-285).

İsmet Paşa'dan sonra söz alan Burdur Milletvekili İsmail Suphi Bey, bu konuda daha fazla söze gerek olmadığını milletin geleceğine ait milletten yeniden oy almak için seçimlerin yenilenmesi gereğini vurgulamış, Lazistan Milletvekili Ziya Hurşid Bey'de; itiraz eden yok, oy birliği ile kabul ediyoruz demiştir. Teklif kabul edilerek maddelerin görüşülmesine geçilmiştir (TBMM ZC, C28, 1961: 285-286).

Maddeler üzerinde söz alanların çoğunluğu seçim kararının alınmasını destekler mahiyette konuşmalar yaptılar. Buna karşılık görüşmeler münferit maddenin nasıl kaldırılacağı konusunda farklılaşmaktaydı. Hüseyin Avni Bey üçte iki çoğunluk aranmadan bir meclis kararıyla geçişin sağlanmasını ve kararın “Mukaddes Karar” olarak adlandırılmasını istemiştir. Hüseyin Avni Bey konuşmasının sonuna doğru seçimler nasıl yapılacağını sormuş ve yeni bir seçim kanunu yapılmasının gerekli olduğunu belirtmiştir (TBMM ZC, C28, 1961: 286-287).

1. madde ile ilgili 7 tane önerge verilmiştir. Oturum başkanı maddenin esasıyla ilgili üç tane önerge olduğunu ve bu üç önergeden, Menteşe Milletvekili Dr. Tevfik Rüştü (Aras) ve Mardin Milletvekili Necip (Soydan) Beylerin “yeniden seçim yapılmasına karar verildi” şeklindeki önergeyi oya sunduğunu belirtir. Sonrasında önergenin çoğunlukla kabul edildiğini söyler, mecliste alkış sesleri arasında oy birliğiyle diye sesler yükselir (TBMM ZC, C28, 1961: 291-293).

Kemal Gözler meclisin seçim kararını basit çoğunlukla aldığını bu kararın 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun “madde-i münferide”sine aykırı olduğunu belirtmektedir. Birinci Meclis seçimlerinin yenilenmesine karar verebilmek, “madde-i münferide”de öngörülen “gayenin husûlü (amacın gerçekleştirilmesi)” şartına bağlı olduğunu, gayenin gerçekleştirilmiş olduğuna ise, ancak “madde-i münferide ” gereği Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile karar verilmesi gerektiğini, oysa,

seçimlerin yenilenmesi kararı üçte iki çoğunluk ile değil, basit çoğunlukla alındığını belirtmektedir (Gözler, www.anayasa.gen.tr Erişim: 21.01.2010).

3.3. Seçim Kanununda Değişiklik

Seçimin yenilenmesi kararı alındığı gün, Gaziantep Milletvekili Ali Cenani Bey ve arkadaşları, Erzurum Milletvekili Süleyman Necati (Güneri) ve arkadaşlarının, Mersin Milletvekili Salahattin (Köseoğlu) ve Canik Milletvekili Emin (Gevelioğlu) Beylerin daha önce 27 Kasım 1922 tarihinde Meclis'e sundukları seçim kanununda değişiklik yapılmasını isteyen teklifin öncelikli olarak görüşülmesini önermişler ve Meclis bu öneriyi kabul etmiştir (TBMM ZC, C28, 1961: 294). Bu kanun teklifi 27 Kasım 1922 tarihinde meclise gelmiş ve Layiha Encümenine gönderilmiştir. Daha sonra 2 Aralık 1922'de Layiha Encümeninden müzakere edilmeye değerdir mazbatasıyla meclise sunulmuştur. Uygulamada kanun mecliste okunmadan Kanunu Esasi Encümeni'ne sevk edilmesi gerekirken, konunun önemine binaen bazı mebuslar buna karşı çıkmışlar ve mecliste okunmasını istemişlerdir. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa; bu kanun teklifinin özel bir maksadı olduğunu ve bunun direk kendi şahsıyla ilgili olduğunu ve kendisini vatandaşlık haklarından mahrum bırakmak maksadını taşıdığını belirtmiştir (TBMM ZC, C25, 196:159).

Mustafa Kemal Paşa'nın karşı çıktığı teklifin 14. maddesine göre, Büyük Millet Meclisi'ne üye seçilebilmek için Türkiye'nin o günkü sınırları içindeki yerler ahalisinden olmak ve bir seçim çevresine yerleşmiş bulunmak şartı aranıyordu. Göçmen olarak gelen Türk ve Kürtler, geliş tarihinden itibaren 5 yıl geçtikten sonra mebus olabilecekti (TBMM ZC, C25, 1961: 159). Bu savı yanıtlamak amacıyla söz alan mebuslar ise gerek kendilerinin gerekse teklifi veren mebusların böyle bir art düşünce içinde bulunmadıklarını belirterek, Mustafa Kemal'e bağlılıklarını dile getirmişlerdir. İşte seçim kararının alınmasından bir gün sonra 3.4.1923 tarihinde görüşülmeye başlanan Seçim Kanunu'na söz konusu İkinci Grup milletvekillerinin bu kanun teklifi kaynaklık etmiştir (Çakan, 1999; 23).

3 Nisan 1923 günü kabul edilen kanun göre:

Türkiye Büyük Millet Meclisinin milletvekili sayısı, erkek nüfusun yirmi bini için bir tane olacak şekilde tespit edilmiştir. Ancak nüfusu yirmi binden az olan seçim bölgeleri her halükarda bir tane milletvekili seçme hakkına sahiptir. Nüfusu yirmi binden fazla olan seçim bölgeleri, otuz bine kadar bir, otuz bin birden elli bine kadar iki, elli bin birden yetmiş bine kadar üç, yetmiş bin birden doksan bine kadar dört milletvekili çıkarabilecektir. Nüfusu daha fazla olan bölgeler için aynı bu oranlar üzerinde attırma yapılarak çıkaracağı milletvekili sayısı tespit edilecektir (Madde 1).

Onsekiz yaşını tamamlamış her erkek seçimlerde oy verme hakkına sahiptir (Madde.2). Öğretmenler hariç bütün memurlar, müftüler, hakim ve savcılar, belediye başkanları ikinci seçmenlerin seçiminden iki ay önce istifa etmedikçe memuriyet mahallerinin bulunduğu seçim bölgesinde milletvekilliğine aday olamazlar. Ordu, Kolordu, Fırka kumandanlarıyla bütün ahz-ı asker ve kalem ve şube reisleri, Jandarma alay, tabur ve bölük kumandanları da görev yaptıkları bölgede milletvekili aday olmaları yasaklanmıştır (Madde. 3). Daha önce birinci ve ikinci seçmen olabilmek için az çok vergi veriyor olma şartı bu değişiklikle kaldırılmıştır (Madde 4).

İkinci Seçmen sayısı da yine nüfusa göre belirlenmekte, bir nahiye her iki yüz kişi için bir tane ikinci seçmen seçilecektir. İki yüzden fazla nüfusu olan nahiyeler için Üç yüze kadar bir, üç yüz birden beş yüze kadar iki, beş yüz birden yedi yüze kadar üç

seçmen bu oranlarda artırılarak seçilecektir (Madde.5). Madde altı seçim kanunundaki ve Kanunu Esasi'nin ilgili hükümlerinin kaldırıldığını, yedinci ve sekizinci maddeler ise yürürlük tarihini ve icra vekilleri eli ile yürütüleceğini ihtiva etmektedir.

Yapılan bu değişikliklerle birlikte birinci seçmen (Müntehib-i evel) olmak için erkek ve 18 yaşını tamamlamış olmak, medeni haklardan mahrum olmamak, yabancı bir devlet vatandaşı olmamak ve böyle bir iddiada bulunmamak, geçici olarak yabancı bir kimsenin hizmetinde bulunmamak, iflas etmişse, yeniden itibarını sağlamış olmak, kısıtlanmasına karar verilmişse bu karar kaldırılmış olmak gerekir. İkinci Seçmen (Müntehib-i Sani) olmak için, birinci seçmen olma şartlarına ek olarak yirmi beş yaşını bitirmiş olmak, Osmanlı vatandaşı olmak gerekmektedir. Milletvekili olmak için ise, birinci ve ikinci seçmen olma şartlarına ek olarak, otuz yaşını bitirmiş olmak ve Türkçe bilmek şartları aranmaktadır (Erdem, 1982; 140-142).

320 sayı ve 3.4.1369 (1923) tarihli kanunla yapılan değişiklik, memurların seçilme yeterliği konusunda da bir yenilik getirmiş ve öğretmenler hariç olmak üzere merkezden tayin edilen bütün memurlar, müftüler, hâkimler, savcılar ve belediye reislerinin, görevlerini yerine getirdikleri seçim çevresinden milletvekili seçilebilmeleri için, seçimlerin başlamasından iki ay önce görevlerinden istifa etmiş olmaları şartını getirmiştir. Kanunda, görevlerini yerine getirdikleri seçim çevresi dışından milletvekili seçilecek olanlar için, herhangi bir kayıtlama yapılmamıştır. Bundan dolayı bu kimselerin görevlerinden istifa etmeksizin memuriyetlerinin bulunduğu seçim çevresi dışındaki seçim çevrelerinden adaylıklarını koyabilecekleri ve milletvekili seçilebilecekleri sonucuna varabiliriz (Araslı, 1972: 93).

Aynı kanun ordu, kolordu, fırka kumandanları ile bütün asker alma şube ve kalem başkanları, jandarma alay, tabur ve bölük kumandanlarının, hiçbir şekilde memuriyet görevlerini yerine getirdikleri seçim çevresinden milletvekili seçilemeyecekleri esasını da ortaya koymuştur. Bu hükümler çerçevesinde, maddede sayılan ordu mensuplarının, görevlerinden istifa etseler dahi, görevli bulundukları seçim çevresinden milletvekili olmaları mümkün değildir (Araslı, 1972: 93-94). Ancak görev yerlerinin dışındaki seçim bölgelerinde aday olabilirler. Bu şekilde milletvekili seçilen asker kişiler milletvekilliği ile birlikte askeri görevi de birlikte yürütmüşlerdir. Seçimlerden bir süre sonra çıkarılan bir kanunla bu kişilerin ya milletvekilliğini ya da askeri görevi tercih etmeleri istenmiştir. Kanunda ordu mensupları için görev yaptıkları yerde aday olmama şartı, istifaları istenmediği için konulmuş bir şart olabilir.

3.4. 1923 Seçimlerin Yasal Çerçevesi ve Seçim Süreci

1923 Seçimlerinin yasal dayanağını yukarıda kabul edilen maddelerle değişikliğe uğrayan 20 Temmuz 1908 tarihli İntihab-ı Mebusan Kanun-i Muvakâtı kaynaklık etmiştir. Seçimlerin yürütülmesi Heyet-i Vekile'ye bırakılmıştır. Basit çoğunluk esasına dayalı iki dereceli seçim sistemi uygulanmış, açık oy gizli tasnif esasına göre yapılmıştır. Bu seçimlerde eşit oy ilkesine uyulmuş fakat kanunun önceki halinde bulunan az çok vergi verme şartı kaldırılmasına rağmen kadınlara oy hakkı verilmediği için genel oy ilkesine uyulmamıştır. Serbestlik ilkesi için ise seçim yasasında yapılan değişiklikten hemen sonra Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nda yapılan değişiklik serbestlik ilkesini zedelemiştir. Ahmet Demirel bu değişiklikten sonra artık Birinci Grup dışındaki siyasi grup ve örgütlerin faaliyetlerini sürdürme imkânları kalmadığını ya da vatan hainliği suçlamasıyla karşı karşıya bırakıldığını belirtmektedir (Demirel, 2007; 530). Buna bir örnek Tunçay'ın Ali İhsan Paşa'dan aktardığı şu olayı

verebiliriz. Konya Müdafaa-i Hukuk üyesi Moytapzade Rifat Bey, bir beyanname yayınlayarak, eski milletvekillerine oy verilmemesini, milletin hukukunu iyi anlayıp, savunabilecek kimselerin seçilmesini tavsiye eder. Burada kullanılan eski milletvekilleri tabirinden Ankara'dan isimleri gönderilen milletvekili adayları kast edilmektedir. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa kendisine bir telgraf çekerek istifasını ister. Rifat Bey, bu telgrafa cevaben, bir rapor yolladığını bu raporu okuduktan sonra hüküm vermesini ister. Mustafa Kemal Paşa, raporu okuduğunu ve fikrinin değişmediğini, yayınlamış olduğu beyannamenin nifaka sebep olduğunu ve Hiyanet-i Vatanîye Kanununa temas ettiğini ve istifa etmesi gerektiğini belirtir. Rifat Bey bunun üzerine korktuğu için istifa eder (Tunçay, 1992: 56). Rifat Bey'in, yeni milletvekillerinden kastı Ankara'dan gelen liste dışında bağımsız adaylardır. Böyle bir ortamda seçimlerin serbestliğinden söz etmek zordur. Ayrıca seçimlerin serbestliği açısından İkinci Meclisteki tek bağımsız milletvekili olan Gümüşhane Milletvekili Zeki Bey'in yayınlanmamış anılarında bu seçimle ilgili anlattıkları bir fikir verebilir.

Zeki bey bu anılarında Gümüşhane kazalarından Kelkit, Seyran, Torul ve Gümüşhane merkez seçimlerinin nasıl gerçekleştiğini çok çarpıcı bir şekilde anlatmaktadır. Seçimler ilk Kelkit kazasında başlar. Kaza merkezi ve ikinci seçmenlerin oy kullanacakları belediye dairesi askerler tarafından kuşatılıp, askeri birliğin komutanı ile Kaymakam Vekili olan Jandarma Komutanı içeri girerler, oy kullanılmaya başlanacağı sırada Belediye Başkanı, milletvekili seçimi yapılacağını ve kendilerinin dışarı çıkmasını rica eder. Bunun üzerine komutanlar seçimi yaptırmak için geldiklerini, yazılan pusulaları kontrol edeceklerini ve hükümetin istediği adamlardan başka kimseye oy verilmeyeceğini ihtar ederler. Belediye başkanı buna itiraz eder, bunun seçim kanununa aykırı ve suç olduğunu belirtir. Hükümet istediğini yapacaksa ahaliyi ekin zamanı niçin yerlerinden ayırttınız, ben sizi burada bırakmam elimde kanun var deyip tekrar çıkmalarını ister. Komutanlar bu defa açık bir tehditle kestirip atarlar; biz emir aldık, ikinci seçmenler hükümetin istediği adamlara oy atacak, atmadıkları takdirde biz attıracağız, başka tartışma istemiyoruz derler. Bunun üzerine Belediye Başkanı, biz seçime katılmıyoruz deyip ikinci seçmenlerle birlikte belediye dairesinden ayrılır. Bu tepki karşısında tabur komutanı daha önce aldığı talimat gereği hemen telgrafla Mustafa Kemal Paşa'ya durumu bildirir. Mustafa Kemal Paşa, Belediye Başkanı'nı telgraf başına çağırır, göstermiş oldukları milletvekillerine oy verirlerse hem kaza halkı hem de kendisi için çok iyi olacağını, Zeki Bey'i de boş bırakmayacaklarını en yakın zamanda en büyük memuriyetlere koyacaklarını söyler. Bunun üzerine seçim sonuçlandırılır (İz, Aktaran Demirel, 2007; 575-581).

Seçim işlerini idare etmek üzere tüm liva ve kazalarda birer teftiş heyetleri oluşturulmuştur. Liva Teftiş Heyeti'ni 5 ziraatçı, 2 sanayici, 2 tüccar, 4 "hür meslek" sahibi üye oluşturuyordu. Kaza Teftiş Heyetinde ise 3 ziraatçı, 1 sanayici, 1 tüccar, 2 hür (serbest) meslek sahibi üye bulunuyordu. Hür meslek sahipleri ise hükümete bağlı olmayan öğretmenler, mühendisler, doktorlar, hukukçular, yazar ve gazetecilerle devlete bağlı olmayan yüksek okul mezunlarıydı. Teftiş heyetleri; seçimleri doğrudan doğruya idare ediyorlardı ve sonuçları ulusal meclise, yerel hükümete, seçimi kazananlara bildirmekle yükümlüydüler. (Güneş, 1991: 256-257).

3.5. Adaylık ve Adayların Belirlenmesi

Kişiler kendi adaylıklarını önerebildikleri gibi ikinci seçmenler de aday olmayan bir kişiye oy verebiliyorlardı. Bir aday birden çok seçim bölgesinde aday olabilir veya

aday gösterilebilirdi. Nitekim Mustafa Kemal Paşa hem İzmir’de hem de Ankara’da milletvekili seçilmiş, kendisi daha sonra Ankara milletvekilliğini tercih etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa başkanlığında, bir bölüm icra vekiliyle, Müdafaa-i Hukuk Grubu yönetim kurulu üyelerinden bir heyet Milletvekili aday listelerini oluşturmuştur. Kazım Karabekir Paşa anılarında, kendisinin de bu heyete olduğunu, ilk toplantılarında Gazi’nin "millet bana güvenoyu versin ve mebusların seçimini bana bıraksın" şeklinde bir teklifte bulunduğunu ve kendisinin buna itiraz ettiğini ve bu itiraz destek görünce Mustafa Kemal Paşa’nın bu karardan vazgeçtiğini belirtmektedir. Paşa anılarında devamlı: "Her taraftan kendisine en çok emniyet verenler listeye girdiler ve hatta hükümet yardımı ile seçime arz olundular. İkinci Grup’tan kimse namzet gösterilmedi. Halbuki bunların çoğu istiklal Harbi’ne, ilk gününden beri canla-başla hizmet etmiş insanlardı. Bu hususta aramızda biraz da münakaşa oldu. Gazi, 'ben muhalif istemiyorum' diyerek, kendisine, sözle veya yazıyla en çok sadakat gösterenleri ve Birinci Meclis’te fiiliyatıyla bu emniyeti kazananları ve hemen bütün karargahının mensuplarını namzet gösterdiğini belirtmektedir (Karabekir, 2005: 138).

3.6. Seçim Çevreleri, İkinci Seçmenler ve Seçilecek Milletvekili Sayısı

1923 seçimleri 72 seçim çevresinde yapılmıştır. Milletvekili sayısı nüfusa göre belirlenmiştir. Birinci Grup 57 seçim çevresinde seçilecek milletvekili kadar, 9 seçim çevresinden (Ankara 3-6, Biga 3-5, Bursa 5-15, Eskişehir 3-9, İçel 2-4, Karesi 8-10, Kars 2-4, Mardin 5-11, Ordu 5-8’den) ise seçilecek adaylardan daha fazla aday göstermiştir (Güneş, 2004: 212). Her 20.000 erkek nüfus için 1 mebus olacak şekilde Meclis üye sayısı saptanmaktadır. Bir seçim bölgesinin nüfusu 20.000’den az olsa dahi bir milletvekili çıkaracaktır. Nüfusu 20.000’den fazla olan seçim bölgeleri için nüfusa oranlı milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. İntihab-ı Mebusan kanununda 3 Nisan 1923 tarihindeki değişiklikten önce bu sayı 50.000’dir.

Tablo 3.1. Nüfusa Oranlı Milletvekili Sayıları *

Nüfus	Milletvekili Sayısı
0- 30.000	1 Mebus
30.001- 50.000	2 Mebus
50.001- 70.000	3 Mebus
70.001- 90.000	4 Mebus

Daha fazla nüfusu olan yerler için bu nispet üzerine artırılır.

*Erdem, Tarhan, Anayasalar ve Seçim Kanunları 1876-1982 Milliyet Yayınları, İstanbul, 1982, kitabından faydalanılarak oluşturulmuştur.

İkinci seçmenler için bir seçim bölgesinde her 200 erkek nüfus için bir ikinci seçmen seçilmektedir. İntihab-ı Mebusan kanununda 3 Nisan 1923 tarihindeki değişiklikten önce bu sayı 500’dür.

Tablo 3.2. Nüfusa Oranlı İkinci Seçmen Sayıları *

Nüfus	İkinci Seçmen Sayısı
0- 500	1 ikinci seçmen
301- 500	2 ikinci seçmen
501- 700	3 ikinci seçmen

Daha fazla nüfusu olan yerler için bu nispet üzerine artırılır.

*Erdem, Tarhan, Anayasalar ve Seçim Kanunları 1876-1982 Milliyet Yayınları, İstanbul, 1982, kitabından faydalanılarak oluşturulmuştur.

3.7. Seçime Katılan Gruplar

1923 seçimleri yapıldığı sırada ne mecliste ne de meclis dışından siyasal gruplar ve örgütler dışında siyasal partiler yoktu. Grup olarak Mecliste Birinci ve İkinci Gruplar vardı. Birinci Grup iktidarı İkinci Grup muhalefeti oluşturmuştu. 1 Nisan 1923'te TBMM seçim kararı alınca başta iki grup olmak üzere daha birçok örgütün seçim meydanlarına ineceği ve yoğun bir seçim mücadelesi yaşanacağı beklenmiştir. Ancak İkinci Grubun seçimlere grup olarak girmeme kararı alması, seçimde birinci Grubu yalnız başına bırakmıştır.

8 Nisan 1923'te Mustafa Kemal Paşa, A-RHMC Reisi sıfatıyla seçimlerden sonra Birinci Grub'un Halk Fırkası'na dönüştürüleceğini bildirmiş ve 9 umde bildirisini yayınlamıştır (Demirel, 2007; 525).

Bildiri, memleketi ve milleti dağılma ve yıkılma felaketinden kurtarmak için milleten aldığı mutlak yetkiyle toplanan TBMM, milli egemenlik esasına dayalı bir halk devleti ile hükümeti kurduğunu belirten cümle ile başlamaktadır. Meclis, üstlendiği ödevlerin önemli bir bölümünü yerine getirerek, oybirliğiyle yeni seçim kararı aldığını ve yeni dönemde barış gerçekleşince ekonomik kalkınma yolunda çalışılacağı, her türlü teşkilatın tamamlanarak bitirileceği açıklanmaktadır. Devamında, Meclis çoğunluğunu bu amaç çevresinde toplayarak ülkede siyasal bir örgütlenme yaratmak için, A-RMH Grubu Halk Fırkası'na dönüştürüleceği, yeni fırkanın ayrıntılı ve düzenli bir programı hazırlanarak üyelerinin tartışmasına sunulacağı vaat edilmiştir. Fırkanın ayrıntılı ve düzenli bir program vaadi, ancak 8 yıl sonra -1931 Kongresinde- gerçekleştirilebilmiştir. Şuan açıklanan ilkelerin, memleketin acil ihtiyaçları ve birçok ihtisas sahibi kişilerin fikirleri ve İktisat Kongresi'nin sonuçları da göz önüne alınarak tespit edildiği belirtilmiştir. Açıklanan ilkeler kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğu ve İdare şeklinin, halkın geleceğini bizzat ve bilfiil belirleme esasına dayandığı ve milletin hakiki ve tek temsilcisi TBMM olduğu ve TBMM dışında hiçbir fert ve hiçbir kuvvetin buna hâkim olamayacağı. Bu ilke 1921 Anayasasının 1 ve 2'nci maddelerinin tekrarıdır. Devamında bütün işlerde millet egemenliği ilkesinin esas alınacağı vurgulanarak yönetim ile ilgili şu yasaların çıkarılacağı belirtilmiştir:

Bakanlar Kurulunun görev ve sorumlulukları kanunu -(1921 Anayasası gereği) Şuralar kanunu - Genel Müfettişlikler kanunu – Nahiyeler kanunu.

2. Meclisin oybirliği ile saltanatı kaldırdığı kararı, değiştirilemez bir ilkedir. TBMM'ne dayanan Halifelik İslâmlar arası yüksek bir makamdır.

3. İç güvenlik ve asayişin sağlanması en büyük görevdir. Bu, milletin arzu ve ihtiyacına uygun olarak yapılacaktır.

4. Mahkemelerin hızlı işlemesi sağlanacaktır. Milletin ihtiyacına göre ve ilmin ve hukukun gereklerine göre yeni yasalar yapılacaktır.

5. Alınacak ekonomik ve toplumsal önlemler - on madde halinde:

- (1) Aşarın sakıncalarının düzeltilmesi
- (2) Tütün tarım ve ticaretinin desteklenmesi
- (3) Tarım, endüstri ve ticaret kredileri
- (4) Ziraat Bankası'nın sermayesinin artırılması
- (5) Tarım makinelerinin ithal edilerek çiftçilerin kullanımına sunulması
- (6) Endüstrinin teşviki
- (7) Demiryolları yapımı

- (8) İlkokullarda öğretimin birleştirilmesi ve bütün okulların geliştirilmesi
- (9) Genel sağlık ve toplumsal yardımlaşma
- (10) Orman, madencilik ve hayvancılık.
- 6. Zorunlu askerlik süresinin kısaltılacaktır. Okuma yazma bilenlerin ve orduda okuma yazma öğrenenlerin askerlik süresi kısaltılacaktır. Orduda görevli kişilerin refahı sağlanacaktır.
- 7. Yedek subaylara, malul gazilere, emeklilere, dul ve yetimlere yardım yapılacaktır.
- 8. Halkın işlerinin süratli bir şekilde bitirilmesi memurların usul ve kanun dairesinde iş yapmasına bağlı olduğu için, memur sınıfı bu bakış açısıyla düzenlenecek ve bütün devlet daireleri sürekli teftiş ve denetim altında tutulacaktır. Memurların, işe alma, işten çıkarma, terfi, masuniyet, mesuliyet, emeklilik ve ödüllendirmeleri tespit edilecektir. Aydınlardan kamu görevlerinde yararlanılacaktır.
- 9. Bayındırlık işleri için ortaklıklar kurulması sağlanacak ve kişisel girişimler kollaracaktır. (Demirel, 2007; 525-527, Tunçay, 1992: 355-356).

1 Nisan 1923 tarihinde mecliste alınan seçim kararı ile başlayan seçim süreci 11 Ağustos 1923 tarihinde meclisin açıldığı tarihinde sonra da devam etmiş ve bazı illerin seçimleri 16 Ağustos'a kadar sürmüştür. Haziran ayında seçim sonuçlarının alındığı iller olmakla birlikte, Seçimin yoğunlukla Temmuz ayı içinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Çakan, 1999: 51).

İkinci Grubun seçimlere grup olarak katılmama kararı alması, seçimde Birinci Grubu yalnız başına bırakmış, adayları merkezden belirlenen Birinci Grubun, mutlak başarısı ile sonuçlanmıştır (Demirel, 2007: 571). Seçilme sürecisini yukarıda anlattığımız Gümüşhane Milletvekili Zeki Bey dışında meclise Birinci Grup adayları dışında milletvekili seçilmemiştir. Bağımsız adaylardan bir tek Zeki Bey seçilmeyi başarabilmiştir.

Birinci Grup, hem seçim bildirisiyle, hem örgütlenmesi ve hem de Zeki Bey'in Gümüşhane'de yapılan seçimlerle ilgili aktardıklarından yola çıkılırsa bir yönlendirme politikası ile bu seçimleri büyük bir başarı ile kazanmıştır.

4. İKİNCİ MECLİSİN SOSYOLOJİK TEMELİ

Parlamentoyu oluşturan üyelerin sosyo-ekonomik yapısı, toplumda itibar dereceleri açısından birbirinden farklı grupların meydana getirdiği görünüm, mecliste hangi sosyal grupların parlamentoda ne ölçüde temsil edildiğini öğrenmek bakımından önemlidir. Ayrıca hangi nitelikteki kişilerin parlamenter olmaya istekli ve yeterli olduğunu da ortaya çıkaracaktır (Araslı, 1972; 181). Cumhuriyeti kuran bu meclis üyelerinin ne ölçüde temsil ettikleri halkla benzer bir sosyal, ekonomik ve kültürel paydayı paylaştıklarını öğrenmek için yaş, eğitim, meslek, lokalite ve parlamento deneyimleri açısından meclis birleşimini bir değerlendirmeye tabi tutmak gerekir. Tezimizin bu bölümünde ulaşabildiğimiz kaynaklar taranarak Birinci ve Üçüncü Meclis'lerle de kıyaslamalar yapılarak İkinci Meclis'in sosyolojik temeli belirlenmeye çalışılacaktır.

4.1.İkinci Meclis Üye Sayısı

1923 seçimleri için 72 seçim çevresinde 287 sandalye için seçim yapılmıştır. Bu seçimler sonucunda 286 üye seçilmiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa İzmir ve Ankara'dan seçimi kazandığı için 287 değil 286 üye parlamentoya girmiştir.

Bu dönem içinde değişik zaman ve nedenlerle 48 sandalye boşalmış bunlardan 47 tanesi için seçim yenilenmiş, böylece bu dönemde yasama görevini yapan üye sayısı 333'e yükselmiştir.

Dönem içinde Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir milletvekilliğinden istifası ile birlikte toplam 21 üye istifa etmiş, 2 üyenin milletvekilliği düşürülmüş, 25 üye (6'sı idam) de ölmüştür.

Tablo 4.1.'de 1923 genel seçimleri birlikte ara seçimlerle gelen üyelerin seçim bölgeleri, isimleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.1. 1923 Genel Seçim ve Ara Seçimlerle Gelen Milletvekillerinin Seçim Bölgelerine Göre İsim Listesi *

Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı
Adana	Zamir (Damar) ARIKOĞLU Mehmet Kemal KUSUN İsmail Safa ÖZLER	Ankara	Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK Ali Fuat CEBESÖY Mustafa Hilmi Efendi (ÇAYIRLIOĞLU) Şakir KINACI
Afyonkarahisar	İzzet Ulvi AYKURT Ali ÇETİNKAYA Mehmet KAMİL MİRAS Mehmet SADIK Rüşen Eşref ÜNAYDIN Musa Kazım YATÇI (GÜRSEL)	Antalya	Ali KÜTÜKÇÜOĞLU Ahmet İhsan PEHLİVANLI Ömer Mümtaz Bey (TANBİY) Ahmet Saki DERİN Rasih KAPLAN
Aksaray	Ahmet Besim ATALAY Vehbi Bey (ÇORAKÇI) Mehmet Neşet ÖZERCAN	Ardahan	Mahmut Murat ŞEREFLİ Hasan Sıtkı YAĞCIKANDİLOĞLU Halit Paşa Talat SÖNMEZ Hasan Tahsin UZER
Amasya	Mehmet Nafiz AKTİN Ali Rıza ÖZDARENDE Osman SELMAN (Selmeniko) Ahmet Esad URAS	Artvin	Ömer Hilmi GÜR

Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı
<u>Artvin</u>	Ömer Hilmi GÜR	<u>Denizli</u>	Yusuf BAŞKAYA
<u>Aydın</u>	Zekai APAYDIN		Mazhar Müfit KANSU
	Mitat AYDIN		Mehmet Necib Ali KÜÇÜKZADE
	İzzetin ÇALIŞLAR		Haydar Rüştü ÖKTEM
	Dr.Mazhar GERMEN	<u>Dersim</u>	Mustafa Kazım SAMANLI
	Reşit GALİP		Feridun Fikri DÜŞÜNSEL
	Hasan Tahsin SAN		Mehmet ŞÜKRÜ KULUALP
<u>Bayazıt</u>	Süleyman Sudi Bey (ACARBAY)	<u>Divarbakır</u>	Mehmet Nuri BUDAK
	M.Şefik BAYDAR		Abdulkadir Cavit EKİN
<u>Biga</u>	Mehmet DİNÇ		Mehmet Ziya GÖKALP
	Samih Rıfat ÇAĞATAY		İbrahim Tali ÖNGÖREN
	Mehmet Şükrü YAŞIN		Feyzi PİRİNÇCIOĞLU
<u>Bitlis</u>	Muhittin Nami		Zülfı TİĞREL
	Resul Sıdkı Bey		Abdurrahman Şeref ULUĞ
<u>Bolu</u>	Falih RIFKI ATAY	<u>Edirne</u>	Cafer Tayyar EĞİLMEZ
	Mehmet Şükrü GÜLEZ		Hüseyin Rıfki Bey
	Mehmet Cevat Abbas GÜRER		Mehmet Faik KALTAKKIRAN
	Mehmet Vasfi NUHOĞLU	<u>Elaziz</u>	Cevad ÇOBANLI
	Emin Cemal SUDA		Muhittin Bey ÇÖTELİ
<u>Bozok</u>	Salih BOZOK		Hüseyin GÖKÇELİK
	Ahmet Hamdi DİVANLIOĞLU		Mustafa Saffet İSPİR
	Avni DOĞAN		Mehmet Naci Bey KARAALİ
	Süleyman Sırrı İÇÖZ		Süleyman KARAKAYA
<u>Burdur</u>	Hüseyin (Baki) ÇELİKBAŞ	<u>Ergani</u>	Kazım Vehbi ORAL
	Mustafa Şeref ÖZKAN		İhsan SAĞLAM
<u>Bursa</u>	Ali Hikmet AYERDEM		İhsan Hamit TİĞREL
	Refet CANİTEZ	<u>Ertuğrul</u>	Halil İbrahim ÇOLAK
	Mustafa Fehmi GERÇEKER		Halil IŞIK
	Necati KURTULUŞ		Ahmet İffet MERCİMEKOĞLU
	Osman Nuri ÖZPAY		Takiyettin Fikret ONURALP
	Nurettin Paşa (Sakallı)		Rasim Celalettin ÖZTEKİN
<u>Canik</u>	Cavit PAŞA	<u>Erzincan</u>	Mehmet Hamdi ARPAĞ
	Talat Avni ÖZDOĞRU		Abülhak FIRAT
	Süleyman Necmi SELMEN		Sabit SAĞIROĞLU
<u>Cebelibereket</u>	Mehmet İhsan ERYAVUZ	<u>Erzurum</u>	Raif DİNÇ
	Hüseyin Avni ZAIMLER		Mehmet Cazım DURU
<u>Cankırı</u>	Yusuf Ziya		Münir Hüsrev GÖLE
	İSFENDİYAROĞLU		Ziyaettin GÖZÜBÜYÜK
	Ahmet Talat ONAY		Halet SAĞIROĞLU
	Mustafa Abdülhalik RENDA		Bahri SARITEPE
	Mehmet Rıfat ÜNÜR		Rüştü SOYDAN
<u>Catalca</u>	Şakir KESEBİR	<u>Eskişehir</u>	Mehmet Arif AYICI
<u>Çorum</u>	İsmail Kemal ALPSAR		Ali Ulvi BAYRAKTAR
	Mustafa (Elvan) CANTEKİN		Emin SAZAK
	Mehmet Münir ÇAĞIL		Abdullah Azmi TORUN
	Abdullah İsmet EKER		
	Ahmet Ziya HATİPOĞLU		
	Hüseyin Ferit TÖRÜMKÜNEY		

Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı
<u>Gaziantep</u>	Mustafa Ferit ARSAN Ahmet Remzi GÜRES Ali KILIÇ Mehmet Ali CENANİ Mehmet ŞAHİN	<u>İzmir</u>	Ahmet Münir AKKAYA Ahmet Hamdi AKSOY Fahrettin ALTAY Ahmet Tevfik Rüstü ARAS Mahmut Celal BAYAR Mahmut ESAT BOZKURT Mustafa Kamil DURSUN Seyit Mehmet EMİN Mustafa Rahmi KÖKEN Mustafa Necati UĞURAL Mustafa Şükrü SARAÇOĞLU
<u>Gelibolu</u>	Celal Nuri İLERİ	<u>Karesi</u>	Mehmet Vehbi BOLAK Osman Niyazi BURCU Mehmet Cavit EMİR (DEMİR) Mehmet Ali Haydar MÜSTECAPLIOĞLU Ahmet Süreyya ÖRGE Kazım ÖZALP Ali ŞUURİ Abdullah Hulusi ZARPLI Ahmet AĞAOĞLU Ömer Lütfi TARIM
<u>Genç</u>	Dr.Ali Haydar Bey Muhittin EMİN	<u>Kastamonu</u>	Ahmet Mahir Efendi Halid AKMANSÜ Ali Rıza DİREKOĞLU Veled İZBUDAK Mehmet Necmettin KOCATAŞ Mehmet Fuat MÜFTÜOĞLU Ali Nazmi ÖZÜGÜR Hasan Fehmi ÇOLAKOĞLU
<u>Giresun</u>	Hacim Muhittin ÇARIKLI Ali Şevket ÇOLAK Tahir KARADENİZ Kazım OKAY Hakkı Tarık US	<u>Kayseri</u>	Sabit GÖZÜGEÇGEL Ahmet Hilmi KALAÇ Halit KARAKAYA Ahmet Zeki KARAKİMSELİLER Nuh Mehmet YAZGAN Şükrü Naili GÖKBERK Şevket ÖDÜL Fuat UMay
<u>Gümüşhane</u>	Hasan Fehmi ATAÇ Zeki KADİRBEOĞLU Cemal Hüsnü TARAY Veysel Rıza ZARBUN	<u>Kırklareli</u>	Ali Rıza BENLİAĞA Mahbub ERDOĞRU Refik İsmail KAKMACI Yahya Garip KARGI Lütfi Müfit ÖZDEŞ Ahmet Şükrü Mehmet Ragıp AKÇA Saffet ARIKAN Mustafa KEREMZADE İbrahim TOLON İbrahim Süreyya YİĞİT
<u>Hakkari</u>	Mehmet Nazmi DİLAVEROĞLU Süleyman Asaf DORAS	<u>Kırşehir</u>	
<u>Isparta</u>	İbrahim DEMİRALAY Ahmet Mükerrerem KARAAĞAÇ Hüseyin Hüsnü ÖZDAMAR	<u>Kocaeli</u>	
<u>İcel</u>	Mehmet Emin İNANKUR Mehmet Tevfik MARULYALI		
<u>İstanbul</u>	Abdurrahman Şeref Abdülhak Adnan ADIVAR Ali Fuat AĞRALI Ahmet Muhtar Bey Yusuf AKÇORA Ali Rıza BEBE İbrahim Refet BELE İsmail Hakkı CANBULAT Mustafa Fevzi ÇAKMAK Ahmet Hamdi DENİZMEN Hakkı Şinasi EREL Behiç ERKİN Kazım KARABEKİR Ziya KARAMURSAL Tevfik Kamil KOPERLER Ali Fethi OKYAR Hüseyin Rauf ORBAY İbrahim Refik SAYDAM İhsan Lütfi SÖKMEN Süleyman SIRRI Hamdullah Suphi TANRIÖVER Edip Servet TÖR Ali Haydar YULUĞ		

Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı
<u>Konya</u>	Fuat GÖKBUDAK Halil Kazım HÜSNÜ Eyüp Sabri HAYIRLIOĞLU Mustafa Fevzi KARAAĞAÇ Bekir Refik KORALTAN Musa Kazım ONAR Naim Hazım ONAT Tevfik Fikret SILAY Bekir SÜMER Mustafa ULUSAN	<u>Niğde</u>	Ata (Ataullah) ATAY Bey Halit MENGİ Ebubekir Hazım TEPEYRAN Ali Galip YENEN Mehmet Recai BAYKAL İsmail ÇAMAŞ Ahmet (Faik) GÜNDAY Halil Sıtkı KUMRU Ahmet Hamdi YALMAN Hasan Cavid BELÜL Rauf BENLİ
<u>Kozan</u>	Ali Şadi ÇELİK Ali Saib URSAVAŞ	<u>Ordu</u>	Ahmet Fuat BULCA Esat ÖZOĞUZ Ekrem RİZE Ali Rıza ZIRH
<u>Kütahya</u>	Mehmet Ali Cevdet BARLAS Mehmet Nuri CONKER Mehmet Rıza DİNÇAY Recep PEKER Seyfi Efendi Mahmut Faik SOYLU Ragıp SOYSAL Ahmet Ferit TEK	<u>Rize</u>	Abidin Bey Ethem BÜKE Hüseyin Vasıf ÇINAR Mehmet Nafiz DURLU Mehmet Reşat KAYALI Kemal MENEMENLİOĞLU Yaşar ÖZEY Mustafa Fevzi SARHAN Mehmet Sabri TOPRAK Hasan Saim UZEL (ÇELEBİOĞLU)
<u>Malatya</u>	Reşit AĞAR Bedir FIRAT Mustafa İsmet İNÖNÜ Mehmet Hilmi OYTAÇ Mehmet Nedim ZABCI	<u>Saruhan</u>	Halil Hulki AYDIN Mahmut SOYDAN Kemalettin SAMİ Dr.Rıza NUR Recep Zühtü SOYAK Yusuf Kemal TENGİRŞEK Mehmet Rasim BAŞARA Yusuf Ziya BAŞARA Mehmet Şemsettin GÜNALTAY Ahmet Muammer KARDAŞ Abdurrahman Rahmi KATOĞLU Dr. Ömer ŞEVKİ M.Halis Turgut (TARIKAHYA) (KETHÜDAOĞLU)
<u>Maras</u>	Mitat Alam SAYLAM Abdülkadir EMİRMAHMUTOĞLU Mehmet ERTEN Mehmet Tahsin HÜDAYİOĞLU Nurettin ÖZDEMİR	<u>Siirt</u>	Halil Fahri GÜRMEN Kadri (Abdülkadir) Ahmet KÜRÜKÇÜ Mahmut ODABAŞI Ömer Cudi Paşa İsmail SABUNCU Ali Rıza BİNBAŞIZADE Ali Süruri TÖNÜK Mehmet Emin YURDAKUL
<u>Mardin</u>	Abdülğani ENSARİ Ali Rıza ERTEN Mehmet Necip GÜVEN Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU Abdurrezzak ŞATANA Derviş URAL	<u>Sinop</u>	
<u>Menteşe</u>	Yunus Nadi ABALIOĞLU Mehmet Esat İLERİ Şükrü KAYA	<u>Sivas</u>	
<u>Mersin</u>	Ahmet Besim ÖZEK Mehmet Niyazi RAMAZANOĞLU	<u>Siverek</u>	
<u>Muş</u>	Osman Kadri BİNGÖL Rıza KOTAN İlyas Sami MUŞ	<u>Sarkikarahisar</u>	

Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı
<u>Tekirdağ</u>	Mustafa Faik ÖZTRAK Mehmet Cemil UYBADIN	<u>Urfa</u>	Yahya Kemal BEYATLI Ali Fuat BUCAK
<u>Tokat</u>	Mehmet EMİN BAYAV Bekir Sami KUNDUH Mustafa (Vasfî) SÜSOY Kamil Bey TOPÇUZADE		Hüsrev GEREDİ Refet TOPÇUOĞLU Mehmet Refet ÜLGİN Mustafa Saffet Kemalettin YETKİN
<u>Trabzon</u>	Ali Şefik BEKMAN(BAŞMAN) Ahmet Muhtar ÇİLLİ Mehmet Rahmi EYÜPOĞLU Süleyman Sırrı GEDİK Abdullah Hilmi OKYAY Hasan (Hüsnü) SAKA Hamdi ÜLKÜMEN	<u>Van</u> <u>Zonguldak</u>	İbrahim ARVAS Münip BOYA Hakkı UNGAN Ahmet Ragıp ÖZDEMİROĞLU Yusuf Ziya ÖZENÇİ Halil TÜRKMEN Tunalı Hilmi Bey

*Öztürk, Kazım, Türk Parlamento Tarihi TBMM-II.Dönem 1923-1927 III Cilt yayını temel alınmış, ayrıca Çakan, Işıl, Türk Parlamento Tarihinde İkinci Meclis kitabından da faydalanılarak oluşturulmuştur.

4.2. Milletvekillerinin Yaş Grupları

İkinci Mecliste en yaşlı üye 70 yaşında olan İstanbul Milletvekili Abdurrahman Şeref Bey, en genç üyesi ise, 1923 genel seçiminde 29 yaşında olan Diyarbakır Milletvekili Abdulkadir Cavit Ekin Beydir. Abdulkadir Cavit Bey, yapılan 1924 araseçimlerde milletvekili seçilerek meclise girmiştir. Dolayısıyla seçildiğinde 30 yaşını doldurmuştu, milletvekili olma şartları arasında 30 yaş sınırı da vardır. Tablo 4.2. oluşturulurken genel seçimlerin yapıldığı 1923 yılı esas alınmıştır.

Tablo 4.2. 1923 Yılı İtibariyle Yaş Dökümü *

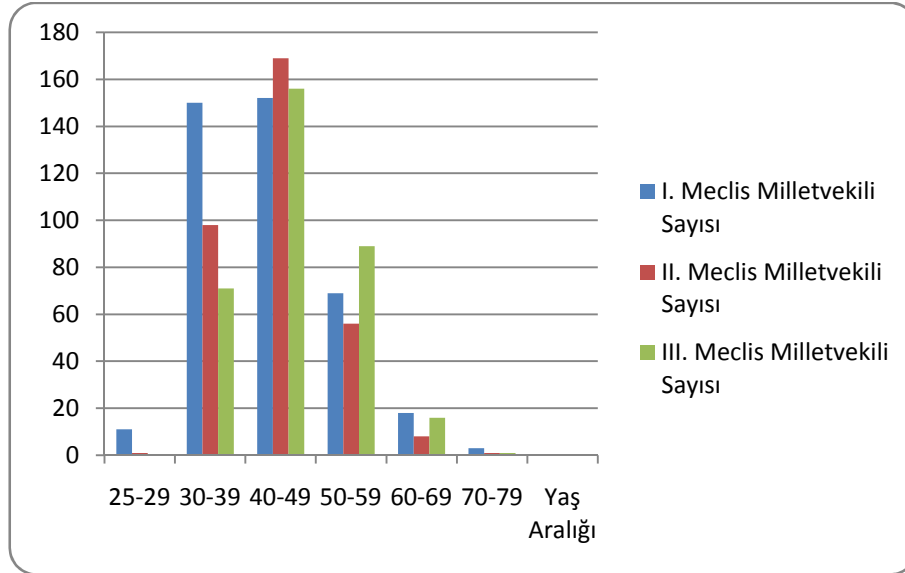
Doğum Tarihi	1923 Seçimlerinde Seçilen Milletvekilli Sayısı	Ara Seçimlerde Seçilen Milletvekili Sayısı	Yaş
1853	1		70
1856	1		67
1859	2		64
1861	1	1	62
1862	2		61
1863	1		60
1864	1		59
1865	3		58
1866	4		57
1867	5	1	56
1868	2	1	55
1869	9		54
1870	6		53
1871	8	1	52
1872	4	1	51
1873	6	4	50
1874	9	4	49
1875	14	2	48
1876	21	1	47
1877	15		46
1878	11	3	45
1879	6	3	44
1880	16	2	43
1881	21	1	42
1882	22	2	41
1883	13	3	40
1884	12	1	39
1885	11	2	38
1886	10	1	37
1887	6	3	36
1888	6	2	35
1889	11	2	34
1890	9		33
1891	3		32
1892	11	1	31
1893	3	4	30
1894		1	29
	Toplam		Yaş Ortalaması
	286	47	43,53

*Öztürk, Kazım, Türk Parlamento Tarihi TBMM-II.Dönem 1923-1927 III. Cilt yayınından faydalanarak oluşturulmuştur.

Tablo 4.3. Milletvekilleri Yaş Aralığı *

Yaş Aralığı	I. Meclis	II. Meclis	III. Meclis
25-29	11	1	
30-39	150	98	71
40-49	152	169	156
50-59	69	56	89
60-69	18	8	16
70-79	3	1	1
Toplam	403*	333	333
Ortalama	42,89	43,53	46,26

*I.Meclis verileri; Çöker,Fahri, Türk Parlamento Tarihi TBMM-I.Dönem 1919-1923 III. Cilt
 II. Meclis verileri; Öztürk, Kazım,Türk Parlamento Tarihi TBMM-II.Dönem 1923-1927 III.Cilt
 III.Meclis Verileri;Avcı,Cemal, III.Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927-1931) yayınlardan faydalanarak oluşturulmuştur.

Şekil 4.1. Milletvekilleri Yaş Aralığı

* Birinci Meclis'ine katılan toplam milletvekili sayısı Fahri Çöker'in tespitine göre 437'dir. Bunlardan 34 tane kimi seçim tutanağını bile almadan istifa etmiş veya meclise katılmamıştır. Dolayısıyla Birinci Meclis milletvekili sayısı Fahri Çöker'in tespitiyle 403 olarak alınmıştır.

Bu çalışmada genel seçimle gelen milletvekillerine, ara seçim ile gelen milletvekilleri de eklenmiş ve yaşları hesaplanırken genel seçim yılı dikkate alınmıştır. Kaynak olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Türk Parlamento Tarihi yayınından faydalanılmıştır. Tablo 4.2'ten de anlaşıldığı gibi İkinci Meclis çok genç vekillerden oluşmuştur. Birinci ve Üçüncü Meclis ile kıyaslandığında İkinci Meclis'te 50 yaş üstü milletvekili oranı çok düşüktür. Birinci Meclis'te bu oran %22,33, Üçüncü Meclis'te %31,83 İkinci Meclis'te ise %19,52'dir. İkinci ve Üçüncü Meclis seçimlerinde milletvekili olabilmek için 30 yaş sınırı varken, Birinci Meclis olağanüstü şartlarda toplanan bir meclis olduğu için bu yaş sınırına riayet edilmemiştir. Genel yaş ortalamasına baktığımızda Birinci mecliste genel yaş ortalaması 42,89, İkinci mecliste 43,53 ve Üçüncü mecliste 46,26 olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda İkinci Meclis'in genel yaş ortalaması Birinci Meclis'ten biraz yüksek ancak Üçüncü Meclis'ten oldukça düşüktür. Bu konuda Fery'in yaptığı bir çalışmada benzer oranlar görülmektedir. Bu çalışmada Birinci Meclis'in yaş ortalaması 43, İkinci Meclis'in yaş ortalaması 43.2 ve Üçüncü Meclis'in yaş ortalaması 46,2 olarak belirtilmektedir.

Ahmet N. Yücekök, Siyasal kadrolarda gençleşmenin bir toplumda görev ve yetkilerin başarı kriterine göre dağıtıldığını gösterir demektedir (Yücekök,1983:200). 1923 seçimlerinin “güdümlü” (Demirel, 2007: 571) ve İkinci Meclis'inde “atama bir meclis”(Göldaş,1997:1) olduğu iddia edilse de atanan milletvekillerinde liyakat arandığı söylenebilir. Ancak bundan meclisin yarısına yakını tasfiye edildiği için yeni vekillerin seçimi de İkinci Meclisin yaş ortalamasının düşük olmasında rol oynamıştır. Birinci Bölümde Mustafa Kemal Paşa'nın İzmit Kasrında İstanbul gazetecileri ile yaptığı mülakatta Birinci Meclis'e seçilen milletvekillerinin bir kısmının çok akıllı ve tahsilli olmadıklarını, milletvekilli olacak liyakate sahip olmadıklarından yakındığı aktarılmıştır. İkinci Meclis'i oluşturan milletvekillerinin biri hariç hepsinin Birinci Grup listelerinden seçilmesi ve Birinci Grubun aday listelerini Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat başında bulunduğu bir kurulun oluşturması bunda etkili olmuş olabilir. Ancak önceki meclisin yarısına yakını tasfiye edildiği için yeni vekillerin seçimi de İkinci Meclisin yaş ortalamasının düşük olmasında rol oynamıştır. Birinci Meclis çok geniş bir yelpazede, milli mücadele içinde bulunan kişilerden seçildiği ve bunlarında büyük bir çoğunluğu ilk defa seçildikleri için yaş ortalaması oldukça düşük kalmıştır. Üçüncü Mecliste artık tek parti iktidarı oluşturulmuş ve belli bir kadro ile seçimlere girildiğinden yaş ortalaması Birinci ve İkinci Meclis'lerin ortalamasından yüksektir.

Yücekök, devamla hizmet veren kadroların gençleşmesi toplumu, statik, hiyerarşik ve geleneksel elitlerin tecrübeleri ile yönetilen bir toplum olmaktan uzaklaştıracağını söylemektedir (Yücekök, 1983; 200). Bu yargı İkinci Meclis'e tamamen uymaktadır. Cumhuriyeti ilan eden Osmanlıdan tamamen kopuşu sağlayan geleneksel kurumların bir bir tasfiye edilerek yerine batı tarzı kurumların kurulduğu bir dönemde meclisin yaş itibariyle daha genç üyelerden oluşması anlamlıdır.

4.3. Milletvekillerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

Toplumsal siyasal ve kültürel değişim ve gelişimine paralel olarak parlamentoyu oluşturan vekillerin de eğitim düzeyinde sürekli yükselme olmuştur. Türk toplumunda eğitilmiş olmak her zaman yüksek bir statünün göstergesi olmuş ve yöneten ile yönetilenler arasındaki en belirgin niteliği saptamıştır. İkinci Meclis'i oluşturan

milletvekillerinin öğrenim görmüş oldukları eğitim kurumları ve dağılım oranları aşağıda Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Milletvekillerinin Öğrenim Gördükleri Eğitim Kurumları *

Eğitim Kurumları	Milletvekili Sayısı	Oran %
Harbiye	65	19,52
Hukuk	55	16,52
Mülkiye	39	11,71
İlahiyat	1	0,30
Edebiyat	6	1,80
Mühendis Mektebi	5	1,50
Tıbbiye	20	6,01
Yüksek Öğrenim Okulu	8	2,40
İktisat ve Maliye	1	0,30
İktisat ve İçtimaiyat	1	0,30
Paris Siyasal Bilgiler Okulu	4	1,20
Yüksek Ziraat Okulu	3	0,90
Matematik	1	0,30
Pedagoji	1	0,30
Rüştiye	45	13,51
İdadi	21	6,31
Baytar Mektebi	1	0,30
Maliye Yüksek Okulu	1	0,30
Küçük Zabit Okulu	1	0,30
Amerikan Koleji	1	0,30
Galatasaray	4	1,20
Medrese	27	8,11
Mektebi Nüvvab	3	0,90
Mektebi Kuzat	1	0,30
Özel-İlkokul	15	4,50
Bilinmeyen	3	0,90
Toplam	333	100 %

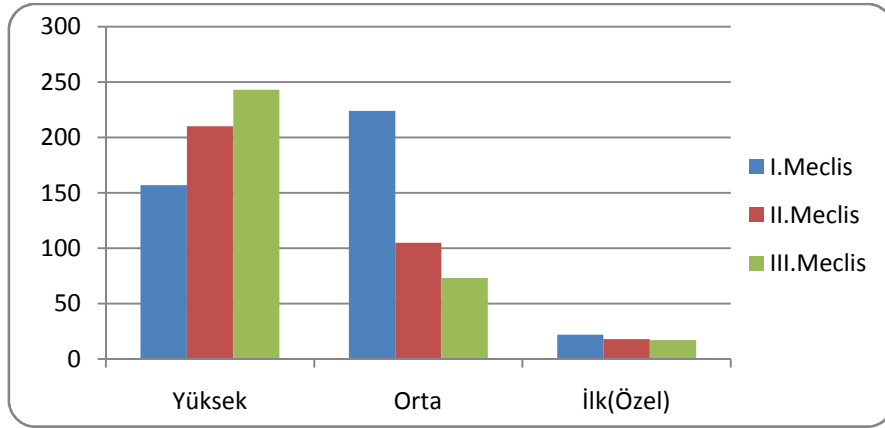
*Öztürk, Kazım, Türk Parlamento Tarihi TBMM-II.Dönem 1923-1927 III. Cilt yayınından faydalanarak oluşturulmuştur.

Tablo 4.5. Milletvekillerin Eğitim Durumları *

Meclisler	Yüksek / Yüzde	Orta / Yüzde	İlk (Özel) / Yüzde	Toplam / Yüzde
I.Meclis	157 38,96	224 55,58	22 5,46	403 100
II.Meclis	210 63,06	105 31,53	18 5,41	333 100
III.Meclis	243 72,97	73 21,92	17 5,11	333 100

* I.Meclis verileri; Çöker,Fahri, Türk Parlamento Tarihi TBMM-I.Dönem 1919-1923 III. Cilt
II. Meclis verileri; Öztürk, Kazım,Türk Parlamento Tarihi TBMM-II.Dönem 1923-1927 III.Cilt
III.Meclis Verileri;Avcı,Cemal, III.Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927-1931) yayınlarından faydalanarak oluşturulmuştur.

Yüzde 80-90 oranında okuma yazma bilmeyen bir toplumda meclisi oluşturan milletvekillerinin yüzde 60-70 oranında yüksek öğrenim görmüş vekillerden oluşması, sosyal sınıfların oluşmadığı o günün Türk toplumunda sosyal statü açısından eğitimin belirleyici olduğunu göstermektedir. Birinci Meclis'ten başlayarak yükseköğrenim görmüş milletvekili sayısı sürekli artmıştır. Buna paralel olarak orta öğrenim görmüş milletvekili sayısında aynı oranda düşüş olmuştur. İlkokul ve özel eğitim almış mebus sayısında üç meclis arasında çok büyük bir fark yoktur. Asker ve sivil bürokratların ağırlıklı olması harbiye, hukuk ve mülkiye gibi okulları öne çıkarmıştır.

Şekil 4.2. Milletvekilleri Eğitim Durumları

4.4. Milletvekillerinin Mesleki Dağılımları

Tablo 4.6. Milletvekillerinin Meslek Dağılımları *

Meslekler	I. Meclis /Yüzde		II.Meclis / Yüzde		III.Meclis / Yüzde	
Asker	57	14,14	61	18,32	66	19,82
Hukukçular	57	14,14	35	10,51	36	10,81
Doktorlar	16	3,97	20	6,01	25	7,51
Mühendisler	4	0,99	5	1,50	4	1,20
Öğretmenler	42	10,42	27	8,11	53	15,92
Yöneticiler	96	23,82	88	26,43	66	19,82
Din Görevlileri	24	5,96	7	2,10	4	1,20
Diplomasi	3	0,74	2	0,60	6	1,80
Diğer Kamu Görevlileri	19	4,71	12	3,60	13	3,90
Yazar-Gazeteciler	8	1,99	17	5,11	11	3,30
Tarımla Uğraşanlar	44	10,92	34	10,21	49	14,71
Ticaretle Uğraşanlar	33	8,19	25	7,51		
Toplam	403	100	333	100	333	100

* I.Meclis verileri; Çöker,Fahri, Türk Parlamento Tarihi Tbmm-I.Dönem 1919-1923 III. Cilt
 II. Meclis verileri; Öztürk, Kazım, Türk Parlamento Tarihi Tbmm-II.Dönem 1923-1927 III. Cilt
 III.Meclis Verileri;Avcı,Cemal, III.Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927-1931) yayınlarından faydalananak oluşturulmuştur.

Tablo 4.6. incelendiğinde her üç mecliste yer alan milletvekillerinin mesleki dağılımları arasında çok büyük farklar bulunmamaktadır. En büyük fark din adamları sınıfında gözlenmektedir. Din adamları sınıfı Birinci Meclis’te yaklaşık yüzde altılık bir oranla yer alırken İkinci Meclis’te bu oran yüzde 2’ye, Üçüncü Meclis’te ise yüzde 1’e inmiştir. Toplum yapısının bu kadar kısa sürede bir değişim geçireceği mümkün olmayacağından, bu düşüşün mahalli çıkar ve görüşlerden ziyade aday seçiminde din adamlarının artık tercih edilmediğini söylemek daha isabetli olacaktır. Konumuz olan İkinci Meclis için şu değerlendirmeyi yapmakta mümkündür. Din adamlarının dramatik düşüşünü, Mustafa Kemal Paşa’nın aday belirlerken istediği devrimleri rahatça hayata geçirebileceği bir meclis yapısı oluşturmak niyetiyle açıklayabiliriz. Halifeliği kaldıracak, cumhuriyeti kuracak, şapka ve kılık kıyafet devrimi yapacak bir mecliste din adamlarının muhalefet edebileceklerini hesaba katmış olmalıdır.

Her meslek grubunun bu üç parlamentoda yer aldığını söyleyebiliriz. Ancak her üç mecliste de gerçek ağırlık, sivil-asker bürokratlardadır. Bu kategoriye; Asker, hâkim ve savcılar, öğretmenler, yüksek memurlar, diplomatlar ve diğer kamu görevlileri girmektedir. Bunların, Birinci ve İkinci Meclis’te oranları yüzde 67, Üçüncü Meclis’te ise yüzde 72’dir. Bu yıllarda mesleklerin Türkiye dağılımı ile parlamentoda temsil arasında büyük bir uçurum vardır. Halkın yarısından fazlası kamuda istihdam edilmediğine göre bu yargıya kolaylıkla ulaşılabilmektedir. Türkiye nüfusunun çoğunluğunun kırsal kesimde tarım ve hayvancılıkla uğraştığı göz önünde bulundurulursa toplumda dar kapsamlı elitlerin parlamentoda toplumsal ağırlıklarının çok üstünde temsil edildikleri görülmektedir. Tarım sektörü yeterince temsil edilmemiştir. Tarım ve ticari mesleklerden gelen üyelerin sayısı sürekli olarak düşüş göstermiş. Bu eşrafın yeterince temsil şansı bulamadığının da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

4.5. Milletvekillerinin Lokalite Düzeyi

Lokalite düzeyi bir milletvekilinin seçildiği seçim bölgesinin aynı zamanda doğum yeri olup olmaması ile ilgili bir kavramdır. Milletvekillerinin merkez yoklamaları ile saptanmadığı sistemlerde kişilerin milletvekili olması, seçim bölgesindeki etkinliği, beğenisi ve popülaritesi ile doğru orantılı olmaktadır. Bu durumlarda ise bu tür mahalli etkinlikler, genellikle adayın kendi doğduğu seçim bölgesi, yani “memleketi” olmaktadır. Aile ve akrabalık bağlarından tutun, yetişme koşulları, alışkanlıklar, arkadaşlık ilişkilerine kadar uzanan geniş bir olanaklar zinciri parlamento adayını büyük ölçüde bu alıştığı koşullara yani memleketinde aday olmaya itmektedir (Yücekök, 1983; 185-186).

Tablo 4.7. Milletvekillerinin Lokalite Düzeyleri *

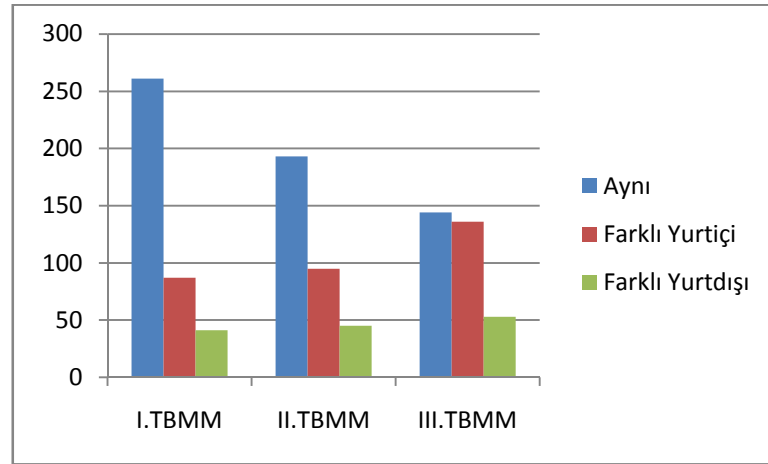
Meclisler	Aynı / %		Farklı				Toplam / %	
			Yurtiçi / %		Yurtdışı / %			
I.TBMM	261	67,10	87	22,37	41	10,54	389	100
II.TBMM	193	57,96	95	28,53	45	13,51	333	100
III.TBMM	144	43,24	136	40,84	53	15,92	333	100

*I.Meclis verileri; Demirel,Ahmet, Birinci Meclis’te Muhalefet İkinci Grup

II. Meclis verileri; Öztürk, Kazım,Türk Parlamento Tarihi TBMM-II.Dönem 1923-1927 III.Cilt

III.Meclis Verileri;Avcı,Cemal, III.Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927-1931) yayınlarından faydalanarak oluşturulmuştur.

Genellikle mahalli unsurların etkili olduğu ve temsil gücünün yüksek olmasına önem verilen Birinci mecliste lokalite düzeyi yüzde 67'dir. Daha sonraki dönemlerde bu oran gittikçe düşmektedir. İkinci Meclis'te muhalefetin tasfiye edilmesi, ayrıca milletvekillerinin tek bir yerden belirlenmesi ve Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın yakın çevresinde tanıdığı ve güvendiği kişileri milletvekili seçtirmek istemesi bu düşüşün nedeni sayılabilir.

Şekil 4.3. Milletvekillerinin Lokalite Düzeyi

4.6. Milletvekillerin Parlamento Deneyimleri

İkinci Meclis üyeleri içinde daha önceki meclislerde parlamenterlik deneyimine sahip olan üyelerinin sayısı 168'dir. Bu sayı meclisin yüzde 50,45'ni oluşturmaktadır. Bu da meclisin yarısından fazlasının daha önce parlamenterlik deneyimine sahip olduğunu göstermektedir. Meclis üyelerinin hizmet sürelerinin uzunluğu meclisin kurumsallaşmış ve profesyonelleşmiş olmasının göstergesidir. Büyük Millet Meclisi'nin ikinci dönemi olmakla beraber Osmanlı İmparatorluğu'nun 1876 yılındaki ilk parlamenter deneyiminin bir devamı olarak baktığımızda aslında 47 yıllık bir parlamento geleneğinin varlığı söz konusudur. İkinci Meclis'te Osmanlı İmparatorluğu döneminde parlamenterlik yapan 92 tane parlamenter vardır. Bu parlamentonun yüzde 27,62'lik bir oranına tekabül etmektedir. Zamanın şartlarına göre bu oran yüksek bir orandır. İkinci Meclis'i oluşturan bütün üyelerin parlamento deneyimi Tablo 4.8'de gösterilmiştir. Birinci Meclis'ten İkinci Meclis'e geçilirken parlamentodaki muhalefetin tasfiye edilmesi, sadece Birinci Meclis üyelerinin yüzde 36,63'unun İkinci Meclis'e seçilmesine yol açmıştır. Tablo 4.9'da görülebileceği gibi, Birinci Meclis'te parlamento deneyimi olan üyelerin tamamı Osmanlı parlamentosundan gelmektedir ve bu oran yüzde 21,59'dur. Üçüncü meclis artık tek parti iktidarının kurulduğu dönemdir ve bu mecliste parlamento deneyimi olan üyelerin oranı yüzde 63,66'dır. Bu oran içinde İkinci Meclis'te görev yapmış milletvekillerinin oranı yüzde 60,66'dır. Bu oranlara baktığımızda artık Üçüncü Meclis'te meclisin giderek kurumsallaştığını ve profesyonelleştiğini söyleyebilir miyiz? Ahmet N. Yüceköke'ye göre Tek parti döneminin güdümlü seçimler ile sağladığı yüksek parlamenter deneyim seçmen tabanının beslediği bir "istikrar" ya da "profesyonellik" değildir. Daha çok rejimin, güvenilir ve "parti" görüşlerine bağlı kişileri tekrar tekrar seçmesinde yarar gördüğünden bu dönemden parlamenter deneyimin arttığı görülmektedir (Yücekök,

1983; 169). Ayrıca parlamenter deneyim üç dönem sonunda oluşmaz, daha uzun bir kurumsallaşma deneyimine ihtiyaç gösterir.

Tablo 4.8. İkinci Meclis Üyelerinin Parlamento Deneyimleri *

Parlamento Deneyimleri	Sayı
Meclisi Mebusan'ından Birine Üye Olanlar	92
Meclisi Mebusan ve I. TBMM Üyesi Olanlar	46
I.Meclis'e İlk Defa Seçilenler	76
Daha Önce Parlamento Deneyimi Olanlar Toplam	168
II.Meclis'e İlk Defa seçilenler	165
Toplam Milletvekili Sayısı	333

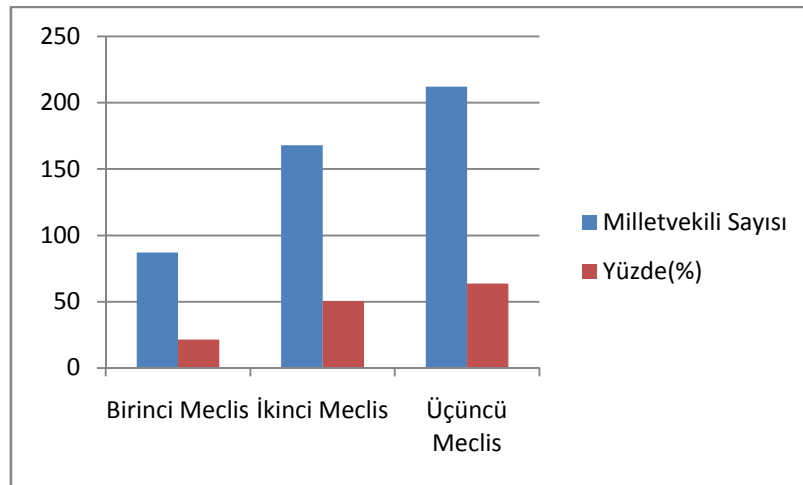
* Öztürk, Kazım, Türk Parlamento Tarihi TBMM-II.Dönem 1923-1927 III. Cilt yayınından faydalanarak oluşturulmuştur.

Tablo 4.9. Parlamento Deneyimi Olan Milletvekili Sayıları *

Meclisler	Milletvekili Sayısı	Yüzde(%)
Birinci Meclis'te	87	21,59
İkinci Meclis'te	168	50,45
Üçüncü Meclis'te	212	63,66

*I.Meclis verileri; Çöker,Fahri, Türk Parlamento Tarihi TBMM-I.Dönem 1919-1923 III. Cilt
 II. Meclis verileri; Öztürk, Kazım,Türk Parlamento Tarihi TBMM-II.Dönem 1923-1927 III.Cilt
 III.Meclis Verileri;Avcı,Cemal, III.Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927-1931) yayınlarından faydalanarak oluşturulmuştur.

İkinci Meclis'te görev yapmış olan 333 üyenin sosyo-ekonomik durumunu incelemeye çalıştığımız bu bölümde, İkinci Meclis'in sosyolojik temelini daha iyi anlaşılabilmesi için Birinci ve Üçüncü Meclislerle kıyaslamalar yapılmıştır. Kurtuluş savaşı verilirken daha geniş bir kesimin desteğine ve katkısına ihtiyaç söz konusu olduğu için Birinci Meclis'in daha dengeli ve temsili bir meclis olduğu görülmektedir. Türk devriminin itici gücü olan asker-sivil bürokrasi giderek ağırlığını artırmış, buna karşılık, din adamları, tarım ve ticaret ile uğraşan ve serbest meslek sahipleri oranı giderek düşmüştür. Bu açıdan bakıldığında İkinci Meclis bir geçiş meclisi görünümünü vermektedir. Bu bölümde verilen bilgilerden de anlaşıldığı gibi, İkinci Meclis, kendinden önceki ve sonraki döneme göre çok genç vekillerden oluşmaktadır. Milletvekillerin eğitim düzeyi açısından yüzde 60-70 oranında yüksek öğrenim görmüş vekil bulunmakta bu o günün şartlarına göre gayet yüksek bir rakamdır. Meslek açısından ağırlık sivil-asker bürokratlardadır. Milletvekillerinin lokalite (yerlik) düzeyi yüzde 58 civarında düşük bir orandır. Bu oran sonraki yıllarda tek parti iktidarının yerleşmesi ile daha da düşecektir. İkinci Mecliste parlamenter deneyim, bir önceki dönemde görev yapan milletvekillerinden muhalif olanların tasfiye edilmiş olmaları nedeniyle düşüktür. Parlamento deneyimi olan milletvekili oranı yüzde elli civarındadır. Bir önceki dönemden ikinci meclise yeniden seçilen milletvekili sayısı sadece 122'dir.

Şekil 4.4. Parlamento Deneyimi Olan Milletvekillerin Sayı ve Yüzdeleri

5. BİR DEVRİM MECLİSİ OLARAK İKİNCİ MECLİS ÇALIŞMALARI

İkinci Meclis, çok zor şartlar altında kurtuluş mücadelesi vermiş, Türk devletinin bir daha bağımsızlığını kaybetmemesi için her alanda büyük dönüşümleri hayata geçirmiştir. Bu bölümde bu büyük dönüşümün temel taşları olan İkinci Meclis'in devrimci faaliyetleri ele alınmıştır.

5.1. Lozan Barış Anlaşması

Lozan barış görüşmeleri Birinci Meclis döneminde başlamış, görüşmeleri yürütecek delege heyetinin seçimi ile başlayan tartışmalar daha sonra Lozan'da başlanan görüşmelere paralel olarak meclisin gizli oturumlarında da devam etmiştir. Özellikle İkinci Grup, görüşmelerde tavizler verildiğini iddia ederek sert bir muhalefet sergilemiştir. Lozan Görüşmeleri belli konularda anlaşma sağlanamayınca 4 Şubat 1923 tarihinde kesilmiştir. Önerilen barış projesi üzerine 2 Mart 1923 tarihinde maddeler görüşmeye açılmış ve ileriki günlerde de görüşmeler devam etmiştir. Mecliste 6 Marta müzakerenin kifayetine karar verilmiş ve barış görüşmelerine devam edilmesine, delege heyetinin tekrardan bakanlar kurulu tarafından görevlendirilmesine karar verilmiştir. Daha sonra 1 Nisan 1923 tarihinde seçim kararı alınmış, Birinci Meclis 16 Nisan 1923 tarihinde yaptığı son toplantıdan sonra bir daha toplanamamıştır. Seçim kararının alınmasının en önemli nedeni Birinci Meclis'in Lozan Barış Anlaşmasını kabul etmeme ihtimalidir. 23 Nisan 1923 tarihinde tekrar başlayan Lozan görüşmeleri üzerinde anlaşma sağlanmış, anlaşma 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır. Bu dönemde meclis seçim kararı alıp dağıldığı için, Lozan Görüşmeleri ile ilgili mecliste herhangi bir görüme olmamış ve seçimler sonucunda İkinci Meclis 11 Ağustos 1923'te açılmış ve 23 Ağustos 1923'te Lozan Barış anlaşması mecliste onaylanmıştır.

Barış antlaşması dört ayrı kanun halinde Meclisin onayına sunulmuştur. Bunlardan ilki 340 sayılı kanundur. Bu kanun 143 maddelik Lozan Anlaşması ile 8 sözleşmenin kabullünü düzenlemektedir. Barış anlaşmasına bağlı sekiz sözleşme şunlardır (TBMM ZC, C1, 1961: 282-283):

- Boğazların idare üslüne ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli sözleşme
- Trakya sınırına ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli sözleşme
- Türk ve Rum ahalisinin mübadelesine ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli sözleşme
- Genel affa ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli beyanname ve protokol
- Lozan'da imza edilen hükümlere Belçika ve Portekiz devletlerinin katıldığına ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli sözleşme
- Britanya, Fransa ve İtalya askerleri tarafından işgal edilmiş Türk topraklarının boşaltılmasına ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli protokol
- Karaağaç arazisi, Bozcada ve İmroz Adalarına ilişkin Türkiye ve Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan tarafından imzalanan 24 Temmuz 1923 tarihli protokol
- Sırp-Hırvat ve Sloven devleti tarafından barış anlaşmasına ilişkin imzaladığı 24 Temmuz 1923 tarihli protokol

Mecliste sunulan ikinci kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan ve Romanya Hükümetlerince imzalanan yerleşme ve yargı yetkisine ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli sözleşmenin kabulüne dair 341 sayılı kanundur. Üçüncü kanun yine bu devletler imzalanmış olan ticaret sözleşmesine dair 24 Temmuz 1923 tarihli sözleşmenin meclis

tarafından onaylandığına dair 342 sayılı kanundur. Dördüncü kanun yine bu devletler imzalanmış olan Osmanlı Devlet’ince verilmiş bazı imtiyazlara dair 24 Temmuz 1923 tarihli protokolün meclis tarafından onaylandığına dair 342 sayılı kanundur (TBMM ZC, C1, 1961: 283).

Meclis bu kanunları onaylarken birinci ve ikinci kanun için 14, üçüncü ve dördüncü kanun için 13 ret oyu verilmiştir. Bu oylamalar yapılırken yeni meclisin 12 gün önce açıldığını, Birinci meclisteki muhaliflerin hiç birisinin meclise giremediğini ve mecliste tek bir tane bağımsız milletvekili olduğu düşünülürse bu ret oylarının beklenenden çok fazla olduğu ve aslında yapılan bu anlaşmanın meclisi pek memnun etmediği ortaya çıkmaktadır. Red oyu vermiş olan milletvekilleri şunlardır: Menteşe Milletvekili Hoca Esad Efendi, Menteşe Milletvekili Şükrü Kaya Bey, Gaziantep Milletvekili Kılıç Ali Bey, Gaziantep Milletvekili Ali Cenani Bey, Adana Milletvekili Zamir Bey, İzmir Milletvekili Mustafa Necati Bey, Saruhan Milletvekili Vâsıf Bey, Urfa Milletvekili Yahya Kemal Bey, Urfa Milletvekili Şeyh Saffet Efendi, Mardin Milletvekili Necib Bey, Mersin Milletvekili Niyazi Bey, Mersin Milletvekili Besim Bey, Edirne Milletvekili Mehmet Faik Bey, Tekirdağ Milletvekili Mustafa Faik Bey.

Tekirdağ Milletvekili Mustafa Faik Bey, birinci ve ikinci kanunların oylamalarına katılmış ve red oyu vermiştir, üçüncü ve dördüncü kanunların oylamalarına ise katılmamıştır.

Barış anlaşmasının onayını isteyen bu dört kanun meclise sunulduğunda Hariciye Encümeni Reisi Sinop Milletvekili Yusuf Kemal Bey, söz alarak Osmanlı İmparatorluğu’nun en güçlü dönemlerinde yaptığı anlaşmalarda bile bir takım kayıtlarla bağlanmış olduğunu, ilk defa bu anlaşmada Türkiye Devleti öteki devletlerle eşit şekilde muamele görmüş olduğunu belirtmiştir. Şükran ve minnetini ifade etmek için söz aldığını bu anlaşmayı yapan delege heyetine ve bunun asıl mimarı Mustafa Kemal Paşa’ya teşekkür etmek istediğini, artık Türk devletinin bağımsız olduğunu ve bu uğurda hayatını yitirmiş olan şehitlerin ruhunun şad olduğunu dile getirerek konuşmasını bitirmiştir. Bu dört kanunu takdim etmek için söz alan Hariciye encümeni Mazbata Muharriri İzmir Milletvekili Tevfik Rüştü Bey, yaptığı uzun takdim konuşmasının nihayetinde bu anlaşmanın milletin gayesini tatmin eder bir anlaşma olduğunu ve anlaşmanın onaylanmasını istemiştir. Daha sonra söz alan milletvekilleri özellikler tespit edilen sınır konusunda bu anlaşmanın kabul edilmez olduğunu belirtmişlerdir. İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi, yapılan bu barış anlaşmasının kabulunu uygun gördüğünü fakat Mersin Milletvekili Niyazi Bey’in güney sınırı, İskenderun ve Antakya ve sınırlarımız dışında kalan Türkler hakkındaki sözlerini dinledikçe bu anlaşma lehine söylemek istediği sözlerin kısaldığını ifade etmiştir (TBMM ZC, C1, 1961: 218-282).

Meclisin onayladığı barış anlaşmasının genel hatlarını şöyle özetlemek mümkündür. Sınırlar ile ilgili olarak:

Trakya Sınırı: Karaağaç Türkiye’de kalacak ve Meriç Nehri sınır olacaktır. İmroz, Bozcaada ve Tavşan adaları dışındaki Ege Adaları Yunanistan’a bırakılacaktır. Buna karşılık Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları asker ve silahtan arındırılacaktı. Bu arada Türkiye Kıbrıs ve Mısır’ın İngiliz yönetimine geçtiğini kabul edecekti.

Suriye Sınırı: 20 Ekim 1921’de Fransa ile TBMM Hükümeti arasında imzalanan Ankara İtilafnamesi’nde kabul edilen sınır aynen benimsenmiştir.

Irak Sınırı (Musul Sorunu): Konferansın bitiminden 9 Ay sonra yapılacak olan Türk İngiliz ikili görüşmelerinde çözümlenecek; anlaşma sağlanamazsa çözüm Milletler Cemiyeti’nin kararına bırakılmıştır.

Boğazlarla ilgili olarak, İtilaf Devletlerinin işgali tümüyle kalkacak ve Boğazlar Türkiye'nin başkanlığındaki uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecektir. Bu komisyonda Türk temsilcinin yanı sıra Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Rusya, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Sırbistan'ın temsilcileri bulunacaktır. Ayrıca Çanakkale mıntıkasında sahilinden 20 kilometrelik bir bölge ile İstanbul Boğazının her iki tarafının 15 kilometrelik mıntıkası asker ve silahtan arındırılacaktır.

Ekonomik ve mali hükümlere ilişkin olarak ise, kapitülasyonlar bütün sonuçlarıyla kaldırılıyor. Ancak bazı Batılı uzmanlar Türk adliyesini düzenlemek için 5 yıl süreyle Türkiye'de danışmanlık görevi yapacaklardır. Osmanlı Borçları, Osmanlı Devletinden ayrılan ülkeler arasında paylaşılacak ve Türkiye'nin payına düşen borçların ödenmesi belirli taksitlere bağlanacaktır. Yunanistan'dan istenen tamirat bedeli karşılığında Karaağaç Türkiye'ye verilecektir.

Azınlıkların statüsünü ile düzenleme; Türkiye içinde yaşayan Müslüman olmayan azınlıklar hukuken ve fiilen Türk uyruklu sayılacaklar ve kendileri için her türlü hayır kurumu ve okul açabileceklerdir. Türkiye'de yaşayan Rumlarla Yunanistan'da yaşayan Türkler karşılıklı olarak değiştirileceklerdir. İstanbul'da yaşayan Rumlarla, Batı Trakya'da yaşayan Türkler bu değiş tokuşun dışında tutulmuşlardır.

5.2. Ankara'nın Başkent Yapılması

Lozan Barış Anlaşması 24 Temmuz 1923 yılında imzalandığını ve 23 Ağustos 1923 yılında TBMM tarafından da kabul edildiğini yukarıda belirtmiştik. Bu anlaşmayla yeni kurulan Türkiye devleti düşmanları tarafından tanınmış oluyordu. Sivas Kongresinden sonra Heyet-i Temsiliye 27 Aralık 1919 tarihinde Ankara'ya gelerek faaliyetlerini burada yürütmeye başlamıştı. İstanbul işgal edilerek Osmanlı Meclisi-i Mebusanı dağıldıktan sonra Büyük Millet Meclisi Ankara'da açılarak faaliyetlerine burada devam etmiş. Kurtuluş Savaşı buradan yönetilmiş ve Ankara Milli Mücadelenin merkezi olmuştur.

Yeni kurulan Türkiye devletine fiili olarak Ankara başkentlik yapıyordu. Lozan Barış Anlaşması'ndan sonra İstanbul düşman işgalinden kurtulmuştu ve TBMM tarafından seçilen halife burada ikamet etmekteydi. Devlet başkentinin neresi olacağı konusunun ele alınması ve açıklığa kavuşturulması bir zorunluluk olarak gündeme gelmiş ve Malatya Milletvekili İsmet Paşa ile 14 arkadaşı tarafından 9 Ekim 1923 tarihinde Ankara'nın başkent olması teklifi meclis başkanlığına sunulmuştur. Teklif 13 Ekim 1923 günü Layiha Encümeni'nin ve Kanunu Esasi Encümeni'nin olumlu görüşü ile meclis gündemine alınmıştır. Teklifin gerekçesinde, Lozan Barış Anlaşması'nın bir parçası olan Tahliye Protokolü tamamlandığı ve Türkiye'nin baştanbaşa düşman işgalinden kurtulduğu belirtildikten sonra, İslam halifeliğinin merkezi olan İstanbul'un bu durumunu sonsuza kadar koruyacağını, ancak Türkiye Devleti'nin başkenti için Büyük Millet Meclisi'nin karar vermesi gerektiğini vurgulanmıştır. Ayrıca, Lozan Barış anlaşmasıyla boğazlar için kabul edilen durum, Türkiye'nin esas varlığının ve ülkenin kuvvet kaynaklarının ve gelişmesinin sağlanmasının, coğrafi ve stratejik durum, iç ve dış güvenliğinin başkent in Anadolu'nun merkezinde olmasını gerekli kıldığı belirtilmiştir (TBMM ZC, C2, 1961: 665-666).

Verilen bu teklife, İkinci Meclis'e bağımsız olarak seçilen tek milletvekili olan Zeki Bey karşı çıkmıştır. İstanbul'a olan kırınglığın sebebinin ne olduğu bilmediğini, bir zamanlar hakanların yatağı, bilim ve kültürün kiblesi, İslamiyet'in gücünün tecelli yeri ve Türklüğün kiblesi bu şehrin günahının ne olduğunu meclise sormuştur.

Milletvekilleri kırınglık sözüne tepki göstermiş ve Zeki Bey'den bu sözünü geri almasını istemişlerdir. Daha sonra kürsüye gelen Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey kıskanma (iğbirar) sözünü protesto ettiğini, reddettiğini söyleyerek sözlerine başlamış, Ankara'nın başkent olması bir gerçekliğin ifadesi olduğu, olayların Ankara'yı Türkiye Devleti'nin başkenti olmaya zorladığını ifade etmiştir. Ankara'nın başkent yapılması lehine konuşma yapanlardan sadece Aksaray Milletvekili Besim Atalay Bey İstanbul'u kötülemiş, Damat Ferit'i kast ederek, Ferit ve arkadaşlarını yetiştiren zihniyet devam ettikçe oraya gitmenin sakıncaları olduğunu ve İstanbul dezenfekte edilmedikçe oraya gidilmemesi gerektiğini ifade etmiştir (TBMM ZC, C2, 1961: 666-670).

Bu teklif görüşülürken, teklifi veren İsmet Paşa ve diğer 14 arkadaşından hiçbiri verdikleri teklif ile ilgili söz alıp konuşma yapmamışlardır. Teklif oy çokluğuyla kabul edilerek Türkiye'nin idare merkezinin Ankara olduğu kabul edilmiştir.

Ankara'nın başkent seçilmesi, yeni kurulmakta olan devletin geçmişiyle arasına mesafe koyarak yeni bir düzen kurma isteğinin göstergesidir. Ankara küçük bir Anadolu kasabasıdır ve öteki büyük kentlere göre yeni bir düzen kurmak için daha uygun ve elverişlidir. İstanbul'da oturmuş bir basın, entelektüel yapı, bürokrasi ticari sınıf var, bunların köklü alışkanlıkları vardır. Ayrıca İstanbul'un muhalefet potansiyeli güçlüdür. Buna karşılık Ankara yeni bir kadronun yetiştirilmesi, tecrit edilmesi, hatta yeni devletin mimari ve sembollerinin bağımsız olarak yapılandırılabilceği bir yerdir.

5.3. Cumhuriyetin İlanı

Birinci Meclis döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun sona erdiği ve padişahlığın 16 Mart 1920 tarihinden geçerli olmak üzere tarihe karıştığı ilan edilmişti. Bazı iç ve dış nedenlerle henüz bir devlet başkanlığı makamı yaratılmamış ve devletin şekli konusunda da bir karar alınmamıştı. Esasında Teşkilat-Esasiye Kanunu'nun 1. Maddesinde "Hakimiyet bilakaydüşart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir" denilerek saltanat kaldırılmamış olsa da bu ilkenin, kişisel egemenliğe dayanan monarşik bir yönetim sistemiyle bağdaşmayacağı ortadaydı. Ergun Özbudun (1995: 8) bu konuda:

TBMM Hükümeti, aslında Meclisin açıldığı 23 Nisan 1920 tarihinden itibaren bir Cumhuriyet sayılabilir. Çünkü bu hükümet sisteminin dayandığı ulusal egemenlik ve meclis üstünlüğü ilkelerinin, temelde bir monarşik sistemle bağdaşmasına imkân yoktu. Bilindiği gibi, 1921 Anayasası da, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu belirtmek suretiyle, Cumhuriyetin dayanacağı temel ilkeyi ortaya koymuştu. Nihayet, TBMM'nin 307 ve 308 sayılı kararlarıyla padişahlık resmen sona erdirildikten sonra, artık rejimin Cumhuriyetten başka bir şey olamayacağı konusunda kuşku kalmamıştı. Fakat iç siyasal nedenlerle, Cumhuriyetin İlânı, yani rejimin adının resmen konulması, bir süre daha gecikmiştir demektir.

Bu süre zarfında savaş kazanılmış, nihaiyi barış için Lozan'da görüşmelere başlanılmış, barış anlaşmasının maddelerini kabul edecek ve devrimleri hayata geçirecek bir meclis için çalışmalara başlanmış, 3 Nisan 1923'te seçim kararı alınmış, meclise girecek milletvekillerin seçimi bizzat Mustafa Kemal Paşa'nın başında bulunduğu bir kurul tarafından yapılmıştı. Böylece muhalefet tasfiye edilmiş, seçimlerden sonra Halk Fırkası kurulmuş, Lozan barış anlaşması mecliste kabul

edilmişti. Bu koşullarda yeni rejimin adını koymak için uygun ortam oluşmuştu. Şimdi sıra en büyük devrime yani cumhuriyetin ilanına gelmişti.

Bunun içinde önce yapay bir hükümet bunalımı çıkartıldı. Bu hükümet bunalımının çözümü ancak bakanların tek tek TBMM tarafından yeniden seçilmesine bağlıydı. Asıl sorun da buydu. Bakanların tek tek meclis tarafından seçilmesi uyumlu çalışacak bir kabineye imkan vermiyordu. Birinci Meclis'ten bu yana bu sorun devam etmekteydi. Mustafa Kemal Paşa bu sorunu çözerken uzun zamandır gerçekleştirmek istediği büyük devrimi, cumhuriyetin ilanını sağladı. O günlerde açık bir şekilde ifade edilmemekle birlikte İstanbul Milletvekili Rauf Bey ve onun çevresinde belli bir grubun halife taraftarı olduğu ve devlet başkanlığı makamına halifeyi uygun gördükleri Mustafa Kemal Paşa tarafından daha sonra Nutuk'ta dile getirilmiştir. Bu grubun etkinliğini kırmak için de hükümet bunalımının çıkarıldığı söylenebilir.

Fethi Bey başbakanlığının yanı sıra İçişleri Bakanlığını da yürütüyordu. Başbakanlıkta daha verimli olabilmek için içişleri bakanlığını bırakarak yerine Ferit (Tek) Bey'in gelmesini istiyordu. Ayrıca Ali Fuat Paşa da bu sırada orduya dönmek üzere TBMM İkinci Başkanlığından istifa etmişti. Fethi Bey, bu görevde Yusuf Kemal (Tengirşek) Beyin seçilmesini istiyordu. Ancak parti grubu bu adamları tutmayarak İkinci Başkanlığa Rauf Bey'i, İçişleri Bakanlığına da Erzurum milletvekili Sabit Bey'i uygun görmesi hükümet bunalımına yol veren süreci başlatmıştı. Mustafa Kemal Paşa bu konuyu Nutuk'ta şu şekilde dile getirmektedir:

Fethi Bey, dikkatini ve gücünü Bakanlar Kurulu Başkanlığı görevinde toplayabilmek için İçişleri Bakanlığından çekildi. Yine o gün Meclis İkinci Başkanlığı da Ali Fuat Paşa'nın çekilmesiyle boşaldı (24 Ekim 1923). Bizimle görüşte ve çalışmada uzlaşıp birleşmeyi gerekli görmeksizin bağımsız ve gizli olarak çalışan bir grup belirdi. Bu grup temiz yürekli ve haksever gibi görünerek bütün parti üyelerine kendi görüşlerini benimsetmede başarılı olmaya başladı. Örneğin, bir parti toplantısında, İçişleri Bakanlığına Erzincan Milletvekili Sabit Bey'in ve Meclis İkinci Başkanlığına da İstanbul'da bulunan Rauf Bey'in, Meclisçe seçilmesini sağladı (25 Ekim 1923). Oysa ben, Sabit Bey'in İçişleri Bakanı olmasını uygun görmemiştim. Sabit Bey'in kimi illerde vali olarak çalıştırılmış bulunmasını, Yeni Türkiye'nin içişlerini yeni koşullarla yönetebileceğine yeter kanıt sayamıyordum.

Rauf Bey'in de, Meclis İkinci Başkanlığına seçilmesini doğru bulmuyordum. Çünkü Rauf Bey, daha dün Bakanlar Kurulu Başkanı idi. Ne gibi duyguların etkisi altında çalıştığından dolayı Başbakanlıktan çekilmek zorunda kaldığı biliniyordu. Buna karşın, onu Meclisin İkinci Başkanlığına getirmekle, bütün Meclisin onun görüşüne katıldığını; yani, bütün Meclisin Lozan Barış Antlaşmasını yapan ve Bakanlar Kurulunda Dışişleri Bakanı olarak bulunan İsmet Paşa'ya karşı olduğunu göstermek amacı güdülüyordu.

Baylar, yeni Meclis, daha ilk zamanlarda, gizliden gizliye muhalefet yapan küçük bir grupça aldatılma durumuna düştü. Fethi Bey ve arkadaşları, hükümet görevlerini rahatça yapamayacak bir duruma getirildi. Fethi Bey, bu durumdan, bana birçok kez yakındı ve Bakanlar Kurulundan çekilmek istedi. Öbür bakanlar da onun gibi yakınıyorlardı.

Kötülük, hükümetin Meclisçe seçilmesinden doğuyordu. Bu gerçeği çoktan görmüştüm.

Ben, Mecliste gizli ve muhalif bir grup bulunduğunu sezdikten, Meclis çalışmalarında duyguların etkin olduğunu gördükten ve Bakanlar Kurulu çalışmalarının her gün temelsiz birtakım nedenlerle düzeninden çıkarıldığı kanısına vardıktan sonra, uygulamak için sırasını beklediğim bir düşüncenin uygulanma zamanının geldiği yargısına varmışım....

Cuma günü Bakanlar Kurulu Çankaya'da benim yanımda toplandı. Gerek Bakanlar Kurulu Başkanı Fethi Bey'in ve gerek öbür bakanların çekilmeleri zamanının geldiğini ve bunun gerekli olduğunu ileri sürdüm. "Yeni Bakanlar Kurulu seçiminde, şimdiki bakanlar yeniden seçilirlerse; bunlar, bu seçimden sonra da çekilecekler ve Bakanlar Kuruluna girmeyeceklerdir." ilkesini de kabul ettik. Yalnız, o zamanlar, bakanlar gibi seçilen ve Bakanlar Kurulunun bir üyesi olan Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa bu karar dışında bırakıldı" (Nutuk, 1995: 774-775).

Alınan bu karar doğrultusunda 27 Ekim 1923 Cumartesi günü İcra Vekilleri Heyeti Reisi Fethi Bey ve Bütün İcra Vekilleri, Türkiye devletinin karşısında bulunan çok önemli mesele ve sorunların suhuletle sonuçlandırılması için çok kuvvetli ve meclisin tam desteğine sahip bir İcra Vekilleri Heyeti'ne ihtiyaç olduğundan ve meclisin her durumda güven ve desteğine sahip bir İcra Vekilleri Heyeti'nin oluşumuna katkıda bulunmak için istifa ettiklerine dair meclis başkanlığına istifalarını sundular (TBMM ZC, C3, 1961: 75-76).

Bu istifadan sonra yeni hükümeti oluşturacak İcra Vekilleri Heyeti için listeler oluşturulmak üzere çalışmalar yapılmaya başlanmıştı. Halk Fırkası'nın yönetim kurulu başkanı olan Fethi Bey de bir liste hazırlamış ve Parti genel başkanı olan Mustafa Kemal Paşa'nın bilgisine sunmuştu fakat listedeki kişilere sorulduğunda bu kişiler kendileri için uygun görülen görevleri kabul etmemişlerdir (Nutuk, 1995: 777). Erik Jan Zürcher, bu kişilerin görev kabul etmemelerini, Mustafa Kemal'in kendilerine görev kabul etmemeleri yönünde bir talimat vermiş olduğuna bağlamaktadır (Zürcher, 2002: 243). Mustafa Kemal Paşa Nutuk'ta aynı günün akşamında, Çankaya'da Kazım Paşa (Özalp), İsmet Paşa ve Fethi Bey'inde bulunduğu bir akşam yemeğinde "yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz" dediğini ve yemekte bulunan arkadaşlarının da bu fikre katıldıklarını ve yemeği bırakarak hemen orada nasıl davranılacağı hususunda bir program saptadığını ve arkadaşlarını görevlendirdiğini, gecenin devamında konuklar gittikten sonra İsmet Paşa ile birlikte ertesi gün meclise sunulacak yasa tasarısını hazırladıklarını belirtir (Nutuk, 1995 : 779).

Bu düzenleme 29 Ekim 1923 tarihi sabahında hükümet kurma çalışmalarında bulunan ancak sonuca ulaşamayan Halk Fırkası grubuna Mustafa Kemal tarafından saat, 13.30'da çözüm önerisi olarak sunulmuştur. Cumhuriyetin ilanına ilişkin düzenleme ve görüşmelerin Meclis grubu dışında Halk Fırkası grubunda yapıldığı belirtilmelidir. Fırka grubunda öncelikli olarak hükümet bunalımının aşılması, anayasa değişikliğinin sonraya bırakılması istenmiştir Niğde Milletvekili Naim Hazım Bey Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda değişikliği gerektiren bu düzenlemenin Fırka grubunda yapılmamasını, böyle olduğu takdirde Meclis toplantılarında mebusların bir şey söyleyemediklerini belirterek, konunun açık oturumlara taşınmasını istemiş, Sabit Bey (Erzincan) ile Abidin Bey (Saruhan) ve Vehbi Bey (Balıkesir) ise öncelikle hükümet bunalımının giderilmesini, anayasa değişikliğinin sonraya bırakılması gerektiğini belirtmişlerdir (Çakan,1999:159). Bundan sonra Yusuf Kemal Bey, öneriyi kabul etmenin gerekli olduğunu belirten uzun bir konuşma yaptıktan sonra parti toplantısına son verilip saat

18.00'de Meclis toplantısına geçilmiştir. Fırkanın toplantısında öngörülen teklif, Kanuni Esasi Encümeni'nde incelenmiş teklife sadece dil ve devletin dini ile ilgili hükümler eklenmiştir (Polat, 2007: 112). Fırka grup toplantısında açıklanan görüş ve tekliflerden hiç birisi Meclis toplantılarına aktarılmış değildir. Bu açıdan Meclis toplantısında Kanunu Esasi Encümeni'nden gelen teklif üzerine hiç bir eleştiri yapılmamıştır (Çakan, 1999: 159).

Cumhuriyeti ilan eden “Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Maddelerinin Tavzihen Değiştirilmesine Dair Kanun”, 1921 Anayasasının 23 maddelik metnini 26 maddeye çıkartmıştır. Birinci, ikinci ve dördüncü maddeler eski maddelerin yerine geçmiş; 10, 11 ve 12. maddeler ise eski 10. maddenin önüne eklenmiş, eski 10. madde 13 olmuş ve diğer madde numaraları da buna göre yürütülmüştür (Tunçay, 1992: 60).

Yapılan 6 maddelik değişiklik aşağıdaki gibidir.

Birinci Madde; Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur. Yönetim biçimi, halkın yazgısını doğrudan kendisinin eylemli yönetmesi esasına dayanır. Türkiye Devletinin yönetim biçimi cumhuriyettir.

İkinci madde; Türkiye Devleti'nin dini İslam'dır, resmî lisanı Türkçedir.

Dördüncü madde; Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından yönetilir. Meclis, hükümetin çeşitli yönetim biçimlerini, İcra Vekilleri eli ile yönetir.

Onuncu madde; Türkiye Cumhurbaşkanı TBMM Genel Kurulu tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Başkanlık görevi, yeni Cumhurbaşkanının seçimine kadar sürer, tekrar seçilmek olanaklıdır.

On birinci madde; Türkiye Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Bu sıfatla gerekli gördükçe, Meclis'e ve bakanlar kuruluna başkanlık eder.

On ikinci madde; Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından ve meclis üyeleri arasından seçilir, diğer bakanlar başbakan tarafından, yine meclis üyeleri arasından seçildikten sonra, tümü Cumhurbaşkanı tarafından meclisin onayına sunulur. Meclis, toplantı halinde değilse, onaylama işlemi meclisin toplanmasına bırakılır.

Görülüyor ki, bu değişiklikte, artık Birinci T.B.M.M. döneminde olduğu gibi, bakanların teker teker T.B.M.M. tarafından seçilmeleri yöntemi bırakılmakta ve bugünkü parlamenter hükümet modeline daha yaklaşan bir hükümet kurma yöntemi benimsenmektedir. Bu sistemde, bakanların Başbakan tarafından seçilmeleri nedeniyle, Bakanlar Kurulu içinde uyum sağlamak daha kolaylaşmış olmaktadır. Böylece, meclis hükümeti sisteminden parlamenter sisteme doğru, 1961 Anayasası ile sonuç noktasına varacak olan bir gelişme başlamış olmaktadır (Özbudun, 1995: 8).

Bu kanun kabul edildikten sonra Dr. Fikret Bey'in (Ertuğrul) verdiği karar uyarınca derhal Reisicumhur seçimine gidilmiş ve oylamaya katılan 158 kişinin 158'inin olumlu oyuyla Mustafa Kemâl Paşa (Ankara) Reisicumhur seçilmiştir. Cumhurbaşkanı seçimini Afyon Mebusu Kâmil Hoca'nın, Cumhuriyet'in millet ve memlekete mutluluk getirmesini Tanrı'dan dileyen duası izlemiştir. Duadan sonra, Konya Milletvekili Eyüp Sabri'nin TBMM'ye sunduğu, Reisicumhur seçilmesine müteakip yüz bir pare top atılmasına dair kanun önerisi TBMM tarafından kabul edilmiştir (TBMM ZC, C3, 1961: 99-100).

Mustafa Kemal, Cumhuriyet'in ilk kabinesini kurma görevini İsmet Paşa'ya, Meclis başkanlığı görevini ise Fethi Okyar'a vermiştir.

Cumhuriyetin ilânı ve Cumhurbaşkanının seçilmesi ile devlet başkanlığı makamına ilişkin boşluk doldurularak, yürütmenin başı belirgin hâle getirilmiş, böylece geleneksel siyasal sistemin uzantısı ve son temsilcisi konumundaki halifenin devlet başkanlığı üzerinde hak iddia etmesi ihtimali de ortadan kaldırılmıştır. Bu sayede iç ve dış siyasal çevrelere karşı, muhtemel bir zafiyet engellenmek istenmiştir. Ulus egemenliği esasına dayalı olarak

inşâ edilen yeni siyasal sistemin geçirdiği dönüşüm süreci açısından yaşamsal önemi olan bu düzenleme, siyasal ve anayasal anlamda oldukça güçlenen Mustafa Kemal'e, belirlenebilen ve denetlenebilen bir hükümet yapısını kurma olanağı da tanımış olmaktadır. Böylece sonra gerçekleştirilmesi planlanan siyasal ve toplumsal devrimlerin önünü açacak bir yürütme yapısı da oluşturulmuştur (Çakan, 1999: 161).

Cumhuriyetin ilanı kararının alınması veya kararın alınma tarzı bazı tepkiler meydana getirmiştir. Kurtuluş savaşının bazı ünlü isimleri, Hüseyin Rauf (Orbay) , Ali Fuat (Cebesoy), Adnan (Adıvar), Refet (Bele) ve Kâzım (Karabekir) Ankara'da olmadıkları bir sırada bu kararın alınmış olmasını eleştirmişlerdir. Bu eleştirilerini İstanbul basını aracılığıyla dile getirerek; kararın zamansız olduğunu, devleti bir cumhuriyet olarak adlandırmanın aslında özgürlük getirmediğini ve ister bir cumhuriyet yönetiminde olsun ister bir monarşi yönetiminde olsun asıl farklılığın istibdat ile demokrasi arasında olduğunu belirtmişlerdir (Zürcher, 2002: 243-244). Falih Rıfkı Atay Çankaya isimli kitabında, cumhuriyetin ilanından sonra İstanbul'daki havayı yansıttığını belirttiği 31 Ekim 1923 tarihinde İstanbul'dan bir arkadaşının göndermiş olduğu bir mektuba yer verir: "Cumhuriyete diyecek yok. Fakat ilân tarzına bayıldık. Oyun pek mahirane tertip edilmiş. Millet Meclisi azasının çoğundan saklanmış. Doğrusu Hâkimiyet-i Milliye prensibinin cari olduğunu her vesile ile tekrar ettiğimiz bir devirde devlet şeklinin tespit edilmesi gibi bir meselenin böyle yapılmaması kolaylıkla hazmedilebilecek bir şey değildir" (Atay, 1999: 380). Tepkilerin ortak noktası Cumhuriyetin ilanı tarzıdır.

5.4. Üç Devrim Yasası

Mustafa Kemal Paşa'nın şeriye ve evkaf ve erkânı harbiye umumiye vekaletlerinin kaldırılması, eğitim ve öğretimin birleştirilmesi ve halifeliğin kaldırılması ile ilgili düzenlemeleri meclise getirmeden önce değişik çevrelerin tepkilerini ölçmek maksadıyla basın, üniversite ve ordu nezdinde girişimlerde bulunduğu görülür. Bunlardan biri 4-5 Şubat'ta İzmir'de hükümet yanlısı bazı gazeteciler ve üniversite mensuplarıyla yaptığı görüşme, diğeri ise 15-20 Şubat 1924 tarihleri arasında İzmir'de düzenlenen Harp Oyunları dolayısıyla komutanlarla yaptığı görüşmedir. Burada Atatürk, iç ve dış politikada takip edilecek yol hakkında komutanların onayını almayı gerekli görmüştür (Tunçay, 1992: 84).

Mustafa Kemal, Şubat ayında İzmir'de yapılan bu görüşmelerden sonra 1 Mart 1924 tarihinde meclisin ikinci toplantı yılının açılış konuşmasında bir an evvel eğitimin birleştirilmesinin gerekliliğinden bahsetmiş ve cumhuriyetin önem verdiği önemli ilkelerden birinin de ordunun siyaseten uzak tutulması olduğunu ve ordunun ancak bu şekilde kuvvetli ve saygı duyulan bir mevkide kalabileceğini belirtmiştir. Bu konuşmanın devamında dinin siyasette bir araç olarak kullanılmasının önüne geçilmesi gerektiği ve mukaddes inancımızı ve vicdanımızı her türlü menfaat ve ihtirasa sahne olan siyaseten kurtarılması gerektiğini belirterek iki gün sonra meclise gelecek bu üç yasanın işaretini vermiş, meclisin tepkisini ölçmeye çalışmıştır. Mustafa Kemal'in bu konuşmada halifeliğin kaldırılacağı ile ilgili doğrudan bir ifade kullanmakta kaçındığı görülmektedir (TBMM ZC, C7, 1961: 4-5).

2 Mart 1924 günü toplanan Parti Grubunda bu üç konu gündeme getirilmiş ve görüşülmüştür. Parti Grubu temel ilkeler üzerinde anlaşmaya varmıştır (Nutuk, 1995: 8823-8825). 3 Mart 1924 günü meclis başkanlığına aşağıdaki yasa önerileri verilmiştir.

- Halifeliğin kaldırılması ve Osmanlı sultanı soyundan olanların Türkiye dışına çıkarılması ile ilgili Şeyh Saffet Efendi ile elli arkadaşının yasa önerisi.

- Dinişleri ve Evkaf Bakanlığı ile Genelkurmay Bakanlığının kaldırılması ile ilgili Siirt Milletvekili Halil Hulki Efendi ve elli arkadaşının yasa önerisi.
- Eğitim ve öğretimin birleştirilmesi ile ilgili Manisa Milletvekili Vâsıf Bey ve elli arkadaşının önerisi.

Başkanlık makamında bulunan Fethi Bey bu yasa önerilerin derhal görüşülmesine dair teklifler olduğunu belirterek yasa önerilerinin encümenlere gitmeden derhal görüşülmesini meclisin onayına sunmuş ve bu öneri kabul edilmiştir. Kastamonu Milletvekili Halid Bey, Meclis İçtüzüğü'nün açık olduğunu bu tekliflerin önce encümenlere gitmesi gerektiğini belirtmişse de Fethi Bey, meclis bu yasa önerilerini derhal görüşmeyi kabul etmiştir diyerek bu itirazı dikkate almamıştır (TBMM ZC, C7, 1961: 17-18).

Mecliste sıra bu üç yasa önerisinin görüşülmesine geldiğinde Meclis Başkanı Fethi Bey, Halifelik'in Kaldırılması ve Osmanogulları Soyundan Olanların Türkiye Dışına Çıkarılması Hakkındaki Kanunun diğer yasalardan sonra müzakere edilmesi dair hükümetten bir teklif geldiğini buna istinaden diğer iki yasa teklifinin önce görüşüleceğini belirtir (TBMM ZC, C7, 1961: 21). Bundan Hükümetin meclisin gündeminde halifelik'in kaldırılmasına dair bir teklifin olduğunu bilinmesini istediği, ancak önerinin üzerinde fazla söz alınıp konuşulmasını istemediği anlamını çıkarmak mümkündür. Bu yasa tekliflerinin hükümet tarafından değil bir grup milletvekili tarafından meclise getirilmiş olmasını Işıl Çakan anlamlı olduğunu belirtmekte ve H.Velet Velidedeoğlu'ndan yaptığı alıntıyla bunun Cumhurbaşkanı'nın direktifiyle uygulanan bir parlamento taktiği olduğunu aktarmaktadır (Çakan, 1999: 171).

5.4.1 Şeriye ve Evkaf ve Erkanı Harbiye Umumiye Vekaletlerinin Kaldırılması

Osmanlı Devleti'nde din işleri Meşihat Makamlığı'nca Şeyhülislam eliyle yürütülürdü. Birinci TBMM döneminde Meşihat, "Şer'iye ve Evkaf Vekâleti" adıyla "Bakanlık" olarak yer aldı ve cumhuriyetin ilanından sonra 1924'e kadar da bu statü aynen devam etti.

3 Mart 1924 tarihinde meclise sunulan yasa teklifinin gerekçesinde dini konuların ve ordunun siyasi akımlar ile alakadar olması sakıncalı olduğu, bunun bütün medeni milletler ve hükümetlerce kabul edilmiş bir hakikat olduğu belirtilmiş ve Şeriye ve Evkaf ve Erkanı Harbiye Umumiye Vekaletlerinin kaldırılması bütün evkafın millete intikal edilmesi istenmiştir. Yasa önerisi 14 maddeden oluşmuştu. Birinci madde ile ilgili iki tane öneri getirilmiş bunlar oylamaya sunulmuş biri kabul edilmiştir. Diğer 13 madde üzerine söz alan olmamış ve böylece 429 sayılı yasa meclis tarafından kabul edilmiştir. Bu yasa teklifi ile, Türkiye Cumhuriyetinde vatandaşların eylem ve işlemleri ile ilgili yasa koymak ve bu işlerle ilgili tasarruflarda bulunmak Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun kurduğu Hükümete ait olduğu, İslam Dininin itikat (inanç) ve ibadet ile ilgili bütün hükümleri dini kuruluşların idaresi, cumhuriyetin başkentinde kurulacak olan Diyanet İşleri Reisliği'nin ilgi ve yetkisinde olacağı belirtilmektedir (madde 1). Bu madde ile ilgili verilen önergelerin ikisi de Diyanet İşleri Reisliği'nin ismi ile ilgilidir. Yasa teklifinde Umuru Diyaniye Riyaseti diye teklif edilmişken önergelerden biri Umuru Diyaniye yerine Umuru Diniye, diğer ise Diyanet İşleri Reisliği şeklinde değiştirilmesini teklif etmişlerdir. Diyanet İşleri Resiliği önergesi kabul edilmiştir (TBMM ZC, C7, 1961: 21-23).

Yasanın getirdiği diğer hükümler; Şeriye ve Evkaf Vekaleti'nin kaldırıldığını (madde 2), Diyanet İşleri Reisinin Başbakanın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından

atanacağını (madde 3), Diyanet İşleri Reisliği'nin Başbakan'a bağlı olduğu, bütçesinin başbakanlık bütçesine eklendiği ve teşkilatı için bir tüzük çıkarılacağı (madde 4), Türkiye Cumhuriyeti dahilinde bütün cami, mescit, tekke, zaviyenin idaresi, imam, hatip, vaiz, şeyh, müezzin ve kayyumun, tayin ve azilleri ile Diyanet İşleri Reisliği görevli olduğu (madde 5), müftülerin Diyanet İşleri Reisliği'ne bağlı oldukları (madde 6) şeklindedir. Yasanın yedinci maddesi Evkaf ile ilgilidir, vakıflar milletin gerçek menfaatine uygun bir şekilde idare edilmek üzere bir genel müdürlük kurulmak üzere başbakanlığa bırakılmıştır. Bundan sonraki maddeler Erkanı Harbiye Umum Vekaleti ile ilgilidir. Bu vekaletin kaldırıldığı (madde 8), Cumhurbaşkanı'na vekaleten barış zamanında ordunun emir kumandasında yetkili en yüksek makam olarak Erkanı Harbiye Umumiye Reisliği kurulduğu ve bu makam görevinde bağımsız olduğu (madde 9), Erkanı Harbiye Umumiye Reisi'nin Başbakan'ın teklifi ile Cumhurbaşkanı tarafından atanacağı (Madde 10), görevi ile ilgili bütün bakanlarla bilgi alışverişinde bulunabileceği (madde 11), TBMM denetiminde bütün askeri bütçenin sorumluluğunun Müdafai Milli Vekaletine olduğu kabul edilmiştir (madde 12) (TBMM ZC, C7, 1961: 23-24).

Bu yasanın gerekçesinde dinin siyasi akımlar ile alakadar olması sakıncalı olduğu bundan dolayı Şeriye ve Evkaf Vekaleti'nin kabinede yer alması doğru bulunmadığı belirtilirken diğer yandan yine din işleri ile ilgili bir kurum oluşturulmakta ve bu kurum Başbakanlığa bağlanmaktadır. Din ve devlet işlerinin bir birinden ayrılmasına gayret gösterildiği bir dönemde Sünni İslam anlayışı içinde din işlerini yürüten ve denetleyen bir kuruma devlet idaresi içinde yer verilmiş olunmasını gelenekten tamamen kopmamak mı yoksa devletin dini kontrol etme isteğinden mi kaynaklandığı tartışılabilir. Ali Fuat Başgil, Diyanet İşleri Reisliği'nin Kurulmasını devlete bağlı din sistemi olarak nitelendirmektedir (Başgil, 2007, 203-205). Bihterin Dinçkol'da Diyanet İşleri Reisliği'nin genel idare içinde yer almasının ve din hizmetinin bir kamu hizmeti olarak düzenlenmesinin ve merkezi idarenin hiyerarşik denetimine bağlanmasının, İslam dininin cemaatlara bırakılması sonucunda, cemaatlerin din hizmetlerini yerine getirmek için örgütlenecekleri, bu örgütlerin denetiminin zorluğunun yanı sıra yerli ve yabancı kaynaklardan destek görüp ekonomik açıdan da güçlenip, lâikliği tehdit edecekleri düşüncesinden kaynaklandığını belirtmektedir (Dinçkol, 141).

Genel Kurmay Başkanlığı'nın bakanlık seviyesinden başkanlık seviyesine düşürülmesi ile askerlerin siyaseten uzaklaştırılması amaçlandığı gibi, siyasetin orduya girmesini de engellemek istenmiştir. Kurtuluş savaşı sırasında askerlerin milletvekili olarak mecliste bulunmalarına izin verilmiş daha sonra yapılan yasal düzenlemeler ile askeri görev ile milletvekilliğin aynı kişide bulunması yasaklanmıştır.

5.4.2. Halifeliğin Kaldırılması

1 Kasım 1922 tarihinde saltanat kaldırılırken halifelik makamı korunmuştu. Mete Tunçay halifeliğin kaldırılmasının ertelenmesi nedenlerini; dış politika açısından, Lozan barış görüşmeleri sırasında halifeliğin varlığının gerekli görülmesi; iç politika açısından ise devrimleri birdenbire değil, adım adım gerçekleştirme taktiği olarak nitelendirmektedir (Tunçay, 1992: 69). Bu konuda Jäschke ise, 22 Kasım'da iç politika durumunun henüz bu meselenin kesin bir yolda çözümlenmesi için gereği gibi olgunlaşmamış olmasının yanında, önemli İslam devletlerinden mali ve manevi yardımların devam edeceği beklentisinin de etkili olduğunu belirtmektedir (Jäschke, 1972: 119). Jäschke'e bu iddiasına Mustafa Kemal Paşa'nın Lozan'daki Mısır

Murahhas heyetinin başkanı Hasan Hasip Paşa'ya ve Hindistan Halifelik Merkez Komitesi başkanı Seth Chotani'ye yazdığı mektupları dayanak göstermektedir. Mustafa Kemal Paşa da Nutuk'ta kişisel egemenliğin kaldırılmasından sonra, başka şanla yine bu nitelikte bir makam sayılması gereken halifeliğin de kaldırılmış bulunduğunu kabul ediyordum. Bunun söylenmesi için uygun zaman ve fırsatı beklemeyi doğal sayıyordum diyerek uygun zaman olmadığı için halifeliğin devam ettirildiğini belirtmektedir (Nutuk, 1995: 679).

1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasından sonra halifelik makamına TBMM tarafından seçilen Halife Abdülmecit Efendinin hakları ve yetkilerinin ne olduğu ve bunların belirlenmesi konusunda mecliste ve basında birçok tartışmalar söz konusu olmuştur.

Halifenin mevkiini bütün Sünni Müslümanlar arasında bir bağ, yada İslam dayanışmasının sembolü olarak adlandırılabilirdi ama bununda halifeye ne gibi yetkiler sağlayacağını saptamak pek mümkün değildi (Jäschke, 1972: 120-121). Mete Tunçay bu konuda "Cumhuriyet ilan edilinceye değin, yani bu halifeliğin ömrünün dörtte üçünde, halifenin devlet başkanı sayılabileceği yolunda bulanık bir izlenim vardır" demektir. 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet ilan edildikten ve bir devlet başkanlığı makamı oluşturulup bu makama da Mustafa Kemal Paşa seçildikten sonra özellikle eski başbakan Rauf Bey etrafında ve İstanbul basınında bir muhalefet ortaya çıkmıştır.

Halifeliğin kaldırılması için hazırlanan kanun teklifinde, "Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde halifelik makamının varlığı sebebiyle Türkiye iç ve dış politikasını iki başlı olmaktan kurtaramadı..." deniliyordu. Halifelik yetkilerinin "Esasen hükümet ve cumhuriyet anlam ve kavramının içinde mevcut bulunduğu" gerekçesinden hareketle halifelik makamını kaldıran maddenin görüşülmesi Meclis'te tartışmalara yol açtı. Tartışmalar halifeliğin kaldırılmasının dini yönünden ziyade siyasi yönde sakıncalar doğuracağı yönündeydi. Meclise bağımsız olarak giren tek milletvekili olan Gümüşhane milletvekili Zeki Bey ile Kastamonu milletvekili Halid Bey dışında mecliste bu yönde fikir beyan eden kimse olmadı. Her iki milletvekilin konuşmaları sürekli kesilmiş ve hakarete varan tepkilere maruz kalmışlardır. Zeki Bey'in konuşması sırasında tepkilerin artması üzerine oturumu yöneten Fethi (Okyar) Bey; "Biliyorsunuz ki. Zeki Bey, Halk Fırkasına mensub olmıyan yegâne âzadır. Bunun mütalâatını sükûnetle dinlemek mecburiyetindesiniz. Hiçbir zaman asabiyet içerisinde bulunmak doğru değildir. Olmıyacak bir hal oluyor" diyerek milletvekillerini uyarmıştır. Tartışmalar sonrasında halifenin görevlerinin Cumhuriyet idaresi altında yerine getirilebileceği vurgulandıktan sonra yapılan oylama sonucunda halifelik kaldırılmıştır (TBMM ZC. Cilt 7 s.27-65).

Bu düşüncelerden hareketle kendisine ortak kabul etmeyen Cumhuriyet yönetimi, 3 Mart 1924 tarihinde, 431 sayılı yasa ile halifeliği kaldırmış (madde 1), Halifenin ve Hanedanın diğer mensuplarının sürgün edilmesini kabul etmiştir :

"Mahlû Halife ve Osmanlı Saltanatı münderisesi hanedanının erkek, kadın bilcümle azası ve damatlar Türkiye Cumhuriyeti memaliki dahilinde ikamet etmek hakkından ebediyyen memnurdurlar. Bu hanedana mensup kadınlardan mütevellit kimseler de bu madde hükmüne tabidirler" (madde 2). Söz konusu kimselerin ülkeyi terk etmeleri için azamî 10 gün süre verilmiş (madde 3) ve bu kimselerin vatandaşlık sıfatını ve haklarını kaldırılmıştır (madde 4). Ayrıca, bu kimselerin Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde gayrimenkul mallara sahip olması yasaklanmış (madde 5) yine bu kimselere yol masrafları için bir defaya mahsus servetleri oranında hükümetçe belirlenen oranda para

ödeneyeceği (madde 6) sahip oldukları gayrimenkullerini “bir sene zarfında Hükûmetin malûmat ve muvafakatiyle tasfiyeye etmeleri, eğer kendileri bu süre zarfında tasfiye etmezlerse hükûmet tarafından tasfiye edilerek bedelleri kendilerine ödeneceği kabul edilmiştir (madde 7). Yasanın diğer maddelerine devamla, Osmanlı İmparatorluğunda Padişahlık etmiş kimselerin Türkiye Cumhuriyeti arazisi dahilindeki tapuya merbut emvali gayrimenkulleri millete devredilmiş, hatta sarayların içindeki “mefruşat takımlar, tablolar, âsarinefise ve sair bilûmum emvali menkule millete devredilmiştir (madde 9). Emlâki Hakaniye adı altında olan ve daha önce millete devredilen emlâk ile beraber kaldırılan padişahlığa ait bütün emlak ve eski Hazineyi Hümayun içindekilerle birlikte saray ve kasırlar ve paralar ve arazilerde millete devredilmiştir (Madde 10). Millete devredilen bu menkul ve gayrimenkullerin tespiti ve korunması için bir tüzük çıkarılacağı kabul edilmiştir (Madde 11) (TBMM ZC, C7, 1961: 27-69).

Mecliste hanedana mensup bütün erkek, kadın ve damatların ülke dışına çıkarılması ile ilgili ikinci madde görüşülürken Cebelibereket Milletvekili İhsan Bey, Ölülerinin kemiklerini bile mezardan çıkarıp atmak lâzım gelir derken, Trabzon milletvekili Muhtar Bey kadınlar için eman dilemiştir, kadınlara dokunmayalım demiştir (TBMM ZC, C7,1961: 66-67). Halifeliği kaldıran ve Osmanlı hanedanının kadın erkek bütün üyelerinin ülke dışına çıkarılmasını hükme bağlayan bu yasanın birinci ve ikinci maddesi dışındaki diğer maddeleri üzerinde hiçbir söz alınmadan herhangi bir tartışma olmadan kabul edilmiştir.

1921 Anayasası’nın birinci maddesinde “egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” derken, Türkiye devletinin kurucu unsuru egemenliğinin mutlak kaynağının beşeri irade olduğunu kabul etmişti. Halifeliğin kaldırılması bu anlayışın zorunlu sonucudur. (Hafizoğulları, 2007: 319). Mustafa Kemal Paşa’nın Türkiye Devleti için tasavvur ettiği çağdaşlaşma ve laikleşme sürecinin Kurtuluş Savaşı ve Lozan Barış Anlaşmasından sonra ki dönemecinin ileri bir aşamasıdır halifeliğin kaldırılması. Mete Tunçay halifeliğin kaldırılması ile ayrıca şu değerlendirmeyi yapmaktadır: “İç siyaset düzeyinde, halifeliğin kaldırılması, hiç kuşkusuz, Mustafa Kemal Paşa’nın kişisel egemenliğe doğru yürümesiyle yakından ilgilidir.... Mustafa Kemal Paşa, hilâfetin kaldırılmasını, kendi gücünü topluma kabul ettirmek, onaylatmak anlamında bir «kuvvet gösterisi» diye düşünmüş olabilir. Bu da, onun cumhuriyeti ve devrimleri kendi kişiliğiyle özdeşleştirme sürecinin bir parçasıdır (Tunçay, 1992: 70-71).

5.4.3. Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Osmanlı İmparatorluğu’nda eğitim ve öğretim, sadece bir hayır işi, bir dini görev kabul edilmiş ve vakıflar yoluyla yürütülmüştür. Geleneksel eğitim kurumları arasında, sadece “askeri eğitim” ve “yöneticilerin eğitimi” devlet tarafından yürütülmüştür. 18. yy. Avrupa’ında ortaya çıkan endüstriyel gelişme karşısında Osmanlı medeniyeti, eski üstünlüğünü yitirip zayıflamaya başlamış, savaşlarda yenilgileri çoğaldıkça, bunu öncelikle Avrupa subay ve askerlerinin iyi yetişmiş olmalarına, kendilerinin bu alanda geri kalmalarına bağlanmış, önce Avrupa tarzında bazı askerî yenileşmelere girişmek gerekli görülmüş ve Batı tipi askeri okullar açılmıştır. Eğitimde yapılan bu yenilikler sivil okulların açılması ile devam etmiştir. Medreselerin ve medreseleri destekleyen kesimlerin tepkisinden çekinildiği için eski eğitim kurumlarına dokunulmadan bunların yanına yeni eğitim kurumları açılmıştır. Bunun yanında aynı dönemde ülkede azınlık ve misyonerlerin açmış olduğu yapancı okulları da mevcuttur.

Bütün bu eğitim kurumları bir birine kapalı dikey kuruluşlar halinde üç ayrı kanalda yapılmıştır. Bu üç ayrı kanaldan çok farklı bilgi, düşünce, ideal ve dünya görüşüne sahip insanlar yetişmiştir. Bu zıtlıklar toplumda olumsuz sonuçlar doğurmuştur.

Eğitimdeki bu karmaşa Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. 1923 yılındaki seçimlerden önce Mustafa Kemal'in yayımladığı 9 İlke bildirisinde de eğitimin birleştirileceği yer almıştır. Yukarıda üç devrim yasasının meclise getirilmeden önce Mustafa Kemal'in üniversite hocalarıyla da görüştüğü ve onların fikirlerini aldığına da değinilmişti. Bu görüşmede İstanbul Darülfünunu Rektörü İsmail Hakkı (Baltacıoğlu) Bey eğitimin dinsel mi yoksa ulusal mı olması gerektiği konusunda; "Din, sosyal bir örgüttür. Gerçekte yaşamaktadır. Fakat Devlet onu okullarda öğretmek zorunda değildir. Devlet, terbiyesini laikleştirmelidir" demiş ve halkın laikliğe tepkisinin ne olacağı sorusu üzerine de "Türk milleti laik terbiye esasını çok iyi kabul edecektir. Çünkü dünyanın en müspet kafalı bir milletidir" demiştir (Akgün, 1992: 184). Mustafa Kemal, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesinden iki gün önce 1 Mart 1924 tarihinde TBMM'nin ikinci çalışma yılının açılış konuşmasında "Kamuoyunda tespit olunan eğitim ve öğretimin birleştirilmesi ilkesinin bir an yitirmeksizin uygulanması gereğini görmüş bulunuyoruz. Bu yolda gecikmenin zararları ve bu yolda istekle atılmanın ciddî ve derin semereleri hızlı karar vermenize vesile olmalıdır" (TBMM ZC, C7, 1961: 4) diyerek eğitim ve öğretimin birleştirilmesi gereğini vurgulamıştır.

Saruhan milletvekili Vasıf Bey 57 arkadaşıyla birlikte 3 Mart 1924 günü TBMM'ye "Tevhid-i Tedrisat" ile ilgili bir kanun teklifi verdiler. Kanun teklifinin gerekçesinde: Bir devletin genel eğitim ve kültür politikasında ulusun düşünce ve duygu bütünlüğünü sağlamak içi öğretim birliği en doğru, en bilimsel ve her yerde yararlı ve olumluluğu görülmüş bir ilkedir. 1839 Gülhane Fermanı'ndan sonra açıklan Tanzimat-ı Hayriye döneminde öğretim birliğine başlamak istenmiş olsa da bunda başarılı olunamamış ve tam tersine bu alanda bir ikilik yaratılmıştır. Bu ikilik eğitim ve öğretim açısından birçok olumsuz sorunlar yaratmıştır. Bir ulus bireyleri ancak bir eğitim görebilir. Bir ülkede iki türlü eğitim, iki türlü insan yetiştirir. Bu ise duygu, düşünce ve dayanışma birliği amaçlarını tamamıyla yok eder. Yasa önerimizin kabulü durumunda, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki her çeşit eğitim ve öğretim kurumlarının bağlanacakları tek yer Eğitim Bakanlığı olacaktır. Cumhuriyetin kültür politikasından ve kültürümüzü duygu ve düşünce birliği içinde ilerletmekle görevli olan Eğitim Bakanlığı müspet ve bütünlüğe bir eğitim politikası uygulayacaktır (TBMM ZC, C7, 1961: 25) denilmektedir.

Kanun teklifi üzerinde pek bir tartışma olmadan kabul edilmiştir. Sadece beşinci madde için Yozgat milletvekili Süleyman Sırrı Bey bir değişiklik önergesi vererek, ziraat, ticaret, sınai okulları gibi okulların maarif vekaletine bağlanmamasını istemiştir, gösterilen tepkiler üzerine önergesini geri çekmiştir (TBMM ZC, C7, 1961: 26-27). Bunun dışında kanun teklifinin hiçbir maddesi üzerinde söz alınmadan herhangi bir tartışmadan olmadan kabul edilmiştir.

Kabul edilen bu kanun teklifi ile "Şeriat ve Vakıflar Bakanlığı ya da özel vakıflarca yönetilen tüm medrese ve okullar dahil Türkiye'deki tüm eğitim ve öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış (Madde 1,2), Şeriye ve Evkaf Vekaleti bütçesinde, mektepler ve medreselere ayrılan paranın Maarif Bütçesine nakledilmesi kabul edilmiş (Madde 3), Milli Eğitim Bakanlığı, yüksek din uzmanları yetiştirmek üzere üniversitede bir ilahiyat fakültesi ile imamlık ve hatiplik gibi dinsel hizmetlerin

yerine getirilmesiyle görevli memurların yetişmesi için ayrı okullar açacağı belirtilmiş (Madde 4), kanunun yayımı tarihinden itibaren, genel eğitim ve öğretim hizmetleri vermekte olup, şimdiye kadar Milli Savunma Bakanlığına bağlı olan askeri rüştiyeler ve idadilerle, Sağlık Bakanlığına bağlı olan Yetim Evleri, bütçeleri ve öğretim kadroları ile birlikte Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış, anılan rüştiye ve idadilerde bulunan öğretim kadrolarının nereye bağlı olacakları, gelecekte ait olacakları bakanlıklar arasında belirlenip düzenlenecek ve o zamana kadar orduya mensup olan öğretmenlerin bu statülerini koruyacakları kabul edilmiştir (Madde 5) (TBMM ZC, C7, 1961: 26-27).

Tevhid-i Tedrisat Kanunu, ülkedeki bütün eğitim ve öğretim kurumlarını; mahalle mektepleri ve medreseleri, Tanzimat Dönemi'nin meyvesi olan yeni okulları (idadiler ve sultaniler) ve yabancı dilde öğrenim veren kolejler ve azınlık okullarını Eğitim Bakanlığı'na bağlayarak eğitim ve öğretimde birliği sağlamıştır. Kanunun maddelerinde, bu kanunla birlikte medreselerin de kapandığına dair bir açıklama bulunmuyordu. Çünkü o sıralarda medreselerdeki ve okullarda din eğitimi aleyhine söz söylenebilecek bir ortam o an için henüz oluşmamıştı. Ancak, bütün eğitim ve öğretim kurumlarının Eğitim Bakanlığına bağlanması, din uzmanları ve halkın din hizmetlerini ifa edecek imam ve hatiplerin yetiştirilmesi için ayrı okulların açılacağı bu kanunla hükme bağlanmış olması, medreselerin bu alandaki görevlerini elinden alıyordu. Dolayısıyla, kanunda açık olarak belirtilmemiş olsa da, bu durum devletin denetim ve kontrolüne alınan medreselerin kapanacağına dair bir işaretti (Özkan, 2006: 85).

Kemal İnal, Tevhid-i Tedrisat kanunu ile birlikte geçmişten ve İslam'dan mutlak bir kopuşun söz konusu olmadığını medreselerin kaldırılmasının yolunu açan kanunun "aydın" imam, hatip ve diğer dini görevliler yetiştirmek için yeni mesleki nitelikte İmam-Hatip okulları açtığını ve 1919'da kapatılan İlahiyat Fakültesi'nin modern-İslamcı aydın ulemayı eğitmek için İstanbul Darülfünun'unda yeniden açıldığını belirtmektedir.

Seçil Akgün Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun Türk eğitimine getirdiği esasları şöyle sıralamaktadır (Akgün, 1992: 187):

- Bağımsız olarak din eğitimi veren okullar, medreseler kaldırılmıştır.
- Devletin resmi okullarına medreselerden sızan dinsel eğitim, yani ilkokullardan kuran dersleri, orta öğrenimden din dersleriyle Arapça ve Farsça kaldırılmıştır.
- Kolej ve yabancı okullardan öğretime ilişkin olarak din dersleri ve dinsel semboller kaldırılmıştır.
- Azınlık okullarında Tarih Coğrafya, Yurtbilgisi gibi Türkçe kültür eğitimi dersleri konulmuş, bu okulların milli eğitime bağlanıp denetlenmesi kararlaştırılmıştır.

5.5. 1924 Anayasası'nın Kabul Edilmesi

İkinci TBMM seçilmesinden sonra yeni bir anayasa yapmaya ihtiyaç vardı. 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu olağanüstü şartların ürünü olduğundan yeni devletin ihtiyaçlarına cevap verebilecek derecede uzun ve ayrıntılı bir metin değildi. Ayrıca 1876 tarihli Osmanlı Kanunu Esasisi de resmen kaldırılmadığı için iki anayasalı duruma son vermek gerekiyordu. 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilan edildiği oturumda Kanunu Esasi Encümeni Reisi İzmir Milletvekili Yunus Nadi Bey Kanunu Esasi Encümeni'nin Teşkilatı Esasiye üzerinde çalışmalarına devam ettiklerini belirtmişti (TBMM ZC, C3, 1961: 90).

9 Mart 1924 tarihinde anayasa tasarısı hazırlama konusunda herhangi bir öneri olmadan Kanunu Esasi Encümeni kendiliğinden hazırlıklarını yaptığı bu anayasa

tasarısını meclise sunmuştur. Bülent Tanör, girişimin genel kuruldan gelmemesi, Anayasayı hukuken sakatlayıcı bir eksiklik olmadığını o tarihte anayasa yapımını düzenleyen özel kurallar olmadığını, zaten 1921 Anayasasının da adi yasalar gibi görüşülüp kabul edildiğini belirtmektedir (Tanör, 2004: 290).

Meclise sunulan bu tasarının gerekçesi, 29 Ekim 1923 tarihindeki Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda değişiklik yapıldığı sırada yasayı tamamlamak üzere diğer maddelerinde tespit edilerek meclise sunulacağı beyan edildiği cümlesiyle başlamaktadır. Devamında ilim ve fende ki son gelişmelerin dikkate alındığı, diğer cumhuriyetle yönetilen devletlerin anayasalarından bir hayli istifade edildiği ve Türk inkılabının ruhu daima dikkate tutulduğu, Anayasa mahiyetinde olan bir çok kanunun tasnifinin incelendiği ve ilmi olabilmek için bu kanun teklifinin 6 fasıl olarak tasnif edildiği belirtilmiştir. Birinci fasıl genel esaslara (Ahkâm-ı Esasiye) (madde 1-8), ikinci fasıl yasama görevine (Vazife-i Teşriiye) (made 9-30), üçüncü fasıl yürütme görevine (Vazife-i İcraiye) (madde 31-52), dördüncü fasıl yargı görevine (Vazife-i Kazaiye) (madde 53-67)- kanun gerekçesinde dördüncü fasılın yargı görevi diye düzenlendiği belirtilirken ve gerekçede birkaç yerde dördüncü fasıldan bu şekilde bahsedilmesine rağmen, kanun metninde yargı kuvveti (Kuvvei Kazaiye) diye düzenlenmiştir.- beşinci fasıl kişi hak ve özgürlüklerine (Türklerin Hukuku Ammesi) (madde 68-88), altıncı fasıl çeşitli hususlara (Mevaddı Müteferrika) (89-105) ayrılmıştır. Millet in ve vatanın geleceğini ve bağımsızlığını zaferle sonuçlandıran inkılâbımız, tarihe bakılacak olursa, inkılâbında merhaleler olan milletlerde olduğu gibi, Anayasa bakımında bizde de bir takım tecrübelerde bulunmuş ve kemale doğru gidilmiştir. Cumhuriyet in ilanı bu ilerleme safhalarından biridir. Şayet bu kanun teklifi kabul edilirse meclisin ve hükümet in bütün hak ve görevleri ilmi ve tecrübe esasına dayanarak tespit edildiğinden genç cumhuriyetimiz anayasa bakımından belki de artık gelişimi tamamlamış ve değişmeyecek safhaya gelmiştir denilerek maddelerin gerekçelerini açıklamaya geçilmiştir (TBMM ZC, C7, 1961: 213).

Gerekçede, yürütme görevinin Cumhurbaşkanı'na ve Bakanlar Kurulu'na verilmesinin ve bununla ilgili düzenlemelerin kuvvetler ayrılığı anlamına gelmeyeceğine meclisi ikna etme ve gelebilecek tepkileri önleme çabası dikkat çekicidir. İlim ve fennin gerekleri ve aslında medeni ülkelerin uygulamalarının da bu yönde olduğu vurgusunun yer yer tekrar edilmesi de bu çabaya matuftur (TBMM ZC, C7, 1961: 213-217).

Gerekçenin sonunda yeterli çoğunluğu sağlayamadığı için Anayasa metnine eklenmeyen bir tekliften de bahsedilmektedir. Bu teklif; Bursa Milletvekili Refet, Karesi Milletvekili Süreyya ve Niğde Milletvekili Hazım Beyefendilerin ikinci bir Meclis için verdikleri tekliftir. Süreyya Bey'in ikinci bir meclisin oluşturulmasının gerekliliği hakkında söylediklerinde, aslında Cumhurbaşkanı'na meclisin feshetme ve kanunları geri gönderme yetkisinin verilmesine karşılık ikinci bir meclisi önerdiği anlaşılmaktadır. İkinci bir meclisin bu görevleri üstelenmesinin hakimiyeti milliye daha uygun olacağını vurgulamıştır. İkinci meclis olmazsa bile seçimlerin yenilenmesi kararının meclisin alması gerektiği, bunun tek bir kişiye verilmesinin millet hakimiyeti sözünü anlamsız kılacağını belirtilmiştir (TBMM ZC, C7, 1961: 217).

Anayasa tasarısının gerekçe ve maddeleri okunduktan sonra Kanunu Esasi Encümeni Mazbata Muharriri sıfatıyla Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey, Kanunu Esasi Encümeni adına söz alarak yer yer meclis üyeleri tarafından kesilen uzun bir konuşma yaparak anayasa tasarısını takdim etmiştir. Celal Nuri Bey, anayasa tasarısının meclise getirilmesi ile inkılâbın kemale ermiş olduğunu, bu tasarının beş senelik bir

milli mücadele zaferinin senedi olduğu sözleri ile konuşmasına başlamış, bu kanunu yazanın doğrudan doğruya Türk Milleti olduğu ve eğer meclis bu kanun tasarısını kabul edecek olursa inkılabın kesin bir şekil alacağını vurgulamıştır. Osmanlı döneminden başlayarak anayasal hareketlerin kısa bir tarihçesini yapmıştır. Osmanlı döneminde anayasal hareketler sonucunda verilen hakların padişah tarafından geri alınabildiği için saçma sapan şeyler olduğunun anlaşıldığını daha sonra esas hükmü millet egemenliği olan Teşkilatı Esasiye Kanunu hazırlandığını, bu kanunda ihtiyaçlar çerçevesinde değişiklikler yapıldığını, saltanatın kaldırılması ile bu kanunun daha güçlendiğini, Lozan Barış Anlaşması ile devletin iç ve dış hakimiyet hakkının tanındığını bunun üzerine Cumhuriyet ilan edildiğini ve daha sonra Hilafet kaldırıldığını ve bütün bunların anayasa tasarısının ana unsurları olduğunu belirten Celal Nuri Bey, bütün bunları, hazırlanan bu anayasa tasarısının öyle birkaç dakikada encümen tarafından hazırlanmış bir tasarı olmadığını vurgulamak için anlattığını belirtir. Bizim inkılâbımızın Fransız İnkılâbından daha çabuk gerçekleştiğini, onların 82 senede bizim ise üç beş senede bunu başardığımızı belirtir. Anayasa hazırlamanın uzun zaman aldığını, bu anayasa tasarısının da ilk 1921 yılında yapılan anayasadan bu güne kadar geçen zaman hesap edilirse bir üç dört sene sürdüğünü ve bu hazırlanan anayasanın kısmi bir kanun olmadığını toptan bir meclle olduğunu ifade etmiştir. Devamında hazırlanan bu teklifte birkaç tane ilk üzerinde durulduğunu açıklamıştır. Bu ilkelerin birincisi milliyetçiliktir, ikincisi kuvvetler birliği ilkesidir. Kuvvetler birliğinden ne anlaşıldığını da şu şekilde açıklamaktadır. Hakimiyet ve saltanat hakkı doğrudan doğruya millete aittir. Fakat milletin olanca teferruatı ile hakimiyetini kendi kullanması imkansız olduğundan millet vekillerinden oluşan bir meclis meydana getirilmiştir ki o meclis TBMM'dir. Bu emir şeklinde olmuş bir vekalet değildir. Bu meclis doğrudan doğruya millettir ve istediği icraatı düzenler. Bu hakimiyette üç dört tane görev vardır. Bu görevlerden biri yasama görevidir. Yasama görevi kayıtsız şartsız meclisindir ve bu hak üzerinde hiçbir vekalet kabul edilmez. Bir diğer görev icra görevidir. İcra görevi de meclise aittir. İcra görevini meclis en ince detayına kadar kendi göremeyeceği için bu alanda vekalet caizdir. Tasarıda teklif edilen şekil hâkimiyeti milliyeye helal getirmemektedir. Çünkü Cumhurbaşkanı'nı meclis seçmekte ve Cumhurbaşkanı da meclis içinde bir başbakan, başbakan da yine meclis içinde bakanları seçmektedir. Meclis bunları denetleyebilmekte, düşürebilmekte, yine güven oyu verip vermemekte meclisin elindedir (TBMM ZC, C7, 1961: 223-227).

Celal Nuri Bey, bu anayasa taslağı hazırlanırken, Fransa Anayasası'ndan bir çok madde alındığını ve yeni anayasalarında incelendiğini bunların içinden Lehistan Anayasası'nın da çok incelendiğini fakat bunların hiç birinden kelimesi kelimesine bir madde alınmadığını belirtmiştir. Konuşmasının sonunda bu anayasa tasarısını oluştururken iki ilkeye dikkat edildiğini söylemiştir, birincisi her ihtiyaca cevap verebilme ikincisi kuvvetli bir devlet ilkesidir (TBMM ZC, C7, 1961: 227-228).

Celal Nuri Bey'in takdiminden sonra tasarının geneli hakkında müzakerelere başlanmıştır. İlk sözü Saruhan Milletvekili Abidin Bey almıştır. Abidin Bey, Anayasa dediğimiz şeyin bir milletin siyasi ve sosyal kimliğini açık bir şekilde belirten bir çerçeve olduğunu, ancak yeni bir anayasayı kurucu bir meclisin yapabileceğini belirtir. Celal Nuri Bey'in anayasanın vasıflarından biriside kuvvetler birliği olduğunu söylediğini ancak hakikate böyle olmadığını yasama ve yürütme kuvveti meclise aittir derken, diğer maddelerde yürütme görevinin başka kuvvete verildiğini, yasama görevine vekalet kabul etmez denilirken onunda bazı husus ve kısımda Şurayı Devlete verildiği söyler. Ayrıca tasarının gerekçesinde, milletvekili yemini düzenleyen 16.

madde için 1921 Anayasa'sındaki yemin metnine sadece "Cumhuriyete sadakat" ibaresinin eklendiği söylenmekte, ancak daha önceki yemin metninde bulunan "hakimiyetin kayıtsız şartsız milletin olduğu esasına sadık kalacağım" kısmının madde metninden yer almadığını, gerekçede yanlış bilgi verildiğine dikkat çekmektedir. Tasarıda meclisin dört yıl için seçileceğine dair maddesinin kabul edilebilir olduğunu ancak iki yıllık bir süre için seçilen bu meclisten sonraki meclis için geçerli olması gerektiğini belirtmiştir. Abidin Bey'in itiraz ettiği diğer hususlar ise cumhurbaşkanına fesih ve veto hakkının verilmesi ve gerektiğinde bakanlar kuruluna başkanlık etmesi ancak bakanlar kurulunun aldığı kararlardan sorumlu olup olmayacağını belirtilmiş olmaması, başkomutanlık sıfatının cumhurbaşkanına verilmesi konulardır. Abidin Bey, inkılâbın ruhuna uygun olmayan bu tasarının, tamamının encümene iade edilmesini teklif etmiştir. (TBMM ZC, C7, 1961: 228-232).

Bursa Milletvekili Refet Bey, parlamentoların iki meclisten oluşmasının neredeyse genel bir durum olduğunu, ikinci bir meclisin gerekliliğini vurgulamıştır. Anayasa tasarısının kuvvetler birliği prensibini kabul ettiği ve kuvvetlerin milletin temsilcisi olan mecliste olduğu fakat icra görevinin, işin tabiatı ve gereği olarak bakanlar kuruluna bırakıldığı, ancak bakanlar kurulunun meclise karşı sorumlu olduğu, gerektiğinde meclisin bakanlar kurulunu düşürebileceği hatta muhakeme edip mahkum edebileceğini belirten Refet Bey, görev gereği mesul tuttuğunuz şahsın görevinde bağımsız hareket etmesi gerekir, eğer bakanlar kuruluna görevinde bağımsız hareket etmesini kabul edersek, meclis ile arasındaki ihtilafları çözecek başka bir merciye gerek olduğundan bahisle ikinci bir meclisi bu açıdan önermektedir (TBMM ZC, C7, 1961: 234-236).

Bursa Milletvekili Refet Bey'den sonra söz alan Zonguldak Milletvekili Tunalı Hilmi, Arapça ve Farsça kelimelerin kullanılmasını tenkit ettiği konuşmasında, "Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir" ibaresi yerine "Türkiye Cumhuriyeti bir halk devletidir" ibaresinin eklenmesini teklif etmiştir. Malatya Milletvekili Reşit Ağa, cumhurbaşkanının meclis dışından seçilmesinin doğru olmayacağını, İzmir Milletvekili Mahmut Esad Bey, devrimin en aziz ve en mukaddes bir ilkesi olan "hakimiyet bilakaydüşart milletindir" ilkesini cumhurbaşkanına fesih ve veto yetkisi verilerek zaafa düşürdüğünü belirterek Kanunu Esasi Encümeni'ni acemice hareket etmekle suçlamıştır. Millet tarafından seçilmiş bir ikinci meclis ve cumhurbaşkanının bu meclisin onayını aldıktan sonra fesih kararını vermesi millet hakimiyetini bu zaaftan bir nebze kurtaracağını belirtmiştir (TBMM ZC, C7, 1961: 236-242).

Sivas Milletvekili Halis Turgut Bey, cumhurbaşkanına fesih hakkını eleştirmiştir, Cumhurbaşkanı Gazi Paşa'nın şahsının söz konusu olmadığı, burada konulan esasların gelecek nesilleri de ilgilendirdiğini belirtmiştir. Ayrıca cumhurbaşkanına veto hakkının verilmesi hakkı hâkimiyetle uyuşmadığını, seçim döneminin dört yıl olmasının uygun olacağını ancak milletvekillerin kanunlara saygı duyması gerektiğini bu meclisin iki sene için seçilmiş olduğunu ve bu dört senelik sürenin gelecek dönem için geçerli olmasını teklif etmiştir. Ayrıca Başkomutanlık yetkisinin devlet başkanı sıfatıyla cumhurbaşkanına verilmesini cumhurbaşkanının ancak vatan hainliği ile suçlanabileceğini bunun dışında sorumsuz olduğu için eleştirmiştir. Yetki sorumluluk ile birlikte devredilmelidir demektedir (TBMM ZC, C 7, 1961: 243-246).

Bu konuşmadan sonra Kastamonu Milletvekili Hasan Fehmi Efendi söz isteyerek öncelikle Anayasanın genelinin ve maddelerinin hangi çoğunlukla kabul edileceğini, hatta görüşme yetersayısının da bu esas üzerinde oya sunulmasını teklif

etmiştir. Usul hakkında yapılan tartışmalar sonucunda Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey, Kütahya Milletvekili Recep Bey ve Kastamonu Milletvekili Hasan Fehmi Efendi teklifleri okunmuş, Süleyman Sırrı Bey'in karar yeter sayısı için meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunu önerdiği teklifi oya konuşmuş ve reddedilmiştir. Görüşme ve karar yetersayısı mevcudun üçte iki çoğunluğu olarak kabul edilmiştir. Bu karardan sonra bir hafta sonra 16.03.2004 tarihinde anayasa teklifi görüşmelerine devam edilmek üzere görüşmelerine ara verilmiştir (TBMM ZC, C7, 1961: 246-252).

Meclis genel kurulunda 16.03.2004 günü tekrar başlayan anayasa teklifinin geneli üzerinde söz alan İzmir Milletvekili Saraçoğlu Şükrü Bey, milli egemenliği vurgulamış, tefriki kuva (kuvvetler ayrılığı) tevhidi Kuva (Kuvvetler birliği) yok yalnız bir tek kuvvet vardır o da vahdeti kuvvettir (Millet egemenliğidir) diyerek bu anayasa metninde bu kavramın daha ileri götürülmesi gerekirken Kanunu Esasi Encümeninin büyük bir boşluk bıraktığını belirtmiştir. Yapılan ihtilalin prensiplerini anayasaya aktarmak, geçmişe dönüşü imkânsız kılmak ve millet adına egemenlik hakkını kullanan meclisten, milletin egemenliğini fiili olarak kullanacağı yolları mümkün olduğu kadar açık bırakmak gerekir demiştir. Mecliste toplanan kuvvetlerin (yasama,yürütme,yargı) ancak millet tarafından ve yalnız millete gitmesi şartıyla meclis elinden alınabilir. Bunu böyle olduğu halde veto, tecdidi intihabat kelimesi altında saklanan fesih hakkını büyük millettten başka her hangi bir başa veya bir kaç başa vermenin bir irtica olduğunu vurgulamıştır. Bu anayasa teklifinin bütün eksiklerine rağmen ret edilecek bir teklif olmadığını yalnız meclisin hakkına tecavüz eden maddelerin red edilmesi suretiyle milletin ihtiyaç duyduğu bu anayasa çıkarılması gerektiğini belirtmiştir (TBMM ZC, C7, 1961: 526-531).

Şükrü Bey'in konuşmasından sonra teklifin geneli hakkında yapılan görüşmelerin yeterli olduğu ve maddelere geçilmesi hakkında Malatya Milletvekili Reşit Ağa'nın verdiği teklif kabul edilerek maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

Teklifin geneli hakkındaki görüşmelerde de görülebildiği gibi en büyük hassasiyet millet egemenliğini kullanan meclisin yetkilerini olduğu gibi koruma konusunda gösterilmiştir. Teklifin maddeleri üzerinde görüşmelere geçildikten sonra bu hassasiyet daha belirgin olarak fark edilmektedir.

Teklifin birinci bölümü olan genel esaslar (Ahkamı-ı Esasiye) üzerinde fazla bir tartışma olmadan kabul edilmiştir. Maddelerin lafzına ilişkin Encümeni'nde uygun görüşü ile verilen değişiklik teklifleri kabul edilmiştir. İkinci bölüm Yasama Görevi (Vazifei Teşriiye) maddeleri üzerindeki görüşmelerde üzerinde durulacak ilk konu, Encümenin, seçme ve seçilme hakkını düzenleyen 10 ve 11. Maddelerde bu hakkı "her Türk" için düzenlemiş olmasıdır. Nitekim onuncu madde bu şekliyle oybirliği ile kabul edilmiş ve böylece kadınlara da seçme hakkı verilmiş oluyordu. Ancak seçilme hakkını düzenleyen on birinci madde görüşülürken Bayazıt Milletvekili Şefik Bey, oy birliği ile kabul edilen bir önceki madde içinde "her Türk" kelimesinin kadınları da kapsadığına genel kurulun dikkatini çekmiştir. Söz alan bir kısım milletvekilleri bilerek bu yönde oy kullandıklarını ve kadınlarında seçme ve seçilme hakkının olması gerektiğini vurgulamışlardır. Kanunu Esasi Encümeni Mazbata Muhariri Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey, Encümenin kastının sadece erkek nüfus olduğunu belirtmiş ve kadınlar için gelecekte böyle bir hakkı arzu ettiklerini belirtmiştir. Verilen değişiklik önermeleri ile maddeler "her Türk" yerine "her erkek Türk" ibaresi ile kabul edilmiştir. Böylece yanlışlıkla kadınlara verilen seçme hakkı geri alınmıştır. Bu bölümde 13. Maddede düzenlenen seçimlerin dört yılda bir yapılacağı, iki yıl için seçilen ikinci meclisi kapsayıp kapsamayacağı uzun tartışmalara sahne olmuştur. Sürenin dört yıl olması pek

tartışma konusu edilmemiş, birçok milletvekili milletten iki yıl için mezuniyet aldıklarını bu kanun maddesi ile bu süreyi dört yıla çıkarmanın seçmen iradesi ile ters düşeceğini vurgulamışlardır. Madde encümeninden geldiği şekilde kabul edilmiş ve mevcut meclisin süresi de bu şekilde dört yıla çıkmıştır. Gümüşhane Milletvekili Zeki Bey madde bu şekilde kabul edilince, “ne oldu millet egemenliğine yahu” diye sitem etmiştir. Tasarının geneli üzerinde konuşurken, Saruhan Milletvekilli Abidin Bey’in değindiği milletvekili yeminini düzenleyen 16. Maddeye “hâkimiyetin kayıtsız şartsız milletin olduğu esasına sadık kalacağım” ibaresi eklenerek kabul edilmiştir. Milletvekilli dokunulmazlığını düzenleyen madde üzerinde uzun tartışmalar yapılmış, komisyon tasarısında milletvekillerinin meclis dışındaki rey ve mütalaalarından da sorumlu olmayacağı öngörülmüşken, genel kurul bu ifadeyi daraltarak “Meclisteki rey ve mütalâasının ve beyanatının Meclis haricinde irat ve izharından dolayı mesul değildir.” şeklinde maddeyi değiştirmiştir (TBMM ZC, C7, 1961: 526-567).

Milletvekillerinin meclis yetkileri konusundaki hassasiyetleri 19. Madde de kendini göstermiş, komisyon hazırladığı taslakta, meclis tatil olduğu dönemde, Cumhurbaşkanı gerekli görürse veya milletvekillerin beşte biri talep ederse meclisin toplantıya çağrılabilir iken genel kurul bu maddeyi değiştirerek meclis başkanına da bu yetkinin verilmesini sağlamıştır.

Anayasa taslağı geneli üzerinde ki tartışmalarda da en çok tartışılan ve tepki çeken Cumhurbaşkanına fesih hakkı veren 25. maddeye sıra geldiğinde, madde üzerinde verilen değişiklik tekliflerinin çokluğunu gören KEE Reisi Yunus Nadi Bey, maddeyi geri çekmek istemiş fakat bu manevra tepki ile karşılanmış ve maddeyi yumuşatan bir çok değişiklik teklifi verilmiş olmasına rağmen madde mecliste bulunan 130 üyenin 126’sının aleyhte oyu ile reddedilerek taslak metninden çıkartılmıştır. Cumhurbaşkanına meclisi feshetme yetkisi verilmesine karşı, milletin tek temsilcisi ve hakimi olan meclisi dağıtacak, yasama ve yürütme yetkisinin tecelligahı olan meclisi def ve izale edecek bir kudret ve kuvvetin bir şahsa verilmesinin millet hâkimiyetine aykırı ve vatan için büyük bir tehlike olduğu Karesi Milletvekili Ahmed Süreyya Bey tarafından dile getirilmiştir. Aynı Zamanda KEE üyesi olan Ahmed Süreyya Bey, Mazbata Muharriri Celal Nuri Bey’in “Padişah istediği zaman Meclisi feshetmek salahiyetini elde tutuyordu, işte bu, milletin hâkimiyeti değil padişahın saltanatı idi” sözüne atıf yaparak meclisi dağıtma yetkisini bir şahsa verilecekse bu şahsın namı ne olursa olsun, ister padişah olsun, ister imparator olsun, ister reis olsun bu milletin hâkimiyeti olmaz o şahsın hâkimiyeti olur diyerek eleştirmiştir. En sert eleştirilerden biri de Saruhan Milletvekili Reşad Bey yapmıştır. Mustafa Kemal’in kendi seçim bölgesi, Akhisar ve Alaşehir gezilerinde ve annesinin mezarı üzerinde yaptığı konuşmalarda hâkimiyetin kayıtsız şartsız milletin olduğunu, buna zerre kadar zarar vermek niyetinde bulunanların millet tarafından kafalarının kırılacağından emin olduğunu beyan ettiğini belirttikten sonra, sözlerine şöyle devam etmiştir: “Gazi Paşa Hazretleri katiyen emin ve müsterih olsunlar ki, millet yine kendi tabir ve tavsiyeleri veçhile hâkimiyetlerinden bir zerresini ismi ve makamı her ne olursa olsun ve kim olursa olsun hiçbir makama hiçbir ferde tevdi ve teslim etmiyecektir. (Yaşa sesleri) (Alkışlar)... Arkadaşlar bendeniz arzuyu, heyecanı ve şahsi kanaatimi şu suretle hulasa edeceğim. Maruzatım uzundur. Fakat bazıları mütahahhis oluyorlar, müteessir oluyorlar. Kanaati katiyem şudur ki farzı muhal olarak Allah Reisicumhur olsa, kati arz ediyorum, kestiriyorum.(Hâşâ sesleri) Hâşâ... Melaikei Kiram Heyeti Vekile olsa fesih salahiyetini verecek yoktur. (Alkışlar)”. KEE’nin Cumhurbaşkanı’nın yetkilerini genişletme çabalarının en önemlisi olan bu hamleyle meclis geçit vermemiştir.

Milletin yegâne temsilcisi olan meclisin üstünlüğüne ve meclisin haklarına milletvekillerinin göstermiş oldukları titizliğin bir ifadesi de meclisin yaptığı kanunların yorumlama yetkisini komisyon tasarısında 106. Maddede Şurayı Devlet'e verilmişken, meclisin bizzat yerine getireceği görevleri düzenleyen 26. madde görüşmeleri sırasında bu yetkinin meclise verilmesidir.

Kanunu Esasi Encümeni anayasa taslağı gerekçesinde, bu anayasa taslağının kuvvetler birliğini ön gördüğünü ve bu kuvvetlerinde mecliste toplandığını ifade etmiş ise de yürütmeyi Cumhurbaşkanının yetkilerini genişletmek suretiyle güçlendirmek istemiştir. Bu kapsamda taslakta fesih, veto hakkı gibi yetkiler yanında, Cumhurbaşkanlığı süresi yedi yıl olarak belirlenmiş ve tekrar seçilebileceği, bu tekrarın sayısı da belirtilmemiştir. 31. maddede Cumhurbaşkanının meclis dışından da seçilebileceği kabul edilmekteydi. Meclis üyeleri fesih hakkını reddettikleri gibi bu düzenlemelere de geçit vermemişlerdir. Cumhurbaşkanı süresini 4 yıl ve tekrar seçilebileceğini ve ancak meclis içinden birinin adaylığını koyabileceği yönünde değişiklik yapılmıştır. Komisyonun getirmiş olduğu taslak metninde 35. Maddede Cumhurbaşkanı, meclisin kabul ettiği kanunları bir hafta içinde isdar ve ilan eder, uygun görmediklerini mecliste tekrar görüşülmek üzere gerekçeleri ile birlikte bir ay içinde meclise iade eder, meclis mevcudun üçte iki çoğunluğu ile tekrar kabul ederse Cumhurbaşkanı isdar ve ilan etmek zorunluluğu getiriyordu. Taslağın geneli üzerindeki görüşmelerde bu düzenleme birçok milletvekili tarafından eleştirilmisti. Maddeler üzerindeki görüşmelerde sıra bu maddeye geldiğinde KEE Mazbata Muharriri madde hakkında daha kimse söz almamışken değişiklik teklifi sunmuştur. Değişiklik, bir haftalık isdar ve ilan süresini ve otuz günlük geri gönderme süresini on gün olarak değiştirmiş, ayrıca üçte iki çoğunluk şartını da kaldırmıştır. Madde bu yeni haliyle yine tartışma konusu olmuş, bunun veto anlamına geldiği ve kabul edilemez olduğu vurgulanmış ve uzun uzadıya tartışılmıştır. Konya Milletvekili Refik Bey, "Eğer prensibimiz kuvvetler birliği ise Meclis ile ilgili olan ve milletin hâkimiyetinin doğrudan doğruya kesin ifadesi olan esasların hiçbirini, hiçbir zata hiçbir sebeple verilmemesi lâzım gelir" diyerek cumhurbaşkanına bu yetkinin verilmesine karşı çıkmıştır. Verilen değişiklik teklifleri ile madde metnindeki "isdar" kelimesi çıkartılmış ve Anayasa ile Bütçe kanunları istisna edilerek kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanına komisyon tarafından verilen yetkiler, mecliste ya kaldırılmış ya da 35. maddede olduğu gibi daraltılmıştır. Bir diğer madde cumhurbaşkanının yeminini düzenleyen 36. maddeye millet egemenliği kelimesi eklenerek kabul edilmesidir.

Yine üzerinde en çok tartışılan maddelerden biri, Cumhurbaşkanına, kara, deniz ve hava kuvvetlerin başkomutanlığını veren 40. madde olmuştur. Madde verilen değişiklik teklifi ile, başkomutanlığın meclisin şahsiyeti maneviyesinde olduğu ve cumhurbaşkanı tarafından temsil edildiği, barışta emir ve komutasının Genelkurmay Başkanlığı'nda, savaşta ise bakanlar kurulunun teklifi üzerine cumhurbaşkanının atayacağı kişiye verileceği düzenlenmiştir (TBMM ZC, C8, 1961: 384-385). Bu değişiklikte gösteriyor ki, meclis, millet egemenliğinin ve meclis üstünlüğünü devam ettirmek, buna karşı yürütme kuvvetini yetkilerini asgaride tutmaya çalışmaktadır.

Hükümetin oluşumunu düzenleyen 44. madde, bakanlar kurulunun cumhurbaşkanının onayı ile meclise arz edileceği ve hükümet programının kısa bir süre içinde bildireceği şeklindeki düzenleme genel kurulda kabul görmeyerek, bakanlar kurulunun cumhurbaşkanının tasdiki ile meclis onayına sunulacağı ve hükümet programını en geç bir hafta içinde meclise bildirip güvenoyu isteyeceği şekilde

değiştirilerek kabul edilmiştir. Bu şekilde meclis, hükümet üzerindeki denetimini pekiştirmiştir.

TBMM’de 9 Mart 1924 günü görüşülmeye başlayan anayasa taslağı 20 Nisan 1924 tarihinde maddelerin tümü üzerinde yapılan oylama ile 104 madde ile bir geçici madde olarak mecliste kabul edilmiştir. Anayasanın geneli ve maddeleri üzerinde yapılan görüşmelerde en çok üzerinde durulan konular Kuvvetler birliği ve milli egemenlik konuları olmuştur. Komisyonun getirmiş olduğu tasarıda yürütmenin bir kanadı olan Cumhurbaşkanına verilmek istenen yetkilerin birçoğu kuvvetler birliği ve milli egemenlik ilkesine aykırı bulunmuş ve kabul görmemiştir. Yeni devletin şeklini ortaya koyan bu anayasa metni ile yeni kurulan devletin kuruluşu, organları ve bunların işleyişi, hak ve özgürlükler ile ilgili hükümler ortaya konulmuştur.

Anayasa görüşmeleri sırasında milletvekillerinin meclisin yetkileri konusunda göstermiş oldukları hassasiyet, komisyonun getirmiş olduğu tasarıda özellikle cumhurbaşkanının yetkileri konusunda göstermiş oldukları direniş meclisin kişiye bağlı uysal bir yapıda olmadığını göstermektedir.

5.6. Takrir-i Sükun Kanunu

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın kurulması ile Cumhuriyet Halk Fırkası’nın daha fazla çözülmesini önlemek için İsmet Paşa hükümeti istifa etmiş ve yerine daha ılımlı olan Ali Fethi Bey, hükümeti kurmuştu. Şeyh Sait ayaklanması başladığında Ali Fethi Bey’in kurduğu hükümet iş başındaydı. Ali Fethi Bey, muhalefetin de desteğiyle çıkan ayaklanmayı bastırmak için gerekli olan tedbirleri kanunlaştırmış fakat bu fırka içindeki sertlik yanlılarını tatmin etmemişti. Parti grubunda sertlik isteyen bir önerenin 60’a karşı 94 oyla kabul edilmesi Ali Fethi Bey’i istifaya zorlamıştır. Ali Fethi Bey meclise, parti grubunda hükümetin iş politikasıyla ilgili meydana gelen tartışmada azınlıkta kaldığı için istifa ettiğini bildirmiştir. Mustafa Kemal Paşa hükümeti kurma görevini İsmet Paşa’ya vermiş ve İsmet Paşa bakanlar kurulunu meclise takdim ettiği konuşmasında: “memleket dahilinde meydana gelen olayları sürat ve şiddetle bastırmak, memleketi maddeten ve manen karışıklıktan kurtarmak, genel huzur ve sükutu korumak ve devletin nüfuzunu teyit ve sağlamlaştırmak için seri, etkili tedbirler almayı gerekli buluyorum” demiştir. Mecliste yapılan güven oylamasından 197 kişi oy kullanmış 153 kişi güvenoyu vermiş 23 kişi ise güvenoyu vermemiş, 2 kişi de çekimser kalmıştır (TBMM ZC, C15, 1961: 127).

İsmet Paşa kabinesi güvenoyu aldıktan sonra, İsmet Paşa, teşekkür etmek için söz almış ve konuşmasında “mecliste hemen bu gece görüşülmesini istediğimiz bir kanun tasarısı vardır” diyerek Takrir-i Sükun Kanunu’nu meclise sunmuşlardır. Kanun tasarısı Adliye Komisyonuna havale edilmiş ve Adliye Komisyonu tasarı üzerinde hiçbir değişiklik yapmadan acele görüşülmesi için meclis genel kuruluna sunmuştur.

Kanun tasarısının üç maddeden oluşmaktaydı ve genel gerekçesinde, Son zamanlarda ortaya çıkan olağanüstü olayların gösterdiği lüzum ve memleketin genelinde emniyet ve asayiş, huzur ve sükunu ihlal edecek irticai ve ihtilalvari teşebbüslere karşı gereken tedbirleri alarak Türkiye Cumhuriyetinin nüfuz ve kudretini takviye ve inkılabın esaslarını sağlamlaştırmak, masum halka zarar vermeye cüret edenleri süratle takip edip cezalandırmak için bu kanun tasarısının hazırlandığı belirtilmiştir.

Kanun tasarısının birinci maddesi, İrtica ve isyana ve memleketin toplumsal düzenini, huzur ve sükununu, emniyet ve asayişini bozmaya yönelik bütün

örgütlenmeleri, kışkırtmaları, teşvikleri, teşebbüsler ve yayınları hükümet, Cumhurbaşkanı'nın onayı ile kendi başına yasaklamaya yetkilidir. Bu harekette bulunanları hükümet İstiklal Mahkemesine sevk edebilir demektir. İkinci maddesi, yayınlandığı tarihten itibaren iki yıl yürürlükte kalacağını, üçüncü maddesi ise kanunun uygulanmasına bakanlar kurulu yetkilidir demektir.

Kanun tasarısına muhalefet milletvekilleri büyük tepki gösterdiler. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası lideri Kazım Karabekir Paşa dahil olmak üzere söz alarak kanunun özgürlükleri yok edeceğini ve anayasadaki kişi hürriyetine aykırı olduğunu dile getirdiler.

Genel kuruldaki görüşmelerde muhalefetten, Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey, Sivas Milletvekili Halis Turgut Bey, İstanbul Milletvekili Kazım Karabekir Paşa, İstanbul Milletvekili Rauf Bey söz alarak kanunun aleyhinde konuşma yaptılar. İktidar Partisinden Konya Milletvekili Refik Bey, Bozok Milletvekili Avni Bey, Muş Milletvekili İlyas Sami Bey, Milli Savunma Bakanı Recep Bey, Karahisarışarki Milletvekili Mehmet Emin Bey, Adliye Bakanı Mahmut Esat Bey, ve Başbakan İsmet Paşa, muhalefet milletvekillerinin iddialarına cevap vererek kanunu savunan konuşmalar yaptılar.

Kanunun görüşmelerinde ilk konuşmayı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyesi Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey yaptı. Feridun Fikri Bey, Bu kanunun uygulamasının nasıl olacağı önemli olduğunu vurgulamış, anayasanın 70. Maddesinin kişilerin hak ve hukukunu koruduğunu ancak bu kanun ile bütün hak ve hürriyetlerin hükümetin takdirine bırakıldığı, hükümet isterse bütün siyasi faaliyetleri ve basın faaliyetlerini bu kanun kapsamında değerlendirebileceğini bunun anayasaya aykırı olduğunu belirterek kanunun yasallaşmasına karşı çıkmıştır. Feridun Fikri Bey konuşmasına devamla kanunun hükümetçe çok geniş yorumlanarak bütün olayların isyan ve ihanet gibi gösterilebileceğini, Cumhuriyet rejiminde hakların her şeyin üzerinde olduğunu ve hak ve hürriyetlerin hükümetin idaresine bırakılamayacağını, anayasanın teminat altına aldığı kişi hürriyetleri ihlal edileceğini belirtmiş ve bunun millet egemenliğine tamamen muhalif görüyorum demiştir.

Daha sonra Kazım Karabekir Paşa söz alarak, isyanın çıktığı bölgede hükümetin yapacağı bütün kanuni işlere taraftar olduklarını fakat bu olay karşısında milletin hukukunun zarar görmesine kesinlikle karşı olduklarını belirtmiştir. Meclise getirilen kanunun esnek ve açık olmadığını, kanun kabul edilirse anayasanın ruhundan doğan siyasi kurum ve faaliyetlerinin tehdiye veya basına tazyike teşebbüs edilirse halkın hakimiyetinin eksileceğini dile getirmiştir. Bu kanunun kabul edilirse Cumhuriyet tarihi için bir şeref olmayacağını belirtmiştir. İsmet Paşa'ya hitaben, eğer İstiklal Mahkemelerini bir ıslahat aleti zannediyorsa fena halde yanılıyor demiştir.

Muhalefet Milletvekillerinden Sivas Milletvekili Halis Turgut Bey de benzer itirazlarda bulunarak millete güvenilmediğini dile getirmiş, İstanbul Milletvekili Rauf Bey ise daha yumuşak bir konuşmayla kanun tasarısını üzerinde konuşulup çıkan isyanı bastırmak için gereken önlemlerin alınması ancak kanun tasarı ile ilgili dile getirilen endişelerin de giderilmesi gerektiğini vurgulamış kanun tasarısının bu endişeleri giderecek şekilde düzenlenmesini teklif etmiştir.

İktidar milletvekillerinden söz alanlar ise bu endişelerin yersiz olduğunu, yapılmak istenenin cumhuriyete ve hürriyetlere yapılan bu saldırıları bertaraf etmek için bu kanunun gerekli olduğunu dile getirmişlerdir. En sert konuşmayı yapan Milli Savunma Bakanı Recep Bey, yaptığı konuşma ile muhalefet milletvekillerinin endişelerinde haklı olduklarını ortaya koymuştur. İktidar, Kanunun aslında doğudaki

isyani bastırmak için çıkarmak istediklerini dile getirmelerine rağmen Recep Bey, konuşmasında isyandan ziyade İstanbul basınını hedef almış ve çok ağır eleştirilerde bulunmuştur. Hürriyet adına, cumhuriyet adına ve bütün bu güzel kavramlar adına yürünülen yolda bazı yanlışlar yapıldığını ve bunun devleti zayıf düşürdüğünü ifade etmiştir. Basının, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın yapmış olduğu güzel işlere yer vermediğini, Cumhuriyet Halk Fırkası'nı sürekli kötülediğini ve muhalefetle iş tuttuğunu belirtmiştir (TBMM ZC, C15, 1961: 127-149).

Kanun tasarısı için mecliste yapılan oylamada kullanılan 144 oydan 122 evet oyu ile kanun tasarısı kabul edilmiştir. Kanun tasarısına 22 tane de red oyu verilmiştir.

Bu kanun tasarısı ile birlikte, biri askeri hareketin bulunduğu bölgede, biri de Ankara'da olmak üzere iki tane İstiklal Mahkemesi kurulmasına dair bir başbakanlık tezkeresi de aynı anda meclise sunulmuştur. Bu tezkerede; Askeri hareket bölgesinde bir tane İstiklal Mahkemesi kurulması ve durumun aciliyetine binaen bu mahkemenin vermiş olduğu idam kararlarının meclisin onayı olmadan infaz etmeye yetkili olması ve askeri hareketin dışında kalan illerde geçerli olmak üzere Ankara'da bir İstiklal Mahkemesinin kurulması ve bu mahkemenin vereceği idam kararlarının meclis onayından sonra infaz edilmesi talep edilmektedir. Bu talepte mecliste oylanarak kabul edilmiştir (TBMM ZC, C15, 1961: 149-154).

İktidar partisi temsilcilerinin yaptıkları konuşmalarda aslında çıkarılmak istenen kanunun isyani bastırmak dışında daha kapsamlı bir amacı olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim kanun çıktıktan iki gün sonra bir çok basın yayın kuruluşu kapatılmış ve bir çok gazetecide İstiklal Mahkemesinde yargılanmıştır. Daha sonra bu kanun kapsamında muhalefet partisi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası da kapatılmıştır.

5.7. Şapka İktisası (Giylmesi) Devrimi

Eski kurum, kanun ve belirli simgelerin yerine yenilerini koyma ve bu yolla çağdaşlaşma süreci, halifeliğin kaldırılması, dini eğitim ve yargı alanında yapılan inkılaplarla tamamlanmış olmuyordu. Takrir-i Sükûn Kanununun gölgesi altında, toplumu değiştirme, dönüştürme girişimleri ile inkılaplar devam ettirilmiş ve bunlara karşı oluşan tepkiler, İstiklal Mahkemeleri aracılığıyla bastırılmıştır (Tunçay, 1992: 149).

Toplum hayatına yönelik olarak yapılan bu düzenlemelerin en önemlilerinden biri şapka iktisası (giylmesi) devrimi ve kılık kıyafette yapılan değişikliktir.

Mustafa Kemal Paşa, özellikle şapka iktisası (giylmesi) ile ilgili olarak Takrir-i Sükûn Kanununun yürürlükte olmasının çok büyük kolaylık sağladığını şu şekilde ifade etmektedir: “Efendiler, milletimizin başında, cehalet, aymazlık ve bağınazlığın ve ilerleme ve uygarlaşma düşmanlığının, simgesi olan fesi atarak onun yerine bütün uygar dünyaca başlık olarak kullanılan şapkayı giymek ve böylece, Türk milletinin, uygar toplumlardan, anlayış yönünden de, hiçbir farkı olmadığını göstermesi gerekiyordu. Bunu, Takrir-i Sükûn Kanunu, yürürlükte olduğu sırada yaptık. Bu kanun yürürlükte olmasaydı, yine yapacaktık. Ama, bunda, kanunun yürürlükte oluşu, kolaylık sağladı denirse, bu çok doğrudur. Gerçekten, Takrir-i Sükûn Kanununun yürürlükte bulunuşu, kimi gericilerin, milleti geniş ölçüde zehirlemelerine olanak bırakmamıştır” (Nutuk, 1995: 871).

Fesin kaldırılması, daha Birinci Meclisin ilk günlerinde 29 Nisan 1923 tarihinde Bursa Milletvekili Operatör Emin Bey ile Sinop Milletvekili Şevket Bey tarafından fes ithal edildiği için memleketin büyük miktardaki parasının dışarıya gittiğini, bu paranın

içerde kalması için aslında milli bir başlık olmayan fes yerine, kalpak giyilmesi teklifi ile gündeme gelmiştir. Bu önerge tepki çekmiş ve kabul edilmemiştir. Buna tepki gösterenlerin başında Trabzon Milletvekili Tunalı Hilmi Bey vardır. Fes Türkün ruhuna yerleşmiştir diye bu önergeye karşı çıkan Hilmi Bey, 25 Kasım 1925 yılında verilen Şapka iktisası (giyilmesi) hakkındaki kanuna yine ilk destek verenlerden biri olmuştur (TBMM ZC.Devre 1, Cilt 1, s 149, TBMM ZC, C19, 1961: 223).

Şapka ile ilgili düzenleme yapılmadan önce halk arasında kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Bununla ilgili olarak, İlk olarak, Muhafız Alayı Komutan İsmail Hakkı Tekçe önderliğinde, askere şapkaya benzer kenarları olan başlık giydirilmeye başlanmış ve bu başlıkları askerlerin önce talim sırasında giymeleri, daha sonra evlerine de o şekilde gitmeleri planlanmıştır. Sonra, Adana'da bir hükümet doktoru, gazetelerde güneş altında çalışanların güneşe önlem olarak şemsi siperli başlık giymeleri önerisinde bulunmuş, gözleri şapkaya alıştırabilmek, ayrıca çevredeki siperin güneşten koruyuculuğunu anlatabilmek için, İzmir'de tramvayları çeken atlara şapkaya benzer başlıklar giydirilmiştir (Akgün, 1981: 73).

Bu hazırlıklardan sonra, Meclisin tatil olduğu bir dönemde, Mustafa Kemal Paşa Kastamonu halkının daveti üzerine 23-31 Ağustos 1925 tarihleri arasında Kastamonu'ya bir geziye çıkar, bu geziye başına bir panama şapkası ile gider ve ilk defa şapka devrimini burada ilan eder. Bu gezi dönüşü Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlık yaptığı 2 Eylül 1925 tarihindeki bakanlar kurulunda; Tekke ve zaviyelerin kapatılması hakkında, İlmiye sınıfı ve ilmiye sınıfının kılığı hakkında ve Devlet memurlarının kılığı hakkında üç tane kararname kabul edilir.

Tekke ve zaviyelerin kapatılması ile ilgili kararnamede; Türkiye Cumhuriyeti dahilinde gerek vakıf şeklinde inşa edilmiş, gerekse şeyhin mülkünde bulunan tüm tekke ve zaviyelerin ve türbedarlıkların kapatılması kabul edilmiştir (Çakan, 1992: 270).

İlmiye sınıfı ve ilmiye sınıfının kılığı hakkındaki kararnamede; ilmiye sınıfı, Diyanet İşleri Reisi, Diyanet İşleri Riyaset-i Heyet Müşaveresi, Vilayet ve kaza merkezlerinde bulunan müftüler ve müsevidler, Diyanet İşleri Riyaseti tarafından mansup imamlar, hatipler ve vaizler, Diyanet İşleri Riyaseti tarafından maaşları verilen köy hocaları olarak sayılmıştır. Bunların kıyafeti ile ilgili olarak, beyaz sarık ve siyah cüppe giyileceği, askerde görev yapanların cüppe ve sarık rengi askeri gereklere göre belirleneceği, vazife dışında bu kıyafetin giyilmesinin mecburi olmadığı, resmi törenlerde normalde baş açık olmaları, ama başı kapalı olarak bulunma serbestileri de olduğu, açık alanda şapkalarını çıkararak baş ile veya şapkalarını çıkarmadan el ile selam verme konusunda serbest oldukları, ancak Cumhuriyet Bayramı törenlerinde şapkalarını çıkararak selam vermeleri gerektiği ve ilmiye sınıfından olmayanların ilmiye sınıfının kıyafeti giymelerinin yasak olduğu belirtilmiştir (Özdemir, 2007: 50).

Devlet memurlarının kıyafeti ile ilgili kararnamede; Ordu ve Donanma Mensuplarıyla ilmiye sınıfına mensup olanlardan ve yargıçlar gibi giysileri devletçe özel şekilde saptanmış bulunanların dışında tüm devlet memurlarının giysileri dünya yüzündeki uygar ulusların ortak ve genel giysilerinin aynı olacağı, yani gündüz ve gecenin değişik durumlarına ve resmi törenlere göre giyilmek üzere değişik giysiler ve şapkalar olduğu, Binalar içinde başı açık bulunmak esas olduğu, selamlaşmanın baş işaretiyle yapılacağı, binalar dışında selamlaşma şapka ile olacağı, genellikle halk, ordu ve donanma ve ilmiye sınıfına özgü ya da yargıçlar için olduğu gibi özel yasa ile saptanmış elbiselerin giyilemeyeceği, fakat devlet memurlarının giysileri her türlü halk tarafından aynen ya da çalışma durumlarına uygun surette kabul olunacağı belirtilmiştir (Sönmez, 2006: 69).

Bu kararnamelerden sonra 1 Kasım 1925 tarihinde meclis açıldığında Konya Milletvekili Refik Bey ve arkadaşları tarafından meclise Şapka İktisası (Giylmesi) hakkında verilen kanun teklifi, 25 Kasım 1925 tarihindeki meclis oturumunda, adliye ve dâhiliye komisyonlarının raporları ile beraber görüşülmeye başlanmıştır. Kanun teklifi; Türkiye Büyük Millet Meclisi ile genel, özel ve bölgesel idarelere ve bütün kuruluşlara bağlı memurlar ve müstahdemler Türk milletinin giymiş olduğu şapkayı giymek mecburiyetinde olduğu ve Türkiye halkının da genel başlığı şapka olduğu buna aykırı bir alışkanlığın sürdürülmesini hükümet tarafından yasaklandığı belirtmektedir. (Madde 1). Teklif okunduktan sonra, Bursa Milletvekili Nurettin Paşa, teklifin reddedilmesi hakkında vermiş olduğu önerge okunmuştur. Önerge 1,2,3,4 diye numaralanmış uzun bir önerge dir. Birinci kısımda, aslında bu kanunun düzenleme yaptığı alanda bir bakanlar kurulu kararı bulunduğu, şayet bu kanunun verilmesindeki amaç bu alanın kararname ile değil de kanun ile düzenlenmesi gereken bir alan olmasından ileri geliyorsa, bakanlar kurulunun yetkisini aştığı ortaya çıkacaktır demektir. Daha önce adliye memurlarının kılık kıyafetini düzenlemek için meclisten bu kanun çıkartıldığını, bu olayın bakanlar kurulunun bütün memurların kılık ve kıyafetini düzenleyemeyeceğine bir delildir diyerek bakanlar kurulunun yetkilerini aştığını belirtmiştir. Devamında, eğer şapka giylmesi kararı bir kanun meselesi değilse o zamanda bu teklife gerek yoktur denilmiştir. İkinci kısımda, milletvekillerin memur olmadıkları ve dokunulmazlıkları olduğu halde ve uygulamanın milletvekili sıfatı ve yasama faaliyeti ile ilgili olmadığı halde böyle bir kayıt altına alınmasının kabul edilemez olduğu belirtilmiştir. Üçüncü bölümde, anayasanın yüz üçüncü maddesinde, hiçbir kanunun anayasaya aykırı olmayacağı belirtildiği halde, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu düzenleyen üçüncü maddeye, her Türk hür doğar, hür yaşar diyen anayasanın altmış sekizinci maddesine, Kişi dokunulmazlığı, vicdan, düşünme, söz, yayım ... hakları ve hürriyetleri Türklerin tabii haklarından olduğunu düzenleyen yetmişinci maddeye, Cana, mala, ırza, konuta hiçbir türlü dokunulamayacağını düzenleyen yetmiş birinci maddeye, İşkence, eziyet, zorakım ve angarya yasaktır diyen yetmiş üçüncü maddeye ve ...hiçbir kimse hiçbir fedakarlığa zorlanamayacağını düzenleyen yetmiş dördüncü maddeye aykırı olduğunu belirtmiştir. Dördüncü bölümde, bütün bu sayılan sebeplerle, anayasaya aykırı olduğu için bu kanun teklifinin reddedilmesini, bakanlar kurulunun yetkileri dışında ve anayasaya aykırı olduğu ve Takrir-i Sükûn Kanunu'na da dayandırılması mümkün olmadığı için 2 Eylül 1925 tarihli kararnamenin yok hükmünde sayılmasını, anayasal haklar, milli egemenlik ve kişisel dokunulmazlığa aykırı işlemin halka uygulanmamasını talep etmiştir (TBMM ZC, C19, 1961: 220-222).

Bu önerge okunduktan sonra, teklif sahibi Konya Milletvekili Refik Bey, söz alarak çok sert, tehdit ve hakaretvari bir konuşma yapmıştır. Önerge sahibi Nurettin Paşa, Refik Bey'in hissi konuştuğu için cevap vermeyeceğini, önergeyi sadece kanuni bir maksatla, anayasaya aykırı bulduğu ve görevini yapmak için verdiğini, kendisini görevini yapmaktan kimsenin alıkoymayacağını, konunun bir hukuk meselesi olduğunu, mecliste hukukçu kişilerin bulunduğunu değerlendirmeyi onlara bıraktığını ve başka bir sözü olmadığını söyleyerek yerine geçmişti, ve konu ile ilgili tartışmalarda başka söz almamıştır (TBMM ZC, C19, 1961: 223). Hatta Mustafa Kemal Paşa Nutuk'ta Nurettin Paşa'nın milletvekilliği boyunca bir daha mecliste söz alıp konuşmamış olduğunu belirtmektedir (Nutuk, 1995: 871). Nurettin Paşa, 10.02.1925 araseçimlerinde bağımsız olarak milletvekili seçilmiştir.

Kürsüye gelen bütün hatipler, en ağır şekilde Nurettin Paşa'yı ve vermiş olduğu önergeyi eleştirmişlerdir. İzmir Milletvekili Mustafa Necati Bey olayı o kadar illeri götürmüştür ki, bu önergenin, Türk Milletine isyan, yani Türk Milletinin verdiği bir karara karşı isyan mahiyetinde olduğunu iddia etmiştir (TBMM ZC, C19, 1961: 223-231).

Bu konuşmalardan sonra, kanun teklifi mecliste oylanmış ve kabul edilmiştir. 25 Kasım 1925 tarihinde kabul edilen kanun, bu gün hala yürürlüktedir.

5.8. Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması

Yukarda 2 Eylül 1925 tarihinde kabul edilen üç tane kararnameden bahsedilmiş ve içeriklerine değinilmişti. Bunlarda bir tanesi de tekke ve zaviyelerin kapatıldığına dair olan kararnamedir. Şapka iktisası (giyilmesi) konusunda olduğu gibi, tekke ve zaviyelerin kapatılması ile ilgili meclis tatildeyken önce kararname ile bir düzenleme yapılmış daha sonra meclis açıldıktan sonra meclise bu konuda tekrardan bir kanun teklifi sunularak ayrıca kanuni düzenleme yapılmıştır. Kanun teklifi Konya Milletvekili Refik Bey ve arkadaşları tarafından verilmiştir. Aslında teklif, Şapka İktisası Kanunu ile birlikte 15 Kasım 1925 tarihinde meclise verilmiştir. Ancak 30 Kasım 1925 tarihinde mecliste görüşülmeye başlanmıştır. Layiha, Adliye, Muvazenei Maliye ve Dahiliye komisyonlarının raporları ile birlikte görüşülmüştür. Kanun gerekçesinde; tekke ve zaviyelerin İslâm dininin zaruriyetinden olmadığı, birtakım yoldan çıkmış kişilerin şahsî ve siyasî amaçlarını gerçekleştirmek için bunların kullanıldığı ve son olarak ortaya çıkan olayların da bunu ispatladığı ve Şark İstiklâl Mahkemesinin kendi bölgesinde bunları yasakladığı, Ankara İstiklâl Mahkemesinin de yasaklama hususunda hükümetin dikkatini çektiği belirtilmiştir. Gerekçede devamla, tekkelerin samimi olarak çalışmadıkları ve zararlı siyasî düşüncelerini gerçekleştirmek için birer araç haline getirildiği; ulema kisvesi altında birtakım kimselerin halkın iyi duygularını istismar ettikleri ve bu gibi suiistimallerin Türk tarihinde zaman zaman görüldüğü hatırlatılarak, Türkiye Cumhuriyetinde bu durumun devam edemeyeceği vurgulandıktan sonra; medenî ve asri çevrelerde artık bunlara tahammül edilemeyeceğinden, bu kurumların kaldırılması gerektiği dile getirilmiştir. Adliye komisyonunda kanun teklifi görüşülürken Kanun metninde bir değişiklik yapılarak kapatılan tekke ve zaviye sahiplerinin diğer şekildeki mal varlıkları ve tasarruflarının korunacağı madde metnine eklenmiştir. Kanun teklifi mecliste görüşülürken de birçok değişiklik teklifi verilmiş ve ciddi değişiklikler yapılmıştır. Meclise sunulan kanun metninde sadece, şeyhlik, dervişlik ve müritlik unvanları sayılırken, verilen değişiklik teklifleri ile bu kapsam daha da genişletilmiştir.

Kabul edilen madde metninde, Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde gerek mülk olarak şeyhin idaresinde gerek başka surette kurulmuş olan bütün tekkeler ve zaviyeler sahiplerinin diğer şekildeki mal varlıkları ve tasarruflarının korunmak üzere tamamen kaldırıldığı ve bunlardan kabul edilmiş usullerde camii veya mescit olarak kullanılanların aynen bırakılacağı belirtilmiştir. Devamında bütün tarikatlarla, şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, üfürükçülük ve gelecekte haber vermek ve murada kavuşturmak maksadıyla muskacılık gibi unvan ve sıfatları kullanmak ve bu sıfatlara ait hizmeti yerine getirme ve kıyafeti giyme yasaklanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde selatin camilere ait veya bir tarikata veyahut menfaat karşılığı para toplamaya dayananlarla bütün diğer türbeler kapatılmış ve türbedarlıklar kaldırılmıştır. Kapatılmış olan tekke veya zaviyeleri veya türbeleri açanlar yahut bunları yeniden kuranlar veya

tarikat ayini icrasına mahsus olarak velev geçici olsa bile yer verenler ve yukarıdaki unvanları taşıyanlar veya bunlara mahsus hizmet ifa veya kıyafet giyen kimse üç aydan eksik olmamak üzere hapis ve elli liradan aşağı olmamak üzere para cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Bu kanun teklifi mecliste görüşülmesi sırasında ilk sözü teklif sahibi Konya Milletvekili Refik Bey almıştır. Kanun teklifini savunmak veya gerekçesini anlatmak için çıkmadığını belirttikten sonra, şapka iktisası kanundan sonra bazı yerlerde bu uygulamaya karşı çıkanlar olmuş ve bunların bir kısmı asılmıştır, Refik Bey, bunu kastederek, bütün bunların sorumlusunun Nurettin Paşa olduğunu, onun mecliste yapmış olduğu konuşmanın buna sebep olduğunu belirterek, çok ağır ithamlarda bulunmuştur. Refik Bey'den sonra söz alan Rize Milletvekili Ekrem Bey, meclise hitap ederek, meclisin bir devrim elçisi olduğundan şüphe ettiğini, çünkü Nurettin Paşa konuşma yaparken buna izin verilmemesi gerektiği, kolundan tutularak dışarı atılması ve milletvekilliğinden çıkartılması gerektiği halde bunlar yapılmamıştır demiştir. Refik Bey, tekrar söz alarak, ağır ithamlarda bulunmaya devam ederek, Nurettin Paşa'ya çıkıp cevap vermesini istemiştir. Muş Milletvekili İlyas Sami Bey, söze girerek, Nurettin Paşa ya çıkıp kendisini savunacaktır, ya da meclis onun kolundan tutup dışarı atacaktır, başka çare kalmamıştır demiştir. Meclis Başkanı Kazım Paşa, bu istek üzerine, Nurettin Paşa'nın görüşmenin başında mecliste olduğu, ancak şimdi kendisini göremediğini belirtmiştir. Bu tartışmalar arasında kanun teklifi görüşülüp kabul edilmiştir (TBMM ZC, C19, 1961: 282-289).

5.9. Saatlerin ve Takvimin Değiştirilmesi

26 Aralık 1925 tarihinde meclise, saatlerin yirmi dörde bölünmesi biçiminde kullanılmasına dair ve takvimde tarih başlangıcının değiştirilmesi hakkında sunulan iki ayrı kanun tasarısı ile bu tarihe kadar kullanılan saat sistemi ve takvimler kaldırılmıştır. Her iki kanunun gerekçesi aynıdır. Kanunların gerekçesi ile birlikte, mevcut durumu inceleyip, bu kanunları düzenleyen özel komisyonun raporu da meclise sunulmuştur. Kanunların gerekçesinde, özel ve resmi muamele ve işlerde, mali ve din işlerinde kullanılan hicri takvimin bir gün esası, ilim ve fenne dayanmadığı ve hatalı olduğu için, medeni milletler arasında katılan, dünya çapındaki devrimleri meydana getiren cumhuriyetin, esas kabul ettiği yenilenme ve ilerleme ilkeleri ile uyuşmadığından takvimleri modern bir biçime sokmak ve saati değiştirmenin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Gerekçe ile birlikte sunulan rapor on sekiz maddeliktir. Nafia, Müdafai Milliye, Maarif, Maliye, Bahriye, Ticaret Bakanlıklarından ve Erkânı Harbiye Umumiye Başkanlığından birer uzmandan oluşan özel komisyon tarafından bu rapor hazırlanmıştır. Rapor, yıl hesabıyla ilgili ilk zamanlardan başlayarak kullanılan hesaplamaları bunların noksanlıklarını ve kullanılması önerilen Gregoryen Takvimi ile ilgi bilgiler ve 1914 tarihinde Paris'te bilimsel bir kongrede kabul edilen saat esasına göre yeni saat sisteminin kabulünü öngören bu konudaki düzenlemeyi de üç maddelik olarak dile getiren teknik bir rapordur.

Mecliste bu kanunlar görüşülürken, bu değişikliklere karşı çıkan kimse olmamıştır. Bu konularda teknik bilgisi olduğu anlaşılan bir iki milletvekili söz alarak görüşlerini dile getirmişlerdir. Trabzon Milletvekili Ahmet Muhtar Bey, doğu ve batı saati diye iki farklı saat dilimi kullanılmasının saat farkı açısından daha uygun olacağını dile getirmiş, fakat hükümetin tek saat kullanılmasını daha uygun gördüğü özel

komisyon adına konuşan Malatya Milletvekili Mahmut Nedim Bey tarafından belirtilmiştir. Kanun tasarılarının dili ile ve kullanılan kelimeler ile ilgili küçük değişiklikler yapıldıktan sonra kanunlar kabul edilmiştir. Kabul edilen, Saatlerin Yirmidörde Bölünmesi Biçiminde Kullanılmasına Dair Kanun ile, Türkiye Cumhuriyeti'nde günün gece yarısından sonra başladığını ve saatlerin sıfırdan yirmidörde kadar saydığını (madde 1), İzmit civarından geçen Griniç'e göre otuzuncu derecede bulunan meridyen dairesi bütün Türkiye Cumhuriyeti saatleri için esas olduğu (madde 2) kabul edilmiştir. Takvim ile ilgili kabul edilen kanunda ile de, takvimde tarih başlangıcı olarak uluslararası takvim başlangıcının kabul edildiği (madde 1), 1341 senesi Kânunuevvelinin 31 nci günün takip eden gün 1926 senesi Kânunusanisinin birinci günü olarak tespit edildiği (madde 2), Hicri takvimin özel durumlarda kullanılmaya devam ve hicri ay başlarını rasathanenin resmen tespit edeceği (madde 3) belirtilmiştir (TBMM ZC, C20, 1961: 267-281).

Bu değişikliklerin özünde batı ile entegre olma ve batıyı örnek alma çabası olduğu söylenebilir.

5.10. Hukuk Alanında Yapılan Devrimler

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti bütün alanlarda yapılan yenileşme ve modernleşme adımlarına hukuk alanında da devam etmiştir. Hukuk alanında reform, Lozan görüşmeleri sırasında gündeme gelmiş ve Türk delegesi bu konuda yeni düzenlemelere gidileceğini beyan etmiştir. Halil İnalcık Lozan'daki durumu şu şekilde dile getirmektedir: "1922 Lozan konferansına delegelerimiz eşsiz bir zaferle gittiler. Fakat orada müzakereler açıldığı zaman Batılı devletler Türkiye'ye eşitlik hakkı tanımak istemiyorlar, bilhassa Türkiye'nin geri bir memleket olduğu noktası üzerinde duruyorlardı. Kapitülâsyonların ipkası için Ryan 'Medeni Kanun İslâm mevzuatından alınmadır', Galli ise 'Kanun-i Esasî, kanunların daima fıkıh ahkâmına uygun olmasını ister. Muhtelit mahkemelerde bile Mecelle ihticâc olunur' diyordu. Baş delegemiz İsmet Paşa, Türk adliyesini övdüğü zaman da Curzon 'yazık ki, bütün âlemin bildiği üzere mesele böyle değildir' diye bunu istihza ile karşılıyordu. İşte o zaman Rıza Nur ve Münir Beyler, Türkiye'nin umumî ve asri bir kanun neşredeceğini Barış Konferansına bildirdiler"(İnalcık, 2006: 289). Hamza Eroğlu da Lozan Barış Anlaşması ile modern bir adli teşkilat ile modern ve laik kanunlar yapmak mecburiyetini bir sözleşme ile yüklenmişlik demektedir (Eroğlu, 1990: 256).

Mustafa Kemal Paşa, daha halifelik kaldırılmadan önce, hukuk alanında yapılacak devrimlerin en önemli işaretini verdiği, 1 Mart 1924 tarihindeki meclisin ikinci toplantı yılının açılış konuşmasında, hukuk alanında yeni düzenlemelerin gerekliliğini dile getirirken, adliye teşkilatının iyileştirilmesi konusuna verilen önemi vurgulamış, bütçeden mevcut imkânlar içinde büyük bir pay ayrıldığını belirtmiş ancak en önemli olan şeyin adli anlayışımızı, adli kanunlarımızı, adli teşkilatımızı, bizi şimdiye kadar bilinçli bilinçsiz etkisi altında tutan, asrın gereklerine uymayan bağlardan kurtarmak olduğunu belirtmiştir. Konuşmasına devamla, milletin, her medeni ülkede olan adli gelişmelerin, bizim ihtiyacımıza uygun olanını, hızlı ve kesin adaleti sağlayan medeni usulleri istediğini belirtmiştir. Devamında, milletin ihtiyaç ve isteklerine uyarak, adliyemizde her türlü tesirden cesaretle silkinerek hızla ilerlemekten tereddüt etmemek gerektiğini, medeni hukukta, aile hukukunda takip edilecek yolun ancak medeniyet yolu olacağı, hukukta işi oluruna bırakmak ve hurafelere bağlılık, milletleri

uyanmaktan alı koyan en büyük kâbus olduğunu, Türk milleti üzerinde kâbus bulundurmayaacağını dile getirmiştir (TBMM ZC, C 7, 1961: 5).

Yeni kurulan devletin var olabilmesi yeni bir hukuk düzeninin kurulması ile mümkün olabilirdi. Bu devletin cumhuriyet olarak örgütlenebilmesi, anayasa ve yasalarla oluşturulacak bir hukuk düzeniyle amacına ulaşabilirdi (Çeçen,2003:18). Bir program içinde devlet, eski, birden çok parçadan oluşan hukuku kaldırıp, egemenliğin simgesi üniter devlet anlayışının kaçınılmaz gereği olan yeni bir hukuk düzeni kurmak zorundaydı. Bu konuda hızlı adımlar atılmış ve 1924 anayasası mecliste kabul edilmiş, şimdi sıra toplum hayatını düzenleyen diğer hukuk kanunlarını çıkarmaya gelmişti.

Bu konuda yapılan ilk çalışmalar, var olan hukuk düzeninin yenilenmesi şeklinde olmuş bu amaçla Ahkâm-ı Şahsiye ve Vacibat Komisyonları olmak üzere iki komisyon kurulmuştur. Fakat bu komisyonların yaptığı çalışmaların uzun zaman alacağı ve aslında gelenekçi tutumları nedeniyle istenen amaca ulaşamayacağı anlaşıncı, yeni yasalar yapmak yerine uygun yasaların tercüme edilmesine karar verilmiştir (Işıқтаç, 2006: 117).

Hukuk alanında yapılan devrimler, İkinci Meclis'te muhalefetin tamamen susturulduğu ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın meclise tamamen hâkim olduğu bir dönemde yapılmıştır. Yabancı ülkelerin hukukundan iktibas yoluyla hazırlanan hukuk yasaları mecliste madde madde değil bütün olarak oylanarak üzerinde fazla bir tartışma olmadan kabul edilmiştir.

5.10. 1. Medeni Kanunu'nun Kabulü

Kanun tasarısı 24 Aralık 1925 günü 1/791 tasarı numarası ile meclise sunulmuştur ve Adliye Komisyonuna sevk edilmiştir (TBMM ZC, C20, 1961: 249). Kanun tasarısı, Adliye komisyonunun raporu ile birlikte 10 Şubat 1926 tarihinde meclis genel kuruluna gelmiş ve gündeme alınmıştır. Kanun tasarısının görüşmelerine 17 Şubat 1926 günü başlanmıştır. Bu arada 11 Şubat 1926 tarihinde Afyonkarahisar Milletvekili Ali Bey, medeni kanun, borçlar, ticaret ve ceza kanunlarının bir bütün olarak tek bir madde ile kabul edilmesine dair bir önerge vermiş ve önergesi meclis tarafından kabul edilmiştir. Meclisin içtüzüğüne aykırı olan bu teklif, Sivas Milletvekili Halis Turgut Bey tarafından itiraz edilmesine rağmen, meclis başkanı itirazı dikkate almadan önergeyi oya sunmuş ve meclis önergeyi kabul etmiştir.

Dokuz yüz otuz yedi maddeden oluşan medeni kanun 17 Şubat 1926 tarihinde meclis genel kurulunda bir bütün olarak oya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Kanunun genel gerekçesinde şunlar dile getirilmiştir:

“Türkiye Cumhuriyeti'nin derli toplu bir medeni kanunu yoktur, yalnızca sözleşmelerin bir kısmına değinen 1876 tarihli 1851 maddeden oluşan Mecelle vardır. Bu maddelerinde ancak 300 tanesinin günümüz ihtiyaçlarına uygun, gerisi ülkemizin ihtiyaçlarını ifade edemeyecek kadar ilkel bir takım kurallardan oluştuğundan uygulanamamaktadır. Mecelle'nin kuralı ve ana çizgileri dindir. Hâlbuki insanlık yaşamı, her gün hatta her an esaslı değişikliklerle karşı karşıyadır. Bunun değişikliklerini, yürüyüşünü hiçbir zaman bir nota çevresinde saptamak ve doldurmak mümkün değildir. Kanunları dine dayalı olan devletler kısa bir zaman sonra ülkenin ve ulusun ihtiyaç ve isteklerini karşılayamazlar. Çünkü dinler değişmez hükümler belirtirler. Yaşam yürür; ihtiyaçlar hızla değişir, din kanunları, kesinlikle ilerleyen yaşamın önünde biçimden ve ölü sözcüklerden fazla bir değer, bir anlam ifade edemezler. Ulusal toplum yaşamının düzenleyicisi olan ve yalnız ondan esinlenilmesi

gereken tedvin edilmiş bir medeni kanundan Türkiye Cumhuriyeti'nin yoksun kalması ne yüzyılımızın uygarlığının gerekleriyle ne de Türk devriminin hedeflediği anlam ve kavramla bağdaştırılabilir. Türk Medeni Kanunu, medeni kanunlar içinde en yeni, en eksiksiz ve halkçı olan İsviçre Medeni Kanunundan alınmıştır. Bu görevi Adalet Bakanlığı tarafından verilen direktifler içinde Ülkemizin seçkin uzman hukukçularından oluşan özel bir komisyon yerine getirmiştir. Yüzyılımızın uygarlık ailesine mensup olan ulusların ihtiyaçları arasında esaslı bir fark yoktur. Toplumsal ve ekonomik sürekli ilişkiler insanlığın büyük bir uygar bölümünü bir aile durumuna getirmiştir ve getirmektedir. İlkeleri yabancı bir ülkeden alınmış olan Türk Medeni Kanunu Tasarısının yürürlüğe konulmasından sonra yurdumuzun ihtiyaçları ile bağdaşmayacağı iddiası geçerli görülmemiştir. Özellikle İsviçre Devletinin çeşitli tarih ve geleneklere mensup Alman, Fransız ve İtalyan ırklarını içerdiği bilinmektedir. Bu kadar, hatta kültür bakımından bile birbirinden farklı bir ortamda uygulanma esnekliğini gösteren bir kanunun Türkiye Cumhuriyeti gibi yüzde doksanı bakımından aynı ırka sahip bir devlette uygulanma yeteneğini bulabilmesi kuşkusuz görülmüştür. Bundan başka, uygar bir ulusun gelişmiş, ileri bir kanunun Türkiye Cumhuriyetinde uygulama ortamı bulamayacağı düşüncesi sakat görülmüştür. Bu tez, Türk ulusunun uygarlık yeteneğine sahip bulunmadığını belirten bir mantık dizisine varılmasıyla sonuçlanabilir. Gerçekten çağdaş uygarlıkla Mecelle hükümleri kuşkusuz bağdaşamaz. Fakat Mecelle ve buna benzer diğer düzenlemeler ve Türk yaşamının uyuşmadığı da açıktır. Adalet Bakanlığı en yeni ve en gelişmiş olan İsviçre Medeni Kanunu ulusumuzun şimdiye kadar bağlı kalan geniş zeka ve yeteneğini doyuracak ve ona gerçek bir yarış yeri ve alan olabilecek bir uygarlık yapısı olarak görmektedir. Bu Kanunda ulusumuzun duygularına ters düşecek hiçbir nokta düşünmemektedir.

Kuşku yoktur ki, kanunların amacı herhangi bir gelenek ve görenek veya yalnız vicdanla ilgili olması gereken dinsel hükümler değil, siyasal, toplumsal, ulusal birliğin her neye mal olursa olsun güvencesi ve tatminidir. Yüzyılımız uygarlığına mensup devletlerin ilk ayırıcı nitelikleri din ile dünyayı ayrı görmektedir. Bunun tersi, devletin kabul ettiği din esaslarını kabul etmeyen kimselerin vicdanlarını baskı altına almak olur. Bunu yüzyılımızın devlet anlayışı kabul edemez. Din, devlet gözünde vicdanlarda kaldıkça saygındır ve temizdir.

Türk ulusunun yüksek temsilcisi olan büyük Meclis'in uygun bulmasına ve onayına sunulan Türk Medeni Kanunu Tasarısı yürürlüğe konulduğu gün ulusumuz onüç yüzyılın kendisini çeviren hastalıklı inançlarından ve kargaşadan kurtulmuş, eski uygarlığın kapılarını kapayarak yaşam ve verimlilik getiren çağdaş uygarlığın içine girmiş bulunacaktır.

Adalet Bakanlığı bu Kanunu hazırlamakla devrim ve tarih önünde ulusal görevini yapmış ve Türk ulusunun gerçek çıkarlarını dile getirmiş olduğunda şüphe etmemektedir" (TBMM ZC, C22, 1961: 57. toplantı tutanağına ek s 1-4).

Adalet Bakanı İzmir Milletvekili Mahmut Esat Bey, Tasarı üzerine ilk sözü alarak, meclisten Türk Medeni Kanunu'nu bugün kabul edilmesini rica etmiştir. Esat Bey konuşmasının devamında, devrimin büyük liderinden ilham alarak, milletin ihtiyacı ve meclisin bugüne kadar devrim etrafında vermiş olduğu tarihi ve kesin kararlardan cesaret alarak bu kanunları (medeni kanun, borçlar, ticaret ve ceza) hazırladığını vurgulamıştır. Bu kanunların, devrimin anlam ve esaslarını tespit edeceğini, bu yüzden bir an evvel kabul edilerek yürürlüğe girmesi Türk milleti için hayati bir zorunluluk olduğunu, bunlar uygulamaya girmedikçe meydana getirilen devrimler büyük bir anlam ifade edemeyeceğini ve onlardan tamamıyla yararlanılamayacağını açıklamıştır.

Hazırlanan kanunların en önemlisinin, Türk toplum hayatında, devrimin gereklerini ve durumunu ifade edecek olan medeni kanun olduğunu, dokuzyüz küsur maddeden oluşan bu kanunun en önemli hükümlerinin, aile teşkilatı, kurumlar faslı, miras meselesi ve maddi haklar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu kanunun, Türk annesini hak ettiği saygılı makama getireceğini dile getirmiştir (TBMM ZC, C22, 1961: 230).

Mahmut Esat Bey'den sonra, medeni kanunu hazırlayan komisyonun başkanı, Adliye Komisyonu mazbata muharriri Menteşe Milletvekili Şükrü Kaya Bey, kanunun niçin hazırlandığı ve içeriğiyle ilgili uzun bir konuşma yapmıştır. Birkaç tane milletvekili daha söz alarak kanun lehinde kısa konuşmalar yapmış ve kanun tasarısı oya sunulmuştur. Oybirliği ile kanun tasarısı kabul edilmiştir (TBMM ZC, C22, 1961: 230-234).

Kanun tasarısını hazırlayan komisyonun başkan ve üyeleri aşağıda Tablo 5.1'de gösterilmiştir.

Tablo 5.1. Türk Medeni Kanunu'nu Hazırlayan Komisyon

Görevi	Ünvanı	Adı
Başkan	Eski Dışişleri Bakanı Menteşe Milletvekili	Şükrü Kaya Bey
Üye	Saruhan Milletvekili	Mustafa Fevzi Bey
"	Kastamonu Milletvekili	Hasan Fehmi Bey
"	İstanbul Cinayet Savcısı	Fuat Hülisi Bey
"	İstanbul Asliye Mahkemesi Birinci Başkanı	Feyz Dâim Bey
"	İstanbul Ticaret Birinci Başkanı	Esat Bey
"	İstanbul Asliye Mahkemesi Başkanlarından	Şemsettin Bey
"	İstanbul Asliye Mahkemesi Üyesi	Sabri Bey
"	İstanbul Sulh Hakimlerinden	Aziz Bey
"	Eski Temyiz Mahkemesi Birinci Başkanı	Osman
"	Eski Temyiz Üyesi	Cevat Bey
"	Eski Temyiz Üyesi	Hacı Rifat
"	Profesör ve Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri	Veli Bey
"	Profesör (Müderris)	Mehmet Ali Bey
"	Profesör (Müderris)	Ebûl Ülâ Bey
"	Profesör (Müderris)	Celâl Bey
"	Profesör (Müderris)	Baha Bey
"	Profesör (Müderris)	Mustafa Reşit Bey
"	Profesör (Müderris)	Yusuf Ziya Bey
"	Profesör (Müderris)	Abdurrahman Münüp Bey
"	Profesör (Müderris)	Şevket Bey
"	Profesör (Müderris)	Samim Bey
"	Medeni Kanun Şarihlerinden (Şerh yazan)	Vasfî Raşit Bey
"	Avukat	Tahsin Bey
"	Avukat	Mâhir Bey
"	Avukat	Nâzım Bey

5.10. 2. Ceza Kanunu'nun Kabulü

Türk Ceza Kanunu tasarısı 21 Aralık 1925 günü 1/782 tasarı numarası ile meclise sunulmuştur ve Adliye Komisyonuna sevk edilmiştir (TBMM ZC, C20, 1961: 202). 24 Şubat 1926 tarihindeki meclis oturumunda, Adliye Bakanı Mahmut Esat Bey, Türk Ceza Kanunu'nun hazır olduğunu belirtmiş, Konya Milletvekili Refik Bey'de

kanunun 1 Mart 1926 Pazartesi günü öncelikli olarak gündeme alınıp görüşülmesi için önerge vermiştir. Meclis bu önergeyi kabul ederek 1 Mart 1926 Pazartesi günü genel kuruldu bu kanun tasarısını görüşmeye başlamıştır.

Beş yüz doksan iki maddeden oluşan Türk Ceza Kanunu 1 Mart 1926 tarihinde meclis genel kurulunda bir bütün olarak oya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Kanunun genel gerekçesinde; yürürlükte olan ceza kanununun yaklaşık seksen sene önce 1808 tarihli Fransız ceza kanunundan iktibas edildiği ve daha sonra birçok eklemeler yapıldığı halde ilmi değerini ve uygulama kuvvetini yitirdiği belirtilmiştir. İki yüz altmış beş maddelik bu kanunun yetersizliğinden dolayı, bir çok suçu cezalandırmak imkânı bulunmadığından halkın hukuku ve devletin menfaatleri yaptırımsızlıktan zarara uğradığı ifade edilmiştir. Devamında ilmi bir heyet tarafından incelenen yeni ceza kanunun, en son ve en yeni ceza kuramlarını içerdiği ve aynı zamanda en demokratik ilkelere göre meydana getirildiği belirtilmiştir (TBMM ZC, C23, 1961: 64. toplantı tutanağına ek s 1).

Adliye Komisyonu raporunda, eski ceza kanunun yetersizliği dile getirildikten sonra, yeni ceza kanunu tasarısı hazırlanırken İtalyan Ceza Kanunu'nun esas alındığı belirtilmiştir (TBMM ZC, C23, 1961: 64. toplantı tutanağına ek s 63-64).

Kanun tasarısı hakkındaki görüşmelerde ilk sözü alan Adliye Bakanı Mahmut Esat Bey; devrimin ve cumhuriyetin emrettiği esaslar, prensipler ve meydana getirdiği eserler, mevcut ceza kanununda yeterli derecede yaptırımlarla desteklenmediği ve milletin iradesinin bir kanun çerçevesinde meydana gelmesi, cumhuriyeti korumak için bir zorunluluk olduğunu dile getirmiş ve hazırlanan yeni ceza kanununun bu ihtiyacı en iyi şekilde göreceğini belirtmiştir. Bu konuşmadan sonra Adliye Komisyonu Mazbata Muharriri Sinop Milletvekili Yusuf Kemal Bey söz almış ve Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki ceza kanunları hakkında bilgi vermiş ve eski ceza kanunu ile yeni ceza kanunun karşılaştırmasını yapmıştır. İktibas edilen İtalyan Ceza Kanunu'nda gerekli görülen durumlarda eski ceza kanunundan hükümler alındığı veya yeni hükümler ihdas edildiğini dile getirmiştir (TBMM ZC, C23, 1961: 4-8).

Bu konuşmalardan sonra eski Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyesi Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey, ondokuz maddelik önergesi ile ilgili söz alarak bu maddelerle ilgili uzun bir konuşma yapmıştır. Yeni ceza kanunun genelini beğendiğini belirttikten sonra bir kısmı imla veya kelime hataları ile ilgili olmak üzere eleştirilerini dile getirmiştir. Bu eleştirilerden bir tanesi de, İtalyan Ceza Kanunu'nda idam cezası olmadığı halde, bu kanun tasarısında idam cezası olmasıdır. Fikri Bey'in eleştirilerine hem Adliye Bakanı hem de Adliye Komisyonu Mazbata Muharriri cevap vermiş ve Fikri Bey'in tasarımı tam olarak okumadığını eleştirilerinin yersiz olduğunu dile getirmişlerdir. Bir başka değişiklik önergesi yine eski Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyelerinden biri olan Kastamonu Milletvekili Halit Bey tarafından verilmiştir. Halit Bey önergesi ile ilgili söz almamıştır. Önerge beş maddeliktir. Her iki önergede oya sunulmuş kabul edilmemiştir (TBMM ZC, C23, 1961: 8-19).

Kanun tasarısını hazırlayan ilmi heyetin üyeleri aşağıda Tablo 5.2'de gösterilmiştir.

Tablo 5.2. Türk Ceza Kanunu’nu Tasarısını Hazırlayan Komisyon

Görevi	Ünvanı	Adı
Üye	Temyiz Mahkemesi Birinci Başkanı	Mehmet İhsan Bey
"	Temyiz Mahkemesi Birinci İstida Dairesi Başkanı	Emin Bey
"	Temyiz Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı	Semih Bey
"	Başsavcı	Yusuf Nihat Bey
"	Temyiz Mahkemesi Ceza Dairesi Üyesi	Nazmi Bey
"	Temyiz Mahkemesi İkinci Hukuk Dairesi Üyesi	Yusuf Cemal Bey
"	Temyiz Mahkemesi Ceza Dairesi Üyesi	Mecdi Bey
"	Temyiz Mahkemesi İkinci Hukuk Dairesi Üyesi	Ali Rıza Bey
"	Temyiz Mahkemesi Ceza Dairesi Üyesi	Fahrettin Bey
"	Temyiz Mahkemesi İkinci İstida Dairesi Üyesi	Kâzım Bey

5.10. 3. Borçlar Kanunu’nun Kabulü

Borçlar Kanunu tasarısı 10 Nisan 1926 günü 1/909 tasarı numarası ile meclise sunulmuştur ve Adliye Komisyonuna sevk edilmiştir (TBMM ZC, C24, 1961: 86). Kanun tasarısı, Adliye komisyonunun raporu ile birlikte 19 Nisan 1926 tarihinde meclis genel kuruluna gelmiş, acil ve öncelikli görüşülmek üzere gündeme alınmıştır. Kanun tasarısının görüşmelerine 22 Nisan 1926 günü başlanmıştır.

Kanun tasarısının genel gerekçesinde, kabul edilen medeni kanunun adi ukudata ile ilgili olan kısmı borçlar kanunu başlığı ile bir kanun tasarısı haline getirildiği ve daha önce bu konunun mecellede düzenlenmiş olduğu belirtilmiştir. Muasır medeniyetin en yüksek hukuk eserlerinden biri olan İsviçre Borçlar Kanunu’ndan olduğu gibi iktibas edildiği dile getirilmiştir.

Tasarının meclis görüşmeleri sırasında, Zonguldak Milletvekili Tunalı Hilmi Bey ilk sözü alarak, hazırlanan bu kanun tasarısının dili için teşekkür etmiştir. Arapçadan arındırılmış Türkçe bir dil kullandıkları için Adliye Bakanı ve arkadaşlarını tebrik etmiştir. Adliye Bakanı Mahmut Esat Bey ve Konya Milletvekili Refik Bey’in kısa konuşmalarından sonra kanun tasarısı bir bütün olarak oya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Kabul edilen Borçlar Kanunu Tasarısı 544 maddeden oluşmaktadır.

5.10. 4. Ticaret Kanunu’nun Kabulü

Ticaret Kanunu tasarısı 1 Şubat 1926 günü 1/835 tasarı numarası ile meclise sunulmuştur ve Adliye Komisyonuna sevk edilmiştir (TBMM ZC, C24, 1961: 3). Kanun tasarısı, Adliye komisyonunun raporu ile birlikte 17 Mayıs 1926 tarihinde meclis genel kuruluna gelmiş ve gündeme alınmıştır. Kanun tasarısının görüşmelerine 29 Mayıs 1926 günü başlanmıştır.

Kanun tasarısının genel gerekçesinde, hali hazırdaki ticaret kanununun 1726 tarihli Fransız Ticaret Kanunu’ndan aynen tercüme edildiği ve altmışsekiz senedir yürürlükte olduğu belirtilmiştir. Hâlbuki sosyal hadiselerde en çok değişikliğe maruz kalan alanın ticaret alanı olduğu ve artık ticaret kanunumuzda bir düzenlemeye gitmenin zamanı geldiği vurgulanmıştır. Ayrıca Fransız Ticaret Kanunu’ndan yapılan tercümenin çok kötü ve sakat bir tercüme olduğu bundan dolayı yürürlükteki ticaret kanununun artık pek kullanılmadığı ve terk edildiği dile getirilmiştir. Bin onbeş maddeden oluşan

yeni ticaret kanunu Almanya ve İtalya ticaret kanunları incelenerek hazırlandığı belirtilmiştir.

Ticaret Kanunu tasarısının meclis görüşmeleri sırasında eski Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyesi ve eski Bayındırlık Bakanı Trabzon Milletvekili Ahmet Muhtar Bey, söz alarak, yeni kurulacak şirketlere izin vermek ve şirketlerin denetimi ile ilgili maddeleri yetersiz bulduğunu ifade etmiş ve bununla ilgili bir önerge verdiğini belirtmiştir. Verdiği önerge oya sunulmuş fakat kabul edilmemiştir. Binonbeş maddelik ticaret kanunu bir bütün olarak oya sunularak kabul edilmiştir.

6. İKİNCİ MECLİSTE YASAMA YÜRÜTME İLİŞKİLERİ

6.1. İkinci Meclisin Yapısı

Yasama işlevini yerine getiren Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarını yürütürken bağlı olduğu hukuksal yapı, çalışma dönemleri, başkanlık divanları ve komisyonları bu başlık altında incelenmeye çalışılmıştır. İkinci Meclis göreve başladığında, Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığı tarihe göre üç yılın üzerinde, Osman Meclis-i Mebusanı'nın ilk açıldığı tarih baz alındığında ise elli yıllı yakın bir geçmişi olan bir parlamentodur. İkinci Meclis için, 20 Nisan 1924 tarihinde 1924 anayasası kabul edilene kadar 1987 tarihli Kanunu Esasi'nin 1921 anayasasıyla çelişmeyen hükümlerinin geçerli olduğu ve 2 Mayıs 1927 tarihine kadar Meclisi Mebusanı'nın içtüzüğüne göre faaliyette bulunduğu ve Meclisi Mebusan'dan kalan yasal çalışmaları devraldığı göz önünde bulundurulursa elli yıla yakın bir parlamento geleneğinin mirasçısı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Çalışma süreleri, başkanlık divanının oluşumu, meclisin şubelere ayrılması ve encümen sayısı, bu geleneğin devamıdır. Yalnız şu büyük farkla, bu yapı artık egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğu bir meclistir ve bu meclisin üyeleri, milletin egemenliğine inanan, milletin vekilleridir.

6.1.1. İkinci Meclisin Hukuksal Düzeni

11 Ağustos 1923 tarihinde ilk toplantısını yapan İkinci Meclis, 20 Nisan 1924 tarihine kadar ana hukuksal yapı olarak yürürlükte bulunan 1921 anayasası ve bununla çelişmeyen Kanunu Esasi hükümlerine göre çalışmıştır. İç hukuk olarak da 2 Mayıs 1927 tarihinde yeni bir iç tüzük yapılarına kadar Meclisi Mebusan'ın iç tüzüğü olan Dâhili Nizamname'ye göre çalışmıştır. TBMM'nin milletin yegâne temsilcisi olduğu ve bütün yetkileri elinde bulundurduğundan mülhem kimi zaman meclis çoğunluğu istediği zaman iç tüzüğün dışına çıkılabilmektedir. 1 Mart 1924 tarihinde Kastamonu Milletvekili Halit Bey ve arkadaşları, yakında 1924 anayasasının görüşmelerine başlanacağı ve içtüzüğün 105. maddesi gereği üçte iki çoğunluk sağlanabilmesi için bir ay boyunca milletvekillerine izin verilmemesi konusunda meclise verdikleri önerge tartışılırken Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey, bizim kanunlarımız içtüzükten üstün diyerek iç tüzüğün bu hükmünü kabul etmemiştir. 1924 anayasası görüşmeleri başladığında da bu konu gündeme gelmiş fakat meclis içtüzüğün bu hükmü yok sayılmış, yeni bir kabul ve görüşme yetersayısı kararı alınmıştır. Kimi zaman meclis çalışmalarında iç tüzüğe sıkı sıkıya bağlı kalınmış ve içtüzük gereği denilerek yapılan uygulamalar savunulmuş, kimi zamanda meclis her konuda karar almaya yetkilidir bir şeyle bağlı değildir denilebilmiştir. Yeni içtüzük kabul edilene kadar uygulamada iç hukuk yapısı olarak muğlak bir yapıya sahip olunmuştur demek mümkündür.

6.1.2. İkinci Meclis'in Çalışma Süresi

İkinci Meclis, 1921 anayasasına göre iki yıl için seçilmiştir. Yine 1921 anayasasının meclisin aralıksız olarak faaliyette bulunacağı hükmü gereği olarak aralıksız olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Ancak iç tüzük gereği Şubat ayının 28. günü yasama yılı kapanışı olarak belirlenmiş ve meclis çalışma süresi bu şekilde

dönemlere ayrılmıştır. Ancak meclis dağılmayarak bir sonraki toplantısında Cumhurbaşkanının açılış konuşmasıyla faaliyetlerine devam etmiştir. 1924 anayasası kabul edilmeye kadar İkinci Meclis bu şekilde çalışmaya devam etmiştir. 11 Ağustos 1923 tarihinde toplanan ikinci meclis 28.2.1924 tarihinde Meclis Başkanı İstanbul Milletvekili Ali Fethi Bey'in bir değerlendirme konuşması ile birinci yasama yılını kapatmıştır (TBMM ZC, C6, 1961: 446-448).

Meclis aralıksız olarak çalışmalarına devam etmiş ve 1 Mart 1924 tarihinde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, bir açılış konuşması ile ikinci yasama yılının açılışını yapmıştır (TBMM ZC, C7, 1961: 3-6).

20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilen yeni anayasayla birlikte milletvekillerine en fazla altı ay süreyle izin verileceği hükmü gereği meclis, kimi milletvekillerinin daha kısa bir tatil süresi itirazlarına rağmen, bu en üst sınır olan altı ay boyunca çalışmalarına ara vermeyi seçmiştir. 1924 anayasası görüşmeleri sırasında yeni anayasanın meclis dört yıla çıkaran hükmünün İkinci Meclis içinde geçerli olması kabul edilmiş ve aslında iki yıl için seçilen İkinci meclis çalışma süresini dört yıla çıkarmıştır. Anayasanın meclisin en fazla altı ay tatil yapabileceğini düzenleyen on dördüncü maddesinde meclisin Kasım ayının başında davetsiz olarak toplanacağını hükmünü de içermektedir. Böylece toplantı döneminin başlangıcı olarak Kasım ayı belirlenmiştir.

Yeni anayasanın meclis için bir tatil dönemi öngörmesi birinci ve ikinci yılının resmi açılış-kapanış tarihleri ile fiili açılış-kapanış konusunda bir ikilik doğurmuştur. Şöyle ki; yukarda da değindiğimiz gibi resmi ve fiili olarak birinci yasama yılı 11 Ağustos 1923 tarihinde başlamış, 28 Şubat 1924 tarihinde resmi olarak kapanmıştır. Fakat meclis çalışmalarına devam etmiş fiili olarak 23 Nisan 1924 tarihinde yeni anayasaya göre altı ay tatil kararı alarak çalışmalarına ara vermesiyle birinci yasama yılı kapanmıştır. Aynı şekilde ikinci yasama yılı resmi olarak 1 Mart 1924 tarihinde başlamış ve 30 Ekim 1924 tarihinde kapanmıştır. Ancak fiili olarak ikinci yasama yılı 18 Ekim 1924 tarihinde başlamış ve 22 Nisan 1925 yılında kapanmıştır. Bu tarihten sonra meclisin resmi ve fiili açılış- kapanış dönemleri aynı olmuştur.

11 Ağustos 1923 tarihinden başlayarak dokuz aya yakın bir süredir faaliyetlerini aralıksız sürdüren meclis 22 Nisan 1924 tarihinde Zonguldak Milletvekili Ragıp Bey'in verdiği bir önerge ile altı ay tatil kararı almıştır. Bu karar alınırken meclisin çok fazla iş yükü olduğu gerekçesiyle bazı milletvekilleri altı aylık süreyi uzun bularak tatilin üç ay veya dört ay olarak kabul edilmesini istemelerine rağmen meclis 51 ret oyuna karşılık 103 kabul oyuyla 23 Nisan 1924 tarihinde başlamak üzere altı ay tatil kararı almıştır. Meclis Musul meselesi nedeniyle olağanüstü toplantıya çağrıldığı için altı aylık tatil süresinden beş gün önce toplanmıştır. 23 Ekim 1924 tarihinde toplanması gerekirken 18 Ekim 1924 tarihinde olağan üstü toplanmıştır. 1 Kasım 1924 tarihinde de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın açılış konuşmasıyla resmi olarak ikinci yasama yılı başlamıştır.

20 Nisan 1924 tarihinde Kocaeli Milletvekili Saffet Bey ile Konya Milletvekili Refik Bey birlikte bir önerge vererek meclisin 22 Nisan 1924 tarihinden itibaren altı ay tatil edilmesi istemişlerdir. Bazı milletvekilleri anayasanın altı ay tatil süresini bir üst sınır olarak öngördüğünü, meclisin gündeminin yoğun olduğunu ve daha kısa bir süre için tatil istekleri bu dönemde de gündeme gelmiş fakat meclis yine altı aylık azami süreyi uygun görmüştür (TBMM ZC, C18, 1961: 237-239).

Böylece ikinci yasama yılı 22 Nisan 1924 tarihinde Meclis Başkanı Giresun Milletvekili Kazım Paşa tarafından yapılan bir değerlendirme konuşması ile kapanmıştır (TBMM ZC, C18, 1961: 518).

Altı aylık tatil süresinden sonra Üçüncü yasama yılı için meclis toplanması gereken tarihten dört gün sonra 26 Ekim 1925 tarihinde toplanmış ve 1 Kasım 1925 tarihinde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın açılış konuşması ile üçüncü yasama yılı başlamıştır. Üçüncü yasama yılı Konya Milletvekili Refik Bey'in meclis gündeminde öncelikle görüşeceği bir konu kalmadığı için 10 Haziran 1926 tarihinde başlamak üzere altı ay tatil edilmesini için verdiği önerenin kabul edilmesi ile 10 Haziran 1926 tarihinde sonra ermiştir. Anayasanın azami süre olarak öngördüğü altı aylık tatil süresi artık normal tatil süresi olarak kabul görmüştür. Bu dönemde teklif edilen tatil süresi hiçbir tartışma olmadan kabul edilmiştir. Anayasa görüşmeleri sırasında bu konudaki çekincelerini dile getirmiş olan milletvekilleri haklı çıkmışlardır.

Dördüncü yasama yılı 1 Kasım 1926 tarihinde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın açılış konuşmasıyla başlamıştır. Afyonkarahisar Milletvekili Ali Bey'in meclisin tatile girmesi için verdiği önerenin kabul edilmesi ile dördüncü yasama yılı, aynı zaman İkinci Meclis'in çalışma süresi 26 Haziran 1927 tarihinde sona ermiştir. Meclis Başkanı Giresun Milletvekili Kazım Paşa, Meclisin dört yıllık çalışma süresini değerlendiren bir kapanış konuşması yapmıştır (TBMM ZC, C33, 1961: 845-847).

Tablo 6.1. İkinci Meclis'in Çalışma Dönemleri

Toplantı Dönemleri	Açılış	Kapanış	Açıklama
Birinci Yasama Dönemi	11 Ağustos 1923	28 Şubat 1924 23 Nisan 1924	1924 Anayasası'ndan önceki uygulama 1924 Anayasası'na göre
İkinci Yasama Dönemi	1 Mart 1924 18.10.1924 (Fiili) 1 Kasım 1924 (Resmi)	30 Ekim 1924 22 Nisan 1925	1924 Anayasası'ndan önceki uygulama 1924 Anayasası'na göre
Üçüncü Yasama Dönemi	26.10.1925 (Fiili) 1 Kasım 1925 (Resmi)	10 Haziran 1926	1924 Anayasası'na göre
Dördüncü Yasama Dönemi	1 Kasım 1926	26 Haziran 1927	1924 Anayasası'na göre

İkinci Meclis, 3 yıl 10 ay 15 gün görev yapmıştır. Bu süre içinde toplam 2 yıl 5 ay 25 gün açık kalmıştır. Toplam 1 yıl 4 ay 20 gün de tatil yapmıştır.

6.1.3. İkinci Meclis'in Başkanlık Divanları

11 Ağustos 1923 günü ilk toplantısını yapan İkinci Meclis, İkinci dönem milletvekilleri arasında en yaşlı üye olan İstanbul Milletvekili Abdurrahman Şeref Bey Reis-i Sin (Yaşbaşkanı) olarak meclise başkanlık etmiştir. İctüzük gereği Abdurrahman Şeref Bey başkanlığında geçici başkan seçimi yapılmış oybirliği ile Ankara Milletvekili Ali Fuat Paşa geçici başkan seçilmiştir. Geçici katiplik görevini de Konya Milletvekili Refik Bey ile Kütahya Milletvekili Cevdet Bey yürütmüşlerdir (TBMM ZC, C1, 1961: 2).

Tablo 6.2. Geçici Başkanlık Divanı

Görevler	Kişiler
Yaşbaşkanı	Abdurrahman Şeref B. (İstanbul)
Geçici Katip Üye	Refik Bey (Konya)
Geçici Katip Üye	Cevdet Bey (Kütahya)
Geçici Başkan	Ali Fuat Paşa (Ankara)

Meclis üçüncü toplantısında 13 Ağustos 1923 tarihinde geçici meclis başkanı Ali Fuat Paşa (Ankara) meclis gündeminde Başkanlık Divanı seçimi olduğunu belirterek içtüzük gereği seçimlerin nasıl yapılacağını milletvekillerine açıklamıştır. Birinci seçimin meclis başkanı, ikinci seçimin meclis başkan vekili için, üçüncü seçimin meclis başkan vekilleri için, dördüncü seçimin idare memurları için ve beşinci seçimin divan kâtiplikleri için olacağını belirtmiştir. Milletvekillerinden her bir seçimin için ayrı ayrı beş tane kutu konulup seçimin bu şekilde yapılması teklif edilmişse de geçici başkan Ali Fuat Paşa, içtüzüğün bu konuda açık olduğunu ve seçimlerin ayrı ayrı yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Yapılan meclis başkanlığı seçimde, kullanılan 197 oyun, 196'sını alan Gazi Mustafa Kemal Paşa (Ankara) seçilmiştir. O tek bir oyda Malatya Milletvekili İsmet Paşa'ya verilmiştir. İkinci Başkan olarak Ali Fuat Paşa (Ankara), başkan vekilliklerine de Sabri Bey (Saruhan) ve İsmet Bey (Çorum) seçilmişlerdir. İdare memurluklarına, Rasim Bey (Sivas), Asaf Bey (Hakkari), Fuat Bey (Lazistan) seçilmişlerdir. Divan Katipliklerine, Ragıp Bey (Zonguldak), Haydar Rüştü Bey (Denizli), Vasıf Bey (Saruhan), Rüşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Falih Rıfkı Bey (Bolu), Mahmut Bey (Siirt) seçilmişlerdir (TBMM ZC, C1, 1961: 36-46).

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilip Gazi Mustafa Kemal Paşa, Cumhurbaşkanlığı seçilince, boşalan meclis başkanlığına İstanbul Milletvekili Ali Fethi Bey seçilmiştir. Denizli Milletvekili Haydar Rüştü Bey, 29 Kasım 1923 tarihinde Divan Katipliği görevinden istifa etmiş, yerine 19 Aralık 1923 tarihinde yapılan seçimle Kemal Bey (Adana) ve Hakkı Bey (Van) Divan Katipliğine seçilmişlerdir.

Tablo 6.3. Birinci Yasama Yılı Başkanlık Divanı

Görevler	Kişiler	Kaynak
Başkan	Gazi M.Kemal Paşa (Ankara)	Cumhurbaşkanı seçilmesi (TBMM ZC, C 3, s.99)
Başkan	Ali Fethi Bey (İstanbul)	M.Kemal Paşa yerine (TBMM Z.C. C3, s.166-168)
İkinci Başkan	Ali Fuat Paşa (Ankara)	
Birinci Başkan V.	Sabri Bey (Saruhan)	
İkinci Başkan V.	İsmet Bey (Çorum)	
Divan Katipleri	Ragıp Bey (Zonguldak)	
	Haydar Rüştü Bey (Denizli)	İstifa (TBMM ZC, C3, s.635-636)
	Vasıf Bey (Saruhan)	
	Rüşen Eşref Bey (A.karahisar)	
	Falih Rıfkı Bey (Bolu)	
	Mahmut Bey (Siirt)	
	Kemal Bey (Adana)	
	Hakkı Bey (Van)	
İdare Memurları	Rasim Bey (Sivas)	
	Asaf Bey (Hakkari)	
	Fuat Bey (Lazistan)	

İkinci yasama dönemi 1 Mart 1924 tarihinde başlamış ve aynı tarihte başkanlık divanı seçimi yapılmıştır. Ancak daha sonra 20 Nisan 1924 tarihinde 1924 Anayasası kabul edilmiş, milletvekilleri için altı aylık bir tatil süresi ve yeni bir yasama dönemi başlangıcı bu anayasa ile kabul edilmiştir. Meclis 23 Nisan 1924 tarihinde altı aylık tatil kararı alarak tatile girmiştir. Meclis fiili olarak 18 Ekim 1924 tarihinde olağanüstü toplanmış ve 1 Kasım 1924 tarihinde de resmi olarak ikinci yasama döneminin açılışı yapılmıştır. Aynı gün tekrar başkanlık divanı seçimleri yapılmıştır. Böylece bu dönemde iki tane başkanlık divanı oluşmuştur.

Meclis, 1 Mart 1924 tarihinde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa başkanlığında açılmıştır. Bu oturumda yapılan meclis başkanlığı seçiminde Ali Fethi Bey (İstanbul) kullanılan 217 oyun tamamını alarak tekrar meclis başkanlığına seçilmiştir. Meclis birinci başkanvekilliğine İsmet Bey (Çorum), İkinci Başkanvekilliğine de Ali Sururi Efendi (Karahisarışarki) seçilmiştir. İdare memurluklarına, Rasim Bey (Sivas), Asaf Bey (Hakkari), Ali Rıza Bey (İstanbul) seçilmişlerdir. Divan Katipliklerine, Ragıp Bey (Zonguldak), Kemal Bey (Adana), Hakkı Bey (Van), Avni Bey (Bozok), Talat Bey (Kangırı) ve Kazım Bey (Ergani) seçilmişlerdir (TBMM ZC, C7, 1961: 6-8).

Tablo 6.4. İkinci Yasama Yılı Birinci Başkanlık Divanı

Görevler	Kişiler
Başkan	Ali Fethi Bey (İstanbul)
Birinci Başkan V.	İsmet Bey (Çorum)
İkinci Başkan V.	Ali Sururi (K.Şarki)
Divan Katipleri	Ragıp Bey (Zonguldak)
	Kemal Bey (Adana)
	Hakkı Bey (Van)
	Avni Bey (Bozok)
	Talat Bey (Kangırı)
	Kazım Bey (Ergani)
İdare Memurları	Rasim Bey (Sivas)
	Asaf Bey (Hakkari)
	Ali Rıza Bey (İstanbul)

Meclis ikinci yasama dönemi içinde ikinci açılışını, 1 Kasım 1924 tarihinde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa başkanlığında yapmıştır. Bu oturumda yapılan meclis başkanlığı seçiminde Ali Fethi Bey (İstanbul) kullanılan 224 oyun 213'ünü alarak tekrar meclis başkanlığına seçilmiştir. Meclis başkanvekilliklerine İsmet Bey (Çorum), Ali Sururi Efendi (Karahisarışarki) ve Refet Bey (Bursa) seçilmişlerdir. Divan Katipliklerine, Hakkı Bey (Van), Ragıp Bey (Zonguldak), Avni Bey (Bozok), Kemal Bey (Adana), Talat Bey (Kangırı) ve Kazım Bey (Ergani) seçilmişlerdir. İdare memurluklarına, Rasim Bey (Sivas), Asaf Bey (Hakkari), Ali Rıza Bey (İstanbul) seçilmişlerdir. (TBMM ZC, C10, 1961: 6-7).

22 Kasım 1924 tarihinde Meclis Başkanı İstanbul Milletvekili Ali Fethi Bey, başbakanlığa seçilmiştir. Boşalan meclis başkanlığına 26 Kasım 1924 tarihindeki meclis oturumunda yapılan meclis başkanlığı seçimini, kullanılan 190 oyun 113'unu alan Karesi Milletvekili Kazım Paşa seçilmiştir.

Divan katipliğine seçilen Adana Milletvekili Kemal seçildikten on gün sonra, Ergani Milletvekili Kazım Bey’de ondört gün sonra istifa etmişlerdir. Yerlerine 17 Kasım 1924 tarihindeki oturumda Şeref Bey (Diyarbakır) ve Rüşen Eşref (Afyonkarahisar) seçilmişlerdir. Bozok Milletvekili Avni Bey’de 8 Mart 1925 tarihinde katiplik görevinden istifa etmiş, yerine 31 Mart 1924 tarihindeki meclis oturumunda Kazım Bey (Giresun) seçilmiştir.

Tablo 6.5. İkinci Yasama Yılı İkinci Başkanlık Divanı

Görevler	Kişiler	Kaynak
Başkan	Ali Fethi Bey (İstanbul)	Başbakan Seçildi.(TBMM ZC, Cilt 10, s.375)
Başkan	Kazım Paşa (Karesi)	A.Fethi Bey yerine (TBMM ZC, Cilt 10, s.386-387)
Başkan Vekili	İsmet Bey (Çorum)	
Başkan Vekili	Ali Sururi (K.Şarki)	
Başkan Vekili	Refet Bey (Bursa)	
Divan Katipleri	Hakkı Bey (Van)	
	Ragıp Bey (Zonguldak)	
	Avni Bey (Bozok)	İstifa (TBMM ZC, Cilt 15, s.230)
	Kemal Bey (Adana)	İstifa (TBMM ZC, Cilt 10, s.172)
	Talat Bey (Kangırı)	
	Kazım Bey (Ergani)	İstifa (TBMM ZC, Cilt 10, s.237)
	Şeref Bey (Diyarbakır)	Boşalan üyeliğe (TBMM ZC, Cilt 10, s.275)
	R.Eşref (A.Karahisar)	Boşalan üyeliğe (TBMM ZC, Cilt 10, s.275)
	Kazım Bey (Giresun)	Boşalan üyeliğe (TBMM ZC, Cilt 16, s.315)
İdare Memurları	Rasim Bey (Sivas)	
	Asaf Bey (Hakkari)	
	Ali Rıza Bey (İstanbul)	

1 Kasım 1925 tarihinde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa başkanlığında üçüncü yasama yılının açılışı yapılmıştır. Aynı gün yapılan meclis başkanlığı seçimini Karesi Milletvekili Kazım Paşa, Kullanılan 176 oyun, 173’ünü alarak başkan seçilmiştir. Meclis başkanvekilliklerine İsmet Bey (Çorum), Ali Sururi Efendi (Karahisarişarki) ve Refet Bey (Bursa) seçilmişlerdir. İdare memurluklarına, Asaf Bey (Hakkari), Rasim Bey (Sivas), Ali Rıza Bey (İstanbul) seçilmişlerdir. Divan Katipliklerine, Şeref Bey (Diyarbakır), Kazım Bey (Giresun), Ragıp Bey (Zonguldak), Rüşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Talat Bey (Kangırı) ve Hakkı Bey (Van), seçilmişlerdir. (TBMM ZC, C19, 1961: 12-15).

Tablo 6.6. Üçüncü Yasama Yılı Başkanlık Divanı

Görevler	Kişiler
Başkan	Kazım Paşa (Karesi)
Başkan Vekili	İsmet Bey (Çorum)
Başkan Vekili	Ali Sururi (K.Şarki)
Başkan Vekili	Refet Bey (Bursa)
Divan Katipleri	Şeref Bey (Diyarbakır)
	Kazım Bey (Giresun)
	Ragıp Bey (Zonguldak)
	Rüşen Eşref (A.Karahisar)
	Talat Bey (Kangırı)
	Hakkı Bey (Van)
İdare Memurları	Asaf Bey (Hakkari)
	Rasim Bey (Sivas)
	Ali Rıza Bey (İstanbul)

Dördüncü yasama dönemi 1 Kasım 1926 tarihinde geçici meclis başkanı Bursa Milletvekili Refet Bey başkanlığında başlamıştır. Aynı gün yapılan meclis başkanlığı seçimini Karesi Milletvekili Kazım Paşa, Kullanılan 163 oyun tamamını alarak üçüncü defa meclis başkanlığına seçilmiştir. Meclis başkanvekilliklerine Refet Bey (Bursa), Hasan Bey (Trabzon) ve İsmet Bey (Çorum) seçilmişlerdir. Üç başkanvekili de eşit oy almıştır. İdare memurluklarına, Asaf Bey (Hakkari), Rasim Bey (Sivas), Ali Rıza Bey (İstanbul) seçilmişlerdir. Divan Kâtipliklerine, Şeref Bey (Diyarbakır), Kazım Bey (Giresun), Ragıp Bey (Zonguldak), Rüşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Talat Bey (Kangırı) ve Hakkı Bey (Van), seçilmişlerdir. (TBMM ZC, C27, 1961: 6-10). Bu başkanlık divanı seçiminde seçilen adayların aldıkları oyların eşit veya aralarında bir iki oy fark olması, mecliste tek parti sisteminin oturmaya başladığının bir göstergesi olarak görmek mümkündür.

Tablo 6.7. Dördüncü Yasama Yılı Başkanlık Divanı

Görevler	Kişiler
Başkan	Kazım Paşa (Karesi)
Başkan Vekili	İsmet Bey (Çorum)
Başkan Vekili	Hasan Bey (Trabzon)
Başkan Vekili	Refet Bey (Bursa)
Divan Katipleri	Şeref Bey (Diyarbakır)
	Kazım Bey (Giresun)
	Ragıp Bey (Zonguldak)
	Rüşen Eşref (A.Karahisar)
	Talat Bey (Kangırı)
	Hakkı Bey (Van)
İdare Memurları	Asaf Bey (Hakkari)
	Rasim Bey (Sivas)
	Ali Rıza Bey (İstanbul)

6.1.4. Şube ve Encümenler (Komisyonlar)

Mecliste, içtüzük gereği milletvekilleri beş şubeye ayrılmaktadır. Milletvekilleri kura çekilerek şubelere seçilmektedirler. Daha sonra her şube, komisyonlar için üçer üye seçerek on beş kişilik komisyonları oluşturmaktadırlar. Özel kurulan komisyonlar için durum farklıdır. Bunlarda hem üye sayısı farklı, hem de üyelerin seçimi. Buna bir örnek vermek gerekirse, Kütüphane Komisyonu'nun İçtüzüğün 162. maddesine göre, üye sayısı beş kişidir. Bunların ikisi tabi üyedir ve Meclis başkanlık divanının idare memurlarıdır. Diğer üç kişi ise genel kurul tarafından seçilmektedir. Birinci Meclis'te içtüzükten farklı bir uygulamaya gidilmiş ve genel kurulun seçmesi gereken üç kişi de başkanlık divanı tarafından seçilip meclisin onayına sunma yoluna gidilmiştir. Bu uygulama İkinci Meclis'te de aynen devam etmiştir. Birkaç tane komisyon dışında diğer komisyonlar her bir bakanlığın karşılığında kurulan komisyonlardır. Bakanlıklar kaldırılınca veya yeni bir bakanlık kurulunca komisyonların adedi de buna göre azalıp çoğalmaktadır. Komisyonların isimleri de bakanlıkların isimlerine göre oluşmaktadır. Komisyonlar başkan, kâtip, sözcü ve üyelere oluşmaktadır. Komisyonların görevleri, hükümetten gelen kanun tasarı ve tefsirlerini ve milletvekillerinden gelen kanun teklifleri ve önerileri incelemek ve bir tutanakla meclise sunmaktır. Komisyonlar, kendilerine gelen tasarı, teklif, tefsir ve önerileri, meclis genel kuruluna sunarken reddini isteyebileceği gibi, değişiklik yaparak ve birleştirerek de genel kurula sunabiliyor. Komisyonlar kendilerine gelen bir önerge için, bir tefsir isteği için yeni bir kanuni düzenleme gerekli görüyorlarsa kendileri bu kanun teklifini hazırlayıp genel kurula sunabilmektedir. Ayrıca ne milletvekillerinden ne de hükümetten bir talep olmadan komisyonlar doğrudan kendileri kanun teklifinde bulunabilmektedir. 1924 anayasası hükümetten ve milletvekillerinden bir talep olmadan Kanunu Esasi Komisyonu tarafından hazırlanarak meclise sunulmuştur.

İkinci Mecliste görev yapan komisyonlar aşağıya çıkarılmıştır.

- Kanunu Esasi Komisyonu
- Nizamnamei Dahili Komisyonu
- Layiha Komisyonu
- Kütüphane Komisyonu
- Divanı Muhasebat Komisyonu
- İrşat Komisyonu
- Umuru Tasarrufiye Komisyonu
- Tetkiki Hesabat Komisyonu
- Hariciye Komisyonu
- Müdafaa-i Milliye Komisyonu
- Kavanini Maliye Komisyonu
- Şer'iye ve Evkaf Komisyonu
- Adliye Komisyonu
- Dahiliye Komisyonu
- Posta ve Telgraf Komisyonu
- İktisad Komisyonu

- Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Komisyonu
- İstida Komisyonu
- Maarif Komisyonu
- Nafia Komisyonu
- Muvazenei Maliye Komisyonu
- Arzuhal Komisyonu
- Bütçe Komisyonu
- İskan Komisyonu
- Memurin Komisyonu
- Kavanin Komisyonu
- Memurin Muhakemat Komisyonu
- Mübadele, İmar ve İskan Komisyonu
- Tapu Komisyonu
- Ticaret Komisyonu
- Ziraat Komisyonu
- Diyanet İşleri ve Evkaf Komisyonu

6.2. İkinci Meclis'in Yasama Faaliyeti

İkinci Meclis göreve başladığı 11 Ağustos 1923 tarihinden başlayarak yasama etkinliğine başlamıştır. Yasama etkinliği hükümetten gelen kanun tasarıları veya milletvekillerinden ve komisyonlardan gelen kanun teklifleri çerçevesinde şekillenmektedir. Meclis gelen bu teklifleri önce ilgili komisyonlara göndermekte, daha sonra komisyonlar bu gelen tasarı ve teklifleri inceledikten sonra, bunlar ile ilgili bir tutanak hazırlayarak meclise sunmaktadır. Meclis böylece kanun tasarı ve tekliflerini görüşmeye başlamaktadır. Komisyonlar, hükümet ve milletvekilleri, kanun tasarı ve teklifleri için öncelikli ve acil görüşülmesi talebinde bulunabilmektedir. Bu talepler genel kurulun onayına sunulmaktadır.

İkinci Meclis göreve başladıktan sonra Birinci Meclis'te komisyonlarda olan, meclise sunulmuş ancak daha komisyonlara havale edilmemiş olan ve meclisin gündeme aldığı fakat sonuçlandıramadığı işleri de devir almıştır. Bununla ilgili meclisin beşinci oturumunda 16 Ağustos 1923 tarihinde Recep Bey bir önerge vererek, aslında içtüzük gereği yok farz edilmek gereken ikinci meclisten kadük kalan işlerin bir kısmının çok önemli olduğundan bahisle içtüzük hükmü ile mevcut vaziyeti uzlaştıracak bir yola gidilmesini teklif etmiştir. Meclis Başkanı da bu öneriyi önemli bulmuş, içtüzük gereği bu evrakları yok sayılması gerektiği ancak meclisin yürütme yetkisine sahip bir meclis olduğu, bu yarım kalan işler içinde yürütmeye ilişkin önemli evraklarında bulunduğu ve bu yüzden bunları yok saymanın uygun olmayacağını belirtmiştir. Mecliste, Birinci Meclis'ten kalan işlerin komisyonlara gönderilmesi ve komisyonların bunları inceleyerek, lüzumlu, lüzumsuz şeklinde tasnif ederek genel kurulun onayına sunulmasını karara bağlayarak birinci dönemden kalan işleri de devir almıştır. Daha sonra ilgili encümenler, bu işleri düzenledikleri meclis genel kuruluna sunmuşlardır. Bu listelerin bu işlerin, kanun tasarısı, kanun teklifi, önerge, tezkere, tefsir hangisi olduğu kesin bir şekilde anlaşılamamaktadır. Bunların sayısı ile ilgili net bir bilgi de mevcut değildir. Bu konuda, hem Kazım Öztürk hem de Işıl Çakan, birinci yasama yılı sonunda,

Meclis Başkanı Ali Fethi Bey'in yaptığı kapanış konuşmasında verdiği rakamları aktarmakla yetinmişlerdir. Ali Fethi Bey, bu konuşmasında birinci dönemden 133 kanun tasarısı, 142 kanun teklifi devir alındığını aktarmaktadır. Bizim 33 ciltlik meclis tutanaklarını tek tek taramamız sonucunda ulaşabildiğimiz rakam ise, 204 kanun tasarısı, 103 kanun teklifidir. Bu sayı da tam bir kesinlik ifade etmemekle beraber, en alt sınırı ifade ettiğini belirtebiliriz. Yani en az 204 kanun tasarısı ve 103 kanun teklifi Birinci Meclise aktarılmıştır.

6.2.1. Birinci Yasama Yılı

Meclisin Birinci yasama yılı Halk Fırkası'nın yeni kurulduğu, daha mecliste tam bir hâkimiyet kuramadığı ve mecliste çok sesliliğin hâkim olduğu bir dönemdir. Meclis gündemine gelen her konu uzun tartışmalara konu olmakta ve milletvekillerin tartışmalara katılımları yüksektir. En fazla kanun teklifi verildiği dönem bu dönemdir. Bu yasama yılında verilen kanun teklifi sayısı tasarı sayısından fazladır. Birinci Meclis'ten devir alınan İki yüz dört Kanun tasarısı yanında bu dönem içinde de iki yüz dokuz kanun tasarısı verilmiştir. Bunların yüz kırk iki tanesi yasallaşmış, yirmi dokuz tanesi de ret, iade veya geri alınmıştır. İki yüz kırk iki tanesi ikinci yasama yılına devir etmiştir. Kanun tekliflerinde ise, Birinci Meclis'ten devir alınan Yüz üç kanun teklifine ek olarak bu dönem içinde iki yüz yirmi kanun teklifi verilmiştir. Bunlardan yüz altı tanesi yasallaşmış, elli altı tanesi ise, ret, iade veya geri alınmıştır. Yüz altmış bir tane kanun teklifi de ikinci yasama yılına devir etmiştir. Bu rakamlarla ilgili Tablo 6.8. aşağıda verilmiştir.

Tablo 6.8. Birinci Toplantı Dönemi Yasama Faaliyeti

Birinci Meclis ve Meclisi Mebusan'dan Devralınan			Yeni Verilen		
Tasarı		Teklif	Tasarı	Teklif	
204		103	209	220	
Sonuçlar					
Tasarı			Teklif		
Yasallaşan	Yasallaşmayan	Devreden	Yasallaşan	Yasallaşmayan	Devreden
142	29	242	106	56	161

6.2.2. İkinci Yasama Yılı

Meclis ikinci yasama yılında, birinci yasama yılından devir aldığı kanun tasarısı ve teklifleri yanında bu dönemde meclise verilen kanun tasarısı sayısı iki yüz onbeş, teklif sayısı iki yüz otuz tanedir. Yasallaşan tasarı sayısı yüz otuz dört, teklif sayısı ise kırk dördtür. Ret, iade veya geri alınan kanun tasarısı dört, teklif sayısı otuz iki tanedir. Üç yüz on dokuz kanun tasarısı ve iki yüz on beş kanun teklifi üçüncü yasama yılına devir etmiştir. Bu rakamlar Tablo 6.9'da gösterilmiştir.

Bu yasama yılı için farklı bir durum söz konusudur. Bu dönemde mecliste bir muhalefet partisi vardır. 17 Kasım 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuş ve mecliste 29 milletvekili ile temsil edilmiştir. Parti kapatılana kadar parti üyeleri yaklaşık beş buçuk ay meclis faaliyetlerine katılmış ve on tane teklif vermişlerdir. Bu dönem içinde verilen yasa teklifleri içinde bu %7,5 gibi orana denk gelmektedir. Bu oran muhalefet milletvekillerinin çok fazla yasama faaliyetlerine katılmadıklarını göstermektedir. Muhalefet milletvekillerinin vermiş olduğu yasa teklifleri şunlardır:

- Kastamonu Mebusu Halit Bey ve Hasan Fehmi Efendinin, Ankara - Yabanabat ve Çerkeş - Safranbolu yolunun turuku umumiye meyanına ithaline dair teklifi kanunisi (2/362)
- Kastamonu Mebusu Halit Beyin; Amasra'da inşasına başlamış ve kısmen yapılmış olan mendireğin ikmalî için Nafia Vekâletinin 1341 bütçesinin faslı mahsusuna (250 000) lira vaz'ına dair teklifi kanunisi. (2/383)
- Trabzon Mebusu Rahmi Bey ve önderi: refikinin; Trabzon, Rize ve Giresun Vilâyetlerine ithal olunacak mısırın gümrük resmi hakkında teklifi kanunisi (2/385)
- Eskişehir Mebusu Arif Beyin; Eskişehir- İnönü yolunun turuku umumiye meyanına ithaline dair teklifi kanunisi (2/393)
- Erzincan Mebusu Sabit Bey ve dokuz refikinin; turuku umumiyeden olan Elâziz - Dersim - Erzincan yolunun acilen inşası için 1341 senesi Nafia Vekâleti bütçesine bir Milyon lira tahsisat vaz'ına dair teklifi kanunisi (2/413)
- Erzurum Mebusu Rüştü Paşa ve rüfekasının; damızlığa ve çifte elverişli hayvanatı bakariye vesairenin sureti muhafazası hakkındaki 11 Nisan 1334 tarihli Kanunun ilgasına dair teklifi kanunisi (2/437)
- Erzurum Mebusu Rüştü Paşa ve rüfekasının; Havali Şarkiye muhacirlerinin iadesi ve meskenlerinin tamir ve inşası için 3 Nisan 1339 tarihli Kanunla verilen tahsisattan henüz sarf edilemeyen miktarının 1341 senesinde de sarfı hakkında takriri (2/446)
- Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; Muhamet Kanununun bazı mevaddının tadili hakkında teklifi kanunisi (2/441)
- Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; hâkimlerin nakil ve azlinden evvel hakkı müdafaalarının istimal ettirilmesi hakkında teklifi kanunisi (2/442)
- Trabzon Mebusu Muhtar Bey ve onaltı refikinin; 18 saf er 1299 tarihli zabıtayı saydiye nizamnamesinin dokuzuncu maddesinin tadili hakkında teklifi kanunisi (2/449)

Tablo 6.9. İkinci Toplantı Dönemi Yasama Faaliyeti

Birinci Toplantı Döneminden Devreden			Yeni Verilen		
Tasarı		Teklif	Tasarı		Teklif
242		161	215		130
Sonuçlar					
Tasarı			Teklif		
Yasallaşan	Yasallaşmayan	Devreden	Yasallaşan	Yasallaşmayan	Devreden
134	4	319	44	32	215

6.2.3.Üçüncü Yasama Yılı

Meclis Üçüncü yasama yılında, İkinci yasama yılından devir aldığı kanun tasarısı ve teklifleri yanında bu dönemde meclise verilen kanun tasarısı sayısı iki yüz seksen bir, teklif sayısı iki yüz otuz bir tanedir. Yasallaşan tasarı sayısı iki yüz yirmi dört, teklif sayısı ise yetmiş birdir. Ret, iade veya geri alınan kanun tasarısı yüz altmış beş, teklif sayısı yüz yirmi altıdır. İki yüz on bir kanun tasarısı ve yüz kırk dokuz kanun teklifi dördüncü yasama yılına devir etmiştir. Bu rakamlar Tablo 6.10'da gösterilmiştir.

Tablo 6.10. Üçüncü Toplantı Dönemi Yasama Faaliyeti

İkinci Toplantı Döneminden Devreden			Yeni Verilen		
Tasarı		Teklif	Tasarı		Teklif
319		215	281		131
Sonuçlar					
Tasarı			Teklif		
Yasallaşan	Yasallaşmayan	Devreden	Yasallaşan	Yasallaşmayan	Devreden
224	165	211	71	126	149

6.2.4.Dördüncü Yasama Yılı

Meclis dördüncü yasama yılında, Üçüncü yasama yılından devir aldığı kanun tasarısı ve teklifleri yanında bu dönemde meclise verilen kanun tasarısı sayısı iki yüz kırk yedi, teklif sayısı seksen dört tanedir. Yasallaşan tasarı sayısı iki yüz dokuz, teklif sayısı ise altmış üçtür. Ret, iade veya geri alınan Kanun tasarısı yüz altmış beş, teklif sayısı yirmi dokuzdur. Yüz seksen dört kanun tasarısı ve yüz kırk bir kanun teklifi dördüncü yasama yılına devir etmiştir. Bu rakamlar Tablo 6.11’de gösterilmiştir.

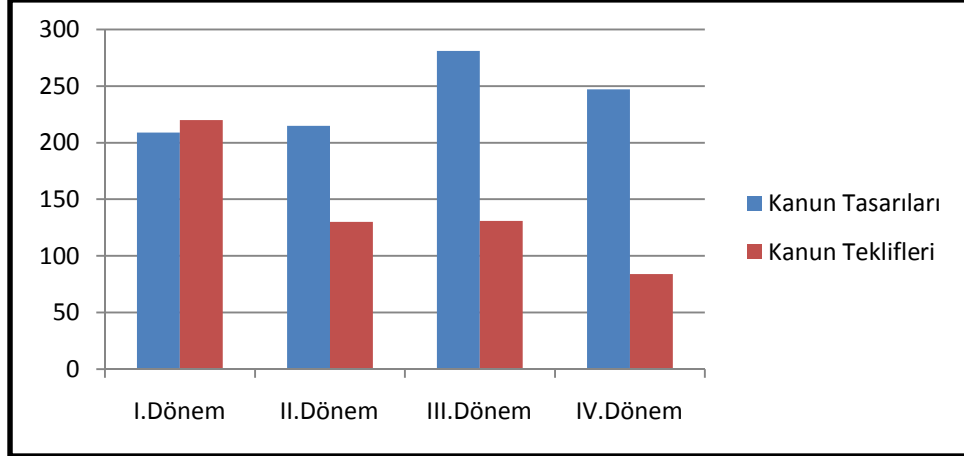
Tablo 6.11. Dördüncü Toplantı Dönemi Yasama Faaliyeti

Üçüncü Toplantı Döneminden Devreden			Yeni Verilen		
Tasarı		Teklif	Tasarı		Teklif
211		149	247		84
Sonuçlar					
Tasarı			Teklif		
Yasallaşan	Yasallaşmayan	Devreden	Yasallaşan	Yasallaşmayan	Devreden
209	65	184	63	29	141

Yasama dönemlerine bakıldığında birinci dönemden başlayarak milletvekillerinin daha az kanun teklifi verdikleri ve milletvekilleri tarafından verilen kanun tekliflerin kabul oranının da düştüğü görülmektedir. Dikkat çekici başka bir husus ise dört dönem içinde yasallaşan teklif sayısı bakımında birinci dönem çok açık bir farkla en çok kanun teklifinin yasallaştığı dönemdir. Bu sonuçlar Şekil 6.1. ve Şekil 6.2’de daha iyi görülebilmektedir. Meclis tutanaklarında birinci ve ikinci yasama döneminde kanun teklif ve tasarıları görüşülürken daha çok kişinin söz aldığı ve daha uzun tartışmaların olduğu görülmektedir. Üçüncü ve dördüncü yasama yıllarına göre daha az üretken bir meclis söz konusudur. Görüşmeler daha çok parti grubunda yapıldığı için mecliste yasama faaliyeti daha hızlanmıştır. Ayrıca ilk zamanlardaki demokratik ve hoşgörülü ortam giderek zayıflamıştır. Buna bir örnek vermek gerekirse yukarıda Şapka Kanunu’nu anlattığımız bölümde aktardığımız Bursa Milletvekili Nurettin Paşa olayı güzel bir örnektir. Bu yargımızı doğru çıkaracak başka bir gösterge ise genel kurulda milletvekillerinin vermiş oldukları değişiklik önergeleri sayılarıdır. Birinci yasama dönemine göre dramatik bir düşüş söz konusudur. Birinci dönemde verilen değişiklik önergeleri sayısı 1.762’dir. Bu sayı dördüncü yasama döneminde sadece 292’dir. Verilen değişiklik önergelerinin sayıları dönemler bazında aşağıda Tablo 6.12 ve Şekil 6.3’te gösterilmiştir.

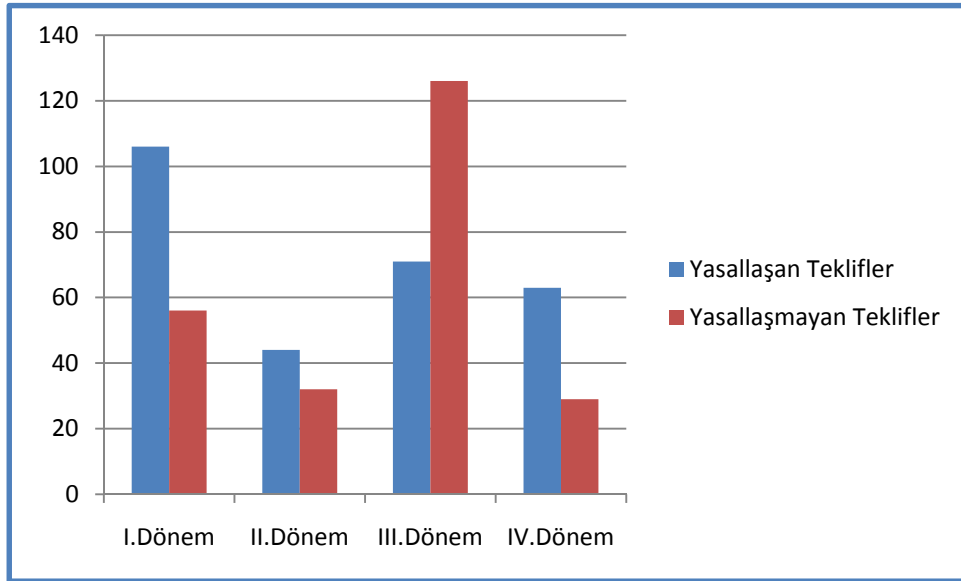
Şekil 6.2.4.1’de görüldüğü gibi birinci dönemde meclise sunulan kanun teklifleri, kanun tasarılarından fazladır. Tasarı sayısı 209, teklif sayısı 220’dir. İkinci dönemde tasarı sayısından fazla bir artış olmamasına rağmen teklif sayıları büyük oranda düşmüş ve meclise sunulan kanun teklifleri, tasarılarından düşük kalmıştır. Tasarı

sayısı 215, teklif sayısı 130'dur. Üçüncü ve dördüncü dönemlerde kanun tasarı sayıları artmış, buna karşılık teklif sayıları üçüncü dönemde aynı kalmış, ancak dördüncü dönemde büyük oranda azalmıştır. Üçüncü dönemde tasarı sayısı 281, teklif sayısı 131, dördüncü dönemde tasarı sayısı 247, teklif sayısı 84'tür.

Şekil 6.1. İkinci Meclise Sunulan Kanun Tasarı ve Teklif Sayıları

Meclise tekliflerin gündeme alınıp görüşülmesi açısından birinci dönem ve üçüncü dönem en verimli geçen dönemlerdir. Bu verimlilik birinci dönemde tekliflerin yasallaşması yönünde, üçüncü dönemde ise tekliflerin reddedilmesi yönünde olmuştur. İkinci ve dördüncü dönemlerde yasallaşan teklif sayıları reddedilen teklif sayılarından yüksek olmasına rağmen, gündeme alınıp sonuçlandırılan teklif sayıları azdır. Bu sayı ikinci dönemde en azdır. Yasallaşan ve yasallaşmayan teklif sayılarının gösterildiği Şekil 6.2'de bu durum açık bir şekilde görülmektedir.

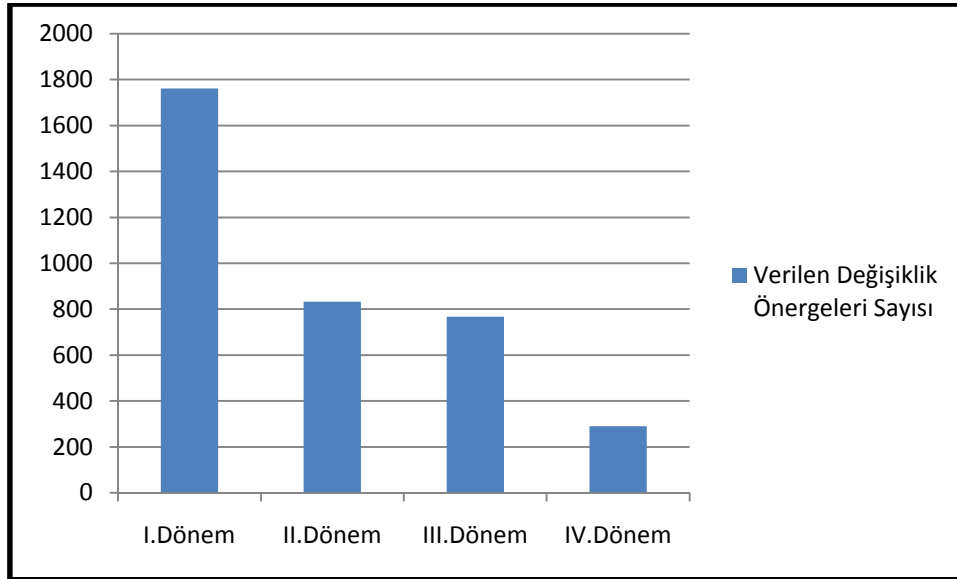

Şekil 6.2. Yasallaşan ve Yasallaşmayan Teklif Sayıları

Tablo 6.12. İkinci Meclis'te Verilen Önerge Sayıları

Dönemler	Önerge Sayıları	Yüzde Oranları
I.Dönem	1.762	48,25
II.Dönem	833	22,81
III.Dönem	767	21,00
IV.Dönem	290	7,94
Toplam	3.652	100,00

Birinci dönemden başlayarak meclisteki demokratik ve hoşgörülü hava giderek zayıflamış, bunun sonucu olarak mecliste tartışma, görüş bildirme, yasama faaliyetine katılma azalmıştır. Meclise sunulan teklif sayılarının birinci dönemden başlayarak giderek azalması bu yargımızı doğrulamaktadır. Bunun yanında milletvekillerinin meclis görüşmelerinde vermiş oldukları değişiklik önerge sayılarının birinci dönemden başlayarak dramatik bir şekilde düşüşü de yargımızı destekleyen başka bir göstergedir. Tablo 6.12’de dönemler itibariyle milletvekilleri tarafından verilmiş olan değişiklik önerge sayıları verilmiştir. Birinci dönemde verilen değişiklik önergeleri İkinci Meclis’in yasama dönemi boyunca verilmiş olan değişiklik önergelerinin yarısı kadardır. Birinci dönemde 1.762 değişiklik önergesi verilmiş iken bu sayı dördüncü dönemde yalnızca 290’dır. Şekil 6.3’te şekil yardımıyla değişiklik önergeleri sayısındaki bu düşüş daha açık görünmektedir.

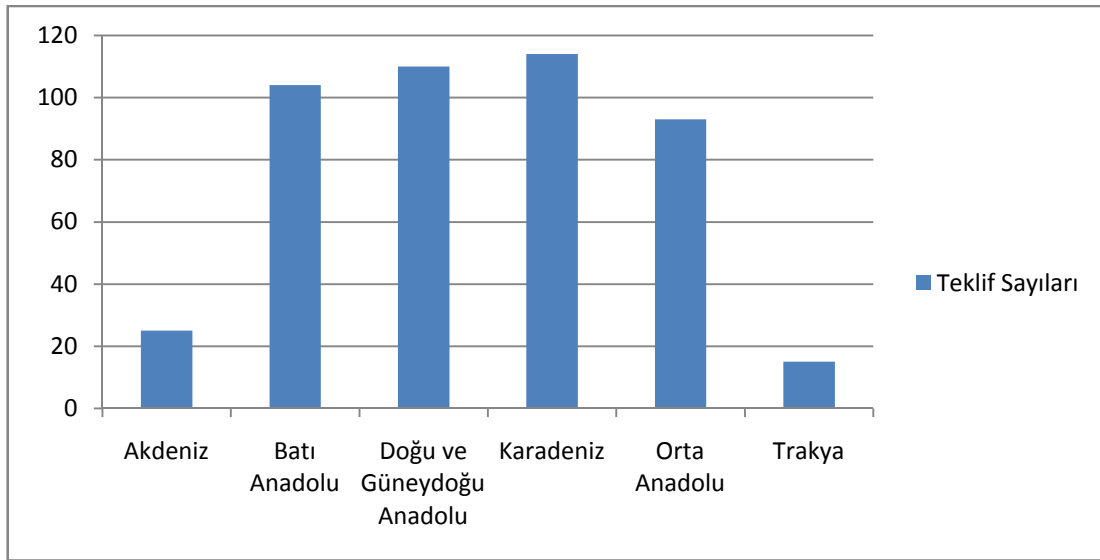
Şekil 6.3. Dönemler Bazında Önerge Sayıları

6.2.5. Kanun Teklifi Vermiş Olan Milletvekillerinin Bölgelere Göre Sınıflandırılması

Kanun teklifi vermiş olan milletvekillerini seçim çevrelerine göre bölgelere ayırmaya çalışırken, önce Türkiye coğrafyasını anlamlı bölgelere bölmek ve buna göre bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Biz bu açıdan bugünkü coğrafi bölgelerden biraz daha farklı bir bölümlenme yaparak Türkiye’yi altı bölgeye ayırdık. Tablo 6.13. ve Şekil 6.4’te bu bölgeler ve bu bölge milletvekillerinin vermiş oldukları teklif sayıları gösterilmiştir.

Tablo 6.13. Bölgelere Göre Milletvekillerinin Vermiş Oldukları Teklif Sayıları

Bölgeler	Teklif Sayıları	Yüzde (%)
Akdeniz	25	5,42
Batı Anadolu	104	22,56
Doğu ve Güneydoğu Anadolu	110	23,86
Karadeniz	114	24,73
Orta Anadolu	93	20,17
Trakya	15	3,25
Genel Toplam	461	100

Şekil 6.4. Tekliflerin Bölgelere Göre Dağılımları

Yaptığımız bölümlerde, Akdeniz Bölgesi'nde 9 il, Batı Anadolu Bölgesi'nde 14 il, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 20 il, Karadeniz Bölgesi'nde 12 il, Orta Anadolu Bölgesi'nde 13 il ve Trakya Bölgesi'nde 4 il bulunmaktadır. Toplam 72 seçim çevresinden dört ilin milletvekilleri herhangi bir konuda kanun teklifi vermemiştir. Bu iller Amasya, Genç, Hakkari ve Kırşehir'dir. Diğer 69 ilden en az bir milletvekili kanun teklifi vermiştir. En fazla teklifi Karadeniz Bölgesi milletvekilleri vermişlerdir. Karadeniz Bölgesi milletvekilleri tarafından verilmiş olan 114 kanun teklifi 36 milletvekili tarafından verilmiş ve 17 kanun teklifi ile Rize Milletvekili Ekrem Bey mecliste en fazla kanun teklifi veren milletvekili olmuştur. Mecliste en fazla kanun teklifi vermiş olan ikinci milletvekili de yine bu bölgeden Zonguldak Milletvekili Tunalı Hilmi Bey'dir. Tunalı Hilmi Bey, 14 tane kanun teklifi vermiştir. En fazla kanun teklifi vermiş olan ikinci bölge Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. Bu bölge milletvekilleri tarafından verilmiş olan 110 kanun teklifini 41 milletvekili vermiştir. Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey ve Urfa Milletvekili Refet Bey en fazla kanun teklifi veren milletvekilleridir. Feridun Fikri Bey 13 kanun teklifi, Refet Bey 12 kanun teklifi vermiştir. Üçüncü sırada en fazla kanun teklifi veren bölge Batı Anadolu Bölgesidir. Bu bölge milletvekilleri tarafından verilmiş olan 104 kanun teklifi 50 milletvekili tarafından verilmiştir. Denizli Milletvekili Yusuf Bey, vermiş olduğu 12 kanun teklifi ile bölgenin en çok kanun teklifi veren milletvekilidir. Dördüncü sıradaki

bölge 93 kanun teklifi ile Orta Anadolu Bölgesidir. Bu kanun teklifleri 32 milletvekili tarafından verilmiştir. Bozok Milletvekili Ahmet Hamdi Bey, bölgenin en çok kanun teklifi veren milletvekilidir. Toplam 13 kanun teklifi vermiştir. Beşinci sıradaki bölge Akdeniz Bölgesidir. Bölge milletvekilleri 25 kanun teklifi vermişlerdir. Bu teklifleri 12 milletvekili vermiştir. Antalya Milletvekili Ahmet Saki Bey, vermiş olduğu 7 kanun teklifi ile bölgenin en çok kanun teklifi veren milletvekilidir. Son sıradaki bölge Trakya Bölgesidir. Trakya Bölgesi, az sayıda ili kapsadığı için son sırada yer almaktadır. Bu bölge milletvekilleri 15 kanun teklifi vermişlerdir. Bu kanun teklifleri 5 milletvekili tarafından verilmiştir. Bu kanun tekliflerinin 6 tanesi Kırklareli Milletvekili Fuat Bey tarafından verilmiştir.

Akdeniz ve Trakya Bölgesi dışındaki bölgelerin milletvekilleri bir birine yakın oranda kanun teklifi vererek yasama faaliyetine katılmışlardır. İkinci Meclis'te 333 milletvekili görev yapmıştır. Bu milletvekillерinden 176 tanesi en az bir tane kanun teklifi vererek yasama faaliyetine katılmıştır.

6.2.6. Tasarı ve Tekliflerin Sınıflandırılması

İkinci Meclis yasama faaliyetine ilişkin dönemler bazında meclise sunulan teklif ve tasarı sayıları, bunlardan ne kadarının yasallaştığı ve ne kadarının yasallaşmadığı ve üçüncü döneme devreden teklif ve tasarı sayıları yukarıda tablolar halinde verilmiştir. Ayrıca bu çalışmanın eklerinde bütün teklif ve kanunların isimleri tablolar halinde verilmiştir. Verilen bu bilgilerin yanında teklif ve tasarıların hangi konularda verildiği, hükümetin yaptığı düzenlemeleri ve milletvekillerinin meclisten istemiş oldukları düzenlemeleri, içeriklerine göre belli başlıklar altında toplayarak daha anlamlı bir bütün içinde sunmak için teklif ve tasarıları sınıflandırdık. Tablo 6.14'de tekliflerin ve Tablo 6.15'de tasarıların, içeriklerine göre hangi başlıklar altında sınıflandırıldıkları ve adetleri verilmiştir. Birinci Meclis'ten ve Meclis-i Mebusan'dan aktarılan tasarı ve teklifler ile komisyonların ve Meclis İdare Heyeti'nin vermiş oldukları teklifler bu sınıflandırılmaya dahil edilmemiştir. Sadece İkinci Meclis döneminde meclise sunulan teklif ve tasarılar sınıflandırılmıştır. Daha çok İkinci Meclis döneminde hangi konularda yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu, hangi konulara öncelik verildiği, milletvekillerinin ilgi duydukları alanları tespit etmek açısından böyle bir tercihte bulunulmuştur.

Tablo 6.14. Sınıflandırılmış Kanun Teklifleri

Başlıklar	Teklif Adeti
Kamunun Yeniden Yapılandırılması	37
Askeri Personel İstihdam, Maaş ve Özlük İşleri	33
Kamu Personeli İstihdam, Maaş ve Özlük İşleri	34
Meclis İçtüzük ve Faaliyetleri ile ilgili Düzenlemeler	7
Bütçe ve Ödenek Tahsisatı	17
Vergi, Resim, Harç ve Ücretler İle İlgili Düzenlemeler	39
Mübadele, Bayındırlık, İmar ve İskân, Ulaşım Faaliyetleri	50
Güvenlik ile İlgili Düzenlemeler	8
Eğitim-Öğretim	22
Adalet, Yargı	12
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık	32
Toplumsal Hayatla İlgili Düzenlemeler	23
Ticari ve Mali Düzenlemeler	23
Milli Mücadele ve Vatana Hizmet	53
Yerel Yönetimler	22
Vakıf ve Yardım Kuruluşları	19
Basın Yayın	2
Af	21
Sınıflandırılmayan	7
Toplam	461

Tekliflerin sınıflandırıldığı başlıklara baktığımızda milli mücadele ve vatana hizmet başlığı altında sınıflandırdığımız kanun teklifleri, milli mücadelede şehit olmuş kişilerin ailelerine vatana hizmet aylığı bağlanması, milli mücadelede yararlı olmuş kişilere İstiklal Madalyası verilmesi için verilmiş teklifler ve buna benzer teklifleri içermektedir. Vakıf ve yardım kuruluşları başlığı altında sınıflandırdığımız teklifler, Türk Tayyare Cemiyeti, Himayei Etfal Cemiyeti, Hilaliahmer Cemiyeti gibi kurumlar ile ilgili vergi istisnaları ve bazı hizmetlere ait resim ve harçların bu kuruluşlara ayrılması için verilmiş tekliflerdir. Güvenlikle ilgili düzenlemeler başlığı altında, isyan ve ayaklanmaların bastırılması için teklif edilen yasal düzenlemeler ile kaçakçılık ve eşkıya ile mücadele için verilmiş teklifler toplanmıştır. Toplumsal hayatla ilgili düzenlemeler başlığı altında, milli bayramlar, saat, ölçü, giyim kuşam, toplum ve gençler için zararlı yayınlar, içki yasakları ile ilgili verilmiş teklifler yer almıştır. Milletvekillerin en çok vatana hizmet aylığı bağlanması ve İstiklal Madalyası verilmesi için teklif verdikleri görülmektedir. Bu konu ile ilgili verilmiş tekliflerin kabul edilme oranları da yüksektir. Milletvekillerin yoğunlaştıkları ikinci konu yine savaş ile ilgili bir alandır. Mübadele sonucu gelenlerin iskanları ve giden nüfusun gayrimenkullerin idaresi bunların muhacirlere verilmesi, savaş sonrası ülkenin inşası ve imarı, ulaşım yollarının yapılması gibi konular en çok kanun teklifi verilen ikinci alandır. Vergi, resim, harç ve ücretler ile ilgili düzenlemeler, kamunun yeniden yapılandırılması, kamu personeli ve askeri personel ile ilgili düzenlemeler diğer yoğun kanun teklifleri verilen konulardır.

Tablo 6.15. Sınıflandırılmış Kanun Tasarıları

Başlıklar	Teklif Adeti
Kamunun Yeniden Yapılandırılması	31
Bütçe ve Ödenek Tahsisatı	231
Vergi, Resim, Harç ve Ücretler İle İlgili Düzenlemeler	78
Hazine ve Para Piyasaları ile ilgili Düzenlemeler	25
Askeri Personel İstihdam, Maaş ve Özlük İşleri	83
Kamu Personeli İstihdam, Maaş ve Özlük İşleri	63
Uluslararası Anlaşmalar ve İlişkiler	56
Sağlık Alnında Yapılan Düzenlemeler	15
Adalet ve Yargı Alanında Yapılan Düzenlemeler	50
Gümrük, İthalat ve İhracatla İlgili Düzenlemeler	25
Haberleşme ve İletişim Alanında Yapılan Düzenlemeler	14
Mübadele, Bayındırlık, İmar ve İskan, Ulaşım	66
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık	30
Ticari ve Mali Düzenlemeler	89
Eğitim-Öğretim	24
Milli Mücadele ve Vatana Hizmet ile ilgili	21
Af	13
Basın Yayınla İlgili Düzenlemeler	3
Güvenlik ile Düzenlemeler	3
Yerel Yönetimler	9
Vakıf ve Yardım Kuruluşları	6
Toplumsal Hayatla İlgili Düzenlemeler	11
Sınıflandıramayan Tasarılar	6
Toplam	952

Meclise sunulan kanun tasarılarının büyük bir kısmı bütçe ve ödenek tahsisatları ile ilgili verilmiştir. Bu içerikte toplam 231 tane kanun tasarısı meclise sunulmuştur. Her bir kurum ve bakanlık bütçesi için ayrı kanun tasarısı düzenlenmiş ve kabul edilen bütçeler daha sonra bir çok kere ödenek aktarımı ve ödenek talepleri ile değişikliğe uğramıştır. Bu dönem için kaynakların planlı bir şekilde kullanıldığı ve düzgün bir bütçelemenin yapıldığını söylemek zordur. Bütün harcamaların öncelikle meclisten onaylandıktan sonra yapılması kanuni bir zorunluluk olmasına rağmen, bazı durumlarda harcamalar yapıldıktan sonra mecliste onay istenmiştir. Ticari ve mali konular hükümetlerin en çok kanun tasarıları verdikleri ikinci alandır. Bazı alanlarda tekellerin oluşturulması, bankacılık ile ilgili düzenlemeler ve yeni bankaların kurulması, iş piyasasını düzenleyecek yeni yasaların çıkarılması gibi konuları düzenleyen kanun tasarıları bu başlık altında toplanmıştır. Askeri personel ile ilgili düzenlemeler ile vergi, resim, harç ve ücretler ile ilgili düzenlemeler yoğun olarak kanun tasarısı verilen diğer alanlardır. Bu dönemde imzalanan bir çok uluslararası anlaşma ile ilgili meclisin onayını isteyen kanun tasarıları da verilmiştir. Bu gruba giren kanun tasarısı sayısı 56 tanedir.

6.3. İkinci Meclis'in Denetim Faaliyeti

İkinci Meclis göreve başladığı 11 Ağustos 1923 tarihinde 1921 Anayasası ve Kanuni Esası'nın bununla çelişmeyen hükümleri yürürlükteydi. İçtüzük olarak Meclisi Mebusanı'nın İçtüzüğü kullanılmaktaydı. 1921 Anayasası kısa bir anayasa olduğu için meclisin denetim faaliyeti ile ilgili bir hüküm içermemektedir. Kanunu Esaside ise gensorunun görüşülmesi ile ilgili bir madde (Madde 38) bulunmaktadır. Soru, gensoru ve Meclis Tahkikatı İçtüzükte düzenlenmiştir. 20 Ocak 1924 tarihinde kabul edilen 1924 Anayasası, Meclisin soru, gensoru ve meclis tahkikatı yetkisi olduğunu belirtmiş ve uygulama şeklinin içtüzükle düzenleneceğini hükme bağlamıştır (madde 22). Yeni bir içtüzük ancak 2 Mayıs 1927 tarihinde kabul edilmiştir.

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilanı ile birlikte kabine sistemine geçilinceye kadar meclis, bakanlar kurulunu doğrudan seçmektedir. Bu tarihten sonra, Cumhurbaşkanı, başbakanı seçmekte, başbakanda bakanları seçmektedir. Cumhurbaşkanı, bakanlar kurulunu toplu olarak meclis onayın sunmaktadır. Bu uygulamayla meclisin hükümet üzerindeki etkinliği azalmıştır.

Tablo 6.16. Yasama Dönemlerine Göre Verilen Soru ve Gensoru Sayısı

Toplantı Dönemleri	Açılış	Kapanış	Soru Sayısı	Gensoru Sayısı
Birinci Yasama Dönemi	11 Ağustos 1923	23 Nisan 1924	159	3
İkinci Yasama Dönemi	18 Ekim 1924 (Fiili)	22 Nisan 1925	109	1
Üçüncü Yasama Dönemi	26.10.1925 (Fiili)	10 Haziran 1926	35	
Dördüncü Yasama Dönemi	1 Kasım 1926	26 Haziran 1927	8	

Tablo 6.16'da görüldüğü gibi, İkinci Meclis'in dört yasama dönemi boyunca 316 tane soru önergesi verilmiştir. Bunlardan dört tanesi gensoruya dönüştürülmüştür. Bir soru önergesinin, gensoruya dönüştürülmesini de meclis kabul etmemiştir. Meclis tahkikatı bu dönem hiç yapılmamıştır. Meclisin birinci yasama döneminde yüzellidokuz soru ve üç tanede gensoru, ikinci yasama döneminde yuzdokuz soru, bir tane gensoru, üçüncü yasama döneminde ise otuzbeş soru, dördüncü yasama döneminde de sekiz soru verilmiştir. İkinci yasama döneminde verilen soruların yirmiiki tanesi muhalefet partisi milletvekilleri tarafından verilmiştir.

Birinci dönemden başlayarak soru ve gensoru sayısında büyük bir azalma söz konusudur. Bunun nedeni olarak birinci ve ikinci yasama yılında parti grubu disiplin altına nispeten alınmadığı ve tartışmaların meclis cereyan ettiği ve milletvekillerinin mecliste daha bağımsız hareket ettikleridir.

6.4. İkinci Meclis'te Hükümetler

İkinci Meclis'in açıldığı 11 Ağustos 1923 tarihinden Üçüncü Meclis'in toplandığı 1 Kasım 1927 tarihine kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde beş tane hükümet görev yapmıştır. Bu hükümetlerden bir tanesi Cumhuriyetin ilanından önce görev yapmıştır. Diğer dört tanesi Türkiye Cumhuriyeti hükümetleridir.

Tablo 6.17. İkinci Meclis'te Görev Yapan Hükümetler ve Çalışma Dönemleri

Hükümetler	Atanma Tarihi	İstifa Tarihi	Görev Yaptığı Süre
Ali Fethi Bey Hükümeti	14 Ağustos 1923	27 Ekim 1923	2 Ay 14 Gün (74 Gün)
İsmet Paşa Hükümeti	30 Ekim 1923	6 Mart 1924	4 Ay 7 Gün (127 Gün)
İsmet Paşa Hükümeti	6 Mart 1924	22 Kasım 1924	8 Ay 21 Gün (261 Gün)
Ali Fethi Bey Hükümeti	22 Kasım 1924	3 Mart 1925	3 Ay 11 Gün (101 Gün)
İsmet Paşa Hükümeti	4 Mart 1925	1 Kasım 1927	2 Yıl 8 Ay (972 Gün)

6.4.1. İkinci Meclis'te Birinci Hükümet (14 Ağustos 1923-27 Ekim 1923)

Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1923 tarihinde açıldıktan hemen sonra 2 Mayıs 1920 tarihinde kabul ettiği “Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun” adlı dört maddelik bir kanun ve daha sonra bu kanunda yapılan kısmi değişikliklerle bakanlar kurulu üyelerinin seçimi yapılmıştır. Kanunun ilk halinde meclis bakanları kendi üyeleri arasında doğrudan seçmektedir. 4 Kasım 1920 tarihinde bu kanunda yapılan değişiklikle meclis, bakanları, meclis başkanının göstereceği adaylar arasında seçmeye başlamıştır. Meclis başkanı, bakanlar kurulunun da başkanıdır. Daha Sonra 20 Ocak 1921 tarihinde yeni anayasa kabul edilmiştir. 1921 Anayasasında bir icra kuvveti öngörmekle birlikte, bunun nasıl oluşacağına dair bir hüküm yoktur. Anayasanın yedinci maddesinde bakanlar kurulunun görev ve yetkilerinin bir kanunla tespit edileceği belirtilmekte ve dokuzuncu maddede de bakanlar kurulunun kendi içinde bir başbakan seçeceği, meclis başkanının da bakanlar kurulunun tabi başkanı olacağı belirtilmektedir. Anayasanın yedinci maddesine göre bakanlar kurulunun görev ve yetkilerini düzenleyecek kanun için 8 Şubat 1921 tarihinde özel bir komisyon oluşturularak çalışmalara başlanmıştır. Komisyon, bakanlar kurulunun görev ve yetkileri ile birlikte bakanlar kurulunun nasıl oluşacağı ile ilgili on sekiz maddelik bir teklifi 24 Kasım 1921 tarihinde meclise sunmuş ve üzerinde günler süren tartışmalar sürmüş ve teklif tekrar komisyona iade edilmiştir. Daha sonra komisyonlarda bakanlar kurulunun görev ve yetkileri ile bakanlar kurulunun oluşumu bir birinden ayrılarak iki ayrı kanun tasarısı düzenlenmiştir. Bakanlar kurulunun görev ve yetkilerini düzenleyen kanun Birinci Meclis'te dönem sonuna kadar yasalaşamamıştır. Ancak bakanlar kurulunun oluşumunu düzenleyen kanun tasarısı 6 Temmuz 1922 tarihinde meclis gündemine gelmiş ve komisyonun getirdiği taslak mecliste büyük değişikliklere uğrayarak 8 Temmuz 1922 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu kanun 2 Mayıs 1920 tarihinde çıkarılan ve daha sonra değişikliğe uğrayan kanunu yürürlükten kaldırmakla birlikte bu kanunun ilk haline bir dönüşü ifade etmektedir. Yani bakanlar yine doğrudan meclis tarafından seçilecektir. Ayrıca kabul edilen yeni kanunda başbakanın da meclis tarafından seçilmesi kabul edilmiştir. Bu hüküm 1921 Anayasası'nın dokuzuncu maddesindeki, bakanlar başbakanı kendi aralarından seçer hükmüne aykırıdır. Kanunun kabul edildiği oturumda anayasanın ilgili maddesinin bu şekilde değiştirilmesi görüşülmüş tartışmaların uzaması üzerine daha sonra görüşülmek üzere tehir edilmiştir. Uygulamada anayasaya değil kanuna uyulmuştur.

İkinci Meclis döneminde kurulan Birinci hükümet 1921 Anayasası ve yukarıda bahsettiğimiz kanuna göre kurulmuştur. Başbakan ve bakanlar doğrudan meclis tarafından seçilmiştir. 14 Ağustos 1923 tarihinde İstanbul Milletvekili Ali Fethi Bey kullanılan 190 oyun 183'ünü alarak başbakan seçilmiştir. Aynı gün bakanların seçimi de yapılarak hükümet kurulmuştur (TBMM ZC, C1, 1961: 60-62). Şer'îye Bakanlığı'na

seçilen Konya Milletvekili Musa Kazım Efendi, seçildikten on beş gün sonra sağlık sorunlarını gerekçe göstererek istifa etmiştir. Yerine Saruhan milletvekili Mustafa Feyzi Efendi seçilmiştir. 24 Temmuz 1923 tarihinde İktisat Bakanı İzmir Milletvekili Mahmut Esat Bey de aynı gerekçe ile istifa etmiş, Mahmut Esat Bey'in yerine, Trabzon Milletvekili Hasan Bey İktisat Bakanlığına seçilmiştir. Ayrıca 13 Ekim 1923 tarihinde kabul edilen Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti İhdasına Dair Kanun ile yeni bakanlık oluşturulmuştur. Bu bakanlığa İzmir Milletvekili Mustafa Necati Bey seçilmiştir. Ali Fethi Bey de başbakanlık görevini daha iyi yerine getirebilmek için Dâhiliye Bakanlığı'ndan 24 Ekim 1923 tarihinde istifa etmiştir.

Aynı gün Ali Fuat Paşa, askeri görevine dönmek için meclis ikinci başkanlığından istifa etmiştir. Bu iki istifa sonucu Halk Partisi grubunda yapılan görüşmelerde, bu boşalan bu iki makama yapılan seçimlerde, Mustafa Kemal Paşa'nın istemediği kişiler seçilmişlerdir. Bunun sonucunda, Mustafa Kemal Paşa Bakanlar Kurulu ile yaptığı görüşmede bakanlar kurulunun çekilmesini ve tekrardan aday olmalarını istemiştir. Bakanlar Kurulu, bu isteği kabul ederek 27 Ekim 1923 tarihinde topluca istifa etmiştir.

Tablo 6.18. Birinci Hükümet

Görevler	Hükümet Üyeleri	Kaynak
Başbakan	Ali Fethi Bey (İstanbul)	
Dahiliye Bakanı	Ali Fethi Bey (İstanbul)	
Şer'iyeye Bakanı	Musa Kazım Efendi (Konya)	İstifa (TBMM ZC, C1, 1961: 317)
	Mustafa Feyzi Efendi (Saruhan)	Yerine (TBMM ZC, C1, 1961: 371)
Hariciye Bakanı	İsmet Paşa (Edirne)	
Müdafaai Milliye Bakanı	Kazım Paşa (Karesi)	
Maarif Bakanı	İsmail Safa Bey (Adana)	
İktisat Bakanı	Mahmut Esat Bey (İzmir)	İstifa (TBMM ZC, C2, 1961: 232)
	Hasan Bey (Trabzon)	Yerine (TBMM ZC, C2, 1961: 234)
Sıhhiye Bakanı	Dr. Rıza Nur Bey (Sinop)	
Maliye Bakanı	Hasan Fehmi Bey (Gümüşhane)	
Adliye Bakanı	Seyit Bey (İzmir)	
Nafia Bakanı	Fevzi Bey (Diyarbakır)	
Erkanı Harbiyei Ummumiye Başkanı	Fevzi Paşa (İstanbul)	
Mubadele, İmar ve İskan Bakanı	Mustafa Necati Bey (İzmir)	Bakanlığın Kuruluşu (TBMM ZC, C2, 1961: 621-664) Bakanlığa Seçilmesi (TBMM ZC, C2, 1961: 826)

6.4.2. İkinci Meclis'te İkinci Hükümet (30 Ekim 1923- 6 Mart 1924)

Ali Fethi Bey hükümetinin istifa etmesi olayına Cumhuriyetin ilanını anlattığımız bölümde geniş bir biçimde yer vermiştik. Bu istifa ve yerine yeni hükümetin kurulamaması 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilanı ile sonuçlanmıştır.

Cumhuriyetin ilanı ile 1921 Anayasası'nın bazı hükümleri değiştirilmiş ve Bir Cumhurbaşkanı makamı ile birlikte kabine sistemine geçilmiştir. Bundan sonra Cumhurbaşkanı, meclis üyeleri arasında bir başbakan seçecek ve bu başbakan da meclis üyeleri içinde bakanlar kurulunu oluşturacaktır. Cumhurbaşkanı, oluşan bu bakanlar kurulunu toplu olarak meclisin onayına sunacaktır. 1921 Anayasası'nda yapılan bu değişikliğe göre ilk Cumhuriyet hükümetini oluşturmak için, Cumhurbaşkanı Başbakanlık görevini Malatya Milletvekili İsmet Paşa'ya vermiştir. 30 Ekim 1923 tarihinde meclise sunulan yeni Bakanlar Kurulu, mecliste hazır bulunan 160 milletvekilinin tamamının oyunu alarak göreve başlamıştır. İkinci Hükümetin görev yaptığı dönem boyunca iki tane bakan istifa etmiştir. 2 Ocak 1924 tarihinde Maliye Bakanı Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Bey görevinden istifa etmiş, yerine Kângırı Milletvekili Mustafa Abdülhalik Bey seçilmiştir. Diğer istifa 19 Ocak 1924 tarihinde Trabzon Milletvekili Muhtar Bey'in Nafia Bakanlığından istifasıdır. Muhtar Bey yerine İstanbul Milletvekili Süleyman Sırrı Bey seçilmiştir.

3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen üç devrim yasasından biri Şer'iye ve Evkaf ve Erkanı Harbiye Umumiye Vekaletlerinin kaldırılmasıdır. Böylece Şer'iye Bakanlığı ile Erkanı Harbiye Ummumiye Bakanlığı kaldırılmıştır. 6 Mart 1924 tarihindeki meclis oturumunda kabul edilen bir kanunla İktisat Bakanlığı kaldırılarak yerine Ziraat Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı adında iki yeni bakanlık kurulmuştur. Bakanlıklarla ilgili meydana gelen bu değişiklikler üzerine İsmet Paşa Hükümeti, bu değişikliklere göre yeni bir bakanlar kurulunun oluşması için 6 Mart 1924 tarihinde istifa etmiştir.

Tablo 6.19. İkinci Hükümet

Görevler	Hükümet Üyeleri	Kaynak
Başbakan	İsmet Paşa (Malatya)	
Hariciye Bakanı	İsmet Paşa (Malatya)	
Şer'iye Bakanı	Mustafa Feyzi Efendi (Saruhan)	
Erkanı Harbiye Ummumiye Bakanı	Fevzi Paşa (İstanbul)	
Dahiliye Bakanı	Ahmet Ferit Bey (Kütahya)	
Maliye Bakanı	Hasan Fehmi Bey (Gümüşhane)	İstifa (TBMM ZC, C4, 1961: 631)
	Mustafa Abdülhalik Bey (Kangırı)	Yerine (TBMM ZC, C4, 1961: 631)
Müdafaai Milliye Bakanı	Kazım Paşa (Karesi)	
İktisat Bakanı	Hasan Bey (Trabzon)	
Adliye Bakanı	Seyit Bey (İzmir)	
Maarif Bakanı	İsmail Safa Bey (Adana)	
Nafia Bakanı	Muhtar Bey (Trabzon)	İstifa (TBMM ZC, C5, 1961: 195)
	Süleyman Sırrı Bey (İstanbul)	Yerine (TBMM ZC, C5, 1961: 195)
Sihhiye Bakanı	Dr.Refik Bey (İstanbul)	
Mubadele, İmar ve İskan Bakanı	Mustafa Necati Bey (İzmir)	

6.4.3. İkinci Meclis'te Üçüncü Hükümet (6 Mart 1924- 22 Kasım 1924)

Bir kısım bakanlıkların kaldırılması ve yeni bakanlıkların oluşturulması üzerine bu yeni duruma uygun bir hükümet oluşturulması isteğiyle istifa eden İsmet Paşa Hükümeti yerine, Cumhurbaşkanı tekrar başbakanlık görevini İsmet Paşa'ya vermiştir. 6 Mart 1925 tarihinde meclise sunulan yeni hükümet, kullanılan 145 oyun tamamını alarak göreve başlamıştır. Bir önceki hükümette görev yapan iki tane bakan yeni kurulan kabinede görev alamamış ve bir bakanında yeri değiştirilmiştir. Şer'iye ve Erkanı Harbiye Umumiye Bakanlıkları zaten kaldırıldığı için bu bakanlar yeni kurulan hükümette yer almamışlardır. Ayrıca İktisat Bakanlığının kaldırılarak Ziraat ve Ticaret Bakanlıkları kurulması sonucu daha önce İktisat Bakanı olarak görev yapan Hasan Bey, Ticaret Bakanı olarak yeni hükümette görev almıştır. Ziraat Bakanlığına ise Aydın Milletvekili Zekai Bey getirilmiştir. Yeni kabinede yer almayan bakanlar, Adliye Bakanı İzmir Milletvekili Seyit Bey ile Maarif Bakanı Adana Milletvekili İsmail Safa Bey'dir. Mubadele, İmar ve İskan Bakanı İzmir Milletvekili Mustafa Necati Bey, yeni hükümette Adliye Bakanlığına getirilmiştir. Bu değişikliklerle göreve başlayan yeni hükümette, daha sonra üç bakanlıkta görev değişiklikleri olmuştur. 21 Mayıs 1924 tarihinde Dâhiliye Bakanı Ahmet Ferit Bey istifa etmiş yerine Kütahya Milletvekili Recep Bey atanmıştır. Mubadele, İmar ve İskan Bakanı İzmir Milletvekili Mahmut Celal Bey 7 Temmuz 1924 tarihinde istifa etmiş yerine Bursa Milletvekili Refet Bey atanmıştır. Ziraat Bakanı Aydın Milletvekili Zekai Bey Londra Büyükelçiliğine atandığından dolayı 30 Ağustos 1924 tarihinde yerine Şükrü Kaya Bey atanmıştır. Bu istifa ve atanmalar sırasında meclis tatilde olduğundan dolayı 27 Ekim 1924 tarihinde meclis onayına sunulmuş ve meclis bu atamaları kabul etmiştir.

Meclis ikinci yasama yılına girdiğinde Mubadele, İmar ve İskan Bakanı olarak seçilen Refet Bey'e, Menteşe Milletvekili Esat Efendi tarafından mübadil ve mucirlerin durumu ile ilgili bir soru önergesi verilmiş ve daha sonra bu soruya yeterli ve tatminkar bir cevap verilmediği için gensoruya dönüştürülmüştür. Bu gensoru, Refet Bey'in bu bakanlıktan alınmasına ve ilk muhalefet partisi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasına yol açmıştır (Tunçay, 1992: 99-102). Hatta denilebilir ki bu olay dolaylı olarak İsmet Paşa Hükümetinin istifasına neden olmuştur.

Refet Bey, hakkında verilen gensoru görüşmeleri devam ederken savunma konusunda zayıf kaldığı düşünüldüğü için bir manevrayla Meclis Başkan Vekili seçilerek bu görevden ayrılmıştır. Yerine yeni bir isim atanmamış, Kütahya Milletvekili Ahmet Ferit Bey yerine Dâhiliye Bakanlığına seçilen Kütahya Milletvekili Recep Bey, bu bakanlığa da vekâlet etmiştir. Recep Bey, gensoru görüşmelerinde Mubadele, İmar ve İskan Bakanı Vekili olarak, Refet Bey'den daha politik ve gensoru verenlerin başka amaçları olduğu üzerinde durarak ve şahsileştirerek daha etkili bir savunma yapmıştır. İsmet Paşa, Mubadele, İmar ve İskan Bakanlığının yaptığı işlerin zor olduğunu ve özellikle bu bakanlık üzerinden hükümetine karşı bütün itirazları dile getirildiğini bunun için gensorunun bütün hükümete teşmil edilmesini istemiştir. Böylece savunma cephesini bir vekilden bütün kabineye genişletmeyi sağlamıştır. Ama bütün bu politik manevra ve zekâ hükümetin istifasını ancak bir buçuk ay geciktirebilmiştir. 22 Kasım 1924 tarihinde İsmet Paşa sağlık sorunlarını gerekçe göstererek başbakanlıktan istifa etmiştir.

Verilen gensoru neticesinde 8 Kasım 1924 tarihinde yapılan güven oylamasında, oy kullanan 168 milletvekilinden, 148'i güven oyu vermiş bunların içinde

gensoru sahibi Menteşe Milletvekili Esat Bey de vardır. 19 kişi güvenoyu vermemiş, bir kişi de çekimser kalmıştır. Güven oylamasının hemen akebinde Halk Fırkası'ndan istifalar başlamış ve istifa eden bu vekillerden bir kısmı 17 Kasım 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurmuşlardır.

Gensoru sırasında hükümetin göstermiş olduğu bütün politik manevra ve zekâ hükümetin istifasını ancak bir buçuk ay geciktirebilmiştir. Gensorudan sonra partiden istifaların başlaması ve bunun neticesinde bir muhalefet partisinin kurulmuş olması Mustafa Kemal Paşa'yı endişelendirmiştir. Partideki kopmaları engellemek için 22 Kasım 1924 tarihinde İsmet Paşa sağlık sorunlarını gerekçe göstererek başbakanlıktan istifa etmiştir. İsmet Paşa yerine daha ılımlı olan Ali Fethi Bey'e hükümet kurma görevi verilmiştir.

Tablo 6.20. Üçüncü Hükümet

Görevler	Hükümet Üyeleri	Kaynak
Başbakan	İsmet Paşa (Malatya)	
Hariciye Bakanı	İsmet Paşa (Malatya)	
Müdafaai Milliye Bakanı	Kazım Paşa (Karesi)	
Dahiliye Bakanı	Ahmet Ferit Bey (Kütahya)	İstifa (TBMM ZC, C9, 1961: 55)
	Recep Bey (Kütahya)	Yerine (TBMM ZC, C9, 1961: 55)
Maliye Bakanı	Mustafa Abdülhalik Bey (Kangırı)	
Ticaret Bakanı	Hasan Bey (Trabzon)	
Ziraat Bakanı	Zekai Bey (Aydın)	İstifa (TBMM ZC, C9, 1961: 55)
	Şükrü Kaya Bey (Menteşe)	Yerine (TBMM ZC, C9, 1961: 55)
Adliye Bakanı	Mustafa Necati Bey (İzmir)	
Sıhhiye ve Muavenatı İctimaiye Bakanı	Dr.Refik Bey (İstanbul)	
Maarif Bakanı	Hüseyin Vasıf Bey (Saruhan)	
Nafia Bakanı	Süleyman Sırrı Bey (İstanbul)	
Mubadele, İmar ve İskan Bakanı	Mahmut Celal Bey (İzmir)	İstifa (TBMM ZC, C9, 1961: 55)
	Refet Bey (Bursa)	Yerine (TBMM ZC, C9, 1961: 55)
		İstifa (TBMM ZC, C10, 1961: 7)
	Recep Bey (Kütahya)	Yerine (TBMM ZC, C10, 1961: 73)

6.4.4. İkinci Meclis'te Dördüncü Hükümet (22 Kasım 1924- 3 Mart 1925)

İsmet Paşa'nın istifasından sonra Başbakanlık görevi İstanbul Milletvekili Ali Fethi Bey'e verilmiştir. Yeni hükümet 27 Kasım 1924 günü meclise programını sunmuş ve güvenoyu istemiştir. Kullanılan 188 oyun tamamını alarak meclisten güvenoyu almıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TpCF) 17 Kasım 1924 tarihinde resmen kurulmuştur. Güven oylaması sırasında mecliste bulunan muhalefet partisi üyeleri de güvenoyu vermişlerdir. Ali Fethi Bey'in kurduğu hükümette, İsmet Paşa Hükümetlerinde görev yapmış, üç isim ve Ali Fethi Bey'in ilk hükümetinden de bir isim yer almış, diğer bakanlar İkinci Meclis'te ilk defa bakanlık görevlerine getirilmiştir.

Bu hükümet döneminde bakanlıklarda değişiklikler yapılmış, İsmet Paşa hükümetinin başını yiyen, Mubadele, İmar ve İskan Bakanlığı kaldırılarak Dahiliye

Bakanlığına bağlanmıştır. Bahriye Bakanlığı adı ile yeni bir bakanlık oluşturulmuş ve bu bakanlığa Cebelibereket Milletvekili İhsan Bey getirilmiştir.

Hükümette Dâhiliye Bakanı Kütahya Milletvekili Recep Bey, 5 Ocak 1925 tarihinde istifa etmiştir. Yerine Tekirdağ Milletvekili Cemil Bey getirilmiştir. Zaten kısa bir süre görev yapan bu hükümete tek istifa da budur.

3 Mart 1925 tarihinde Ali Fethi Bey, bir gün önce parti gurubunda hükümetin iç siyasetle ilgili politikası üzerine açılan tartışmada hükümetinin parti grubu içinde azınlıkta kaldığını belirterek istifa etmiştir.

Tablo 6.21. Dördüncü Hükümet

Görevler	Hükümet Üyeleri	Kaynak
Başbakan	Ali Fethi Bey (İstanbul)	
Müdafaai Milliye Bakanı	Ali Fethi Bey (İstanbul)	
Adliye Bakanı	Mahmut Esat Bey (İzmir)	
Dahiliye Bakanı	Recep Bey (Kütahya) Cemil Bey (Tekirdağ)	İstifa (TBMM ZC, C12, 1961: 10) Yerine (TBMM ZC, C12, 1961: 10)
Mubadele, İmar ve İskan Bakanı	Recep Bey (Kütahya)	
Hariciye Bakanı	Şükrü Kaya Bey (Menteşe)	
Maliye Bakanı	Mustafa Abdülhalik Bey (Kangırı)	
Maarif Bakanı	Saraçoğlu Şükrü Bey (İzmir)	
Ticaret Bakanı	Ali Cenani Bey (Gaziantep)	
Ziraat Bakanı	Hasan Bey (Gümüşhane)	
Nafia Bakanı	Feyzi Bey (Diyarbakır)	
Maarif Bakanı	Hüseyin Vasıf Bey (Saruhan)	
Sıhhiye ve Muavenatı İctimaiye Bakanı	Dr. Mazhar Bey (Aydın)	
Bahriye Bakanı	İhsan Bey (Cebelibereket)	

6.4.5. İkinci Meclis'te Beşinci Hükümet (4 Mart 1925- 1 Kasım 1927)

Ali Fethi Bey'in istifası üzerine 4 Mart 1925 tarihinde Cumhurbaşkanı, Başbakanlık görevini Malatya Milletvekili İsmet Paşa'ya vermiştir. Aynı gün İsmet Paşa'nın kabinesi meclis onayına sunulmuş ve kullanılan 179 oyun 152'sini alarak göreve başlamıştır. Güvenoyu sırasında Ali Fethi Bey kabinesinin parti içi tartışmalar neticesinde istifa etmiş olması TpCF üyesi Ali Fuat Paşa tarafından eleştirilmiştir. İkinci Meclis döneminde kurulan bu üçüncü İsmet Paşa hükümeti, bu dönemde en uzun görev yapan hükümet olmuştur. Hükümette Nafia Bakanlığı yapan İstanbul Milletvekili Süleyman Sırrı Bey vefat etmiş yerine İstanbul Milletvekili Behiç Bey atanmıştır. Diğer bir bakan değişikliği 21 Aralık 1925 tarihinde sağlık gerekçesiyle Maarif Bakanı Hamdullah Suphi Bey'in istifası ile olmuştur. Yerine İzmir Milletvekili Mustafa Necati Bey atanmıştır. Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey'de sağlık gerekçesi ile bakanlıktan istifa etmiş ve yerine İzmir Milletvekili Mustafa Rahmi Bey atanmıştır. Maliye Bakanı Trabzon Milletvekili Hasan Bey'de yine sağlık gerekçesiyle istifa etmiş, yerine Kangırı Milletvekili Mustafa Abdülhalik Bey atanmıştır.

Tablo 6.22. Beşinci Hükümet

Görevler	Hükümet Üyeleri	Kaynak
Başbakan	İsmet Paşa (Malatya)	
Müdafaai Milliye Bakanı	Recep Bey (Kütahya)	
Adliye Bakanı	Mahmut Esat Bey (İzmir)	
Dahiliye Bakanı	Cemil Bey (Tekirdağ)	
Hariciye Bakanı	Tevfik Rüştü Bey (İzmir)	
Maliye Bakanı	Hasan Bey (Trabzon)	İstifa (TBMM ZC, C27, 1961: 14)
	Mustafa Abdülhalik Bey (Kangırı)	Yerine (TBMM ZC, C27, 1961: 14)
Maarif Bakanı	Hamdullah Süphi Bey (İstanbul)	İstifa (TBMM ZC, C20, 1961: 203)
	Mustafa Necati Bey (İzmir)	Yerine (TBMM ZC, C20, 1961: 203)
Ticaret Bakanı	Ali Cenani Bey (Gaziantep)	İstifa (TBMM ZC, C25, 1961: 192)
	Mustafa Rahmi Bey (İzmir)	Yerine (TBMM ZC, C25, 1961: 192)
Ziraat Bakanı	Sabri Bey (Saruhan)	
Nafia Bakanı	Süleyman Sırrı Bey (İstanbul)	Vefat (TBMM ZC, C20, 1961: 147)
	Behiç Bey (İstanbul)	Yerine (TBMM ZC, C21, 1961: 156)
Sıhhiye Bakanı	Dr.Refik Bey (İstanbul)	
Bahriye Bakanı	İhsan Bey (Cebelibereket)	

Böylece İkinci Mecliste beş tane hükümet görev yapmış, bu hükümetlerden iki tanesi Ali Fethi Bey tarafından kurulmuş, üç tanesi de İsmet Paşa tarafından kurulmuştur. Seçimlerden sonra kurulan ilk Ali Fethi Bey hükümeti, cumhuriyetin ilanından önce kurulmuş, TBMM hükümetidir, diğer dört tanesi Türkiye Cumhuriyeti hükümetidir. Ali Fethi Bey'in kurmuş olduğu hükümetler kısa ömürlü olmuştur. Bunlardan ilki iki buçuk ay, ikinci üç ay sürmüştür.

6.5. İkinci Mecliste Muhalefet: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk açıldığında mecliste temsil edilen herhangi bir siyasi parti yoktur. Siyasal partilerin kurulması ile ilgili bir yasak olmamasına rağmen milli mücadelede partililik red edilmiştir. Birinci meclisi oluşturan milletvekillerin hepsi Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin üyeleridirler. Daha sonra mecliste gruplaşmalar meydana gelmiş ve Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları tarafından Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu adıyla bir grup kurulmuş ve bir kısım milletvekilleri bu grubun dışında bırakılmıştır. Bu milletvekillerinden bazıları daha sonra Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk İkinci Grubu diye ikinci bir grup kurmuşlardır. Böylece mecliste Birinci Grup ve İkinci Grup diye iki grup meydana gelmiştir. Birinci Grup iktidarı, İkinci Grup muhalefeti temsil etmiştir. Birinci Meclis seçim kararı alıp dağıldıktan sonra İkinci Grup 1923 seçimlerine katılmamış, seçimler neticesinde bir bağımsız milletvekili dışında tamamı Birinci Grup üyesi olan bir meclis oluşmuştur. 1923 seçimler öncesinde Mustafa Kemal Paşa, seçimler sonunda Halk Fırkası adında bir parti kuracağını açıklamış, seçimler bittikten ve İkinci Meclis göre başladıktan bir süre sonra Birinci Grup, Halk Fırkası'na dönüşmüştür.

İkinci Meclis açıldıktan ikibüçük aylık bir süre sonra 29 Ekim 1923 tarihinde Kazım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa, Rauf Bey, Adnan Bey, Refet Paşa gibi milli mücadelenin önemli isimleri Ankara'da olmadıkları bir sırada meclis cumhuriyetin

ilanına karar vermiştir. Bu isimler cumhuriyetin ilan edilmesine değil de ilan ediliş biçiminden memnun olmamışlardır. Bunu en açık biçimde bir gazeteye mülakat vererek Rauf Bey dile getirmiştir.

Bu İkinci Meclis'te bir muhalefetin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan ilk olaydır. Lozan Barış Anlaşması'nın mecliste onaylandığı sırada barış anlaşmasının şartlarından memnun olmayan ve olumsuz oy kullanan milletvekilleri olmasına rağmen bu grup içinde bir sorun teşkil etmemiştir. Daha sonra yeni anayasanın kabulü sırasında anayasa taslağının bazı maddelerine muhalefet eden milletvekilleri olmuş, kimi maddelerde bu muhalefet çoğunlukta sağlamıştır. Taslak, cumhurbaşkanının yetkilerinin artırılması suretiyle yürütmeyi güçlendirmeyi öngörmüş, ancak milletvekilleri yetkilerin meclisin elinde bulunması konusunda hassasiyet göstermiş yeni anayasa bu doğrultuda kabul edilmiştir. İkinci Mecliste muhalefetin oluşması açısından bu ciddi bir kırılması noktasıdır.

Ancak Cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın ortaya çıkması, meclisin ikinci yasama döneminin başında Mentеше Milletvekili Esat Bey'in İmar ve İskân Bakanına yönelttiği soru önergesini daha sonra gensoruya dönüştürmesiyle mecliste yapılan tartışmaların sonucu olacaktır. Gensoru mecliste yapılan oylama sonucu kabul edilmemiştir. Bunun akabinde hemen ertesi günü Halk Fırkası'ndan kopmalar başlamış ve 17 Kasım 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası resmen kurulmuştur. Partinin kuruluş dilekçesini Ali Fuat Paşa İçişleri Bakanlığına sunmuştur. Partinin Kurucuları, Ankara Milletvekili Ali Fuat Paşa, Mersin Milletvekili Besim Bey, Erzincan Milletvekili Sabit Bey, Trabzon Milletvekili Ahmet Muhtar Bey'den oluşmaktaydı.

Partinin idare heyeti ise şu isimlerden oluşmuştur (Tunçay,1992:108)

Parti Başkanı	: İstanbul Milletvekili Kazım Karabekir Paşa
İkinci Başkan	: İstanbul Milletvekili Dr. Adnan Bey
İkinci Başkan	: İstanbul Milletvekili Rauf Bey
Genel Sekreter	: Ankara Milletvekili Ali Fuat Paşa
Üye	: Trabzon Milletvekili Ahmet Muhtar Bey
Üye	: İstanbul Milletvekili İsmail Canbulat Bey
Üye	: Sivas Milletvekili Halis Turgut Bey
Üye	: Kocaeli Milletvekili Ahmet Şükrü Bey
Üye	: Bursa Milletvekili Necati Bey
Üye	: Ordu Milletvekili Faik Bey
Üye	: Erzurum Milletvekili Rüştü Paşa

Mete Tunçay, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na üye olan milletvekili sayısını 29 olarak vermektedir. Yukarıda partinin idare heyeti olarak isimlerini verdiğimiz 11 üye dışında geri kalan 18 milletvekili şunlardır:

Bursa Milletvekili: Osman Nuri Bey
 Dersim Milletvekili: Feridun Fikri Bey
 Edirne Milletvekili: Cafer Tayyar Paşa
 Ergani Milletvekili: İhsan Bey
 Erzincan Milletvekili: Sabit Bey
 Erzurum Milletvekili: Halet Bey
 Erzurum Milletvekili: Münir Bey
 Ertuğrul Milletvekili: Halil Bey
 Eskişehir Milletvekili: Arif Bey
 Gümüşhane Milletvekili: Zeki Bey

İstanbul Milletvekili Refet Paşa
Karahisar-ı Sahip Milletvekili Hoca Kamil Efendi
Karesi Milletvekili Hulusi Bey
Kastamonu Milletvekili Halit Bey
Manisa Milletvekili Abidin Bey
Mersin Milletvekili Besim Bey
Tokat Milletvekili Bekir Sami Bey
Trabzon Milletvekili Rahmi Bey

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Nizamnamesi 64 madde ve bir geçici maddeden meydana gelmiştir. İlk üç madde partinin kuruluş maksadını açıklamaktadır. Birinci maddede Partinin hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete olduğu ve kendi geleceğini belirlemesi esasına istinaden cumhuriyet idaresini güçlendirmek, kanunları eşit bir şekilde uygulamak, memleketin istikrar ve emniyeti sağlamak, yenilik ve ilerleme esaslarıyla çağdaş medeniyette refah mevkisine ulaştıracak esasları hazırlamak için Cemiyetler Kanununa göre kurulduğu belirtilmektedir. İkinci maddede programını savunmak ve uygulamak için mecliste çoğunluğu sağlamak için çalışacağı ve programının desteklenmesi için seçimlerde çoğunluğu sağlamaya gayret edeceği belirtilmektedir. Üçüncü maddede Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve 18 yaşını doldurmuş her kesin parti program ve tüzüğünü kabul etmek şartıyla partiye üye olabileceği belirtilmiştir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 17 Kasım 1924 -5 Haziran 1925 tarihleri arasında mecliste faaliyet göstermiştir. Partinin faaliyette bulunduğu dönem içinde üç ayrı hükümet görev yapmıştır. Parti kurulduktan sonra Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan (CHF) kopuşları önlemek amacıyla 22 Kasım 1924 tarihinde İsmet Paşa sağlık sorunlarını gerekçe göstererek istifa etmiş ve yerine Ali Fethi Bey hükümet kurmuştur. 3 Mart 1925 tarihinde Ali Fethi Bey hükümeti de istifa etmiş, yeniden İsmet Paşa hükümet kurmuştur. 4 Mart 1925 tarihinde İsmet Paşa hükümeti kurar kurmaz Takrir-i Sukun Kanununu meclisten geçirmiş ve bu tarihten sonra muhalefet için baskı dönemi başlamış ve nihayetinden 5 Haziran 1925 tarihinde parti İstiklal Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Bu tarihe kadar parti milletvekilleri meclise 10 kanun teklifi ve 22 soru önergesi vermişlerdir.

6.6. İkinci Meclis Döneminin Sona Ermesi

İkinci Meclis 26 Haziran 1927 tarihinde Afyonkarahisar Milletvekili Ali Bey'in vermiş olduğu önerge doğrultusunda tatil kararı almıştır. Bu tatil kararı ile birlikte meclis son yasama yılını doldurmuş ve dört yıllık süresini tamamlamıştır. Meclis Başkanı Kazım Paşa, bir kapanış konuşması yapmıştır. Bu kapanış konuşmasında dört yıllık faaliyet dönemini kısaca özetlemiş, yapılan önemli faaliyetlere de değinerek konuşmasını bitirmiştir.

Meclisin yaptığı son yasama faaliyeti Ticaret Komisyonu'nun Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkındaki Kanuna Müzeyyel Kanun teklifidir. Teklif, kullanılan 173 oydan 162 kabul oyuyla yasallaşmıştır. Sekiz ret, üç tane de çekimser oy kullanılmıştır.

7. SONUÇ VE TARTIŞMA

"Uçurumun kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içerde ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni sosyete, yeni devlet ve bunları başarmak arasız devrimler... İşte Türk genel devriminin bir kısa deyimi."

Mustafa Kemal Paşa

Osmanlı İmparatorluğu, uzun yıllar ayakta kalabilmek için mücadele etmiş fakat bu mücadelesinde başarısız olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen tarafta yer alması, kaçınılmaz olan sonu hızlandırmış ve büyük devletler tarafından paylaşılmaya başlanmıştır. Anadolu'da başlayan milli hareket, imparatorluğun parçalarını yeniden bir araya mı getirmek, yoksa yeni, diri, bağımsız bir devlet mi kurmak konusunda verdiği cevap, girişilen savaşın amacını ve gerilimini saptamıştır. Türk devriminin içerdiği fikir, bu amaç ve tansiyonun felsefesidir (Tunaya, 1981: 5).

İşgal kuvvetlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentini, İstanbul'u 16 Mart 1920 tarihinde filen işgal etmeleri üzerine Osmanlı Meclis-i Mebusanı dağılmış, milletvekillerin bir kısmı da sürgüne gönderilmiştir. Bunun üzerine Atatürk'ün 19 Mart 1920 günü valiliklere, bağımsız sancaklara ve kolordu komutanlarına bir bildiri göndererek "Devlet merkezinin korunmasını, milletin bağımsızlığını ve devletin kurtarılmasını sağlayacak tedbirleri düşünmek ve uygulamak üzere, millet tarafından olağanüstü yetkiler taşıyan (salâhiyet-i fevkalâdeyi haiz) bir meclisin Ankara'da toplantıya çağrılmasının" zorunluluğunu bildirmesiyle yapılan seçimler sonucunda, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi oluşmuştur. Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın Anadolu'ya geçebilen üyeleri de bu meclise katılmışlardır. 23 Nisan 1920 de toplanan Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anadolu'da ulusal egemenliğe dayanan yeni bir devlet kurdu ve Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde, Ulusal Kurtuluş Savaşını zaferle sona erdirerek ülkeyi işgalden kurtardı.

Osmanlı Saltanatını da kaldırarak, yeni kurulan devletin tek temsilcisi olarak nihaiyi bir barış anlaşması için Lozan'da barış görüşmelerini yürütmek üzere bir delege heyeti gönderdi. Lozan'da yapılan barış görüşmeleri önemli konularda analaşmaya varılamadığı için yarıda kesildi ve İsmet Paşa'nın başkanlık ettiği delege heyeti ülkeye geri döndü. Mecliste itilaf devletlerinin vermiş olduğu anlaşma taslağı üzerinde başlayan görüşmeler, çok şiddetli ve sert tartışmalar eşliğinde sürmüş ve görüşmelerin devamı için tekrar İsmet Paşa'nın başında bulunduğu heyet yetkili kılındıktan sonra seçim kararı alınmıştır. Meclisteki tartışma, Lozan'da varılacak bir anlaşmanın mecliste kabul edilme ihtimalinin olmadığını göstermiş, daha önce seçim isteyen İkinci Grup üyelerinin isteğini kabul etmeyen Birinci Grup, İsmet Paşa başkanlığındaki Türk delegasyonunun Lozan'ın ikinci bölümü için de yetkili kılınması kararı çıkartıldıktan sonra, fesih isteğini ortaya atmıştır.

Birinci Meclis, 1 Nisan 1923 tarihinde seçim kararı aldıktan sonra, son toplantısını 16 Nisan 1923 tarihinde yapmış ve bir daha toplanamamıştır. Mustafa Kemal Paşa, savaşın kazanılmasından sonra, doğmakta olan yeni Türk devletin şeklini ve niteliğini belirlemek, tasarladığı devrimleri hayata geçirmek için uygun bir ortam oluşturmak istemiştir. Bunun için Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nda değişiklikler yapılmış, milletvekili adaylarını kendi belirlediği seçimlerde, Birinci Meclis'ten muhalefet cephesinde bulunan hiçbir milletvekilinin İkinci Meclise girmemesini

sağlamış, Birinci Grubu Halk Fırkası'na dönüştürmüş ve bu fırkanın Anadolu ve Rumeli Mudaafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bütün örgütünü devralmasını sağlamıştır. Böylece kendisinin etkili olduğu parti ve meclis, iktidarı tamamen eline alabilmiştir. Emre Kongar, "Türk Devrimi açısından Mustafa Kemal Paşa, daha 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığında iktidara el koyma aşaması da başlamıştır." dediği süreç böylece tamamlanmıştır (Kongar, 1980: 368).

Yapılan seçimler sonucunda 11 Ağustos 1923 tarihinde toplanan İkinci Meclis'in, ilk büyük siyasal eylemi, daha önce imzalanmış olan, yeni devletin bağımsızlığını ve kapitülasyonların kaldırılmasını belgeleyen Lozan Barış Anlaşması'nı onaylamak olmuştur. Bu anlaşmadan sonra Türk devriminin bir evresi tamamlanmış ve yeni Türk devleti resmen kurulmuş oluyordu. İkinci Meclis, bundan sonra Türk devriminin siyasal, sosyal ve hukuksal doğrultudaki en önemli evrelerini ard arda gerçekleştirmeye başlamıştır. Gerçekleştirilmeye başlanan bu devrimlerle, zamanın gereklerine cevap veremeyen bütün kurum ve kuruluşlar, toplum yapısı yeni baştan dizayn edilmeye başlanmıştır. Yeni devlet her şeyi ile yeniyi temsil edecektir. Meydana gelmekte olan değişiklikleri sembolleştiren ve iyice belirten, geçmiş ile araya mesafe koyacak bir başkent, fiilen de yeni devlete başkentlik eden Ankara, İsmet Paşa ve ondört arkadaşının teklifi ile meclis tarafından yeni devletin başkenti olarak seçilmiştir. Bu adımı daha köklü bir değişiklik takip etti. Mustafa Kemal Paşa, uygun ortam ve zamanı bulduğunu düşündüğü bir anda yeni rejimin adını koydu, bu cumhuriyetti. Meclis, Cumhuriyeti ilan ederken, Mustafa Kemal Paşa'nın daha önce yakınında olmuş, kurtuluş savaşında önemli görevler almış kişilerin bir çoğu Ankara'da değillerdi. Ve bunlar bu kararı zamansız bulup eleştirdiler. Halk Fırkası'nın içindeki muhalefetin ilk nüveleri diyebiliriz buna. Daha sonra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasına kadar giden bir yolun başlangıcı olmuştur.

Cumhuriyetin ilanından sonra bir iktidar ortağı olarak ortaya çıkarılmak istenen halifelik makamı kaldırılarak bu ihtimal berteraf edilmiş ve aynı gün kabul edilen diğer bir kanunla Şeriye ve Evkaf Bakanlığıda kaldırılarak, yerine Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Halifelik kaldırıldıktan sonra, Türk devriminin artık bütün sosyal hamlelerinin birbiri ardından gerçekleşmesi yönünde hiçbir engel kalmamış oldu. Saltanatın ve hilafetin kaldırılması ve bu arada cumhuriyet rejiminin kurulması Türk devriminin siyasal yönünün tamamlanması anlamına gelmektedir. Bundan sonraki aşamada, sosyal ve hukuksal devrimler çok kısa sürede hayata geçirilmiştir.

Hayata geçirilen devrimlerin bir kısmını şöyle sıralayabiliriz: eğitimin birleştirilmesi, yeni anayasanın kabulü, şapka devrimi, saat ve takvimlerin değiştirilmesi, medeni kanunun, ceza kanunun, borçlar kanunun kabul edilmesi vd...

Türk Devrimini değerlendirebilmek için, o günün şartlarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Büyük bir savaştan çıkmış, nüfusunun yarısını cephelerde, hastalıklar ve salgınlar sonucu yitiren, harap olmuş bir memlekette, ulusal bağımsızlıkla birlikte yeni bir ulus meydana getirmek, devrimi gerçekleştirenlerin büyük başarısıdır. Tunaya, gerçekleştirilen bu devrimi şöyle tanımlamaktadır: Türkleri, maddi ve manevi sefaletten, aşağılık duygusundan, hareketsizliğin, cahilliğin, tembelliğin ve anlamsız bir tutuculuğun vesayetinden kurtarma savaşı Türk devrimini tanımlar (Tunaya, 1981:6).

Türk devriminin itici gücü, asker ve sivil bürokratlardır. Devrimin hedeflediği, çağdaş ve batılı değerler, toplumsal dinamiklerin ve taleplerin dışında bu devrimci kadrolar tarafından gerçekleştirilmiş ve korunmuştur. İkinci Meclisi'nin çalışmalarında da bu kadroların aktifliği ve devamlılığı söz konusudur.

Toplumu devrim ideolojisine göre biçimlendirme süreci, yapılan devrimin etkisinin sürekli ve kalıcı olması açısından başarıyla sonuçlanması gereken bir süreçtir. Bu açıdan daha önceki ıslahat hareketlerinde yapıldığı gibi, eski kurumların yanında yeni, modern kurumlar kurarak ilerlemeyi sağlamak yolunu seçmemiş Türk devrim süreci. Eski kurumları tamamen tasfiye ederek, yeni, toplumun ihtiyacına cevap verebilecek modern kurumlar meydana getirme yoluna gitmiştir. Bir zihniyet devrimi gerçekleştirmek için eski ile yeni arasında kesin ve kalın bir hat çekmek lazımdır.

İkinci Meclis'in bir devrim meclisi olarak gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler, Türkiye Cumhuriyeti'nin bu gününü de şekillendirmektedir. Aradan geçen bunca zaman ve yapılan köklü değişiklikler, İkinci Meclisin oluşturduğu Türkiye'nin vizyonunu ve misyonunu değiştirememiştir. Küçük bir elittin ön ayak olduğu devrimler, toplumda karşılığını bulmuş ve yerleşmiştir.

Son söz olarak Türk devrimini hayata geçiren İkinci Meclis ile ilgili ulaştığımız bulguları şöyle sıralayabiliriz: Öncelikle, Birinci Meclis'teki muhalif grubun tasfiye edilerek seçimlerde daha uyumlu bir meclis oluşturulması amacına rağmen İkinci Meclisin ilk döneminde ciddi bir muhalefetin varlığından söz edilebilir. En ciddi muhalefet 1924 Anayasası'nın görüşmelerinde ortaya çıkmış ve kimi düzenlemelerde muhalefet meclisteki oylamalarda çoğunluk sağlayabilmiştir. Paralel olarak İkinci meclis 29 milletvekilinin desteğini alan ve Cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'nin kurulmasına da kurumsal arka plan oluşturmuştur. Ancak özellikle Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkartılmasından sonra meclisteki muhalefet susturulmuş ve sindirilmiştir. İkinci bulgu meclisin genç eğitimli ve parlamento deneyimi olan milletvekillerinden oluştuğu, asker ve bürokrat kökenli milletvekillerinin çoğunlukta olduğudur. Başlangıçta Meclis, özellikle milli egemenlik ilkesinin parlamento tarafından temsil edilmesinde büyük titizlik göstermiş. Sistem içinde yürütme otoritesinin öne çıkmasına bilinçli ve yaygın bir karşı tutum içinde olmuştur. Bu yönüyle üye bileşiminin bürokrat bir tabana oturmuş olmasına rağmen ideolojik bir eğilimin üyeler arasında güçlü olduğu belirtilebilir. Üçüncü bulgu, meclisin yasama faaliyeti içinde ağırlığın kanun tasarılarında olduğu ve tasarı sayısının kanun tekliflerinden iki kat fazla olduğudur. Burada da ilk dönemler ile sonraki dönemler arasında bir farklılık söz konusudur. Meclisin ilk döneminde teklif sayısı neredeyse tasarı sayısına denk iken, zamanla tasarıların meclis çalışmalarında ağırlığı oluşturduğu bir durum ortaya çıkmıştır. Paralel olarak, ilk dönemlerde daha hoşgörülü ve demokratik bir ortam olduğu için mecliste yasama faaliyeti ağır işlemiştir. Görüşmeler uzun sürmüştür. Daha sonra birçok konu önce parti grubunda görüşülüp daha sonra meclis gündemine getirildiği için mecliste hiç tartışılmadan yasalaşmıştır. Bunun sonucu olarak meclis çalışmaları hızlanmıştır. Dördüncü bulgu İkinci Meclis'in bir geçiş meclisi özelliği taşıdığıdır. Birinci Meclis, kuvvetler birliği temellinde ağırlığın mecliste olduğu bir yapıdadır, İkinci Meclis'te bu yapı devam ettirilmiş 1924 Anayasası görüşmelerinde meclisin yetkilerini kısıtlayıcı maddeler kabul edilmemiş, anayasada bu yapı korunmuş ancak uygulamada yürütmenin ve parti grubunun ağırlığı giderek artmıştır. Parti grubu yeri geldiğinde başbakanı düşürebilmiştir. Parti grubunun ağırlığı zaman zaman anayasaya aykırı olarak meclisin bazı yetkilerini yürütmeye veya başka kurumlara devredilmesine neden olmuştur. Örneğin Anayasaya göre idam kararlarının meclis tarafından onaylanması gerekirken, bir başbakanlık tezkeresi ile bu yetki kaldırılabilmiştir. Genel görünüm olarak İkinci Meclis çalışmaları incelendiğinde ideolojik temelde yer yer seçiminde belirleyici rol oynayan siyasal seçkinlere karşı durmaktan çekinmeyen, yasa yapımında ve yürütmenin denetiminde oldukça aktif bir

davranış eğiliminden, giderek daha uyumlu ve yürütme otoritesine bağımlı bir eğilimin öne çıktığı görülmektedir. Bunda kurucu ideolojiye yönelik açık tehditlerin ortaya çıktığı bir dönemde İkinci Meclis'in çalışmalarını yürütmüş olması, bunun da üyelerin zamanla daha korumacı politikalara destek vermelerinin rolü olabileceği gibi, özellikle Takrir-i Sükûn Kanunundan sonra yürütmenin artan hâkimiyetini kabullenmek zorunda kalmalarının rolü de bulunabilir. İkinci Meclis'in bir geçiş meclisi olduğu özellikle kendinden sonra gelen meclislerin çalışmaları dikkate alındığında çok daha açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- AKGÜL, S., 1992. "Toplumsal Bilinçlenmede Öğrenim Birliği", AÜDTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 13 (24), ss.173-188.
- AKGÜN, S., 1981. "Şapka Kanunu", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 14 (25), ss. 69-79.
- ANIL, Ç., 2003. Atatürk ve Cumhuriyet, Beşinci Baskı, İmge Kitapevi, Ankara.
- ARASLI, O., 1972. Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı, Sevinç Matbaası, Ankara.
- ATAY, F. R., 1999. Çankaya, Bates Yayınları, İstanbul.
- ATEŞ, T., 2003. Türk Devrim Tarihi, Der Yayınları, İstanbul.
- AVCI, C., 2000. III.Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927-1931), AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- AYBARS, E., 1991. "Atatürk ve Devrime Bakış", AÜİTE Atatürk Yolu Dergisi, 2 (7), ss. 443-453.
- AYDEMİR, Ş. S., 1998. Tek Adam, 13. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- BAŞGİL, A. F., 2007. Din ve Laiklik, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- ÇAKAN, I., 1999. Türk Parlamento Tarihinde İkinci Meclis, Çağdaş Yayınları, İstanbul.
- ÇEÇEN, A., 2003. Atatürk ve Cumhuriyet, 5. Baskı, İmge Kitapevi, Ankara.
- ÇÖKER, F., 1995. Türk Parlamento Tarihi TBMM-I.Dönem 1919-1923, TBMM Basımevi, Ankara, 3c.
- DEMİREL, A., 2007. Birinci Mecliste Muhalefet İkinci Grup, İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____, 2004. Misak-ı Milli Lozanda Bozuldu, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=114507> (10.02.2010)
- DİNÇKOL, B., 2002. "Türkiye'de Anayasal Düzen ve Laiklik", İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, 1(1), ss. 129-144
- ERDEM, T., 1982. Anayasalar ve Seçim Kanunları 1876-1982, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- EROĞLU, H., 1990. Türk İnkılap Tarihi, Yeniden Düzenlenmiş, Genişletilmiş Yeni Baskı, Savaş Yayınları, Ankara.
- GOLOĞLU, M., 1971. Türkiye Cumhuriyeti, Başnur Matbacılık, Ankara
- GÖLDAŞ, İ., 1997. Takrir-i Sükun Görüşmeleri 1923 "Seçim"leri, Atama Meclis ve Sonrası, Belge Yayınları, İstanbul.
- GÖZLER, K., 2000. Türk Anayasa Hukuku, Ekin Yayınevi, Bursa.
- GÜNEŞ, İ., 1991. 1923 Seçimlerinde Oylar Nasıl Kullanıldı?, Prof.Dr. Muammer AKSOYA Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 46. (1-2), ss. 205-233
- HAFIZOĞULLARI, Z., 2008. Türkiye Cumhuriyetinin Devletinin Meşruiyeti Temeli Olarak Laiklik, AUHFD, 57 (2). ss. 315-323.
- İŞIKTAÇ, Y., 2006. "Türk Hukuk Devriminin Felsefesi", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılı ve Cumhuriyetimizin 83.Yılı Özel Sayısı, ss. 117-131.
- İNAL, K., 1999. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Dinin Eğitim Üzerindeki Etkileri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 32 (1), ss. 161-93.

- İNAN, A., 1982. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları, TTK Basımevi, Ankara.
- JÄSCHKE, G., 1972. Yeni Türkiye'de İslamlık, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- KARABEKİR, K., 2005. Paşaların Kavgası İnkılap Hareketlerimiz, Emre Yayınları, İstanbul.
- KİLİ, S., 2000. Türk Türk Devrim Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- KOCATÜRK, U., 1999. Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara.
- KONGAR, E., 1999. Devrim Tarihi ve Toplumbilim Açısından Atatürk, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- LEWIS, B., 2007. Modern Türkiye'nin Doğuşu, Onuncu Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- MUMCU, A., 1996. Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, Ondördüncü Baskı, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- ÖZBUDUN, E., 1995. Türk Anayasa Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ÖZDEMİR, K., 2007. Cumhuriyet Döneminde Şapka Devrimi ve Tepkiler, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- ÖZKAN, F., 2006. Atatürk'ün Laiklik Anlayışının Eğitim Sistemimizdeki Yansımaları (1919-1938) Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- ÖZTÜRK, K., 1995. Türk Parlamento Tarihi TBMM-II.Dönem 1923-1927, TBMM Basımevi, Ankara, 3c.
- PARLA, T., 2005. Türkiye'nin Siyasal Rejimi 1980-1989, Dördüncü Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- POLAT, Ş., 2007. Cumhuriyet Olgusunun Tarihsel Gelişimi, Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl 5, (9). ss. 97-118
- SABİS, A. İ., 1951. Harp Hatıralarım, Cilt V, İstiklal Harbi ve Gizli Cihetleri, Güneş Matbası, Ankara.
- SARICA M., 1981. 100 Soruda Fransız İhtilâli. Gerçek Yayınevi. 2. Baskı. İstanbul.
- SÖNMEZ, T., 2006. 1925-1961 Yılları Arasında Türkiye'de Giyim- Kuşam İle İlgili Düzenlemeler Ve Tepkiler Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- TANÖR, B., 2004. Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, Onuncu Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi), 1961. TBMM Zabıt Ceridesi, Ankara, 33c.
- TUNAYA, T. Z., 2002. Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük, Genişletilmiş 2. Baskı, Turan Kitapevi, Ankara.
- TUNÇAY, M., 1992. TC'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931) 3. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- YÜCEKÖK A. N., 1983. Siyaset Sosyolojisi Açısından Türkiye'de Parlamentonun Evrimi, A.Ü.S.B.F. Yayınları 533, Ankara.
- ZÜRCHER, E. J., 2002. Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı :Fevzi KAÇER
Doğum Yeri ve Tarihi :Doğubayazıt / 01.11.1980

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi :KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller :İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : KSÜ Orman Fakültesi –Memur
: Bingöl Üniversitesi- Araştırma Görevlisi

İletişim

E-Posta Adresi : fkacer@hotmail.com
Tel. : 0542 439 57 62
Tarih : 28.09.2010

EKLER

EK1: İkinci Meclis'e Verilmiş Kanun Tasarıları Listesi

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
1	Vakfiye ve Beraatlarında Malî Maktu Münderiç Olanlardan Maada Bilumum Evkafı Mülhaka Fazlalarından Alınmakta Olan Malî Maktuun İlğasına Dair Kanun Lâyihası (1/1)	1		
2	Cidali Millîye İştirak Etmiyen ve Türkiye'den Ayrılan Mahallerde Muhtelif Suretlerle Kalan ve İstanbul'ca Kayıtları Terkin Edilen Erkân, Ümera, Zâbitan ve Mensubini Askeriyenin Terkini Kayıtlarına Dair Kanun Lâyihası (1/2)	1		
3	Reji Müdüriyeti Umumiyesinin 1339 Senesi Bütçe Kanunu Lâyihası (1/3)	1		
4	Lozan'da Münakit Muahede, Mukavele ve Senedatın Tasdikine Dair Kanun Lâyihası 1/4	1		
5	Men'i Şekavet Kanun Lâyihası (1/5)	1		
6	Şûrayı Devlet Teşkilâtı Hakkında Kanun Lâyihası (1/27)	1		
7	Evrakı Nakdiyenin Şeraiti Tesviyesinin Tevhidi ve İtibarının Tezyidi İle Ufak Para İhtiyacatının Tehvini Hakkında Kanun Liyahı (1/29)	1		
8	1339 (1923) Senesi Hidematı Umumiyesi İçin İkinci Altı Aylık Tahsisat İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/28)	1		
9	Posta Kanunu Lâyihası (1/22)	1		
10	Darüleytamlar Müdüriyeti Umumiyesi İçin Şubat Gayesine Kadar Yedi Aylık Tahsisat İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/91)	1		
11	Sicilli Nüfus Kanun Lâyihası (1/120)			1
12	Nüfus Sicillâtının Islahı Hakkında Kanun Lâyihası (1/119)			1
13	Telgraf ve Telefon Umurunun Tensikı Hakkında Kanun Lâyihası (Telgraf ve Telefon Kanunu) (1/118)	1		
14	İstiklâl Harbine İştirak Eden İkinci Sınıf İhtiyat Zâbitanının Terfihi Hakkında Kanun Lâyihası (1/117)	1		
15	Evkaf Hidematı Umumiyesi İçin Bir Milyon Lira Avans İtasına Dair Kanun Layihası (1/163)	1		
16	Mülga Osmanlı İmparatorluğu Zamanına Ait Düyunu Dahiliyenin Sureti Mahsup ve Tediyesine Dair Kanun Lâyihası (1/162)	1		
17	Muhtacini Zürraa Tavizan Tohumluk ve Çift Hayvanatı ve Alâtı Ziraiye İtası İçin İktisat Vekâleti 1339 Senesi Bütçesine 500 Bin Lira Tahsisat Vaz'ına Dair Kanun Lâyihası (1/164)	1		
18	Memurini Dahiliyenin Terfih ve Terakkileriyle Nasp ve Azillerine Dair Kanun Lâyihası (1/214)		1	
19	Hapishanelerin Islahı Hakkında Kanun Lâyihası (1/213)		1	
20	Âşar Vergisinin Yüzde Ona Tenziline ve Meyankökünden Alınmakta Olan Âşarın Aynı Nispete İrcasına Dair Kanun Lâyihası (1/215)		1	
21	Tuz Resminin Beş Kuruşa İblâğına Dair Kanım Lâyihası (1/216)	1		
22	Müskirat Resminin Tadili Hakkındaki 8 Kânunusani 1336 Tarihli Kararnamede Münderiç Rüsümün Tezyidine ve Men'i Müskirat Kanununun Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/217)	1		
23	Rüsumat Vesaiti Bahriyesine İlâveten Mubayaası Zaruri Görülen Merakip Bedeliyle Masarîf Atı Sairesi İçin 1339 Senesi Rüsüm Alt Bütçesine Tahsisat İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/232)	1		
24	Sükna Kanununu Tadilen Tanzim Edilen Kanun Layihası (1/223)			1
25	Mübadele ve İmar Müdüriyeti Umumiyesi Teşkilâtı Hakkında Kanun Lâyihası (Mübadele, İmar, İskân Hakkındaki Lâyiha Kanuniye) (1/124)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
26	Mübadelei Ahali ve Emval Masarifatı Umumiyesine Dair Tahsisat Hakkında Kanun Lâyihası (Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin Teşkilât Kadrosıyla Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası) (1/225)	1		
27	Zafer ve Sulh Şerefine Erbabı Şekavetle Fiili Şeni Mahkûmları Müstesna Olmak Üzere Sülûsâmı Müddeti Cezaiyelerini İkmal Eden Mahkûminin Bakıyei Müddeti Cezaiyelerinin Affına ve Müebbed Kürek ve Kalebentlik ve Nefye Mahkûm Olanların Cezalarının da On Beş Seneye Tahviline Dair Kanun Lâyihası (1/229)	1		
28	Arazi Mevatta Hakkı Kararın Cereyan Edeceğine Dair Kanun Lâyihası (1/226)			1
29	Arazi Kanununun 23 ncü Maddesine Zeyil Kanun Lâyihası (1/227)			1
30	Vilâyatı Müstahlasadaki Âbidatı İslâmiye ve Mebanii Vakfiyenin Tamir ve İhvalariyle Dördüncü Vakıf Hanının İkmali İnşası Karşılığı Olarak Evkaf Bütçesine (250) Bin Lira Tahsisat İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/228)	1		
31	Tarik Bedeli Nakdîsi Kanununun Birinci ve Beşinci Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/44)			1
32	11 Cemaziyelâhîr 1339 ve 21 Şubat 1337 Tarihli Tarik Bedeli Nakdîsi Kanununun Beşinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/42)			1
33	Tarik Bedelâtı Nakdiyesinin Turuk ve Meabir İnşaat ve İmalâtına, Sarfı Hakkında Kanun Lâyihası (1/43)			1
34	Mektebi Tıbbiyei Askeriyeden Neşet Edenlere Bir Defaya Mahsus Olmak Üzere Yüzelliser Lira İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/133)	1		
35	Ziraat Bankasının 1339 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/234)	1		
36	12 Mart 1338 Tarihli Ziraat Bankası Kanununun İkinci Maddesine Müzeyyel Lâyihaî Kanuniye (1/235)			1
37	Ziraat Bankasına Mülhak Emniyet Sandığının 1339 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/233)	1		
38	Yeniden İnşa Edilecek Hapishaneler Masarifatı İnşaiyesi İçin Tahsisi Lâzımigelen 300 Bin Liranın Senei Haliye Bütçesine Vaz'ına ve Sarf Edilmeyen Miktarın Senei Âtiyede Sarfına Dair Kanun Lâyihası (1/236)	1		
39	Nafia Vekâletiyle Fransız Tebaasından K. Gronblad ve Şürekâsı Beyninde Münakit Mersin Liman ve Rıhtımları İmtiyaz Mukavele ve Şartnameleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/237)			1
40	14 ncü Piyade Fırkası Topçu Taburunda Müstahdem Amasya'nın Ebemi Karyesinden 1812 Tevellütlü Alioğlu Hasan Hakkındaki Hükümün Ref'ine Dair Kanun Lâyihası (1/238)		1	
41	Limitet Şirketleri İle Kooperatif Şirketlerinin de Ticaret Şirketlerinden Mâdud Olmasına Dair Ticareti Berriye Kanununun Faslı Salisinin Onuncu Maddesine Tezyil Edilecek Mevad Hakkında Kanun Lâyihası - (Ticareti Berriye Kanununun Faslı Salisinin Üçüncü Maddesine Müzeyyel Lâyihaî Kanuniye)- (1/242)	1		
42	Mâlûlini Guzatın Terfih ve İkdarı Hakkındaki 24 Ağustos 1838 Tarihli Kanun Ahkâmının Kânunuevvel 1339 Gayesine Kadar Temdidi Hakkında Kanun Lâyihası (1/239)	1		
43	11 Mart 1338 Tarihli Seferberlik ve Cephe Zammı Maaş Kanununun Lâğviyle Memurin ve Mensubini Askeriye ve Zâbitan Maaşatına Zamaim İcrasına Dair Kanun Lâyihası (1/240)	1		
44	Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararıyla İlân Edilmiş Olan Seferberliğin Hitam Bulduğuna Dair Kanun Lâyihası (1/241)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
45	Seyrisefain İdaresinin 1339 Senesi Hidematı Umumiyesine Sarf ve Bütçesinin Tasdikinde Mahsubu İcra Edilmek Üzere (325) Numaralı Avans Kanununa Zamimeten 1 469 219 Liranın Daha Avans Olarak İtası Hakkında Ssyrisefain İdaresinin Kanun Lâyihası (1/243)	1		
46	Orta Tedrisat Muallimleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/164)	1		
47	30 Teşrinievvel 1334'ten 23 Ağustos 1339 Tarihine Kadar Geçen Müddet Zarfında Müdafaai Memleket Uğrunda İka Edilmiş Olan Ef'al ve Harekâtın Cürüm Addolunamıyacağı Hakkındaki Kanun (1/68)	1		
48	Mekâtibi Askeriye Talebesi Maaşatına ve İhtiyat Zabıt Namzetlerine Verilecek Tahsisata Dair(1/230)	1		
49	Hâlisüddem Arap Atlarına Mahsus Silsilename Hakkında Kanun Lâyihası(1/285)	1		
50	Memurini Mülkiye Mazuliyet Kanuniyle Askerî, Mülki Tekaüt Kanunlarının Bâzı Mevaddının Tadiline Dair Kanun Lâyihası (Memurini Mülkiye ve Askeriye Tekaüt ve İstifa Kanununda Muharrer Cüzdan Bedelâtının Tezyidi Hakkında Lâyihai Kanuniye) (1/286)	1		
51	22 Şubat 1337 Tarihli Tarık Mükellefiyeti Nakdiyesi Kanununa Müzeyyel Kanun Lâyihası (1/287)	1		
52	Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti Arasında Münakit 23 Temmuz 1339 Tarihli Ticaret Mukavelenamesi Hakkında Kanun (1/288)	1		
53	Dersaadette Av Tezkereleri Rüsümünün Dört yüz Kuruşa ve Yerli Harîr Tohumu Kutuları Üzerine Vaz'edilmekte Olan Bandrollardan İstifa Olunan Resmin On Misline İblâğına Dair Layihai Kanuniye (1/294)	1		
54	Nevahi Kanununun Bâzı Mahallerde Tecrübeten Tatbiki Hakkında Kanun Lâyihası (1/289)			1
55	Ebniye Kanununun 16 ncı Maddesinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/290)			1
56	İslah ve Teksiri Hayvanatı Ehliye İle Koşu Cemiyetlerine, Koşu Müsabaka ve Sergilerine Dair Kanun Lâyihası (1/292)	1		
57	1316 ve 1317 Tevellütlü Olup da Emsalinin Silâh Altına Celbinden Evvel Şimendifer İdarelerine İntisabetmiş Olanların Şimendifer Kıtaatında Bilmünavebe Üçer Ay Talim ve Terbiye Görme Şartıyla Vazifei Hâzıralarında Terklerine Dair Kanun Lâyihası (1316 ve 1317 Tevellüttü Olup İstiklâli Millî Harbi Esnasında Hasbellüzum Hizmetli Fiiliyeleri Tehir Edilmiş Olan Mükellefin Hakkındaki Kanun) (1/292)	1		
58	Adliye Vekâletinin 1339 Senesi İçin Kabul Olunan Tahsisatına Zamaim İcrasına Dair Kanun Lâyihası (1/293)	1		
59	Heyeti Temyiziye Merkezinin Eskişehir'e Nakline ve Teşkilâtının Tevsiine Dair Kanun Lâyihası (1/295)	1		
60	1340 Senesi Hidematı Umumiyesi Bütçe ve Müfredat Kadrolariyle Muvazenei Umumiye Kanun ve Esbabı Mucibe Lâyihaları ve Varidat Bütçesi Hakkında İcra Vekilleri Riyasetinden Mevrut Tezkere (1/296)	1		
61	1339 Senesi Maliye Bütçesinde (İstanbul Eytam Sandığının Mülga Maliye Nezaretindeki Matlubatına Tediye) Namı İle Açılacak (B/28) Faslına Dört yüz Bin Liranın Zam ve İlâvesi Hakkında İcra Vekilleri Riyasetinden Mevrut Lâyihai Kanuniye (1/308)	1		
62	İntilli - Sakcagözü – Gaziantep Tarikinin Turku Umumiye Meyanına İthaline Dair İcra Vekilleri Riyasetinden Mevrut Lâyihai Kanuniye (1/307)		1	
63	İstanbul Limanının Emri İdare ve İnzibatı Hakkında İcra Vekilleri Riyasetinden Mevrut Lâyihai Kanuniye (1/306)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
64	Mübadele, İmar, İskân Hakkındaki Lâyhâi Kanuniye (1/345)	1		
65	Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin Teşkilât Kadrosiyle Bütçesi Hakkında Kanun Lâyhâsı (1/346)	1		
66	Kambiyo ve Nukut Üzerine Spekülâsyonun Men'ine Dair Kanun Lâyhâsı (1/30)			1
67	Tıp Fakültesinden Neşet Edecek Olan Etıbbayı Mülkiyenin Sureti İstihdamı Hakkındaki Lâyhâi Kanuniye (1/26)	1		
68	Ru'yeti Bir Mahal Mahkeme Veya Dairei Adliyesine Aidolan Deavi ve Mesalihi Diğer Mahal Mahkeme Veya Dairei Adliyesinde Muvakkaten Ruyete ve Hükâm ve Müstantiklar ve Hâkim Muavinleriyle Müddeiumumilere Vazifei Asliyelerine İlâveten Vazaifi Sairesi Adliyeyi Dahi Muvakkaten İfa Ettirmeye Adliye Vekâletinin Mezuniyetine Dair Lâyhâi Kanuniye (1/383)	1		
69	Bâzı Mahallerde Hâkimi Müçtem Teşkilâtının İadesine ve Bâzı Mahakimin Lağvına Dair Lâyhâi Kanuniye (1/384)			1
70	Darülfünunun Diğer Müterakki Memleketlerde Olduğu Gibi Şahsiyeti Hükmiye İhrâz Etmesine Dair Lâyhâi Kanuniye (1/385)	1		
71	Muhitacını Zırâa Tohumluk Olarak İkrâz Olunmak Üzere Ziraat Bankasının Hazinei Maliyedeki Matlûbatına Mahsuben İki Milyon Lira İtası Hakkında Kanun Lâyhâsı (1/386)	1		
72	11 Receb 1327 Tarihli Matbuat Kanununun Yirmialtıncı Maddesinin Tadili Hakkında Lâyhâi Kanuniye (1/387)		1	
73	Mükellefiyeti Askeriye Kanunu Muvakkatinin 5, 118 ve 121 nci Maddelerinin Tadiline Dair Lâyhâi Kanuniye (1/388)	1		
74	Anadolu Demiryollariyle Haydarpaşa Liman, Rıhtım, Dok ve Antrepolarının Liman Şirketlerine Devri Hakkında Nafia Vekâletiyle Mezkûr Şirketlerin Vekâleti Mutlakasını Haiz Mösyö Höknen Arasında Tesbit Edilen İtilâf Namenin Kabul ve Tasdikine Dair Lâyhâi Kanuniye (1/389)		1	
75	Türkiye Büyük Millet Meclisine İntihabedilen ve Edilecek Olan Bilûmum Mensubını Askeriye'nin Tabi Olacakları Şerait Hakkında Kanun	1		
76	Şûrayı Devlet'in Memurini Muhakematına Mûtaallik Vazaîfinin Sureti İfası Hakkında 4 Temmuz 1337 Tarihli Kanunun Dördüncü Maddesini Muaddîl Olan 31 Kânunusani 1339 Tarihli Kamun Makamına Kaim Olmak Üzere Mevрут Lâyhâi Kanuniye (1/390)			1
77	Vekâletler Müfettişi Umumilerinin Yevmiyelerinin Müfettiş ve Müavinlerine İta Edilmekte Olan Yevmiyeler Misillü Alesseviye Altıbin Kuruş Üzerinden Hesap ve İtası Hakkında Lâyhâi Kanunie. (1/391)		1	
78	Mektebi Bahriyeden Neşet Edip de Donanmada Tatbikatta Bulunan Mülâzımlara Yüzellişer Lira İtasına Dair Başvekâletten Mevрут Lâyhâi Kanuniye (1/392)	1		
79	Divanı Muhasebatın Sureti İntihabı Hakkındaki Lâyhâi Kanuniye (1/303)	1		
80	Jandarma Efradının Kayıt ve Kabulü ve Muhassasatları Hakkında Lâyhâi Kanuniye (1/393)	1		
81	Efrad Veya Eşhası Kanuniye Tarafından Darüleytamlara Vuku Bulacak Teberruatın Umuru Tasarrufiye İdarelerince Sureti Kaydına ve Harcı Feram Affına Dair Başvekâletten Mevрут Lâyhâi Kanuniye (1/395)			1
82	Bir Eytam Bankası Tesisine Dair Başvekâletten Mevрут Lâyhâi Kanuniye (1/396)		1	
83	Seyru Sefain İdaresi Bütçesinin Sekizinci Vapur ve Römorkör Mubayaası Faslına Tahsisat İlâvesine Dair Kanun Lâyhâsı (1/394)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
84	Hizmeti Fiiliye Askeriye Müddetinin Tenkisine Aidolmak Üzere Mükellefiyeti Askeriye Kanunu Muvakkatinin Beşinci Maddesinin Tadili Hakkında Lâyihai Kanuniye (Mükellefiyeti Askeriye Kanununun 5 nci ve 118 nci ve 121 nci Maddelerinin Tadiline Dair Kanun) (1/398)	1		
85	14 Ağustos 1330 Tarihli Nüfus Kanununun Onuncu Maddesine Müzeyyel Lâyihai Kanuniyenin (1/40)		1	
86	Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti Arasında Münakit 23 Temmuz 1339 Tarihli İkamet Mukavelenamesi Hakkında Kanun 1/288	1		
87	Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti Arasında Münakit 23 Temmuz 1330 Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanun 1/288	1		
88	Kazalarda Cinayet Mahkemelerinin Teşkili ve Mahakimi İstinafiyenin Lağvına Dair Lâyihai Kanuniye (1/70)		1	
89	Kanunu Cezanın Kalebent Cezalarını İhtiva Eden Maddelerinin Tadiline Dair Lâyihai Kanuniye (1/70)		1	
90	9 Mayıs 1337 Tarihli Muamelatı İttihamiyenin İlgaı Hakkındaki Kanuna Madde Tezyiline Dair Layihai Kanuniye (1/69)		1	
91	Sulh Hâkimleri Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Yirminci Maddesinin Tadiline ve 94 ncü Maddesinin İlgasına Dair Layihai Kanuniye (1/90)		1	
92	Hükkâma Dair Kanun Lâyihası		1	
93	Hıfzına Karar Verilmiş Olan Cemiyetler Kanununa Bir Madde Tezyiline Ait Lâyihai Kanuniyenin (1/231)	1		
94	Müdafaaı Hukuk Cemiyetleri Rüesa ve Âzası ve Kuvayı Milliye Kumandanlarıyla Maiyetlerinin Aflarına Dair Kanun Lâyihası			1
95	Konya Ovasının İskası Hakkında Kanun Lâyihası (1/65),	1		
96	Mahkûminin Tarik Bedelâtı Nakdiyesinin Teciline Dair Kanun Lâyiha (1/66)	1		
97	Mal Müdürlerinin Maliye Vekâletince Tâyini Hakkında Kanun Lâyihası 1/46		1	
98	Amele Taburları Efrat ve Zâbitanına Verilecek İkramiye Hakkında Kanun Lâyihası (1/67)			1
99	Hukuku Aile Kararnamesinin Yeniden Mevkii Meriyete Vaz'ı Hakkında Kanun Lâyihası 1/93			1
100	Askerî Tekaüt Kanununun 38 nci Maddesinin Tadiline Dair Lâyiha Kanuniye (1/160)	1		
101	Köy Kanunu Lâyihası (1/399)	1		
102	Hiyaneti Vataniyeden Mahkûm Yalvaç Ahzi Asker Şubesinde Yüzbaşı İsmâil Hakkı Efendinin Affı Hakkında Lâyihai Kanuniye 1/80			1
103	Seferberlikte Vaziyet Edilecek Emakin ve Mebani Hakkındaki Kanunun Tadiline Dair Lâyihai Kanuniye 1/61	1		
104	Rüsumu Belediye Kanununun İki ve Ondördüncü Maddelerinin Tadiline Dair Lâyihai Kanuniye (1/35)	1		
105	Müdafaaı Milliye, Bahriye, Jandarma ve İmalâtı Harbiyepain 1339 Senesi Bütçelerine Tahsisatı Munzamma İlâvesine Dair Lâyihai Kanuniye (1/400)	1		
106	16 Mart 1336 Tarihinden Mukaddem Tahsis Olunan Hidematı Vataniye Maşatının Devamı Tediye Hakkında Lâyihai Kanuniye (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun)1/401	1		
107	İmalâtı Harbiyeden Müstahdem Yevmiyeli Sivil Ameleden Hasta Olanların Sureta Tedavileri Hakkında (1/11)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
108	Maliye Bütçesinde Açılmış Olan "Ziraat Bankasının İstanbul Avansına Tediye" Faslına İki Milyon Lira Tahsisat Vaz'ına Mütedair Kanuna Müzeyyel Lâyhâi Kanuniye (1/402)	1		
109	Divanı Temyizi Askerî Kanunun 36 ncı Maddesini Muaddil Kanun	1		
110	Samsun - Sivas ve Ankara – Musaköy Demiryollarının Hükümet Tarafından İnşasına ve Bunun İçin 1339, 1340 Senelerinde Sarfı Muktazi Mebaliğe Ait Tahsisatın İtasına Dair Kanun Lâyhâsı (1/403)	1		
111	Ziraat Bankasının 1340 Senesi Varidat ve Masarifi Hakkında Kanun Lâyhâsı (1/404)	1		
112	Şer'iye ve Evkaf Vekâletinin 1340 Senesi Varidat ve Masarifi Hakkında Kanun Lâyhâsı (Evkaf Müdürü Umumiliğinin 1340 Senesi Varidat ve Masarifatı Hakkında Bütçe Kanunu Lâyhâsı) (1/405)	1		
113	İzmir ve Havalesinin İşgal Müddeti Zarfında Kavanini Mevzuai Devlet Dairesinde İfa Kılınmış Olan Emvali Gayrimenkullerin Temlik ve Tasarrufuma Mütedair Muamelâtın Muteber Addi Hakkında Layhai Kanuniye(1/78)		1	
114	İstanbul ve Tevabiî Balıkhanesi Rûsumunun Tezyidi Hakkında Layhai Kanuniye(1/52)	1		
115	Gümrük Kanununun 14 ncü Maddesinin Tadiline Dair Layhai Kanuniye(1/155)	1		
116	Memurini Milkiye ve Askeriye Tekaüt ve İstifa Kanununda Muharrer Cüzdan Bedelâtının Tezyidi Hakkında Lâyhâi Kanuniye 1/58	1		
117	Maarif Vekâleti Senei Haliye Bütçesinin 252 ncı Tahsisatı Fevkalâde Faslından Otuzbeş Bin Liranın Diğer Fusûl ve Mevadda Nakline Dair Kanun Lâyhâsı (1/406)		1	
118	Öksüz Yurtlan Müdiriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Bütçe Lâyhâsı (1/407)	1		
119	Belediye Kanunu Lâyhâsı (1/408)			1
120	Gazetelere Çekilecek Telgraflardan Alınacak Ücret Hakkında Kanun Lâyhâsı (Telgraf ve Telefon Kanunu)	1		
121	Matbuat Telgraf Ücuratı Hakkında Kanun Lâyhâsı(Telgraf ve Telefon Kanunu) (1/145)	1		
122	Sulh Hâkimleri Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Üçüncü ve Sekizinci Maddelerinin Tadiline Dair Lâyhâi Kanuniye (1/409)		1	
123	Teşkilâtı Mahakimi Nizamiye Kanununa Müzeyyel Lâyhâi Kanuniye (1/410)		1	
124	1340 Senesi Meclis, Riyaseti Cumhur, Divanı Muhasebat ve Hilâfet Bütçeleri ve Muvazene Maliye Encümeni Mazbatası (1/256)	1		
125	Emniyet Sandığının 1340 Bütçe Lâyhâsı (1/412)	1		
126	Maadin Kanunu Lâyhâsı (1/411)			1
127	Mesai Kanunu Lâyhâsı (1/13)		1	
128	Bilfiil Takım Kumandanı Olan Jandarma Mülâzimlerinden Zatî Hayvanları Mevcudolanlara Rayici Mahallîye Görebir Yem Bedeli İtası Hakkında Lâyhâi Kanuniye (1/414)	1		
129	Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdiriyeti 1340 Mülhak Bütçesi Hakkında Lâyiha Kanuniye (1/415)	1		
130	Türkiye Seyrisefiahin İdaresinin 1340 Senesi Bütçe Lâyhâsı (1/416)	1		
131	Elviye Selâsede Emvali Gayrimenkulenin Senedi Hakaniye Raptına Dair Kanun Lâyhâsı (1/151)	1		
132	Muayyen Tarifeli Vesaiti Nakliye İle Seyahat Eden Yolculardan Alınacak Nakliyat Resmi Hakkında Lâyhâi Kanuniye (1/417)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
133	26 Kânunuevvel 1255 Tarihli Kefalet Nizamnamesinin Birinci, Üçüncü ve Sekizinci Maddelerinin Tadili Hakkında Lâyiha Kanuniye (1/418)			1
134	Tramvay, Otomobil ve Kamyonlarla Bilûmum Merakibin Usulü Zabıtasına ve Beyi ve Şıra, İcar ve İsticarına Dair Lâyiha Kanuniye (1/419)			1
135	Türkiye İle Henüz Ticaret Muahedesi Akdetmiyen Devletlerin Muvaredatına Karşı Âzami Tarifenin Tatbikine Dair Lâyiha Kanuniye (1/420)		1	
136	Zâbitanm Usulü Terfileri Hakkında Lâyiha Kanuniye (1/421)			1
137	Zâbitan ve Mensubîni Askeriyeden Mekâtibi Mülkiyede Muallim Bulunanlara İşbu Muallimlik İçin Başkaca Tahsisatı Fevkalâde Verilmemesine Dair Lâyiha Kanuniye (1/422)			1
138	Belediye Vergi ve Resimleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/423)	1		
139	Hariçten Celbolunacak Faydalı Nebatat Tohumları İle Meyva Fidanları ve Amerika Asma Çubuklarının Gümrük Resimleri İçin İktisat Vekâleti Bütçesine İki Yüz Bin Liralık Tahsisat Vazına Dair Lâyiha Kanuniye (1/424)			1
140	Koçgiri Hâdisesinde Usatin Taarruzuna Uğrayarak Duçarı Sefalet Olanlara 26 Şubat 1338 Tarihli ve 196 Numaralı Kanun Mucibince Verilecek Tohumluk ve Yemeklik İçin 1337 Senesi Maliye Bütçesine Mevzu Tahsisattan 1337 ve 1338 Senelerinde Sarf Olunamıyan Kısımının 1339 ve 1340 Senelerinde Sarf Edilebilmesine Dair Layihai Kanuni		1	
141	Merakibi Bahriyeden Alınacak Rûsum Hakkındaki Kanuna Merbut Tarifenin Üçüncü Maddesinin (E) Fıkrasının İlgaı Hakkında Başvekâletten Mevzut Kanun Lâyihası (1/425)	1		
142	Hapisanelerin İdarei Umumiyeleri Hakkında Başvekâletten Mevzut Kanun Lâyihası (1/426)			1
143	Müdafaa Milliye Vekâletinin 1339 Senesi Bütçesinin (H) Faslı Mahsusundan İkiyüz bin Liranın Tenziliyle Askerî Fabrikalar Bütçesinin 338 nci Faslıının Birinci Mevaddı İptidaiye Maddesine Zammı Hakkında Kanun Lâyihası (1/427)		1	
144	Hükkâm ve Memurini Adliyenin Usulü İntihap ve Tâyinlerine Mütedair Kanunun Sekizinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/428)			1
145	Sefaini Ticariye Kaptanları İle Çarkçılarına Verilecek Şahadetnamelerden Alınacak Hare Hakkında Kanun Lâyihası (1/429)	1		
146	Sefaini Ticariyeye Ait Kronometlerle Alâtı Seyriyenin Mukayesesi ve Pusuluların Tashihi Mukabilinde Alınacak Harca Dair Kanun Lâihası (1/435)	1		
147	Sunufu Muhtelif Kılavuzluk Şahadetnamelerinden Ahz olunacak Harca Dair Kanun Lâyihası (1/436)	1		
148	6 Şubat 1321 Tarihli Damga Kanunun 71 nci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/437)	1		
149	İtibarı Zirai Cemiyetleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/430)	1		
150	Ziraat Bankası Kanun Lâyihası (1/432)	1		
151	1340 Semeninden İtibaren İnşa Edilecek Mesakin ve Akaratın Beş ve On Sene Müddetle Vergiden Muafiyeti Hakkında Kanun Lâyihası (1/433)		1	
152	Temettü Vergisi Makamına Kaim Olmak Üzere Alınacak Kazanç Vergisi Hakkında Kanun Lâyihası (1/434)			1
153	Ticaret ve Sanayi Odaları Kanun Lâyihası (1/431)	1		
154	Ticaret Sicili Kanun Lâyihası (1/438)			1
155	Müdafaa Milliye Vekâletinin 1339 Senesi Hidematı Umumiyesi İçin Sarfına Mezuniyet Verilmiş Olan. 47 751 224 Lira Yirmibeş Kuruşluk Tahsisata Zamimetten Daha 2 660 000 Liranın Avans Olarak Sarfına Mütedair Kanun Lâyihası (1/439)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
156	Belediye Kanunu Lâyihasının İntacına Değın, İstanbul Şehremaneti Kanunumun, Bâzı Tadilât ve Tenkihat İcrasıyle, Ankara'da Tatbiki Zımnında Başvekâletten Mevрут Kanun Lâyihası (1/440)	1		
157	Muzır Hayvanların İtlafi Hakkındaki Kanunun 11 nci Maddesi Mucibince İktisat Vekâleti Bütçesinde Açılacak Olan Faslı Mahsusa Beşbin Lira Vaz'ma Dair Başvekâletten Mevрут Kanun Lâyihası (1/441)		1	
158	Lutfi Fikri Beyin Ref'i Mahkûmiyetini Mübeyyin Lâyihai Kanuniye		1	
159	Havali Şarkıye Demiryolları İdaresinin 1340 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/442)	1		
160	İstanbul İstiklâl Mahkemesince Muhtelif Cezalara Mahkûm Edilen Lûtfi Fikri Beyle Hafız İbrahim Ethem Efendi ve Ali Osman Kâhya'nın Aflarına Dair Kanun	1		
161	İkinci Sınıf İhtiyat Zâbitanın Sınıfı Muvazzafa Nakilleri Hakkında Kanun Lâyihası		1	
162	İstimlâk Karamnamesinin İkinci Maddesini Muaddel Kanun Lâyihası	1		
163	Milis Zâbitanına Verilecek Muhassest Hakkında Lâyihai Kanuniye (1/159)			1
164	Seferberlikte Vaziyet Edilecek Emvali Gayrimenkule Hakkındaki Kanunun Tadiline Dair Kanun Lâyihası 1/77		1	
165	Tabur Hesap Mamuru Muavinlerinin Maaşatının Sekiz Yüz Kuruşa İziağına Dair Kanun Lâyihası 1/7		1	
166	1316 ve 1317 Tevellüttü Olup İstiklâli Millî Harbi Esnasında Hasbellüzum Hizmetli Fiiliyeleri Tehir Edilmiş Olan Mükellefin Hakkındaki Kanun	1		
167	Balıkçı Esnafı Ruhsatiye Tezkereleri Hakkında Lâyihai Kanuniye (1/139)		1	
168	Kaçakçılığın Meni İçin İttihazı Lâzımgelen Tedabir Hakkında Lâyihai Kanuniye (1/140)		1	
169	1339 Senesi Dahiliye Bütçesinin muhtelif Maddelerine Otuzbin Lira Tahsisatı Munzamanın Vazına Dair Başvekâletten Mevрут Kanun Lâyihası (1/443)		1	
170	6 Nisan 1339 Tarihli. Hayvanı Sirkatinin Meni Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Birinci ve Dokuzuncu Maddelerinin Tadili Hakkında Başvekâletten Mevрут Kanun Layihası (1/444)		1	
171	Meyan Kökleriyle Ballarından Öşür İstifasına Dair Layihai Kanuniye(1/64)		1	
172	Bâzı Teşebbüsâtı İktisadiye Vücuda Getirmek Üzere İktisat Vekâletinin 1340 Senesi Bütçesine Üç Milyon Lira Tahsisat Vaz'ı Hakkında Kanun Lâyihası (1340 Senesi Bütçe Kanunu Leyihası)	1		
173	İstanbul ve Tevabii Balıkhanesine Mûteallik Nizamnamenin Birinci ve Üçüncü Maddelerinde Muharrer Rûsumun Tezyidine Dair Kanun Lâyihası (1/57)	1		
174	Bin Üçyüz Kırk Senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçe Hakkında Kanun Lâyihası. (1/448)	1		
175	Mübadeleye Tâbi Ahaliye Muvakkaten Verilecek Emvali Gayrimenkuleye Dair Kanun Lâyihası. (1/446)	1		
176	İstanbul'a İthal Edilecek Buğday ve Unların Tarifei Asliyede Muharrer Resmin On İki Misli Gümrük Resmine Tâbi Tutulması Hakkında Kanun Lâyihası (1/447)	1		
177	İstiklâl Mücadelesi Esnasında Hidematı Meşkûresi Meşhur Irak Şeyhülmeşayih Uceymi Paşaya Hidematı Vataniye Tertibinden Beşbin Kuruş Maaş Tahsisi Hakkında Kanun Lâyihası (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun) (1/449)	1		
178	Telefon Santralleri Mevcudolan Şehirlerde Fonatelgraf Usulünün Tatbiki Hakkında Kanun Lâyihası (1/450)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
179	Bâzı Mahallende Hâkimi Müçtemi Teşkilâtının İadesine ve Bâzı Muhakimin Lağvına Dair Kanun Lâyihası (1/384)	1		
180	Edirne Vilâyeti Teşkilâtı Adliyesi Hakkındaki Kanunun Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/82)	1		
181	Yapı ve Yollar Kanunu Lâyihası (1/452)			1
182	Tecili Takibat Kanununun Fer'an Zimethal Olanlara da Teşmili Hakkında Layihai Kanuniye (1/83)	1		
183	Ankara'da İnşa Olunacak Sefarethane Binası İçin Emvali Gayrimenkulei Metrukuden Tefrik Edilen 2,908 Metre Murabbai Arsanın Fransa Hükümeti Namına Temlik Hakkında Başvekâletten Mevzut Kanun Lâyihası (1/453)		1	
184	Türkiye Cumhuriyeti İle Macaristan Kırâliyeti Arasında Akit ve İmza Olunan Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Başvekâletten Mevzut Kanun Lâyihası (Türkiye Cumhuriyeti İle Macaristan Kırâliyeti Arasında İstanbul'da Münakit 18 Kânunuevvel 1330 (1923) Tarihli Muhedenet Muahedenamssi Hakkında Kanun) (1/454)	1		
185	Darüleytamlar Müdüriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Mart Ayına Mahsus Bütçe Kanun Lâyihası (1/455)	1		
186	Evkaf Bütçesinin Tasdikına Değın 1340 Senesi Mart ve Nisan Aylarına Mahsus Olmak Üzere 600 Bin Lira Avans İtasına Dair Başvekâletten Mevzut Lâyihai Kanuniye (1/456)	1		
187	Türkiye Seyri Sefian İdanesinin 1340 Senesi Mart Ayına Mahsus Bir Aylık Bütçe Kanunu Lâyihası (11/4157)			1
188	Maliye Vekâleti İle Osmanlı Bankası Murahhasları Arasında Tanzim ve İmza, Edilen Mukavele Hakkındaki Kanun Lâyihası (1/458)			1
189	Mülkiye Harcırah Kararnamesine Tevfikan Verilmekte Olan Umum Harcırahlardan Yüzde Kırk Tenzilât İcrası Hakkında 2 Ağustos 1336 Tarihli Kanunun İlğasına Dair Kanun Lâyihası (Mülkiye Harcırah Kararnamesine Tevfikan Verilmekte Olan Umum Harcırahlardan Yüzde Kırk Tenzilât İcrası Hakkındaki 2 Ağustos 1336 Tarihli Kanunun İlğasına Dair Kanun.) (1/459)	1		
190	Ticaret Vekâleti 1340 Bütçesi 1/460 (Mükerrer)	1		
191	Ziraat Vekâleti 1340 Bütçesi (1/460)	1		
192	Hukkâmı Şer ve Memurini Şer'ye Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Tadiline Dair Layihai Kanuniye(1/31)		1	
193	Mecellei Ahkâmı Adliyeden Kitabülbüynan Bâzı Mevaddının Tadiline Dair Layihai Kanuniye(1/72)		1	
194	Usulü Muhakemei Hukukiye Kanunu Muvakkatine Müzeyyel Kanunun 18 nci Maddesinin Tadiline Dair Layihai Kanuniye (1/84)		1	
195	Mahsulât ve Mamulâtı Dâhiliyemiz İçin İstimaline Zaruret ve Lüzum Görülen Veya Türkiye'de Şimdilik Şeraiti Matlube Dairesinde İmal ve İstihsali Mümkün Olmıyan Mevaddı İptidaiye İle Zurufun Aynı Miktarının Gerek Mamul ve Gerek İthal Olunduğu Şekilde İhracolonmak Üzere Teminata Raptan ve Kabulü Muvakkat Usulüne Tevfikan Bilâresim İthaline Dair Kanun Lâyihası (1/462)	1		
196	Askerî Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Mart Ayına Mahsus Olmak Üzere Muvazenei Maliye Encümenince Tesbit Olunan Tahsisata Mahsuben 781 866 Liranın Sarfı Hakkında Kanun Lâyihası (1/463)		1	
197	Maliye Vekâletinin Mezuniyeti Lâhiik Olmaksızın Sikke Veya Külçe Veya Masnuat Halinde Altın Veya Gümüşün Türkiye Cumhuriyeti Haricine Çıkarılmasının Men'i Hakkında Başvekâletten Mevzut Kanun Lâyihası (1/464)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
198	Tapu İdarelerince İstifa Edilmekte Olan Rüşumdan Bâzılarının Tadiline Dair Başvekâletten Mevрут Kanun Lâyihası (1/469)			1
199	Muhtacini Zürraa Tavizen Tevzi Edilmek Üzere Ziraat Bankasına Verilen İki Milyon Liradan Bir Milyon Sekizyüz Bin Lirasının Tohumluğa ve Mütebakisinin Çift Hayvanatıyla Alâtı Ziraiyeye Tahsisi Hakkında Başvekâletten Mevрут Kanun Lâyihası (1/465)	1		
200	Anadolu Demiryolları İdaresine Hazinei Maliyeden Dörtüyz Bin Lira İkrazı Hakkında Kanun Lâyihası (1/467)	1		
201	Ormanların Muhafazası İçin Yapılacak Teşkilâta Muktazi Efradın Kur'a Neferatı Meyanından Jandarma Usulüne Tefvikan Tefriki Zımmında Muvazenei Umumiye Kanununa Bâzı Mevad İlâve Edilmesine Dair Kanun Lâyihası (1/468)			1
202	Memleketlerinde, Türk Tebaasından Kavanin ve Tedabiri İstisnaiyei Harbiyeyi Refetmiş Olan Devletlerin Türkiye'deki Tebaasına Mevzu Tedabirin de Refine Mütedair Kanun Layihası (1/469)	1		
203	Türk Şairi Abdülhak Hâmid ve Müverrih Abdurrahman Şeref ve Esbak Vaşington Sefiri Ahmed Rüstem Beylere Hidematı Vataniyeden Maaş Tahsisine Dair Kanun Lâyihası (1/134)		1	
204	Diyarbakir Valisi Sabıkı Merhum Reşit Bey Ailesine Hidematı Vataniyeden Maaş Tahsisine Dair Kanun Lâyihası (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun) (1/149)	1		
205	Askerî Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Mülhak Bütçesi Kanun Lâyihası	1		
206	Muhâmat Hakkında Kanun Layihası (1/472)	1		
207	Mahâkimi Şeriyyenin İlgası Hakkında Kanun Lâyihası (Mahakimi Şeriyyenin İlgasına ve Mahakimin Teşkilâtına Ait Ahkâmı Muaddil Kanun) (1/470)	1		
208	Mahakimin Teşkilâtına Mütedair Ahkamı Muaddil Olmak Üzere Kanun Layihası (Mahakimi Şeriyyenin İlgasına ve Mahakimin Teşkilâtına Ait Ahkâmı Muaddil Kanun) (1/471)	1		
209	Hükkâm ve Mensubini Adliyenin Kıyafeti Resmîyeleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/473)	1		
210	1340 Senesi Mart Ayna Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunuyla Sarfına Mezuniyet Verilen Tahsisatı Bakıyesinin Nisan Hidematı İçin Sarfına ve Mezûr Kanunun Beşinci Maddesinin, Muvazenei Umumiye Kanununun Neşrine Kadar Devamı Meriyetine Dair Kanun Lâyihası (1/475)	1		
211	Tesrii Muhakemat Hakkında Kanun Lâyihası (1/474)	1		
212	Türkiye ve Almanya Hükümetleri Murahhasları Arasında Akit ve İmza Olunan Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası (1/476)	1		
213	Diyanet İşleri Riyaseti Bütçesi ve Kadroları Hakkında Kanun Lâyihası (1/477).	1		
214	Altıncı Avans Kanununun Sekizinci Maddesinin Muhasebei Hususiyelere Teşmil Edilmesine Dair Layihai Kanuniye (Mülkiye Harcırah Kararnamesine Tefvikan Verilmekte Olan Umum Harcırahlardan Yüzde Kırk Tenzilât İcrası Hakkındaki 2 Ağustos 1336 Tarihli Kanunun İlgasına Dair Kanun.) (1/129)	1		
215	Merakibi Bahriyeden Alınacak Rüşum Hakkında 15 Nisan 1338 Tarihli Kanuna Merbut Tarifeye Bir Zeyil İlâvesine Dair Kanun	1		
216	1298 Tarihli Ebniye Kanununa Bir Maddei Müzeyyele İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/478)		1	
217	Mustafapaşa Kazasının Lağviyle Resûlayn Kazasının Müceddeden Teşkili Hakkında Kanun Lâyihası (1/479)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
218	Orman Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Kadar Ormanlar Civarında Meskûn, Maişeti Keresteciliğe Münhasır Köyler Ahalisinin İhtiyacı Zatiyelerinin Sureti Tedarikine Dair Kanun Lâyihası (1/16)	1		
219	Mal Sandıklarıyla Bilumum Muhasibi Mesullerin Hesabatını Rûhiyet Eylemek Üzere Teşkilî Tensip Edilen Tetkik Heyetlerinin Ücurat ve Harcırahlarıyla Masarifi Sairelerine Karşılık Olmak Üzere Maliye Bütçesine Faslı Mahsus Olarak Elli Bin Lira Tahsisat Vaz ve İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/480)			1
220	Maaşat, Ücurat ve Muhassestân Tevkifatından Tecridi İle Miktarı Safisi Üzerinden Tahsis ve Tediyesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/481)			1
221	Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetiyle Rusya, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Hükûmetleri Arasında Tiflis'te 9 Temmuz 1338 Tarihinde Akit ve İmza Edilen Posta ve Telgraf Mukavelenamesinin Tasdikine Dair (1/21)		1	
222	Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesinde Bazı Teşkilât İcrasına Dair Kanun Layihası (1/24)		1	
223	Dahilî Posta Ücuratının Tadili Hakkında Kanun Layihası (1/23)			1
224	Mahakimi Şeriyenin İlgasına ve Mahakimin Teşkilâtına Ait Ahkâmı Muaddil Kanun	1		
225	Mülkiye Harcırah Kararnamesine Tevfikan Verilmekte Olan Umum Harcırahlardan Yüzde Kırk Tenzilât İcrası Hakkındaki 2 Ağustos 1336 Tarihli Kanunun İlgasına Dair Kanun.	1		
226	On Üç Zata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun	1		
227	Damat Ferid Tarafından İdam Edilen Çarkçı Yüzbaşı Halil Efendi Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanuni 1/132	1		
228	Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun (1/449)	1		
229	Türkiye Sahil ve Limanlarına İcrayı Sefer Etmekte Olan Ecnebi Sefainden Tahsil Edilmekte Bulunan Rûsumu Sıhhiye Hakkında Kanun Lâyihası (1/482)	1		
230	Lozan Sulh Muhadenamesinin İktisabı Mer'iyet Etmesini Müteakip 24 Temmuz 1923 Tarihli Affı Umumî Beyannamesine Tevfikan Neşir ve İlânı Muktazi Affı Umumî Hakkında Kanun Lâyihası (Affı Umumi Kanunu) (1/483)	1		
231	Beyoğlu ve Üsküdar Vilâyetlerinin Lağv Edilerek Kaza Haline İfrazen İdaresi Hakkında Kanun Lâyihası (1/484)			1
232	Orman Nizamnamesinin Babı Sanisinin İkinci Faslına Bir Maddei Müzeyyele İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/485)	1		
233	Kâtibi Adil Kanununun Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/486)	1		
234	Mühendis Mektebinde İkinci Derecede Mühendis Yetiştirmek İçin Nafia Vekâleti Bütçesine Beş Bin Üç Yüz Otuz Altı Lira Kırk Kuruş Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/487)		1	
235	Mücadelei Milliye İştirak Etmeyen ve Millî Hudut Haricinde Kalan Memurini Mülkiye Haklarında Yapılacak Muameleye Dair Kanun Lâyihası (1/488)	1		
236	Hükümetçe Mubayyası Takarrür Eden Anadolu Demiryolları Müdiriyeti Umumiyesinin Teşkilât ve Vazâifine ve Hat İle Mebanî ve Müessesatının Esaslı Surette Tamir ve İslahı İçin Muktazi Tahsisatın İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/489)	1		
237	Elyevm Mer'i Bulunan Maadin ve Taşocakları Nizamnamelerinin Bazı Mevaddı İle Havzai Fahmiye Talimatnamesinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/491)			1
238	Ümera ve Zabitanı Bahriyenin Terfii Rütbelerine Dair Kanun Lâyihası (1/492)			1
239	Müstesna Evkafın Ref'i İstisnaiyeti Hakkında Kanun Lâyihası (1/493)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
240	Umuru Belediye Mütcellik Ahkâmı Cezaiye Hakkında Kanun	1		
241	İstiklâl Madalyası İle Taltif Kanununun Birinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Layihası(1/36)	1		
242	Memlekette Kuvvetli Bir Telsiz Tesisatı Vücade Getirilmek ve Ankara Şehrinde Merkezi Batarya Sisteminde Telefon Şebekesi Yapılmak ve Ankara İle İstanbul Arasında Bir Telefon Hattı Tesisıyla Posta ve Telgraf ve Telefon Binası İnşa Edilmek Üzere Posta ve Telgraf Bütçesine Bir Milyon Lira Tahsisatı Munzamına İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/497)	1		
243	Ormanlardan Alınacak Eşcar ve Mahsulât Bedelâtı İle Hususî Ormanlardan İstiyfa Edilecek Öşrü Nizamî Hakkında Kanun Lâyihası (1/498)		1	
244	Bahriyedeki Gedikli Zabitanın Maaş ve Tahsisatı Fevkalâdeleri Hakkında Kanun Lâyihası (Berrî, Bahrî, Havaî ve Jandarma Erkân, Ümera ve Zabitanı İle Memurin ve Mensubini Askeriye Maaş ve Tahsisatına Dair 22 Teşrinevvel 1339 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun). (1/499)	1		
245	Harcırahlardan Yüzde Kırk Tenzilât İcrasına Mütedair 2 Ağustos 1336 Tarihli Kanunla 11 Teşrinievvel 1338 Tarihli Altıncı Avans Kanununun Aile Harcırahları Hakkındaki Yedinci Maddesinin Tadiline Dair (1/60)		1	
246	Türkiye Cumhuriyeti İle Avusturya Cumhuriyetinin Haizi Salâhiyet Murahhasları Arasında Akit ve İmza Edilen Muhadenet Muahedenamesiyle Kanun Layihası (1/494)	1		
247	Türkiye Cumhuriyeti İle Avusturya Cumhuriyetinin Haizi Salâhiyet Murahhasları Arasında Akit ve İmza Edilen İkamet Mukavelenamelerinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyhaları (1/495)	1		
248	Türkiye Cumhuriyeti İle Avusturya Cumhuriyetinin Haizi Salâhiyet Murahhasları Arasında Akit ve İmza Edilen Ticaret Mukavelenamelerinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyhaları (1/496)	1		
249	Havalii Şarkiyede Esnayı Harpte Hedim ve İhrâk Edilen Mesakinin Tamir ve İnşası İçin Maliye Bütçesine Mevzu Tahsisatın İmar vekâletinin 1340 Senesi Bütçesine Nakli Hakkında Kanun Lâyihası (1/500)		1	
250	Anadolu Demiryolları Mebani ve Müessesatının Esaslı Surette Tamir ve İslahı İçin Muktazi Tahsisatın İtasına Dair Layihai Kanuniye (1/490)	1		
251	Trablusgarp Muharebesinden Muahedei Sulhiyenin Tarihi Tasdikine Kadar Vuku Bulan Muharebelerde Şehit Düşmüş Erkân, Ümera ve Zabitan İle Mensubini Askeriyyenin Erzak Elbise ve Maaş Mukabili Fazlai Mehuzlarından Tahsil Ettirilemeyen Zimmetlerinin Hazinece Takip ve Tahsil Olunmaması Hakkında Kanun Lâyihası (1/501)	1		
252	Tütün Muamelâtının Sureti İdaresini Tayin Eden Ahkâmı Mutazammın Olmak Üzere Kanun Lâyihası (1/502)	1		
253	Ziraatte Müstamel Olup Hariçten İthal Edilecek Mevaddı Müştaiile Gümrük Resmine Dair 12 Nisan 1339 Tarihli Kanununa Bir Maddei Müzeyyele İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/503)	1		
254	Çanakkale - Ezine - Bayramiç – Balya ve Ezine - Ayvacık ve Susurluk Gönen – Biga Yollarının Turuku Umumiye Meyanına İthali Hakkında Kanun Lâyihası, (1/504)	1		
255	Aşarın İlğası İle Yerine İkame Edilecek Vergi Hakanda Kanun Lâyihası (1/505)	1		
256	Erzurum ve Cıvırı Vilâyetlerde Hareketi Arzdan Yıkılan Mesakinin İnşası ve Felâketzedegânın Barındırılması İçin Yapılacak Mubayaatın Pazarlık Suretiyle İcrasına Dair Kanun	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
257	1339 Senesi Sıhhiye Bütçesinin Tahsisatı Fevkelâde Faslından Mecburî Hizmete Tabî Etibba Zamaimi ve Tıbbiye Talebesi Masarifi İçin Açılacak Fasıllara (10 145) Liranın Nakline Dair Lâyiha Kanuniye		1	
258	1341 Senesi Hidematı Umumiyesine Ait Muvazenei Umumiye Kanunu Lâyihası (1/506)	1		
259	Gurebayı Müslimin Hastanesi Röntgen Mütéhassısı Olup, Esnayı Vazifede Her İki Eli Katedilen Doktor İbrahim Vasıf Beye Hidematı Vataniye Tertibinden Maktuan Elli Lira Maaş Tahsisi Hakkında Kanun Lâyihası (1/507)	1		
260	Memurini Mülkiye Tekaut Kanununun 23 ncü Maddesine Müzeyyel 390 Numaralı Kanuna Bir Madde Tezyiline Dair Kanun Lâyihası (1/508)			1
261	Muayyen Tarifeli Vesaiti Nakliye İle Seyahat Eden Yolculardan Alınacak Nakliyat Resmi Hakkındaki 10 Nisan 1340 Tarihli Kanunun Bazı Mevaddının Tadiline Mütedair Kanun Lâyihası (1/509)		1	
262	Harbi Umumide Duçarı Esaret Olan Zabitan ve Memurini Mülkiye ve İlmiyenin Ailelerine Muhassas Kanun Lâyihası (1/510)			1
263	Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin 1340 Senesi Bütçesinin Fusûl ve Mevadına İlâvesine Lüzum Görülen İki Milyon Beşyüzkırksekiz Bin Yüzelli Liralık Tahsisat Hakkında Kanun Lâyihası (1/511)	1		
264	Rûsumat Müfettişlerinin de Harcırâh Kararnamesinde Tadât Olunan Müfettişler Meyanına İdhaline Dair Kanun Lâyihası (1/512)			1
265	Gümrüklerce İcra Edilecek Muayenei Sıhhiyeye Mütedair 21 Mayıs 1321 Tarihli Nizamnamenin Onbirinci Maddesi Mucibince Alınan Tahlîli Saniler Ücuratının Tezyidi Hakkında Kanun Lâyihası (1/513)			1
266	Sigorta Kumpanyaları Hakkında Kanun Lâyihası (1/514)			1
267	Sıtma Mücadelesine Dair Yedi Kıt'a Kanun Lâyihası (1/515)	1		
268	Sıtma Mücadelesi Tahsisatı Hakkında Kanun Layihası (Sıtma Mücadele Kanunu)(1/522)	1		
269	Devlet Kininini Tedarik ve Fûruhtu Hakkında Kanun Layihası (1/523)	1		
270	Meccani Kinin Tevziatı Hakkında Kanun Layihası (Sıtma Mücadele Kanunu) (1/524)	1		
271	Etibbanın Sıtma Enstitülerinde Staj Mecburiyetleri Hakkında Kanun Layihası (1/525),	1		
272	Sıtma Küçük Sıhhiye Memurları Hakkında Kanun Layihası(Sıtma Mücadele Kanunu) (1/526),	1		
273	Şehir ve Köylere Su Tedariki Hakkında Kanun Layihası (Sular Hakkında Kanun Lâyihası) (1/527)	1		
274	Memuriyeti Daime Veya Muvakkate İle Memaliki Ecnebiyeye Gönderilecek Erkân, Ümera ve Zabitan Verilecek Harcırâhların Sureti Tesviyesine Mütedair Kanun Lâyihası (1/516)			1
275	Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin Lâğviyle Mezkûr Vekâlet Vazaifinin Müdüriyeti Umumiye Teşkilâtı İle Dahiliye Vekâletine Devri Hakkında Kanun Lâyihası (1/517)	1		
276	1340 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/528)	1		
277	Bilumum Ormanların Fennî Usulü İdaresine ve İşletmelerine Mütedair 22 Nisan 1340 Tarihli Kanuna Tezyil Edilmek Üzere Kanun Lâyihası (1/518)			1
278	Elyevm Taharri Veya Derdesti İhale Devresinde Bulunan Bilumum Petrol ve Neft ve Müştekkatı Madenleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/519)			1

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
279	397 Numaralı Kanunun Birinci Maddesinin Fıkrai Âhiresine Tevfikan Evvelce Tanzim Edilen Cetvellerde İsimleri Muharrer Olmayan ve Bilâhare Zuhur Eden Malulin Hakkında Kanun Lâyihası (9 Kânunusani 1340 Tarih ve 397 Numaralı (İstiklâl Muharebatı Esnasında Malul Kalan Muvazzaf, Mütেকait, İhtiyat, Millî Kuvvetler ve Jandarma Erkân, Ümera, Zabitan, Memurin ve Mensubini Askeriye İle Küçük Zabitan ve Efrada Nakdi Mükâfat İtası Hakkında) Kanuna Müzeyyel Kanun) (1/520)	1		
280	Sanayi Müdüriyeti Umumiyesi Fabrikalar Mülhak Bütçesi Hakkında Başvekâletten Mevzut Kanun Lâyihası (1/521)		1	
281	Zabitan Muhassesatma Mütedair 360 Numaralı Kanunun Birinci Maddesine Bir Zeyil İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1 /529)	1		
282	İspirto Resminin Tenzili Hakkında Kanun Lâyihası (1/530)	1		
283	Maaş Kanunu Lâyihası (1/531)			1
284	Mıntika Ziraat Mektebi Mezunlarının Lise Mezunları Hukukuna Malik Oldukları Hakkında Kanun Lâyihası (1/532)	1		
285	Muvazenei Umumiye Kanununun 16 ncı Maddesine Bir Madde Tezyiline Dair Kanun Lâyihası (1/533)			1
286	Cemiyeti Akvam Komiseri Mösyö Pikar'ın 1339 Senei Maliyesine Ait Matlubatının Tesviye Edilebilmesi İçin 1340 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/534)			1
287	Senei Haliye Evkaf Bütçesinin Altıncı Faslının Üçüncü Maddesiyle Faslı Mahsusuna Zamaım İcrasına Dair Kanun Lâyihası (1/535)	1		
288	Nafia Vekâleti Senei Hediye Bütçesinin 262 nci Faslının Üçüncü İnşaat ve Tamiratı Müstacele ve Cesim Köprüler Maddesine 183 000 Lira Tahsisatı Munzama İtasına Dair Kanun Layihası (1/536)	1		
289	Nafia Vekâleti Bütçesinin 252 ve 263 ncü Fasılarından 263 ncü Faslın Birinci Maddesine 117 000 Liranın Münakalesine Dair Kanun Layihası (1/537)	1		
290	Adliye Vekâleti Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Layihası (1/538)	1		
291	Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletiyle Umum Jandarma Kumandanlığı Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Layihası (1 /539)	1		
292	Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun Layihası(1/540)	1		
293	Ereğli - Karadere Şimendifer Hattının İnşa Edilmesi İçin 1340 Bütçesine Mevzu Tahsisatın 1341 Senesinde Dahi Sarfı Hakkında Kanun Lâyihası (1/541)	1		
294	Pamuk Mahsulüne Arız Olan Haşeratın İmhası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/542)	1		
295	Kanunu Cezanın Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/543)	1		
296	(Hukuku Aile Kanunu) Unvanlı Kanun Lâyihası (1/544)		1	
297	Mebanii Milliye İnşaatına Sarf Edilmek Üzere Beş Milyon Lira Tahsisat İtasına Dair Kanun	1		
298	İstihlâs Edilen Mahaller Aşarı Hakında Layihai Kanuniye (1/50)		1	
299	Ankara'da İnşa Edilecek Sefarethane Binaları İçin Memaliki Ecnebiyeden Celp ve İthal Olunacak Malzemei İnşaiyenin Gümrük Resminden İstisnası Hakkında Kanun Lâyihası (1/545)			1
300	Tapu Müfettiş ve Muavinlerinin Dahi Mülkiye Harcırah Kararnamesinin Mevadı Muvakkate Faslını Muaddil 10 Teşrinisani 1335 Tarihli Kararnamenin Birinci Maddesinde Tadad Olunan Müfettişler Meyanına İthali Hakkında Kanun Lâyihası (1/546)			1
301	Türkiye Cumhuriyeti İle İsveç Kraliyeti Arasında Akdolunan Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/547)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
302	Türkiye Cumhuriyeti İle Felemenk Kraliyeti Arasında Akdolunan Muhadenet Muahedesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/548)	1		
303	Türkiye ve Çekoslovakya Cumhuriyetleri Arasında Akit ve İmza Olunan Muhadenet Muahedesine Dair Kanun Lâyihası (1/549)	1		
304	Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Arasında Akit ve İmza Edilen Muahedet Muahedenamesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/550)	1		
305	Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Arasında Akit ve İmza Edilen İkâmet Mukavelenamesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/551)	1		
306	Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Arasında Akit ve İmza Edilen Tadibiyet İtilâfnamesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/552)	1		
307	11 Teşriisani 1340 Tarihinden Evvel Posta ve Telgraf Hidematına Dahil Olan Memurini Muvakkatenin Sureti Tavzifleri Hakkında Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası (1/554)	1		
308	Gümrük Saati Mesai Haricinde İstihdam Edilen Memurine Gümrük Kanunu Mucibince Verilecek Ücreti Mesaiye Dair Kanun Lâyihası (1/553)	1		
309	Hükümet Yedinde Sahipsiz Olarak Mevcut Bulunan Emlâkin, Emval ve Emlâki Düşman, Usat ve Hasbel Lüzum Hükümet Tarafından Tahrip Edilmiş Olanlara Nispet Dahilinde Tevziine Mütedair 13 Mart Sene 1340 Tarihli Kanunun Birinci ve İkinci Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/555)	1		
310	Hükümet Namına Vuku Bulacak Müzayede, Münakaşa ve İhalelerin Suveri İcraiyesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/556)	1		
311	Şûrayı Askerinin Teşkilât ve Vazaifi Hakkında Kanun Lâyihası (1/557)	1		
312	Mahallî İskânlarını Bilâ Mezuniyet Tebdil Eyliyen Muhacir ve Mültecilerle Aşair Hakkında Kanun Lâyihası (1/558)	1		
313	Cemiyetler Kanununun Üçüncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/559)		1	
314	Memurini Maliyenin İntihap ve Terakkisi Hakkında Kanun Lâyihası (1/560)			1
315	Anonim Şirketler Hakkında Kanun Lâyihası (1/561)			1
316	Nafaka Kanunu Lâyihası (1/562)		1	
317	İnşası Mukarrer Yenişehir'e Muktazi Arazi İle Sıhhati Umumiyei Belediyeyi Siyaneten Tefcir ve Teşciri İktiza Eden Bataklık ve Merzağı Mahallerin İstimlâki Hakkında Kanun Lâyihası (1/563)	1		
318	Afyonkarahisar Vilâyeti Hareketzedegâhının Tehvini İhtiyacı İçin Elli Bin Lira Tahsisi Hakkında Kanun Lâyihası (1/564)	1		
319	Memaliki Ecnebiyeden Celpedilmekte Olan Kamyon ve Kamyonet İle Otobüslerin Gümrük Resminden İstisnası Hakkında Kanun Lâyihası (1/565)		1	
320	Seyri Sefain İdaresinin 1341 Senesine Ait Varidat ve Masarif Bütçelerini Dair Kanun Lâyihası (1/566)	1		
321	Seyri Sefain Müdüriyeti Umumiyesinin Sureti İdaresine Dair Kanun Lâyihası (1/567)	1		
322	Zabıta Sıhhiyeyi Hayvaniye Kanunu Muvakkatinin Yedinci, Onsekizinci ve Ondokuzuncu Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/568)	1		
323	Mekâtibi Ziraiye Şuabatı Fenniyesinden Olan Konservehane ve Tamirhaneler İle Mektebe Merbut Çiftliğin İdamei Faaliyeti İçin Her Müesseseye Faslı Mahsus Tahsisatından Onbin Liradan Otuzbin Liraya Kadar Sermaye Vazı Hakkında Kanun Lâyihası (1/569)	1		
324	Mecelle Tadil Komisyonu Tarafından Tanzim Edilen Kanun Lâyihası. (1/570)		1	
325	Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesiyle Şuebatının 1341 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/571)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
326	1337 Senesine Ait Hesaibı Kafi Kanun Lâyihası (1/572)			1
327	Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçesi ve Kanun Lâyihası. (1/573)	1		
328	Aydın Demiryolları Şirketiyle Aktolunan İhtilâfnamenin İmza ve Teatisi Hakkında Hükümete Mezuniyet Verilmesine Dair Kanun Lâyihası (1/574)	1		
329	Hükümeti Sakıta Zamanında Mahallî Mal Sandıklarınca Bazı Memurin İle Mütেকaidin ve Eytam ve Erattiile Tesviye Olunan Maaşatın İstirdat Edilmemesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/575)			1
330	Hariçten Celbolunacak Meyanköklerinin Kabulü Muvakkat Suretiyle İthaline Dair Kanun Lâyihası (1/576)		1	
331	Takaüt ve İstifa Kanununun Ellinci Maddei Muaddelesinin Tadili Halkkında Kanun Lâyihası (1/577)	1		
332	Evkaf Tarafından İdare Edilmekte Olan Ormanların Ziraat Vekâletine Devri Hakkında Kanun Lâyihası (1/578)		1	
333	Kastamonu Vilâyetine Tabi Cide Kazasında «Gâhınöbet» Usulüyle Beyneşşürekâ Tasarruf ve Ziraat Edilen Arazinin Furuhtuyla Şuyunun İzalesine Dair Kanun Lâyihası (1/579)		1	
334	Hudut ve Savahili Sıhhiye Müdüriyetinin 1341 Senesi Bütçesine Dair Kanun Lâyihası (1/580)	1		
335	Tedariki Vesaiti Nakliye Kanununun 18 nci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/581)	1		
336	Mükellefiyeti Askeriye Kanununun 138 nci Maddesine Bir Zeyil İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/582)	1		
337	1340 Senesi Muhassesatı Zatiye Bütçesine Yüzyirmibin Lira Tahsisatı Fevkalâde İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1340 Senesi Bütçesinin Füsul ve Mevadı Muhtelifesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Vekâletler Bütçesine Münakale İcrasına Dair Kanun) (1/583)	1		
338	Tütün ve Sigara Kâğıdının İnhisar Tahtında İdaresi Hakkında Olup, Evvelce Takdim Kılınan Kanun Lâyihasınca İcra Kılınan Tadilât Hakkında Kanun Lâyihası (1/584)	1		
339	Memleketin Zahire İhtiyacını Teshil Maksadıyle Mubayaa Olunacak Stok Mal Hakkında Kanun Lâyihası. (1 /585)	1		
340	Yunanistan Dahil ve Haricinde Mukim Türkiye Tebaasının Yunanistandaki Emvali Gayrimenkulesine Yunan Hükümeti Tarafından Vazıyed Edildiği Cihetle Türkiye'de Bulunmayan Yunan Tebaasına Ait Emvali Gayrimenkuleyede Vazıyed Edilmesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/586)	1		
341	1340 Senesi Bütçesine 7 321 588 Lira 89 Kuruşluk Tahsisat İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1340 Senesi Bütçesinin Füsul ve Mevadı Muhtelifesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Vekâletler Bütçesine Münakale İcrasına Dair Kanun) (1/587)	1		
342	Hükkâm Kanunu Lâyihası (1/588)	1		
343	Askerî Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/589)	1		
344	Müdafaai Milliye Vekâletinin 1340 Senesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanun Lâyihası (1340 Senesi Bütçesinin Füsul ve Mevadı Muhtelifesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Vekâletler Bütçesine Münakale İcrasına Dair Kanun) (1/590)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
345	Tütün İnhisarı Hakkındaki Kânun Lâyihasının Marttan Evvel İktisabı Kanuniyet Edebilmesi Meşkûk Olmasına Binaen İnhisar Usulünün Bir Müddeti Muvakkate İçin Doğrudan Doğruya Hükümetçe İdaresi Hakkında Kânun Lâyihası (1/591)	1		
346	Memleketin Bahren Temini Müdafaası Maksadıyle Tedarik Olunacak Vesaiti Harbiyei Bahriye İçin Bu Seneden İtibaren Takarrür Edecek Seneler Zarfında Mukassatan Tediye Olunmak Üzere Ondört Milyon Yüzkırkbeşbin Liranın Bahriye Bütçesinin Faslı Mahsusuna İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/592)	1		
347	Ankara'da İnşası Takarrür Eden Mesakin ve Mebani İle Sair Müessesat İçin Şehremanetine Birbuçuk Milyon Lira İkrazına Dair Kanun Lâyihası (1/593)	1		
348	Hükümet İle Fenerler İdaresi Arasında Münakit 11 Temmuz 1339 Tarihli İtilâf Namenin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası (1/59-1)	1		
349	1326 Tarihli Teşkilâtı Sıhhiye Nizamnamesinin 12 nci Maddesine Bir Fıkrai Müzeyyele İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/595)			1
350	Seferde Bulundukları Esnada Bahriye Zabitanına Taamiye İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/596)	1		
351	Ahkâmı, İhtiyacı Hazıraya ve Lozan Ahitnamesine Tevafuk Etmeyen 30 Teşrinisani 1330 Tarihli Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasım Şirketlere Mütedair Kanunun Birinci Faslının Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/597)			1
352	Mülkiye Baytar Mektebinden Asker Olarak Mezun Baytarlara Yüzellişer Lira İtasına Dair Layihai Kanuniye (Mektebi Harbiye ve Bahriyeden Mülâzımı Sani ve Mülkiye Baytar Mektebi Âlisinden Askerî Baytar Olarak Çıkacak Efendilerin Teçhizat Bedelleri Hakkında Kanun) (1/141)	1		
353	Bahriye Vekâleti Teşkiline Dair Kanun	1		
354	Yerli Kumaştan Elbise Giyilmesine Dair İcra Vekilleri Riyasetinden Mevrut Layhai Kanuniye (1/12)	1		
355	1340 Senesi Bütçesinin Füsul ve Mevadı Muhtelifesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Vekâletler Bütçesine Münakale İcrasına Dair Kanun	1		
356	Zahire, Un, Kepek ve Emsalinin Ledelhace Men'i İhracına Dair Kanun Lâyihası (1 /598)			1
357	Askeri Ceza Kanununun Elliikinci Maddei Muaddelesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/599)			1
358	1341 Senesi Zarfında Müceddeden İnşa ve Tamiri Muktazi Hapishaneler Masarifi İçin Beşyüzbin Lira Tahsisat İtasına Mütedair Kanun Lâyihası. (1/600)			1
359	Gerek İstiklâl Mücadelesi Muharebatında Sukut Etmek, Gerek Esnayi Talimde Düşmek ve Hastalanmak Suretiyle Şehit Olan Tayyarecilerin Ailelerine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun Lâyihası. (1 /601)			1
360	Emrazı Sariyeye Karşı Ordunun Muhafazası İçin İndeliktiza Sarfı Lâzım Gelen Sabun İle Odun Veya Kömür Hakkında 14 Eylül 1330 Tarihli Tayinat ve Yem Kanununun Yedinci ve Dokuzuncu Maddelerine Birer Fıkra Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1 /602)	1		
361	Mükellefiyeti Askeriye Kanunu Muvakkatinin Beşinci, Yüzyirmibirinci ve Yüzyirmüçüncü Maddelerini Muaddil 14 Kânunusani 1340 Tarihli Kanunun Birinci ve İkinci Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1 /603)			1
362	Senetsiz Tasarruf Edilen Emvali Gayrimenkulenin Tapu Senedine Raptına Dair Kanun Lâyihası. (1/604)			1
363	Emvali Gayrimenkulenin Şeraiti Münakide İle Hibe ve Ferağına Dair Kanun Lâyihası. (1/605)		1	
364	Şeker Fabrikalarının Teessüsünü Teşvike Dair Kanun Lâyihası. (1 /606)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
365	Yedi Senelik Bir Program Dairesinde Tercihen İnşaları Kararlaştırılmış Olan Turuku Umumiye Hakkında Kanun Lâyihası. (1 /607)			1
366	Mükellefiyeti Askeriye Kanunu Muvakkatinin Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/608)			1
367	1340 Senesi Darüleytamlar Bütçesinin Beşinci Faslından Üçbin Liranın Dördüncü Faslı Birinci Maddesine Nakli Hakkında Kanun Lâyihası. (1/609)	1		
368	Mensubini Askeriyenin Tezyidi Muhassessatı Hakkında Kanun Lâyihası (1/610)	1		
369	Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi 1340 Bütçesinin; Tahsisatı Fevkalâde Faslından 5 350 Liranın Münakaleten Memurini Mazule Maaş ve Tahsisatı Fevkalâdesi Faslına İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/611)	1		
370	Türkiye Cumhuriyeti İle Fillandiya Hükümeti Arasında Akit ve İmza Olunan Muhadenet Ahitnamelerinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/612)	1		
371	Türkiye Cumhuriyeti İle Letoanya Hükümeti Arasında Akit ve İmza Olunan Muhadenet Ahitnamelerinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. 1/613,)	1		
372	Türkiye Cumhuriyeti İle Estonya Hükümeti Arasında Akit ve İmza Olunan Muhadenet Ahitnamelerinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/614)	1		
373	Ankara'da İnşa Edilerek Sefareti Ecnebiye Binaları İçin İcap Eden Arsaların Düveli Mütetabbeye Meccanen Ferağı Hakkında Kanun Layihası. (1/615)		1	
374	Cumhuriyetin İlânına Müsadif 29 Teşrinievvel Gününün Millî Bayram Addi Hakkında Kanun Lâyihası (1/616)	1		
375	Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetinin Vazaifi Hakkında Kanun Lâyihası (1/618)			1
376	Darüleytamlar Müdiriyesi Umumiyesi 1340 Senesi Bütçesinin İkinci Faslında Memurini Mazlule Maaş ve Tahsisatı Namiyle Bir Madde Açılmasına Dair Kanun Lâyihası (1/619)	1		
377	Çekirge Kanununun Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/620)	1		
378	Vilâyat Numune Fidanlıklarında Yetiştirilen Müsmir Veya Gayrimüsmir Fidanların Lüzumunda Meccanen Tevzii Hakkında Kanun Lâyihası (1/621)	1		
379	Takviyesine Lüzum Görülen Ordudan Bu Hususta İhtiyacını Tatmin ve Bazı Hidematın İfası İçin Muktazi Tahsisatın İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/617)	1		
380	Yurtluk ve Ocaklık Mukabili Muhassas Maaşat Erbabına Teffiz Edilecek Emlâk ve Arazinin Sureti İhdası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/622)			1
381	Adliye Vekâletinin 1340 Senesi Bütçesinin 226 ncı Faslından Otuzsekiz Bin Liranın 227 nci Faslı Birinci ve İkinci Maddelerine Münakalesine Dair Kanun Lâyihası (1/623) 291	1		
382	1340 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununa Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/624)	1		
383	Hiyaneti Vataniye. Kanununun Tadili Hakkındaki Kanuna Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası (1/625)	1		
384	1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun Tasdikine Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun Lâyihası (1/626)	1		
385	Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuebatı Demiryollarının 1341 Senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanun Lâyihası (1/627)	1		
386	Kadastro Kanun Lâyihası (1/628)	1		
387	Mükellefiyeti Askeriye Kanununun Muhacirin Hakkındaki 135 nci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/629)	1		
388	Müdafaai Milliye Vekâletinin 1340 Senesi Bütçesinin 296 ncı Faslına 44 900 Lira Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/633)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
389	Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesinin Mart Muvakkat Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/630)	1		
390	Yaylalardan Müttekabilen İstifade İçin Tiflis'de Akdedilen Mukavelenameye Dair Layihai Kanuniye (1/222)		1	
391	Müdafaai Milliye Vekâleti 1340 Senesi Bütçesine (240 100) Lira Tahsisatı Munzama İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/635)	1		
392	Düyunu Umumiye İdaresi 1340 Senesi Bütçesinin 91 nci Faslıının, Dördüncü Maddesine (5000) Lira Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/634)	1		
393	Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/632)	1		
394	Seyri Sefain İdaresinin 1341 Senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1 /631)	1		
395	Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryolları İdaresinin 1341 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/636)	1		
396	Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1341 Senesi Bütçesine Dair Kanun Lâyihası (1/637).	1		
397	Takriri Sükûn Hakkında Kanun Lâyihası (1/638)	1		
398	Umuru Ziraiyenin Islâhı İçin Bir Ziraat Meclisi Âlisi Teşkiline Dair Kanun Lâyihası (1/642)		1	
399	Darülfünun Emanetinin 1341 Senesi Bütçesinin Mevkii Meriyete Vaz'ına Kadar Tahakkuk Edecek Hidematına Sarfolunmak Üzere Yirmi Beşbin Lira Tahsisatı Muvakkate İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/641)	1		
400	Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesi 1341 Senesi Bütçesinin Mevkii Meriyete Vaz'ına Kadar Masarifi Muvakkate Suretiyle Aftmışbin Liranın Sarfına Mezuniyet İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/640)	1		
401	Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdüriyetinin 1341 Senesi Mart Ayı Hidematına Sarfolunmak Üzere Tahsisatı Muvakkate İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/639)	1		
402	Emlâk ve Temettü Komisyonları Tahsisatları Hakkında Kanun Lâyihası. (1/643)		1	
403	Müdafaai Milliye Vekâletinin 1341 Senesi Bütçesinin Fusul ve Mevaddı Muhtelifesine On Milyon Dokuzyüzdoksanyedi Bin Lira Tahsisat İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/644)	1		
404	Ziraat Odaları Teşkiline ve Bundan Evvelki Nizamnamenin Feshine Dair Kanun Lâyihası (1/645)		1	
405	Cenup ve Cenubu Şarkî Hudutlarının Setir ve Muhafazasını Temin İçin İki Hudut Taburunun 1 Mart 1341 Bidayetinden İtibaren Teşkiline Mezuniyet Verilmesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/646).	1		
406	Ankara'da Bir Memurin Kooperatifi Teşkili Hakkında Kanun Lâyihası (1/651)	1		
407	Maadin Nizamnamesinin Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (Maden Nizamnamesinin Bazı Maddeleriyle Taşocakları Nizamnamesinin Tadiline Dair Kanun.) (1/650)	1		
408	1341 Senesi Bütçesine Mezun Tahsisatı Mestureden Müdafaai Milliye Vekâletine Ait Elli Bin Liraya Daha Altı Yüz Bin Lira İlâvesi Hakkında Karnen Lâyihası (1/649)	1		
409	Kısmen Seferberlikte Vâki Olacak Vaziyetler Hakkında Kanun Lâyihası (1/648)			1
410	Müdafaai Milliye Vekâletinin 1341 Senesi Bütçesine Tahsisat İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/647)	1		
411	Seferber Kıtaat Zabitanına İkışer Maaş Nispetinde Avans İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/653)			1

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
412	Ordunun İaşe, İlbas ve Teçhizatına Ait Mukavelât İle Mebaliği Askeriye İnşasında (250 000) Liradan Fazla Taahhüt İcrası Hakkında Kanun Lâyihası (1/654)			1
413	Zahire, Un, Kepek ve Emsalinin İndelihracı Men'i İhracı Hakkında Kanun Lâyihası (1/652)		1	
414	Askerî Ceza Kanununun 200 ncü Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Layihası (1/81)	1		
415	Memlekette İstimal Olunacak Ölçü Vahidi Kıyasilerinden Usulü Aşarî İstimalinin Tahtı Mecburiyete Vaz'ı Hakkında Kanun Lâyihası (1/655)			1
416	Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriyeye ve Limanlarla Karasuları Dahilinde İcrayı Sanat ve Ticarete Mütedair Kanun Lâyihası (1/606)			1
417	Osmanlı Bankasının İmtiyaz Müddetinin Temdidi Hakkında Kanun Lâyihası (1/657)	1		
418	Taşocakları Nizamnamesine Tevfikân Cereyanı Muktazi Muamelâtın Tarzı İcrası Hakkında Kanun Lâyihası (Maden Nizamnamesinin Bazı Maddeleriyle Taşocakları Nizamnamesinin Tadiline Dair Kanun.) (1/658)	1		
419	Hükümetin Bizzat Veya Efrat İle Müştereken Tahtı İdare ve Tasarrufunda Bulunan Müessesatı Sinaiyenin Sureti İdaresi Hakkında Kanun Lâyihası (1/659).		1	
420	Öksüz Yurtları Müdiriyyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçesine Dair Kanun Lâyihası (1/660)	1		
421	Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdiriyyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçesinin Mevkii Meriyete Vaz'ma Kadar Tahakkuk Edecek Hidemara Sarf Olunmak Üzere 83,343 Liranın Tediyesine Dair Kanun Lâyihası (1/665)	1		
422	Ahiren İlga Edilmiş Olan Aşar Kanununa Mütferri Sulama Ücreti Hakkında Kanun Lâyihası (1/661)	1		
423	Düveli Ecnebiye Sefaret ve Konsoloshaneleri İçin Bazı Kulud İle Tapu Senedi İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/662)		1	
424	Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdürüyyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçe Kanununun Üçüncü Maddesine İlâvesine Lüzum Görülen Fıkra İle Yeniden İnşaa Edilecek ve İşletilecek Olan Şimendiferler Hakkında Aynı Tarzda Muamele İfasına Dair Kanun Lâyihası (1/663)		1	
425	Eskişehir'de Çifteler Çiftliği Dahilinde Kısmen Zurraa Tevzi ve Tefviz Edilmiş ve Bir Kısmı Derdesti Tevzi Bulunmuş Olan Arazi İcarei Zemini Olarak Tahakkuk Ettirilen Meblâğın Affı Hakkında Kanun Lâyihası (1/666)	1		
426	İşkân Müdüriyyeti Umumiyesinin 1340 Bütçesinin 325 nci Faslından Sarf Edilemeyen (248 900) Liranın 1341 Senesine Devren Sarfı Hakkında Kanun Lâyihası (1/664)		1	
427	Aşar Mültezimlerinden Edayı Deynedenlerin Emlâki Merhume ve Mütfevvizalarının İadesine Dair Olup, 1 Kânunusani 1339 Tarihli Kanun İle Müddeti 1340 Martı İptidasına Kadar Temdit Edilmiş Olan 29 Eylül 1336 Tarihli Kanunun 1342 Senesi Şubat Gayesine Kadar Temdidi Hakkında Kanun Layâhisai (1/668)	1		
428	Evkaf Müdiriyyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçesine Mahsuben Verilmiş Olan 500 000 Liraya Üâveten Daha 500 000 Liralık Tahsisat İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/669)	1		
429	Seyfi Sefâin İdaresinin 1341 Senesi Bütçesine Mahsuben Verilmiş Olan 500 000 Liraya İlâveten Daha 500 000 Liralık Tahsisat İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/670)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
430	Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumi Yesinin 1341 Muvakkat Bütçesi Hakkında (1/667)			1
431	Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçesinin Tastikine Kadar Tahakkuk Edecek Maaş, Ücret ve Tahsisatı Fevkalâde Olarak 30 500 Liranın Sarfına Mezuniyet İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/671)	1		
432	Kibrit İnhisarına Mütferri Kanun Lâyi Hası (1/676)			1
433	Türkiye Cuhuriyeti İle Amerika Düveli Müttehidesi Arasında Münakit İkamet ve Şehbenderî ve Ticarî Hususatına Mütellik Ahitname İle Mücrimin Ahitnamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası (1/675)			1
434	Türk Tebaası İle Tebeai İraniyenin İzdivaçları Hakkında Olan Memnuiyetin Muhafazasına Dair 24 Eylül 1290 Tarihli Nizamnamenin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/674)	1		
435	Varidatı Gayri Safiyeleri Hali Hazırdaki Bedeli İcarlara Nazaran Takdir, Edilmiş Olan Müsakkafatın Ferağ Harçlarının 28 Şubat 1328 Tarihli Kanun Mucibince İstiyfası Hakkında Kanun Lâyihası (1/673)			1
436	Türk Sanayi ve Maadin Bankası Kanun Lâyihası (1/672)	1		
437	Mektebi Harbiye ve Bahriye İle Tatbikatı Baytariye Mektebinden Neşet Eden Efendilere Teçhizat Bedeli İtası Hakkında Kanun.	1		
438	26 Şubat 1340 Tarih ve 423 Numaralı (Belediye Vergi ve Resimleri) Kanununa Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası (1/677)		1	
439	Mahkemei Temyiz Erkânı Maaşatına Zamaim İcrası Hakkında Kanun Lâyihası (1/678)			1
440	Bazı Menatikta, Emvali Gayri Menkuleye Mütellik Muamelâtı Tasarrufiyenin Merkezce Tetkikat İfasından Sonra İcrası Hakkında Kanun Lâyihası (1/679)			1
441	İncir, Üzüm ve Tütünün İhracından Müstamel Zuruf ve Sargıların Kabulü Muvakkat Usulüne Tevfikan İthali Hakkında Kanun Lâyihası (1/680)		1	
442	1330 Senesi Nihayetlerinde Zürraa Tevzi Olunan Arpa ve Buğdaylarla Patateslere Ait Gümrük Resminin Affı Hakkında Kanun Lâyihası (1/681)			1
443	(Ekmek Kanunu) Unvanlı Kanun Lâyihası (1/682)		1	
444	Darülfünun Emanetinin 1341 Senesi Bütçe Kanun Lâyihası (1/683)	1		
445	Susurluk Havzasında Bulunan Ovaların Sulanması ve Bataklıkların Kurutulması İçin Tahsisat İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/684)			1
446	Darülfünun ve Şuabatınm Mart ve Nisan Ayları Maaşat ve Tahsisatı Fevkalâdeleri Olarak Yüz Elli Beş Bin Liralık Tahsisat İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/685)	1		
447	1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununa Bazı Mevad İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/686)			1
448	Kütahya - Tavşanlı ve Temdidi Demiryolunun İnşası Hakkında Kanun Lâyihası (1/688)	1		
449	Vakti Mesai Haricinde Çalışan Orman Cibayet Muamelât ve Kontrol Memurlarına Verilecek Ücurat Hakkında Kanun Lâyihası (1/687)	1		
450	Türkiye Hududu Dahilinde İcrayı Sanat ve Ticaret ve Hirfet Eden ve Sureti Aherle Kazanç Temin Eyleyen Eşhası Ferdiye ve Hükmiyenin Muvazenei Umumiyei Devlete Dahil Başka Bir Vergi ve Resim Verdikleri Takdirde 30 Teşrinisani 1330 Tarihli Temettü Kanunu Muvakkatiyle Muayyen Tekliften Muaf Tutulmaları Hakkında 1341 Muvazenei Umumiye Kanununa Bir Madde İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/690)		1	
451	Orduda Müstahdem, Küçük Zabitan Maşatı Hakkında Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası. (1/691)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
452	Tayyare Fabrikaları İçin Üç Milyon Liraya Kadar Taahhüdü Malî İcrasına Hükümetin Mezuniyeti Hakkında Kanun Lâyihası (1/689)			1
453	Tedeyyün Kanun Lâyihası (1/694)	1		
454	Türkiye Cumhuriyeti İle İspanya Kırallığı Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/695)	1		
455	Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdarelerinin 1341 Senesi Bütçeleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/692)	1		
456	Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdarelerinin 1341 Senesi Muhassesi Fevkalade Bütçeleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/693)	1		
457	Islahı Hayvanat Hakkında Layihai Kanuniye (1/17)	1		
458	Maden Nizamnamesinin Bazı Maddeleriyle Taşocakları Nizamnamesinin Tadiline Dair Kanun.	1		
459	Hududa Civar Ahalinin Sureti Mürurlarına Dair Gürcistan Hükümeti İle 20 Mart 1338 Tarihinde ve Tiflis'te İmza Edilen Mukavelenamenin Tastikine Dair Kanun (1/222)	1		
460	Hududun Tarafeynindeki Meralardan Mütakabilen İstifadeye Dair Gürcistan Hükümeti İle 20 Mart 1333 Tarihinde Tiflis'te İmza Edilen Mukavelenamenin Tasdiki Hakkında Kanun) (1/222)	1		
461	Türkiye Hükümeti İle Sovyet Azerbeycan, Ermenistan, ve Gürcistan Hükümetleri Arasında Akit ve İmza Edilen (Konsolosluk Mukavelenamesi) İle Buna Müzeyyel (Hukuku Aile ve Ehliyet Hukukiyeye Mütedair Mukavelenamenin Tasdikine Dair Kanun Layihası (1/221)	1		
462	Türkiye Hükümeti İle Rusya, Ermenistan, Azerbeycan ve Gürcistan Hükümetlerinin Salâhiyattar Murahhasları Arasında Akdolunan Demiryollar Mukavelenamesine Mütedair Kanun Layihası (1/220)	1		
463	15 Mayıs 1335 Tarihli Mülkiye Harcırah Kararnamesine Bir Zeyl İlâvesi Hakkında Kanun Layihası (1/8)	1		
464	Yeniden Üç Milyon Liralık Madenî Ufaklık Meskukât Darbı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/696)	1		
465	Teşviki Sanayi Kanununun 12 nci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/697)	1		
466	Türkiye Cumhuriyeti Nezdindeki Süferayı Ecnebiyeye Müsaedatı Rüsumiye Bahşeden Gümrük Kanununun 33 ncu Maddesi İle Tarife Kanununun Beşinci Maddesinin Birinci Fıkrasına Bir Zeyl İlâvesine Dair Kanun Lâyihası. (1/698)		1	
467	Tarife Kanununca, İpek Veya Sun'i İpekten Mâda Mahlut Mamulâtı Liffiye Mütedair Tarife Kanununun Sekizinci Maddesine Bir Zeyil İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/699)	1		
468	Gümrük Kanununun 20 nci Maddesine Bir Zeyl İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/700)	1		
469	Ordu ve Donanmada Kumanda Heyeti Âliyesini Teşkil Eden Zevata Makam Tahsisatı İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/701)	1		
470	Türk ve Şark Hali ve Kilimlerinin Kabulü Muvakkat Usulüne Tevfikan İthali Hakkında Kanun Lâyihası (1/702)	1		
471	Düzce Hadisei İsyaniyesinde Usat Tarafından Sureti Feciada Şehid Edilen 24 ncü Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmut Beyle Mezkûr Fırka Erkânı Harbi Yüzbaşı Yakup Sami Efendi Ailelerine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanun Lâyihası (1/703)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
472	Mahsulâtımızın İhracını Teşvik ve Revacını Temin İçin İthal Olunacak Kutu ve Sargıların Kabulü Muvakkat Usulüne Tevfikan Gümrük Resminden İstisnası Hakkında Müttekaddim Kanun Lâyihasına İlâve Edilmek Üzere Zeytinyağı ve Taneleri İle Emsali Mahsulâtın İhracında Müstamel, Müceddet Varillerin de Mezkûr Usule Tebaan Muafiyeti Rûsumiyeye Tabiiyetine Mütedair Kanun Lâyihası (1/704)		1	
473	Müskürat Resminin Tenziline Mütedair 531 Numaralı Kanunun İkinci Maddesine Bir Zeyl İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/705)		1	
474	(Mandıra ve Ağıl Kanunu) Unvanlı Kanun Lâyihası. (1/706)		1	
475	Kambiyo, Esham ve Tahvilât Üzerine Muamele İfası İle Ecnebi Meskukat Kambiyosunun Tereffüüne Sebebiyet Vermekte Olan Borsada Gayrı Mukayyet Efrat ve Müessesatın, Memleketin Menafii Aliyei Maliye ve İktisadiyesini Muhil Hareketlerine Nihayet Verilmesine Dair Kanun Lâyihası. (1/707)			1
476	Teşkili Mahakim, Usulü Muhakematı Cezaiye ve Sulh Hâkimleri Hakkındaki Kavaninin Bazı Maddelerinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası (1/708)	1		
477	Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçesine Faslı Mahsus Olarak Beşyüz Elli Bin Lira İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/709)	1		
478	Mekteplerde Münhal Muallimlere Vekil Olarak Tayin Olunanlara Kadroda Muayyen Maaş ve Tahsisatı Fevkalâde Mecmuunun Nısfının Vekâlet Maaşı Olarak İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/710)		1	
479	Vesaiti Nakliye Komisyonunun Sureti Teşekkül ve Yazaiî Hakkında Kanun Lâyihası. (1/711)	1		
480	Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin Teşkilât ve Vazaifi Hakkında Kanun Lâyihası (1/472)	1		
481	Malul Zabitan ve Efrada Mükâfatı Nakdiye İtasına Dair Dördüncü Lâyihai Kanuniye	1		
482	Harita Müdüriyeti Umumiyesi Kanunu (Harita Müdüriyeti Umumiyesi Teşkili Hakkında Kanun) (1/628)	1		
483	Mensubini Askeriye'nin Tezyidi Muhassesattına Dair 24 Mart 1341 Tarih ve 587 Numaralı Kanuna Bir Zeyl İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/712)	1		
484	Posta Nakliyatını Bilmünakaşa Deruhte Eden Muteahhitlerle Münakiit Mukavelata Ait Ücurat Hakkında Kanun Layihası (1/723)		1	
485	Vefaen Beyi ve Ferağ Veya Teminat İrae Olunan Emvali Gayrimenkulenin Müzayede ve İhale ve Tefiz Muamelatının İcra Dairelerince İfası Hakkında Kanun Lâyihası (1/724)	1		
486	Ticaret Vekâletine Merbut Ticaret, İktisat, Sanayi ve Mesai Müdürleri Tarafından Umura Hükümete Ait Olmak Üzere Vukubulacak Muhaberatın Posta Ücretinden Mauf Tutulması Hakkında Kanun Lâyihası (1/725)			1
487	Gümrük Tarifei Umumiyesinin Tadiline Mütedair Kanun Lâyihası (1 /726)		1	
488	3 Nisan 1340 Tarihli Mahsubu Umumî Kanununun 4 ncü Maddesine Bir Fıkra Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası (1/727)	1		
489	Mülkiye Baytar Mektebi Alisinden Neşet Eden Mülkiye Baytarlarının Hizmeti Mecburesi Hakkında Kanun Layihası (1/728)		1	
490	Rüesai Memurini Sıhhiyenin Mecalisi İdareye Azayı Tabiye Sıfatıyla İştirakleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/729)		1	
491	Gazete ve Kitap Kâğıtları İle Matbaa Alat ve Edevatının Gümrük Resminden Muafiyetine Mütedair 9 Kânunuevvel 1336 Tarihli Kanunun 1342 Senesi Martından İtibaren İlğası Hakkında Kanun Lâyihası (1/730)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
492	Kırbekçileri Hakkındaki 20 Temmuz 1330 Tarihli Kanuna Zeyil Olmak Üzere Kanun Lâyihası (1/731)			1
493	Petrol Kanunu Lâyihası. (1/732)	1		
494	1338 Senei Maliyesi Hazine Hesabı Katisi Hakkında Kanun Lâyihası (1/733)			1
495	1342 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu Lâyihası (1/734)	1		
496	Nafia Vekâletinin 1341 Senesi Bütçesinin 260 ncı Faslının Birinci Maddesine Tahsisatı Munzamme İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/735)	1		
497	Kazanç Vergisi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/736)	1		
498	Hayvanatı Ehliye Rûsumu Hakkında Kanun Lâyihası. (1/737)	1		
499	Şahsi Vergi Hakkında Kanun Lâyihası.(1/738)	1		
500	Petrol İnhisarı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/739)	1		
501	Şeker İnhisarı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/740)	1		
502	Umumî İstihlâk Vergisi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/741)	1		
503	Eğlence ve İstihlâkatı Hususiye Vergisi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/742)	1		
504	Vazifei Memureleri Haricinde Emrazı Sariyeyi Hayvaniye Mücadelesine Memur Edilecek Memurini Fenniye Vesaireye Verilecek Yevmiyeler Hakkında Kanun Lâyihası. (1/743)	1		
505	Posta Kanununun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/744)		1	
506	Sivil Etibbanın Hizmeti Mecburesine ve Etibba, Eczacı ve Dişçileri Stajları Hakkındaki Kanunlara Tezyil Edilmek Üzere Kanun Lâyihası.(1/745)	1		
507	Ziraat Vekâleti Bütçesinin 333, 335 ve 341 nci Fasılarına Tahsisatı Munzamme İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/746)	1		
508	Erzurum - Sarıkamış - Kars Demiryolları İdaresi Bütçesinin Üçüncü Faslına Tahsisat İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/747)	1		
509	Saatlerin Yirmi Dörde Taksimi Suretiyle İstimaline Dair Kanun Lâyihası. (1/748)	1		
510	Rumî Takvimin İlgasiyle Beynelmilel Takvimin Resmî Devlet Takvimi İttihazı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/749)	1		
511	Askerî Fabrikalarına Ait Mevaddı İnhisariyenin Maliye Vekâletine Devri Hakkında Kanun Lâyihası. (1/751)	1		
512	1341 Senesi Müdafaa-i Milliye Bütçesinin Füsul ve Mevaddı Muhtelifesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1 /752)	1		
513	Elyevm Mevkii Tedavülde Bulunan Evrakı Nakdiye Yerine, Aynı Evsafı Kanuniyeyi Haiz Olmak ve Aynı Miktarda Bulunmak Üzere, Yeni Evrakı Nakdiye İhracı Hakkında Kanun Lâyihası (1/750)	1		
514	1341 Senesi Tazmin Kanunu Lâyihası.(1/753)			1
515	Madenlere Ait Rûsum ve Tekâlifin Sekiz Misline İblâğı Hakkında Kanun Lâyihası (1/754)		1	
516	Tedariki Vesaiti Nakliye Kanununun 52 nci Maddesine Bazı Mevad Tezyiline Dair Kanun Lâyihası.(1/755)	1		
517	Vebayı Bakari Hastalığının Men'i İntişarını Temin İçin Her Cins Sığır Hayvanatı İle Ham Derilerin, Hastalığın Hükümferma Olduğu Zamanlarda Men'i İthalı Hakkında Kanun Lâyihası (1/756)			1
518	Evkaf Müdriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamme İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (1/757)	1		
519	Bahriye Muallimleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/758)	1		
520	1341 Senesi Hariciye Vekâleti Bütçesinin 187 nci Faslına 100 000 Lira Tahsisatı Munzamına İlâvesine Dair Kanun Lâyihası. (1 /759)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
521	1341 Senesi Öksüz Yurdları Müdüriyeti Umumiyesi Bütçesinin Muhtelif Fasıl ve Maddelerine (40 000) Lira Tahsisatı Munzamma İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/760)	1		
522	Muvazenei Umumiyyede Dahilinde Bulunan Devair İçin Tedariki Mutkezi Kâğıt Vesair Bircümle Kırtasiyenin Sureti Mubayaası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/761)	1		
523	Jandarma Efrat ve Küçük Zabitanının Tedrisatı İptidaiye Vergisinden Muaf Tutulmalarına Dair Kanun Lâyihası. (1/713)	1		
524	Jandarma Vazaif ve Teşkilâtı Esasiyesiyle Ciheti Merbutiyeti Hakkında Kanun Lâyihası. (1/714)		1	
525	İdarei Umumiyei Vilâyat Kânunu Muvakkatinin Üçüncü Faslının Meclisi İdare Teşkilâtına Ait 62 nci ve 64 ncü Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/715)	1		
526	Gümrüklerce İcra Edilecek Muayenei Sıhhiyyeye Dair 21 Mayıs 1321 Tarihli Nizamnamenin 16 Nci ve 17 Nci Maddeleri Ahkâmına Tevfikân İthalî Menedilmiş Olan Ecza ve Mevadı Tıbbiyyenin Serbestii İthalî Hakkında Kanun Lâyihası. (1/717)	1		
527	Ticaret Vekâletinin Senei Haliyle Teşvikatı Sınaiye Faslına Tahsisatı Munzamına İlâvesine Dair Kanun Lâyihası (Ticaret Vekâleti 1341 Senesi Bütçesine (130 914)Lira Tahsisatı Munzamma İlâvesi Hakkında Kanun) (1/718)	1		
528	Ereğli - Karadere Şimendifer Hattının İnşası ve İşletilmesi Hakkındaki 26 Kânunusani 1341 Tarihli Kanunun İlgası İle Mezkûr Hattın Ereğli - Ankara Olmak Üzere Geniş Hatta Tahviline ve Nafia Vekâletince İnşa ve İşletilmesine Dair Kanun Lâyihası. (1/719)	1		
529	Müdafaai Milliye Vekâletince Bazı Taahhüdât İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/720)	1		
530	Samsun'un Elektrikle Tenviri ve Şehre Su İsalei İçin Samsun Belediyesi Namına Hazinenin Kefaleti İle Üç Yüz Bin Liralık İstikraz Akdi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/721)	1		
531	Tahtelbahirlerle Sefâini Havaiyenin İdare ve Şevkinde İstihdam Olunacak Zabitan ve Efradın Maaşlarına Zamimetten Verilecek Tahsisat Hakkında Kanun Lâyihası. (1/722)			1
532	Tabiiyet Kaleminden Alınan Rüsum İle Umuru Hukukiyei Muhtelite Kalemince Alınan Tasdik Harçlarının Beş Misline İbلاغına Dair (1/137)		1	
533	Türkiye'yi Terke ve Firar Etmiş Eşhasa Ait Emvali Metrukenin Bazı Kuyut ve Şurut Tahtında Muhacirine ve Harepte Mutazzarrır Olup Muhtacı Muhavenet Bir Halde Bulunanlara ve Evlâdı Şühedaya Temlikine Dair (1/130)		1	
534	Düşman Tarafından Yakılan Şehirlerin Haritalarını Yapmak Üzere 1338 Nafia Bütçesine Tahsisatı Lâzime Vazına Dair Kanun Layihası (1/128)		1	
535	Askerî Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesince Bir Usta Mektebi Tesisine ve İşbu Mektebin Masarifi İçin Mezkûr Müdüriyeti Umumiyenin 1338 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Layihası (1/150)		1	
536	11 Ağustos 1330 Tarihli Mükellef Sivil Memurini Baytariye ve Etibba Hakkındaki, Kanunun Dördüncü Maddesine Zeyl Kanun Layihası (1/19)		1	
537	İmalâtı Harbiye Müdüriyeti Umumiyesi Teşkilâtı Cedidesi Hakkında Kanun Layihası(1/18)		1	
538	Düşman Tarafından Tahribata Maruz Mahaller İnşaatı İçin Ocaklardan Resim Alınmamasına Dair Kanun Layihası (1/142)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
539	Hariciye Vekâletince Gerek Merkezde ve Gerek Sefarethane ve Şehbenderler Vasıtası İle Hariçte İstiyfa Edilmekte Olan Harç ve Resimlerin Tezyit ve Kanunen Muayyen Haddi Aslîsine İrca İçin İcra Vekilleri Heyetine Salâhiyet İtasına Dair Kanun Layihası (1/135)		1	
540	Evkaf Nizamnamesinin 20, 21, 22 nci Bendlerinde Tamirat ve İnşaatı Cüz'iyeye İçin Muayyen Olan 2 500 Kuruşun 10 000 Kuruşa İbلاغı Hakkında Kanun Layihası(1/152)		1	
541	Türkiye Dahilinde 1338 Senesinden İtibaren Müceddeden İnşa Edilecek Mesakin İle İstîlâ ve Hariklerden Harap Olan Mahallerde Yapılacak Akarat Vergilerinin Beş Sene Müddetle Affı Hakkında Kanun Layihası (1/158)		1	
542	Ordu Elinde İhtiyaçtan Fazla Kalacak Hayvanat İle Arabaların Muhtacini Ahaliye Sureti Tevzii Hakkında Kanun Layihası (1/62)		1	
543	Esham ve Tahvilât İle Bunların Faiz, Hissei Temettü ve Kuponlarından ve Alelumum Bankaların Hesaben Müşterilerine Ait Matlup Bakiyeleriyle Neztlerine Mevdu Emanattan Mürürü Zamana Uğrayanların Devlete İntikali Hakkında Kanun Lâyihası, (1/762)			1
544	Seyirsefain İdaresinin 1341 Senesi Bütçesine Üç Yüz Bin Lira Tahsisatı Munzama İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/763)	1		
545	Ankara ve İstanbul Askerî İnzibat Memurlarına Müteferrika Verilmesi Hakkında Kanun Lâyihası (L /764)	1		
546	Tıbbî Adlî Müessesesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/783)	1		
547	Müstahzaratı İспенçiyariye ve Tıbbiye Hakkında Kanun Lâyihası. (1/765)			1
548	Tebaamıza Ait Borcunu Tediye Etmemekte Olan Macar Hükümeti, İşbu Borçlarını Tediye Edinceye Kadar, Macar Tebaasının Türk Tebaasında Bulunan Alacaklarından Münasip Miktarının Tehiri Tediyesi İçin Hükümete Mezuniyet İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/766)			1
549	Bazı Devairin Senei Haliye Bütçelerine Tahsisatı Munzamma İlâvesi ve Muhtelif Fasil ve Maddeler Arasında Münakale İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/767)	1		
550	Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun Bazı Mevaddını Muaddil Kanun Lâyihası.(1/769)	1		
551	Muhamat Kanununun Bazı Mevaddını Muaddil Kanun Lâyihası. (1/770)	1		
552	Mahakimi Şeriyenin İlgasına ve Mahakimin Teşkilâtına Ait Ahkâmı Muaddil 8 Nisan 1340 Tarih ve 469 Numaralı Kanunun Birinci Maddesine Müzeyyel Kanun Lâyihası. (1/774)		1	
553	İnhisarı Duhan Kanunu Muvakkatiyle 26 Şubat 1341 Tarih ve 558 Numaralı Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kâğıdı İnhisarı Hakkındaki Kanunun Temdidi Ahkâmı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/768)	1		
554	Esham ve Tahvilât Alım ve Satım Vergisine Dair Kanun Lâyihası. (1/809)			1
555	Emvali Gayrimenkulenin Muamelâtı Tasarrufiyesinde Tapu Senedatı İle Kayıtlarına Alâkadarının Fotorafilerinin İlsak Olunmasına Dair Kanun Lâyihası. (1/771)	1		
556	Tapu Daireleri Hududu Haricindeki Emvali Gayrimenkuleye Ait Muamelâtı Tasarrufiyenin İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/773)	1		
557	Tapu Müdüriyeti Umumiyesi Heyeti Fenniyesinde Tersim Olunacak Haritalar İçin Ahzı Lâzımgelen Harçların Makadherine Dair Kanun Lâyihası. (1/772)			1
558	Ticaret ve Sanayi Odaları İle Açılacak Borsalar ve Tesis Olunacak Fabrikalar İçin Tahsisine Lüzum Görülecek Envali Milliye ve Metruke İte Vakıf Emlâk ve Arsaların, Bedeli Mukadderi Mukabilinde İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/775)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
559	Tütün Tohumlarının Men'i İhracı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/776)	1		
560	İstanbul İmtiyazlı Tahmil ve Tahliye Şirketince İstikraz Edilecek Olan Yarım Milyon Liraya Hazinesinin Kefaleti İçin Mezuniyet İtaşı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/777)	1		
561	Kambiyo ve Şanj Muamelâtı Hakkında Kanun Lâyihası. (1 /778)		1	
562	Orman Mahsulâtından Alınacak Mahsulâtı Arziye Vergisi Hakkında Kanun Lâyihası. (Bazı Mahsulatı Arziyeden Vergi İstiyfası Edilmemesi Hakkında Kanun) (1/779)	1		
563	Ecnebi Sefarethaneler Mensubini Namına Vuku Bulan Müvaredatın, Mumleyhimin Temsil Eyledikleri Memleketlerce Türkiye Cumhuriyeti Memurini Mumasilesine İfa Edilmekte Olan Mütakabil Muamele Veçhile Muafen İmrarı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/780)		1	
564	Stokholmdede İnikat Eden Beynelmîlel Posta Kongresinde İmza Edilmiş Olan Mukavelename ve Merbutatının Tasdikine Dair Kanun Lâyihası. (1/781)	1		
565	Türk Ceza Kanunu Lâyihası (1/782)	1		
566	Türk Tayyare Cemiyetimin Posta Münakalâtı Ücuratından Muaf Tutulan Müessesat Meyanına İthalı Hakkında Kanun Lâyihası (1/796)	1		
567	İhtira Beratı ve Alâmeti Farika İlmühaberlerinden Alınacak Harçların Tezyidi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/784)			1
568	Mübadele Gayrı Tabi Eşhasın Metruk Olup Muhacir ve Mültecilere Adiyen İskân Veya Tefviz Suretiyle Verilen Emvalin İstirdad Edilmemesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/785)	1		
569	Efradı Askeriyenin Müze Duhuliye Ücretinden İstisnası Hakkında Kanun Lâyihası.(1/786)	1		
570	Mülkiye Harcırah Kararnamesinin Yirmi Yedinci Maddesinin İkinci Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/787)	1		
571	14 Şubat 1327 Tarihli Usulü Muhasebei Umumiye Kanunu Muvakkatinin Bazı Mevadının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/788)	1		
572	Karadeniz Tahlisiye İdarei Umumiyesinin 1342 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/789)	1		
573	3 Nisan 1340 Tarihi Mahsubu Umumi Kanununun Bazı Maddelerinin Tadili ve Temdidi Ahkâmı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/790)	1		
574	Kanunu Medenî Lâyihası. (1/791)	1		
575	Türkiye Cumhuriyetli İle Bulgaristan Krallığı Arasında Aktedilen Muhadenet Muahede ve İkâmet Mukavelenameleri İle Muhadenet Muahedenamesine Merbut Protokol Ahkâmının ve Teferruatının Tasdikine Dair Kanun Lâyihası (1/792)	1		
576	Türkiye Cumhuriyeti İle Sırp Hırvat ve Sıloven Krallığı Arasında Tanzim Olunan Sulh ve Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası (1/793)	1		
577	Ecnebi Tebaasına Ait Tekaüt Maaşatının Kemafissabık Tediyesi Hakkında Kanun Lâyihası (1337 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun Sekizinci ve 13 Kânunusani 1339 Tarihli Avans Kanununun Üçüncü Maddelerine Müzeyyel Kanun). (1/794)	1		
578	Türkiye Sahillerinde Seyrüsefer Edecek Gemiler Hakkında Kanun Lâyihası (1/795)			1
579	Dalgiç Zabitan ve Efradına Verilecek Zamaim Hakkında Kanun Lâyihası (1/797)	1		
580	Mübadeleye Tabi Eşhas İçin Sadır Olan İlamatın Sureti İnfazı Hakkında Kanun Lâyihası (1/798)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
581	Ermeni Suikast Komitaları Tarafından Şehid Edilen Ricalin Ailelerine ve Evlâdına Emlâk ve Arazi Veya Nakden Tazminat İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/799)	1		
582	1340 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun 22 nci Maddesi Mucibince Teşkil Olunan Tetkiki Hesap Heyetlerinin Lağvı Aile Vazifelerinin Divanı Muhasebat Tarafından Ruyet Edilmesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/800)	1		
583	Anonim ve Kooperatif Şirketlerin Münakabesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/801)		1	
584	Gümrük Tarifei Umumayesinde Tadilât İcrası Hakkında Kanun Lâyihası (1/802)			1
585	Keller - Malatya - Ergani Madeni Diyarbekir Demiryolunun İnşası Hakkında Kanun Lâyihası (1/803)	1		
586	İdarei Hususiye, Belediye ve Şehremanetleri Sıhhiye Mamurlarının Nasıp, Azil, Tebdil ve Terfilerinin Ciheti Aidiyeti Hakkında Kanun Lâyihası (1/804)	1		
587	1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun Sekizinci Maddesinin (B) Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/805)	1		
588	Düşman Tarafından Tamamen Veya Kısmen Tahrip ve İhrak Edilmiş Olan Kasabat ve Kuranın Sureti İmal ve İhyası Hakkında Kanun Teklifi (1/123)		1	
589	Hudud ve Sevhil Sıhhiye Müdiriyeti 1341 Senesi Bütçesinin Beşinci ve Dördüncü Fasılları Arasında Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/808)	1		
590	15 Mayıs 1335 Tarihli Mülkiye Harcırah Kararnamesinin Mevaddı Muvakkate Faslını Muaddil 10 Teşrinisani 1335 Tarihli Kararnamenin Birinci Maddesi Ahkâmının Posta ve Telgraf ve Telefon Müfettişlerine de Teşmili Hakkında Kanun Lâyihası (1/807)	1		
591	Arada -Diyarbakir - Ergani Demiryolu İnşaatının Tevkifi Hakkında Kanun Lâyihası.(1/806)	1		
592	Veraset ve İntikal Vergisi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/810)	1		
593	İskân Kanunu Lâyihası (1/812)	1		
594	Seyrisefain İdaresinin 1926 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/813)	1		
595	Düstûruledviye Komisyonu Hakkında Kanun Lâyihası (1/811)	1		
596	Hâkimlerin Muhakeme ve Tahkik Usulleri Hakkında Kanun Lâyihası (Hükkâm Kanunu Lâyihası) (1/814)	1		
597	Memurin Kanunu Lâyihası (1/815)	1		
598	Nafia Vekili Merhum Süleyman Sırrı Beyin Valide, Refika ve Dört Evlâdına Maaş ve İkramiye İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/816)	1		
599	Hakkı Karar ve Senetsiz Tasarrufat İle Tashihi Kayıt Muamelâtının Sureti İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/817)	1		
600	Müstahsilâtı Dahiliyeden Olmayan Tütünlerle Bunların Mamulâtına ve Tömbeki ve Enfiyeye İnhisar Vaz'ı ve İnhisarı Duhan Kanunu Muvakkati İle 26 Şubat 1341 Tarih ve 558 Numaralı Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kâğıdı İnhisarına Mütedair Kanunun Bazı Mevadinm Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/818)	1		
601	“İstanbul ve Tevabii Balıkçılar Muavenet Sandığı” Kanun Lâyihası. (1/819)	1		
602	Ticaret Muahedesi Aktedilmeyen Memleketler Muvaridatından Alınacak Rûsum İle İcabında Mukabelei Bilmsil İcrasına Dair 12 Kânunuevvel 1341 Tarih ve 691 Numaralı Kanunun Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/820)	1		
603	Kayseri - Ulukışla Demiryolunun İnşası Hakkında Kanun Lâyihası (1/821)	1		
604	Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryolları İdaresinin 1926 Senesi Bütçes Hakkında Kanun Lâyihası (1/822)		1	
605	Beynelmilel İktisadiyat Heyeti Namiye Bir Daire Teşkili Hakkında Kanun Lâyihası (1/823)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
606	Hudut Kıtaatı İle Mıntika Jandarma Alaylarının ve Jandarma Efrat Mekteplerinin Usulü İşesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/824)		1	
607	11 Kânunusani 1339 Tarih ve 295 Numaralı Kanunun Birinci Maddesine Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/826)			1
608	Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesi İle Şuabatının 1926 Senesi Mülhak Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/825)			1
609	Türkiye İle Rusya'da Dağınık Bir Halde Kalmış Olan Harp Esirlerinin “Tebaa Sevki” Muamelesine Tabi Tutulmaları Hakkında Kanun Lâyihası (1/827)	1		
610	Demir ve Kömür Madenlerini İşletmek ve Dört Senede Sarf Edilmek Üzere Ticaret Vekâletine 18 Milyon Lira Tahsisat İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/828)	1		
611	İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun On Beşinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/837)	1		
612	İtilâf Devletleri Tarafından Bilâbedel İşgal Edilmiş Olan Mebaninin İşgal Müddetince Tahakkuk Etmiş Olan Vergilerinin Affı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/836)	1		
613	“Ticaret Berriye” Kanunu Lâyihası.(1/835)	1		
614	Türkiye Cumhuriyeti İle İçtimaî Şûralar Cumhuriyetleri İttihadı Hükümeti Arasında İmza Olunan Bitarafılık Muahedenamesiyle Merbutu Üç Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/834)	1		
615	Hariciye Vekâletinin 1341 Senesi Bütçesinde “Düyunu Sabıka Karşılığı” Namı İle Yeniden Açılacak Fasla Yüz Bin Lira Tahsisat Vaz'ı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/833)	1		
616	Türkiye Cumhuriyeti İle Norveç Kraliyeti Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/832)	1		
617	Sinni Mükellefiyet Dahilinde Bulunanların Silâhsız Hizmeti Mucip Arızai Vücudiyelerinin Tedavisi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/831)	1		
618	Askerî Tekâüt ve İstifa Kanununun 20 Haziran 1326 Tarihli Maddeî Muaddelesi Birinci Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/830)	1		
619	Nakde ve Ayniyata Vazülyed Olanların Sureti Kefaleti Hakkında Kanun Lâyihası.(1/829)	1		
620	“Maarif Teşkilâtı Kanunu” Lâyihası (1/838)	1		
621	Bir Hudut Taburu İle İki Estersüvar Bölüğü ve İki Hudut Alay Kumandanlığı Teşkili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/843)			1
622	Mükellefiyeti Askeriye Kanununun Yüz Otuzuncu Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/846)			1
623	Hazarda Silâh Altında Bulunan Efradın Hizmeti Askeriyeye Davetten Evvel İka Ettikleri Kabahat ve Cünha Davalarının Terhislerine Kadar Tecili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/845)	1		
624	Aşarın İlgasına Mütedair 17 Şubat 1341 Tarih ve 552 Numaralı Kanunun Altıncı Maddesinin “D” Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/841)	1		
625	Türkler ve Türk Şirketleri Tarafından İştira Olunan Buharlı Sefainin Gümrük Resminden İstisnasına Dair 20 Şubat 1340 Tarih ve 418 Numaralı Kanuna Bazı Mevad Tecdidi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/842)			1
626	Ticaret Borsaları Komisyonlarının Resmî Dairelerle Vukubulacak Muhaberatının Posta Ücretinden Muafiyeti Hakkında Kanun Lâyihası. (1/844)			1

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
627	9 Kânunusani 1338 Tarihli Avans Kanununa Müzeyyel 13 Kânunusani 1339 Tarih ve 296 Numaralı Kanunun Dördüncü Maddesi Mucibince Henüz Tahakkuk Muamelesi İcra Edilmeyen Mahallerde Üç Sene Müddetle Tahakkuk ve Tahsiline Devam Edilecek Olan Harp Kazançları Vergisinin Bir Sene Daha Devamı Tahakkuk ve Tahsili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/840)		1	
628	30 Ağustos 1338 Gününün Zafer Bayramı İttihazı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/839)	1		
629	Türkiye Cumhuriyeti İle Macaristan Kırallığı Arasında Akdolunan İkamet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası (1/847)		1	
630	1341 Senesi Muvazenei Umumiyesine Dahil Devair Bütçelerine Tahsisatı Munzamına İtasına Dair Kanun Lâyihası (1/849)	1		
631	Harita Mektebi Tesisti Hakkında Kanun Lâyihası (1/850)		1	
632	Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1341 Senesi Bütçe Kanununa Bir Madde Tezyil Hakkında Kanun Layihası (1/852)			1
633	Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1341 Senesi Bütçe Kanununa Bazı Mevad Tezyiline Dair Kanun Lâyihası (1/848)			1
634	Mübadeleye Tabi Ahaliye Verilecek Emvali Gayrimenkule Hakkındaki 488 Numaralı Kanuna Bir Madde Tezyiline Dair Kanun Lâyihas (1/851)	1		
635	Müddeti Zarfında Nüfus Kütüğüne Yazdırılmıyan Vukuat Ashabının Cezadan Afları Hakkında Kanun Lâyihası (1/853)	1		
636	Mükellefiyeti Askeriye Kanunu Muvakkatinin 106 ve 110 ncu Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/854)	1		
637	İspirto ve Meşrubatı Küliye İnhisarı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/856)	1		
638	Şeker, Petrol ve Benzin İnhisarına Ait İptiadî Sermaye Hakkında Kanun Lâyihası. (1/855)	1		
639	İstanbul Esham, Tahvilât, Kambiyo ve Nukut Borsası Muamelâtına Dair Kanun Lâyihası. (1/857)			1
640	Resmî Munzam Pullarının İlgaı ve El İlânlarına Ait Resmin Yirmi Paraya Tenzili Hakkında Kanun Lâyihası (1/858)	1		
641	Gümrük Tarifle Umumiyesinde Bazıtadilât İcrası Hakkında Kanun Lâyihası (1/859)	1		
642	Ankara Şehremanetine Bir Milyon Yedi Yüz Elli Bin Lira İhrazı Hakkında Kanun Lâyihası (Ankara Şehremanetine İki Milyon Lira İkrazı Hakkında Kanun) (1/862)	1		
643	Hudut ve Sevhil Sıhhiye Müdüriyetinin Üç Aylık Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/863)	1		
644	Anadolu Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1926 Senesi Bütçesi Hakkında Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası (1/860)	1		
645	Anadolu Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1926 Senesine Mahsus Fevkalâde Bütçesi Hakkında Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası (1/861)	1		
646	Bazı Menatıktaki Jandarma Ümera ve Zabitan ve Mensubininin Sureti Tebdillerine Dair Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası (1/864)			1
647	İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu Mucibince, Azil ve Nasıpları Vilâyata Mevdu Maliye Memurlarından Bazılarına Doğrudan Doğruya Vekâletçe Tayinleri Hakkında Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası (1/867)	1		
648	Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye ve Limanlarla Kara Suları Dahilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkında Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası (1/866)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
649	Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesinin Üç Aylık İhtiyacı İçin Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası (1/865)	1		
650	Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyetinin 1341 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/868)			1
651	Ecneblerin Hukuk ve Vazaifine Dair Mülga Meclisi Mebusundan Celp Edilmiş Olan Kanun Layihası (1/104)		1	
652	Usulü Muhakei Şeriye Kararnamesi İle Hükâmı Şer ve Memurini Şeriye Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Altıncı Maddesine Dair Olup Mülga Meclisi Mebusandan Celp Edilmiş Olan Kanun Layihası (1/173)		1	
653	Usulü Muhakei Şeriye Kararnamesi İle Hükâmı Şer ve Memurini Şeriye Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Altıncı Maddesine Dair Olup Mülga Meclisi Mebusandan Celp Edilmiş Olan Kanun Layihası (1/174)		1	
654	Kanunu Cezanın 200 ncü Maddesinin 26 Cemaziyelahir 1277 Tarihli Zeyline Müzeyyer Fıkra İle 206 ncı Muaddel Kanun, (1/305)		1	
655	Kanunu Cezanın 200 ncü Maddesinin 26 Cemaziyelahir Tarihli Zeyli Evveliyle 11 Ramazanı 331 Zeyli Sanisini Muaddel Kanun Muvakkat (1/309)		1	
656	Kanunu Cezanın 206 ncı Maddesine Zeylen Fıkrai Muvakkate (1/310)		1	
657	Kanunu Cezanın 200 ncü Maddesine 19 Rebiyülahir 1332 Tarih ve 4 Mart 1330 Tarihli Zeyli Sanisine Muaddel Kararname (1/311)		1	
658	Kanunu Cezanın 200 ncü Maddesine 19 Rebiyülahir 1332 Tarihli Zeyli Sanisini Muaddel 8 Muharrem 1336 ve 25 Teşrinievvel 1333 Tarihli Kararnamenin İlğası ve Mezkûr 19 Rebiyülahir Zeyli Sanisinde Meriyeti Hakkında Kararname (1/312)		1	
659	Kanunu Cezanın 6 Cemaziyelahir 1329 Tarihli 230 ncü Maddesi Zeyline Müzeyel Kanun (1/313)		1	
660	28 Zillicce 1274 Tarihli Kanunu Cezanın Bazı Mevaddını Muaddel Kanun (1/314)		1	
661	Mülkiye Ceza Kanununun 102 nci Maddesine İlâve Edilen Fıkrai Havi Kanun (1/315)		1	
662	19 Cemaziyelâhir 1296 Tarihli Mahakimi Nizamiye Teşkilâtı Kanununun Kırk Altıncı Maddesinin Tadiline Dair Bulunan 1332 Tarihli Kanunu Muvakkati ve Bu Kanunun İlğasına Dair Kararnameyi Muhtevi.(1/318)		1	
663	19 Cemaziyelâhir 1296 Tarihli Mahakimi Nizamiye Teşkilâtı Kanununun Kırk Altıncı Maddesinin Tadiline Dair Bulunan 1332 Tarihli Kanunu Muvakkati ve Bu Kanunun İlğasına Dair Kanun Layihası. (1/319)		1	
664	Erzurum - Sarıkamış ve Şuabatı Denmiryolları İdaresinin Üç Aylık İhtiyacı İçin Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/869)	1		
665	İzmir Yangınında Mutazarrır Olan Müttefikin Tebeasına Ait 1922 - 1923 Seneleri Temettü Vergilerinin Affı Hakkında Kamın Lâyihası (1/871)			1
666	Evrak Müdüriyeti Umumiyesince Ankara'da İnşa Edilecek Olan Hayrat ve Akarat İçin Bir Milyon Liranın Sarfına Mezuniyet İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/872)	1		
667	Evrak Müdüriyeti Umumiyesinin Üç Aylık İhtiyacı İçin Tahsisatı Munzama İfası Hakkında Kanun Lâyihası (1/870)	1		
668	Diyanet İşleri Riyasetinin 1341/1925 Senesi Bütçesinin Muhtelif Fasıl Ye Maddelerinden 248 000 Liranın Tenzil Edilecek 209 ncu Fasılın İkinci Maddesine Nakli Hakkında Kanun Lâyihası (1/873)			1
669	Şûrayı Askerî Kanununun İkinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/874)			1

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
670	Ereğli Havzasında Kilimli ve Kozlu Mevkilerinde İnşa Edilecek Lavvarlar İçin Bir Milyon Liralık İstikraz Aktı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/875)	1		
671	16 Nisan 1339 Tarih ve 336 Numaralı Kanunun Birinci Maddesine Bir Fıkra Tezyifi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/876)	1		
672	Pasaport Kanununun 17 nci ve 18 nci Maddelerine Birer Fıkra Tezyifi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/877)	1		
673	Türkiye Cumhuriyeti İle Suriye - Lübnan Hükümetlerinin Salâhiyattar Murahhasları Arasında Ankara'da Akdolan Suriye, Lübnan Gümrük İtilâf Namesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/878)	1		
674	Türkiye Cumhuriyeti İle Şili Cumhuriyeti Arasında 30 Kânunusani 1926 Tarihinde Tanzim ve İmza Edilen Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/879)	1		
675	Hariciye Memurları Harcırahı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/880)	1		
676	Sunî İpekten Mensucat İmalinin, Men'i Hakkındaki 433 Numaralı Kanunun Feshine Dair Kanun Lâyihası. (1/881)	1		
677	Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesi 1926 Senesi Bütçesinin Kabul ve Tasdikine Kadar Lifa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun Lâyihası (1/882)	1		
678	Darülfünun Emaneti 1926 Senesi Bütçesinin Kabul ve Tasdikine Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun Lâyihası. (1/883)	1		
679	Hariciye Memurları Harcırahına Mütedair Nisan 1333 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun Lâyihası. (1/884)		1	
680	Ankara - Ereğli Demiryolunun İnşa ve İşletilmesi Hakkındaki 12 Kânunuevvel 1341 Tarihli ve 692 Numaralı Kanunun İkinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası. (1/885)	1		
681	Orta Tedrisat Kanununun 28 nci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/886)	1		
682	Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/887)	1		
683	Londra'da 5 Temmuz 1912 Tarihinde Takarrür Etmiş Olan Beynelmilel Telsiz Telgraf Mukavelenesiyle Merbutu Nizamnamenin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası (1/888)	1		
684	İntifa Kanununun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/889)		1	
685	Türkiye'de Çalışan Müesselerde Mecburî Türkçe İstimali Hakkında Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası. (1/890)	1		
686	Memaliki Ecnebiyeden İpek Böceği Tohumu Celp ve Memlekete İthalinin Meni Hakkında Kanun Lâyihası. (1/891)	1		
687	Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun Lâyihası (1/892)	1		
688	İhracat Emtiası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/893)			1
689	14 Nisan 1341 Tarih ve 616 Numaralı Mektep Vergisi Kanununa Bazı Mevad Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası (3/894)			1
690	Eytam Emlâk Bankası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/896)	1		
691	Taksim Topçu Kışlası İle Talimhane Arsasının İratlı Olarak İstimal Edilmiş Olan Kısımına Peniden Varidatı Gayrı Safiye Takdiri Hakkında Kanun Lâyihası. (1/898)		1	
692	Hudut ve Sevabil Sıhhiye Müdiriyyetinin 1926 Senes Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/897)	1		
693	Harcırah Kararnamesine Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/867)			1
694	Rüsümü Bahriye Kanununa Merbut Tarifinin Bazı Mevad ve Aksamının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/895)			1

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
695	Zabitlerin ve Askeri Memurların Hayvan ve Teçhizatlarının Tedariki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/900)	1		
696	Gümrük İdareleriyle Tüccar Arasında Tarife Tatbikatından Mütevellit İhtilâfatın Hakem Vasıtasıyla Sureti Halline Mütedair 8 Nisan 1334 Tarihli Kanuna Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/901)			1
697	Münakasa Suretiyle İhalesi Mümkün Olamayan Askeri İnşaatın Emaneten İcrası Hakkında Kanun Lâyihası.(Hükümet Namına Vuku Bulacak Müzayede, Münakaşa ve İhalâta Ait 22 Nisan 1341 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun) (1/902)	1		
698	Yunan Harbinde Şehit Olan Mirliva Celâl Paşa Kerimelerine Muhassas Maaşatın 1926 Senesi Martından İtibaren Hidematı Vataniye Tertibine Nakli Hakkında Kanun Lâyihası. (1/903)	1		
699	Kurtarılan Memleketlerin Bazılarındaki Gayrimenkul Emval İçin İşgal Zamanında ve İşgalden Sonra Verilen Vesaikin Sureti Kabulü Hakkında Kanun Lâyihası (1/904)	1		
700	Köy İmamlarının Sureti İntihap ve Tayinleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/272)		1	
701	Umuru Evkafın Tevhidi İdaresi Hakkında Kanun Layihası (1/32)		1	
702	Emvali Gayrimenkule İntikal Kanunu, Lâyihası (1/208)		1	
703	Memurin Muhakemat Kanunu Muvakkatinin Beşinci Maddesinin Tadili Hakkında, Mülga Meclisi Mebusundan Celp Edilmiş Olan Kanun Layihası (1/108)		1	
704	Memurin Muhakematı Kanunu Muvakkatinin Bazı Mevaddının Tadiline Dair Mülga Meclisi Mebusundan Celbedilmiş Olan Kanun Layihası (1/107)		1	
705	İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu Muvakkatine Müzeyyel Mülga Meclisi Mebusandan Celbedilmiş Olan Kanun Layihası (1/167)		1	
706	İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu Muvakkatinin İkinci İdarei Hususiye Kısımının 101 nci Maddesine Müzeyyel Kanun Layihası (1/168)		1	
707	İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun Bazı Mevaddını Muaddel Kanun Layihası(1/169)		1	
708	İdarei Umumiyei Vilayat Kanununun 103 ve 104 Ncü Maddei Muaddelerini Muaddel Kanun Layihası(1/170)		1	
709	İdarei Umumiyei Vilâyai Kanunu Mucibince Tekâlifi Umumiyeye Küsuratı Munzamma Tarhı İçin Vilâyat Mecalisi Umumiyesine Salâhiyet İtası Hakkında Kanun Layihası(1/166)		1	
710	Vilâyat Şûralar Kanunu Hakkında Kanun Layihası (1/38)		1	
711	İdarei Örfiye Cari Olan Mahallerde Her Nevi Kütüp ve Risail ve Evrak İle Matbuatı Mevkute ve Gayrı Mevkuteye Dair Kanun Layihası (1/255)		1	
712	Ahar Mahallere Nakledilmiş Olan Eşhasın 13 Eylül 1331 Tarihli Kararname Mucibince Tasfiyeye Tabi Tutulmuş Emvali Hakkında Kanun Layihası(1/116)		1	
713	Matbuat Kanununun 33 ncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun Layihası (1/254)		1	
714	Matbuat Kanununun 20 nci Maddesi Makamına Kaim Olmak Üzere Kanun Layihası (1/251)		1	
715	Matbuat Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline Dair Kanun Layihası (1/252)		1	
716	Matbuat Kanununun 23 ncü Maddesi Makamına Kaim Olmak Üzere Kaleme Alınan Kanun Layihası (1/253)		1	
717	Matbuat Kanununun İkinci Maddesini Tadilen ve Kanunu Mezkûre Zeylen Kanun Layihası (1/250)		1	
718	İstimlâk Kararnamesine Zeylen Kanun Layihası (1/334)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
719	İstanbul Teşkilâtı Belediyesi Hakkındaki Kanunun Birinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Layihası (1/257)		1	
720	İstanbul Teşkilâtı Belediyesi Hakkında Kanun Layihası (1/256)		1	
721	İstimlâk Kararnamesinin Birinci ve İkinci Maddelerini Muaddel Kanun Layihası (1/335)		1	
722	İstanbul'da ve Vilâyatta Devairi Belediye Namına İstimlâk Olunacak Mahallerin Sureti İstimlâki Hakkında Kanun Layihası (1 /333)		1	
723	Jandarma İle Memurini Mülkiye Vaziiinin Mucibi İtilâf Olmyacak Surette Tayin ve Tavzihi Hakkında Kanun Layihası (1/377)		1	
724	Jandarma Umum Kumandanlığı Umur ve Muamelâtının Dahiliye Nezaretine Raptına Dair Kanun Layihası (1/379)		1	
725	Jandarmanın Vazaif ve Teşkilâtı Esasiyesi İle Ciheti Merbutiyeti Hakkında Kanun Layihası (1/378)		1	
726	Dersaadet ve Bilâdi Selâsede Kâim Geldiklerin İlğasına Dair 16 Şubat 1328 Tarihli Kanun Layihası (1/103)		1	
727	Eşhası Hükmiyenin Emvali Gayrimenkuleye Tasarruflarına Dair 16 Şubat 1328 Tarihli Kanun Layihası(1/101)		1	
728	Biliştirâk Tasarruf Olunan Emvali Gayrimenkulenin Taksimine Dair 1 Kânunuevvel 1329 Tarihli Kanun Layihası (1/100)		1	
729	Emvali Gayrı Menkulenin Tasarrufuna Dair 5 Cemaziyelevvel 1331 Tarihli Kanunu Muvakkatin Üçüncü Maddesini Musahhih 8 Mart 1330 Tarihli Kanun Layihası(1/98)		1	
730	Osmanlı Cemaat ve Müessesatı Hayriyesi Namlarına Kasabat ve Kura Dahilinde Namüstear İle Tasarruf Oluna Gelen Emvali Gayrı Menkulenin Müessesatı Mezkûr Namlarına Tashihi Kaydı İçin Eşhası Hükmiye Kanunu Muvakkatinde Muayyen Altı Mah Müddetin İnkızasından İtibaren Altı Mah Daha Temdidi Hakkında 11 Eylül 329 Tarihli (1 /109)		1	
731	Osmanlı Cemaat ve Müessesatı Hayriyesi Namlarına Kasabat ve Kura Dahilinde Namüstear İle Tasarruf Oluna Gelen Emvali Gayrı Menkulenin Müessesatı Mezkûr Namlarına Tashihi Kaydı İçin Eşhası Hükmiye Kanunu Muvakkatinde Muayyen Altı Mah Müddetin İnkızasından İtibaren Altı Mah Daha Temdidi Hakkında 11 Eylül 329 Tarihli(1/110)		1	
732	Emvali Gayrimenkulenin Tasarrufuna Ait 30 Mart 329 Tarihli Kanun Layihası(1/102)		1	
733	Senetsiz Tasarruf Edilen Emvali Gayrı Menkulenin Tapu Senedine Raptına Dair Kanun Layihası(1 /99)		1	
734	Ahar Mahallere Nakledilen Eşhasın Emval ve Düyun ve Matlubatı Metrukesi Hakkında Kanunu Muvakkat İle İşbu Kanunu Muvakkatin İkinci Maddesinin Birinci Fıkrasına Müzeyyel İbare Hakkında (1/115)		1	
735	Ahar Mahallere Nakledilen Eşhasın Emval ve Düyun ve Matlubatı Metrukesi Hakkında Kanunu Muvakkat İle İşbu Kanunu Muvakkatin İkinci Maddesinin Birinci Fıkrasına Müzeyyel İbare Hakkında (1/114)		1	
736	Muinsiz Efrat Ailelerine Verilecek Maaşat Hakkında Kanun Layihası(1/47)		1	
737	Düşman Tarafından İşgal Edilen Mahaller Memurin Maaşatı Hakkında Kanun Layihası(1/49)		1	
738	Rüsümü Belediye Kanununun 14 ncü Maddesinin Fıkrai Ahiresinin Tadili Hakkında Kanun Layihası (1/51)		1	
739	Harpte Şehiden Vefat Edenlerin Ailelerine İntikal Edecek Emlâkin Ferağ Harçları Hakkında Kanun Layihası (1/52)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
740	Mahallî Ahire Nakledilmiş ve Edilecek Eşhasın Emvali Metrukesi Hakkında Kanun Layihası (1/55),		1	
741	Ermenistan, Gürcistan ve Batum Tarikiyle Rusya'dan Gelecek Eşyaya Azamî Tarifenin Tatbiki Hakkında Kanun Layihası (1/59)		1	
742	15 Mayıs 1335 Tarihli Mülkiye Harcırah Kararnamesine Müzeyyel Kararname Hakkında Kanun Layihası (1/95)		1	
743	Mülkiye Harcırah Kararnamesi Hakkında Kanun Layihası(1/96)		1	
744	15 Mayıs 1335 Tarihli Harcırah Kararnamesinin Mevadı Muvakkate Faslıının Tadili Hakkında Kanun Layihası (1/97)		1	
745	Ferağ ve İntikal Harçlarının Tadilini Mutazammın 27 Şubat 1329 Tarihli Kararnameye Müzeyyel Kararname Hakkındakanun Layihası (1/111)		1	
746	Ferağ ve İntikal Harçlarının Tadilini Mutazammın 27 Şubat 1329 Tarihli Kararnameye Müzeyyel Kararname Hakkında Kanun Layihası(1/112)		1	
747	Ferağ ve İntikal Harçlarının Tadilini Mutazammın Kararname Hakkında Kanun Layihası(1/113)		1	
748	Harp Kazançları Vergisi Hakkında Kanun Layihası (1/175)		1	
749	Muhasebei Umumiye Kanununun 11 nci Maddesini Tadilen Maddei Muvakkate Hakkında Kanun Layihası (1/258)		1	
750	Usulü Muhasebei Umumiye Kanunu Hakkında Kanun Layihası (1/259)		1	
751	Tevhidi Mubayaat Hakkında Kanun Layihası(1/331)		1	
752	Tevhidi Mubayaat Hakkındaki 4 Haziran 1335 Tarihli Kararnameye Müzeyyel Kararname Hakkında Kanun Layihası (1/332),		1	
753	Hayvan Sirkatinin Meni Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Birinci ve Dokuzuncu Maddelerinin Tadiline Dair Mülga Meclisi Mebusandan Celp Edilmiş Olan Kanun Layihası (1/105)		1	
754	Hayvan Sirkatinin Meni Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Birinci ve Dokuzuncu Maddelerinin Tadiline Dair Mülga Meclisi Mebusandan Celp Edilmiş Olan Kanun Layihası (1/106)		1	
755	1339 Senesi Hazine Hesabı Katisi Hakkında Kanun Lâyihası, (1/905)			1
756	Pamuklara Arız Olan Haşerat ve Emrazın İmha ve Tedavisine ve Tohumlarının Islâhına Mütedair Kanunun Bazı Mevadının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası, (1/906)	1		
757	Ceza Kanununun Tatbikatı Hakkında Kanun Lâyihası, (1/907)			1
758	Filoksera Kanununun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/908)			1
759	Ankara Otomatik Telefon Ücretleri Hakkında Kanun Lâyihası. (1/911)	1		
760	Esbak Sivas Valisi Merhum Reşit Paşa'nın Ailesi Efradına Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/912)	1		
761	“Borçlar Kanunu” Unvanlı Kanun Lâyihası. (1/909)	1		
762	Bakteriyoloji, Kimya Tabarriyat ve Tahlilât ve Maslî Teammuller Yapılan Laboratuvarlar Hakkında Kanun Lâyihası. (1/913)	1		
763	1926 Senedi Darülfünun Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/914)	1		
764	Türkiye Cumhuriyeti İle Danimarka Kraliyeti Arasında Münakât Muhadenet Muahedesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/910)	1		
765	Ziraat Vekâletinin 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamına İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/915)	1		
766	Kazanç Vergisine Munzam İdarei Hususiye ve Belediye Hisseleri Hakkında Kanun Lâyihası. (1/916)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
767	Günlük Gazete ve Risalelerle Neşredilecek Eserler İçin Derleme Usulünün Tatbiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/917)			1
768	Münakasa ve İthalât Kanununda Posta Müteahhitlerinin Hususî Vaziyetlerine Nazaran Bazı Tadilât İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/918)			1
769	Yeniden Üç Yüz Otuz Sekiz Nahiye Teşkuli Hakkında Kanun Lâyihası. (1/919)			1
770	Hakkı Telif Kanunu Lâyihası. (1/923)		1	
771	Yeniden Yapılacak Muallim Mekteplerinin İnşaat ve Tesisatına Vilâyetlerce Yapılacak Muavenet Hakkında Kanun Lâyihası. (1/922)	1		
772	Mektep Kitaplarının Hükümet Tarafından Tab'ı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/921)	1		
773	Lise ve Orta Mektepler Neharî Talebesinden Ücret Alınmaması Hakkında Kanun Lâyihası. (1/920)	1		
774	Arazi Kanununun Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/926)	1		
775	Ecza Ticarethaneleriyle Sanayi ve Ziraatte Müstamel Mevaddı Kimyeviye Satışı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/927)	1		
776	Emvali Gayrimenkule Tadilât Komisyonlarının Sureti Teşkili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/928)	1		
777	İlkbahar Manevraları İçin İcabeden Tahsisat Hakkında Kanun Lâyihası. (1/925)	1		
778	Harekâtı Askerîye Vukuunda Askeri Münakalâtın Tesviye İlmuhaberleri Mukabilinde İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/924)	1		
779	Gümrük Kanununun Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/934)	1		
780	Gümrük Kanununa Bazı Mevad Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/935)	1		
781	Gümrük Tarifei Umumiyesine Mütedair 10 Mart 1332 Tarihli Kanunun Tadil ve Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/936)	1		
782	Hava Sınıfı Zabitan ve Mensubinine Verilecek Zamaim ve Tazminat Hakkında Kanun Lâyihası. (1/937)	1		
783	Tekaüt Edilenlerle İnfisal Edenlerin Harcırahlarının Müddeti Tesviyesi Hakkında (1/63)	1		
784	Posta Kanununun On İkinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/938)	1		
785	Çeklere Dair Kanunu Muvakkat Lâyihası (1/172)		1	
786	Şûrayı Askeri Kanununun İkinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/939)	1		
787	1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun 32 nci Maddesine Bir Fıkra Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası (1/940)	1		
788	Zabitanın Terfî Kanunu Lâyihası (1/947)	1		
789	Tahsisatı Fevkalâde İle Memaliki Ecnebiyeye Tahsil İçin Gönderilecek Zabitanı Bahriyenin Tahsisat ve Harcırah Vesairesi Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Lağvına Dair Kanun Lâyihası (1/941)	1		
790	Hizmeti Maksureliler Hakkında Kanun Lâyihası (1/948)	1		
791	Ziraat Vekâletine Merbut Bazı Mekâtıp ve Müessesanın Tarzı İdareleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/942)	1		
792	Ziraat Vekâleti Bütçesinin Faslı Mahsusuna Mevzu Takviye Ziraat Tahsisatı Hakkında Kanun Lâyihası (1/943)			1
793	Lise ve Orta Mekteplerden Veya Yedi ve Beş Senelik İdadilerden Mezun Olup da Mekteplerde Muvaffakiyetle Hizmet Etmekle Olanların Muallim Ad ve İtibar Edilmeleri Hakkında Kanun Lâyihası (İlk Mektep Muallim ve Muavinleri Hakkında Kanun) (1/944)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
794	Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkındaki Kanuna Bir Madde Tezyiline Dair Kanun Lâyihası (1/945)	1		
795	Mektep Kitaplarının Asgarî Posta Ücretine Tabi Tutulması Hakkında Kanun Lâyihası (1/946)	1		
796	Esbak Şeyhülislam Merhum Musa Kâzım Efendi Zevcesine Hidematı Vataniye Tertibinden Muhassas Maaşının Tezyidi Hakkında Kanun Lâyihası (1/950)	1		
797	Harekâtı Askeriye Mıntıkasında Bulunan Zabıtana Aynen Bir Nefer Tayini Verilmesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/949)	1		
798	Tayinat ve Yem Kanununun Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (12 Eylül 1330 Tarihli Askerî Tayinat ve Yem Kanununun 4 ve 36 ncı Maddelerinin Tadiline ve 39 ncu Maddesine Bir Fıkra İlâvesine Dair Kanun) (1/952)	1		
799	Şüheda Ailelerine İntikal Eden Zimematın Affı Hakkındaki Kanunun Esarete Vefat Edenlerin Zimematına da Teşmiline Dair Kanun Lâyihası (1/953)	1		
800	Umumî Tahriri Nüfus İcrası Hakkında Başvekâletten Gelen Kanun Lâyihası (1/954)	1		
801	Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuetbatı Demiryolları İdaresini 1926 Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/951)	1		
802	Teşkilâtı Mülkiye Hakkında Kanun Lâyihası. (1/955)	1		
803	Türkiye Cumhuriyeti İle İsviçre Konfederasyonu Arasında Tanzim ve İmza Kılınan Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/956)	1		
804	Mugayiri Ahlâk Neşriyatın Men'i Tedavülü Hakkında Beynelmilel Konferansça Kabul Edilen Mukavelenamenin Tasdikine Dair Kanun Lâyihası. (1/957)	1		
805	Maliye Vekâleti 1341/1925 Bütçesinin Masarifi Gayri Melhuza Faslına Doksan Bin Lira Tahsisatı Munzamına İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1341 Senesi Maliye Vekâleti Bütçesine 60 000 Lira Tahsisatı Munzamma İlâvesi Hakkında Kanun)(1/958)	1		
806	Kanunu Medenin Tatbikatı Hakkında Kanun Lâyihası (1/959)	1		
807	Ordu Mensubininin İstiklal Madalyasıyla Tahsisleri Hakkında Kanun Lâyihası (1/960)	1		
808	Sanayi ve Maadin Bankası Kanununun On Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/962)	1		
809	Tapu Dairelerinin Kayıt ve Malumatı Haricinde Elden Ele Geçen Emvali Gayrimenkulenin Tapu Senedine Raptı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/963)		1	
810	Tabolunacak Evrakı Nakdiye Masarifi İçin Daha Beş Yüz Bin Liralık Tahsisatı Fevkalâde İtasına Dair Kanun Lâyihası. (1/961)	1		
811	Alâmeti Farika Nizamnamesine Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/964)			1
812	Memurin Kanununun Ordu ve Bahriye Heyeti Zabitanı İle Memurinine De Teşmili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/965)	1		
813	İmalâtı Harbiye Memurin ve Müstahdemini İçin İhdas Olunacak Amele Sandığı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/966)	1		
814	Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kâğıdı İnhisarı Hakkındaki Kanunun Ondördüncü ve Onyedinci Maddelerinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası. (1/967)		1	
815	Jandarma Küçük Zabitan ve Efradının İaşe ve Binek Hayvanatının Yem Bedellerinden Kazanç Vergisi Alınmaması Hakkında Gelen Kamın Lâyihası. (1/968)	1		
816	Milli Mükerrer Sigorta Şirketi Teşkili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/969)	1		
817	Kadastro Kanunu Lâyihası (1/970)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
818	Türkiye Cumhuriyeti İle İran Devleti Beyninde Tanzim ve İmza Olunan Emniyet ve Muhadenet Muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanun Lâyihası. (1/971)	1		
819	İnşa Edilmekte Olan Devlet Demiryollarının Mürur Ettiği Arazinin İstimlakı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/972)	1		
820	Türkiye Dahilinde İşletilmek Üzere İthal Edilmiş ve Edilecek Yataklı Yemekli Vagonların Eşyasıyla Beraber Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkında Kanun Lâyihası. (1/973)	1		
821	Gaziantep Şehrinin Elektrikle Tenvir ve Suyolu İnşaatı İçin Belediye Namına Hazinesinin Kefaleti İle Müessesatı Maliyeden İstikraz Akdi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/974)			1
822	Memurin Kanununun İkinci Maddei Muvakkatesi Ahkâmına Tevfikan Tanzim Edilecek Kanunun Kabulüne Kadar Polis Nizamnamesinin Devamı Meriyeti Hakkında Kanun Lâyihası.(1/975)	1		
823	Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasem Şirketler İle Ecnebi Sigorta Şirketlerine Dair (1/262)		1	
824	Ceraimi Siyasiye Erbabı Hakkında Affı Umumi İlânına Dair Kanun Layihası(1/368)		1	
825	Fırar ve Davete Ademi İcabet ve Tecavüzü Müddet Cürümlerini İka Eden Küçük Zabitan İle Neferatın Aflarına Dair Kanun Layihası (1/369)		1	
826	Cülusu Hümâyûna Müsadif 3 Temmuz 1334 Tarihine Kadar Ceraimi Siyasiyeden Dolayı Maznunen Mevkuf Olanların Affına Dair Kanun Layihası(1/370)		1	
827	Harbi Umumi Esnasında Fırar ve Tecavüzü Müddet ve Davete Ademi İcabet Cürümlerini İrtikâb Eden Küçük Zabıt ve Onbaşı ve Neferlerin Affı Hakkında Kanun Layihası(1/371)		1	
828	Davete Ademi İcabet, Tecavüzü Müddet ve Fırar Cürümlerini İrtikâb Eden Küçük Zabıt, Onbaşı ve Neferlerin Affı Hakkındaki 25 Kânunuevvel 1334 Tarihli Kararnameye Zeyl Hakkındaki Kanun Layihası (1/372)		1	
829	Bazı Ceraim Erbabı Hakkındaki Muhaberatı Kanuniyenin Tecili İnfazına Dair Kanun Layihası(1/373)		1	
830	Bazı Ceraim Erbabı Hakkındaki Mücazı Kanuniyenin Tecili İnfazına Dair 23 Mart 1335 Tarihli Kararnameye Zeyl Hakkında Kanun Layihası (1/374)		1	
831	Usulü Muhakemei Hukukiye Kanununun 64 ncü Maddesinin Tadiline Dair Olup Mülga Meclisi Mebusandan Celbedilmiş Olan Kanun Layihası (1/248)		1	
832	Askeri Tekaüt Kanununun Tadiline Dair Kanun Layihası (1/53)		1	
833	Gümrük Kanununun 43, 97 nci Maddelerinin Tadiline Dair Başvekâletten Gelen Kanun Layihası (1/56)Red		1	
834	İlk Mektep Muallim ve Muavinleri Hakkında Kanun	1		
835	Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/929)	1		
836	Kadastro Müdüriyeti Umumiyesi Teşkilî Hakkında Kanun Lâyihası (1/930)		1	
837	Maliye Vekâleti 1341 Senesi Bütçelinin Masarifi Gayrimelhuze Faslına Altmış Bini Liralık Tahsisat Vaz'ı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/931)	1		
838	Mukavele ve Şartname Fiyatları Hakkında Kanun Lâyihası. (1/932)	1		
839	Naffia ve Maadin Umurunda Müstamel Mevaddı İmsakiyenin İnhisar Resmî Hakkında Kanun Lâyihası (1/933)		1	
840	Umumî İstihlâk Vergisi Hakkındaki Kanunun İkinci Maddesine Bir Fıkra Tezyiline Dair Kanun Lâyihası	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
841	Tevsîi Turuka Mukabil Emvali Metrukeden Verilen Emlâk Bedellerinin Belediyelerce Sureti Tediyesine Dair Kanun Layihası (1/37)	1		
842	Vekâlet Müdiriyeti Umumiye Müfettiş ve Muavinlerinin Yevmiye ve Harcırahları Hakkında Kanun Layihası. (1/976)		1	
843	Mahalli Memuriyetlerine Gidecek Zabitan İle Vakti Hazarda Davete İcabet Etmeyecek İhtiyat Zabitanı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/978)	1		
844	Lazım Görülecek Mahallerde Umumi ve Hususi İstihlâk Vergilerinin Maktuan İstiyfa Olunabileceğine Dair Kanun Lâyihası. (1/977)	1		
845	Türkiye Cumhuriyeti İle Beynelmilel Ukud Mucibince Suriye ve Lübnan Üzerinde Haiz Olduğu Salâhiyete Müsteniden Hareket Eden Fransa Cumhuriyeti Beyninde 18 Şubat 1926 Tarihinde Tanzim ve 30 Mayıs 1926 Tarihinde İmza Olunan Mühadenet ve Münasebatı Hasenei Hemcivari Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/979)	1		
846	Türkiye, İngiltere ve Irak Hükümetleri Beyninde Ankara'da Akdolunan Hudut ve Münasahatı Hasenei Hemcivarî Muahedenamesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/981)	1		
847	Ticaret Vekâleti İle Liman İdaresinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanun Lâyihası.(1/982)	1		
848	Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumiye Muhasebe Teşkilâtının Lağvı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/980)	1		
849	Mahsubu Umumi Kanununun Bazı Mevadının Tadiline Mütedair 22 Kânunusani 1926 Tarihli Kanuna Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Layihası. (1/984)	1		
850	Sulh Hâkimleri Hakkındaki Kanuna Tezyil Kılınan Kanun Layihası (1/180)		1	
851	Sulh Hâkimleri Kanunu Muvakkatine Zeyledilen Kanun Layihası(1/184)		1	
852	Sulh Hâkimleri Hakkındaki Kanunu Muvakkatin Birinci Maddesine İlave Olunan 1 Zilhicce 1331 Tarihli Fıkrai Kanunıyeyi Muadil Kanun Layihası (1/186)		1	
853	Sulh Hâkimlerine Mütedair 17 Cemazilevvel 1331 Tarihli Kanuna Zeylen Tanzim Edilen Kanun Layihası(1/187)		1	
854	11 Cemazilevvel 1331 Tarihli Sulh Hâkimleri Kanununa Müzeyyel Kanun Layihası (1/179)		1	
855	Sulh Hâkimleri Hakkındaki 17 Cemaziyelevvel 1331 Tarihli Kanunu Muvakkatin Bazı Mevadı İle 2 Recep 1331 Tarihli Maddei Mahsusasını Muaddil Kanun Layihası (1/183)		1	
856	Sulh Hâkimleri Kanunu Muvakkatinin 40 ve 46 ncı Maddelerini Muaddil Kanun Layihası(1 /188)		1	
857	Sulh Hâkimleri Kanununun Bazı Mevadını Muaddil Kanun Layihası (1/185)		1	
858	Sulh Hâkimleri Hakkında 17 Cemaziyelevvel 1331 Tarihli Kanunu Muvakkatin Bazı Mevadına Tezyil Olunan Kanun Layihası (1/182)		1	
859	Sulh Hakimlerince Alınacak Harçlar Hakkındaki Kanunu Muvakkatin 13 ncü Maddesi Olmak Üzere Kaleme Alınan Kanun Layihası (1/176)		1	
860	Mahakimeî Sulhiye Vazifesini İfa Eden Muhakim ve Devairde Alınacak Harçlara Dair Zeylen Tanzim Edilen Kanun Layihası (1/178)		1	
861	Mahakimi Sulhiye Vazifesini İfa Etmekle Mükellef Mahakim ve Devairde Alınacak Harçlara Dair 23 Şevval 1331 Tarihli Kanunu Muvakkate Müzeyyel Kanun Layihası (1/325)		1	
862	Ahvali Hazıradan Dolayı Ahali Nezdindeki Silah İle Cephane ve Mevadı Müşteilenin Sureti Teslimine ve Teslim Etmeyenler Hakkında Tatbik Olunacak Mücazata Dair Kanun Layihası (1/326)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
863	Ahali Nezdindeki Silah ve Cephane ve Mevadı Müşteileye Dair 13 Nisan 1331 Tarihli Kanunu Muvakkate Zeylen Tanzim Edilen Kanun Layihası (1/327)		1	
864	Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunu Muvakkatinin Babı Rabiinin Faslı Şalisinin Kısmı Evveline Zeyil Olmak Üzere Tanzim Kılınan Kanun Layihası (1/245)		1	
865	Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun Bazı Mevadını Muaddil Kanun Layihası (1/246)		1	
866	Usulü Muhakemei Hukukiye Kanununa Müzeyyel 10 Rebiülahır 1329 ve 28 Mayıs 1327 Tarihli Kanunun 29 ncu ve 30 ncu Maddeleri Makamına Kaim Kanun Layihası (1/249)		1	
867	Usulü Muhakemei Hukukiye Kanununun 80 ve 81 nci Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Layihası (1/247)		1	
868	Mahakimi Asliye Teşkilatına Dair Kanun Layihası (1/181)		1	
869	İcra Kararnamesi Kanun Layihası (1/244)		1	
870	Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Arasında 15 Kanunuevvel 1923 Tarihli Tabiiyet İtilâfnamesinin Üçüncü ve Dördüncü Maddelerinin Tadiline Dair Kanun Layihası(1/985)	1		
871	Türkiye Cumhuriyeti İle Sosyalist Şûralar Cumhuriyetler İttihadı Beyninde 31 Mayıs 1926 Tarihinde Tanzim Olunan Protokolün Tasdikine Mütedair Kanun Layihası (1/982)	1		
872	Bursa Sıcak Su Hamamları Hakkında Kanun Layihası(1/983)	1		
873	Ankara Otomatik Telefon Kanununa Bir Madde Tezyüli Hakkında Kanun Lâyihası.(1/986)	1		
874	Ecnebi Tebaasına Meccanen Verilmekte Olan İkamet Tezkerelerinin Cüzdan Şeklinde Tab'ı ve Elli Kuruş Mukabilinde İtasi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/987)	1		
875	İstihlas Esnasında Vilâyatı Saireden Trakya'ya Gönderilen Memurin Harcırâhı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/988)	1		
876	Emlâki Milliyeye Tahakkuk Ettirilecek Vergilerin İrat ve Masraf Suretile Tarzı İdaresi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/989)			1
877	1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununa Bir Madde Tezyifi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/990)		1	
878	1927 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu Lâyihası. (1/991)	1		
879	Tabiiyet Kanununun Altıncı Maddesine Müzeyyel Fıkralar Hakkındaki Kanunun Birinci Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Tadiline Dair Kanun Lâyihası. (1/992)			1
880	Tahriri Umumî Nizamnamesinin Elli Sekizinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/993)	1		
881	Çorum Mebusu Merhum Ferit Beyin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/994)	1		
882	Denizcilere Yardım Hakkında Kanun Âyihası. (1/995)			1
883	Resim Damga Kanununun Dokuzuncu Maddesinin 113 Üncü Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun (Lâyihası. (1/996)	1		
884	Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununun 20 Haziran 1326 Tarihli Maddei Muaddelesinin Birinci Fıkrasını Muaddil Kanuna Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/997)	1		
885	Liman Kanununun İkinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/998)			1
886	Mülkiye Harcırâh Kararnamesinin On Üçüncü Maddesinde Tadad Olunan Efradı Aileden Beş Yüz Kuruşa Kadar Muhassas Eytam ve Eramine Maaşı Alanlara Harcırâh İtasi Hakkıhdâ Kanun Lâyihası. (1/999)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
887	Şeker, Potrol ve Benzin İnhisarına Müteallik Kanunlara Bazı Mevad Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1000)			1
888	Maktu Vergi Kanununun Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1001)	1		
889	Muamele Vergisi Kanunu Lâyihası.(1/1002)	1		
890	Jandarma ve Jandarma Namzetleriyle Hudut Kıtaatı Silâh Endazlarının Husulü İşeleri Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1004)	1		
891	Seyrisefain İdaresinin 1926 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1005)	1		
892	Dahiliye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1006)	1		
893	Müsakkafat Kanununun Dördüncü Maddesinin Sekizinci Fıkrasındaki Ahkâmın İlgası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1007)	1		
894	11 Teşrinievvel 1338 Tarih ve 269 Numaralı Altıncı Avans Kanununun Sekizinci Maddesine Bir Fıkra İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1008)	1		
895	Mükellefiyeti Askeriye Kanununun Kısım Kısım Tatbiki İçin Harbiye Nezaretine Verilmiş Olan Salâhiyet Müddetinin Temdidi Hakkında Kanun Layihası (1/204)		1	
896	Mükellefiyeti Askeriye Kanununun 42 Nci Maddesine İlâveten Kanun Layihası (1/198)		1	
897	Mükellefiyeti Askeriye Kanununun 42 nci Maddesine İlâveten Kanun Layihası (1/197)		1	
898	Askerî Ceza Kanununa Müzeyyel 24 Temmuz 1330 Arihli Kararname İle İşbu Kararnameye Müzeyyel 20 Haziran 1332 Tarihli Diğer Kararnamenin İlgasına Dair Kanun Layihası (1/282)		1	
899	Askerî Ceza Kanununa Müzeyyel 24 Temmuz 1330 Tarihli Kanunu Muvakkate Zeylen Kanun Layihası(1/281)		1	
900	Askerî Ceza Kanununa Zeylen Neşrolunan 24 Temmuz 1330 Tarihli Kanunda Muayyen Cürümlerle Maznun ve Mahkûm Olan Küçük Zabitan ve Onbaşı ve Neferatla Şeriki Cürümleri Olan Ahalinin Affına Dair Kanun Layihası (1/280)		1	
901	Askerî Ceza Kanunnamesine Zeylen Kanun Layihası (1/287)		1	
902	Divanîharbi Örfice Verilen Hükümlerin Tabii Temyiz Olmadığına Dair Kanun Layihası(1/278)		1	
903	Tedariki Vesaiti Nakliye Kanununun Kanun Layihası(1/320)		1	
904	16 Kânunuevvel 1334 Tarihinde Teşkil Olunan Fevkalâde Divanîharp Lağvedilerek Teşkil Edilen Divanîharbi Örfinin Merci Tayin Edildiğine Dair Kanun Layihası (1/365)		1	
905	İdareîörfiye Kararnamesine Zeyil Olarak Kaleme Alınan Kanun Layihası(1/366)		1	
906	13 Ramazan 1294 Tarihli İdiardiörfiye Kararnamesiniin 18 Eylül 1335 Tarihli Zeyline Müzeyyel Kanun Layihası(1/363)		1	
907	Damga Pulları Kûsuratının Kuruşa İblâğına Mütedair Hükümün Hazine Pullarına Da Teşmli Hakkında Kanun Lâyihası. (1 /L003)	1		
908	Avukat Kanununa Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1009)	1		
909	Ceza Kanununun Mev'ki Meriyete Vazına Müteallik Kanunun Yirmi Yedinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1010)	1		
910	Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdiriyyetinin 1927 Senesi Bütçesi Kanun Lâyihası. (1/1011)	1		
911	Seyrisefain İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu Lâyihası. (11013)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
912	Milli Matbaa ve Şubelerinin Devlet Matbaası Şeklinde Sureti İdaresi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1012)	1		
913	Ankara - Ereğli Demiryolunun İnşa ve İşletilmesi Hakkındaki Kanunun İkinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Lâyihası. (1/1015)	1		
914	Şimendüfer ve Limanlar İnşaatıyla Su İşlerine Sarf Edilmek Üzere İki Yüz Milyon Liraya Kadar Bono İhracı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1016)	1		
915	Samsun Limanının İnşası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1014)	1		
916	Kazanç Vergisi Kanununun Bazı Mevadının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/1018)	1		
917	Türkiye Cumhuriyeti İle Arjantin Cumhuriyeti Beyninde Akdolunan Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1019)	1		
918	Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu Lâyihası. (1/1017)	1		
919	Tahriri Mûsakafât ve Arazi Komisyonları Memurini Hakkında İkanun Lâyihası. (1/1020)			1
920	Karadeniz Boğazı Tahsiliye İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanun Lâyihası. (1/1021)	1		
921	Vekâlet Mûfettiş ve Muavinlerinin Yevmiye ve Harcırahları Hakkında Kanun Lâyihası, (1/1022)	1		
922	Telgraf ve Telefon Kanununun Yirminci Maddesi Fıkrai Ahiresinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1023)			1
923	Şarktan Garba Nakledilen Eşhas Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1024)	1		
924	Sıhhiye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Mûnakale İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1026)	1		
925	Mûlga Hazineihassa Düyunatının Altı Ay Zarfında Mahsubu Umumî Kanununa Tevfikan Tesviyesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1025)	1		
926	Başvekâlet Teşkilâtı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1027)			1
927	Tahsili Emval Kanununun Bazı Fıkralarının Tadiline ve Beşinci Maddesine Bir Fıkra İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1028)			1
928	Demiryollar Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Mûnakale İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1029)	1		
929	Maliye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Mûnakale İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1030)	1		
930	Mücadelei Milliyeye İştirak Etmiyen Memurin Hakkındaki Kanuna Bir Madde Tezyiline Dair Kanun Lâyihası. (1/1031)	1		
931	Emrazi Sariye ve İstilâye Nizamnamesine Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1034)	1		
932	Türkiye Sanayi ve Maadin Bankasının İstikrazlarına Maliye Vekilinin Kefalet Etmesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1032)	1		
933	Devlet Demiryolları İstimlâk Kanununun İnşa Olunacak Limanlar Hakkında Tatbikine Dair Kanun Lâyihası. (1/1033)	1		
934	Maarif Vekâleti 1926 Senesi Bütçesinde Mûnakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası (1/1035)	1		
935	Bahriye Mûtehassıs Zabitanına Verilecek Zamaim Hakkında Kanun Lâyihası.			1
936	Tahtelbahirlerde İstihdam Olunacak Zabitan, Gedikli Zabitan ve Namzetleriyle Efrada Verilecek Zamaim ve Tazminat Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1037)	1		
937	Telgraf ve Telefon Kanununun 33 ncü Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası.			1

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
938	Türkiye Cumhuriyeti İle Yunanistan Cumhuriyeti Arasında Akit ve İmza Olunan İtilâfname İle Müzeyyelâtının Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1039)	1		
939	Mahâkim ve Devairi Adliyede Alınmakta Olan Kaydiye ve İlân Haklarının Tezyidi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1040)	1		
940	Vilâyat İdarei Hususiyelerince Alınmakta Olan İdari Hususiye Hisselerinden Başkaça, Bilâvasıta Vergiler Üzeride Nispeti Muharrere Dairesinde Kesri Munzaim İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası (1/1041)	1		
941	İcra Kanununun Bazı Maddelerinin Tâdili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1042)	1		
942	Ecnebilerin Türkiye'de İkâmet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanunun 9 ncu Maddesinin Tâdiline Dair Kanun Lâyihası. (1/1043)	1		
943	İstanbul ve İzmir Telefon Şirketleriyle Tesis Telefon Vesair Mümasil Telgraf ve Telefon Şirket ve Kumpanyaları Nezdlerindeki Komiserliklere Mürettep Vazaifin Sureti Temini Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1044)	1		
944	Beynelmilel Telgraf Nizamnamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1045)	1		
945	Hâkimler Kanununun İkinci Maddesinin 7 nci Fıkrasının Tâdili Hakkında Kanunlâyihası. (1/1046)	1		
946	Hariciye Vekâleti Teşkilât Kanunu Lâyihası. (1/1047)	1		
947	Askerî Ceza Kanununun Tâdiline Mütedair Kanun Layihası 1/85		1	
948	Askerî Ceza Kanununun Tâdiline Mütedair Kanun Layihası 1/86		1	
949	Mensubini Askeriyenin Siyasiyatla Men'i İştigali Hakkında Kanun Layihası 1/277		1	
950	Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1048)	1		
951	Ceza Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Mûteallik Kanunun 2 nci Babına İlâve Edilecek Mevad Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1049)	1		
952	Adliye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1050)	1		
953	Müdafaai Milliye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1051)	1		
954	Müdafaai Memleket Uğrunda İka Edilmiş Olan Efal ve Harekâtın Cürüm Addolunmayacağı Hakkındaki Kanunun Mevkii Meriyetten Kaldırılmasına Dair Kanun Lâyihası.(1/1052)			1
955	Maiyet ve Refakatlarında Mükteffil Veznedar ve Muhasibi Mesul Bulunan Posta ve Telgraf Başmüdürlerinin Kefaletten İstisnası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1053)	1		
956	İmalâtı Harbiye Fabrikalarında Çalışan Mutehassıs Zâbitan İle Sanatkâr Efrada Yevmiye Verilmesi Hakkında Kanun Teklifi (1/367)		1	
957	Sanatkâr Efrat İle Otomobil Şoför ve Muavinlerine Yevmiye Verilmesi Hakkında Teklifi Kanuni (1/126)		1	
958	İstanbul'da Tesis Edilecek Olan Serbest Mıntika Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1054)	1		
959	İşkân Müdiriyeti Umimiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Yapılacak Tashih Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1055)		1	
960	Evkaf Müdiriyeti Umimiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1056)	1		
961	Tütün İnhisarı Kanun ve Nizamnamesine Muhalif Harekette Bulunan Bazı Eşhasın Cezalarının Affı Hakkında Kanun Layihası; (1/1057)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
962	İdarei Örfiye Mıntıkasında İka Edilen Cürümlerin Affı Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1058)			1
963	Türkiye Cumhuriyeti İle Alman Reich Hükümeti Arasında Münakit İkamet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1059)	1		
964	Türkiye Cumhuriyeti İle Alman Reih Hükümeti Arasında Münakit Ticaret Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1060)	1		
965	Türkiye Cumhuriyeti İle Finlandiya Hükümeti Arasında Münakit Ticaret ve Seyrisefain Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1061)	1		
966	Demiryollar İnşat ve İşletme Müdiriyyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1062)	1		
967	Umumî Müfettişlik Teşkilâtı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1064)	1		
968	Gümrük Tarifei Umumiyesine Muteallik Kanunun Sekizinci Muaddel Maddesine İki Fıkra Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası, (1/1063)	1		
969	Ebniye Kanununun Tadilâtına Mütedair 23 Nisan 1341 Tarihli Kanuna Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1065)			1
970	İmalâtı Harbiye Fabrikalarında Müstahdem Mutehassıs Ümure ve Zabıtana Verilecek Yevmiye Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1066)	1		
971	Ticaret Kanununun 140 ve 150 nci Maddelerinin Tashihi Hakikında Kanun Lâyihası. (1/1067)			1
972	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzısıhha Müessesesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1068)			1
973	Rize Vilayetiyle Borçka Nahiyesinde Fındık, Portakal, Limon, Mandalin, Çay ve Dut Yetiştirilmesi Hakkındaki Kanunun Dördüncü Maddesinde Mezku Müddetin Temdidine Dair Kanun Lâyihası. (1/1069)	1		
974	Umum Jandarma Kumandanlığının 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1070)	1		
975	Kibrit Yerine Kullanılan Alev Hasıl Eden Çakmakların İmal ve İstimallerinin Memnuiyeti Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1071)	1		
976	Muvakkat Ticari İtilafnameler Akdine Dair Kanun Lâyihası, (1/1072)	1		
977	Usulü Muhasebei Umumiye Kanunu Lâyihası. (1/1074)	1		
978	Evkaf Müdiriyyeti Umumiyesinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu Lâyihası. (1/1078)	1		
979	Berrî, Bahrî, Havaî ve Jandarma Zabitanıyle Muamelât ve Hesap Memurlarına Bir Nefer Tayini İtası Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1075)	1		
980	Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkında Kanun Lâyihası,(1/1077)	1		
981	Hariciye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası, (1/1076)	1		
982	Takriri Sükûn Kanununun İki Sene Müddetle Temdidi Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1073)	1		
983	Bahriye Vekaletinin 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1079)	1		
984	Maliye Vekaletlerinin 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1081)	1		
985	Matbuat Müdiriyyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1082)	1		
986	Tarife Kanununun 5 nci Maddesine Tezyil Edilecek Mevad Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1080)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
987	Ankara'da İnşası Takarrür Eden Müdafai Milliye Vekâleti ve Erkânı Harbiyei Umumiye Riyaseti ve Sunufu Muhtelif Müfettişlikleri Binaları İçin İki Milyon Liraya Kadar Taahhüdât İcrası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1083)	1		
988	19 Teşrinisani 1341 Tarih ve 664 Numaralı Kanunun 1 nci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1090)	1		
989	Piyade Küçük Zabiti Yetiştirilmesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1084)	1		
990	Teşviki Sanayi Kanunu Lâyihası. (1/1091)	1		
991	Türkiye Cumhuriyeti İle Sosyalist Şûralar Cumhuriyeti Arasında İmza Edilen Sular İtilafnamesiyle Serdarabat Barajının İnşasına Dair Olan Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1092)	1		
992	Hakkı Rükûba Malik Zabitan ve Memurini Askeriye Zati Binek Hayvanı Mubayaası İçin Avans İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1085)	1		
993	Askeri Tayinat ve Yem Kanunu Muvakkatine Tezyil Edilecek Mevad Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1087)	1		
994	Askeri Ceza Kanununun 33 ve 117 nci Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1086)	1		
995	Küçük Zabitan Maaşatı Hakkındaki Kanuna Bazı Mevad Tezyiline Dair Kanun Lâyihası. (1/1089)	1		
996	Genç Dernekleri Teşkili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1093)		1	
997	Gedikli Küçük Zabıt Mensupları Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1088)	1		
998	İşkân Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1094)	1		
999	Konya Sulama İdaresinin Bir Müessesti Müstakile Haline Kalbi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1095)	1		
1000	Konya Sulama İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu Lâyihası. (1/1096)	1		
1001	Maliye Memurin Kanunu Lâyihası. (1/1097)			1
1002	Mekâtibi Askeriye Talebesi İle İhtiyat Zabıt Namzetlerine Verilecek Maaş ve Tahsisatı Fevkalâdeye Mütedair Kanuna Merbut Cetvelin Bahriye Mekteplerine Ait Kısımının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1098)			1
1003	Mektep Pansiyonlarının İdaresi Hakkında Kanun Lâyihası. (1 /L 099)	1		
1004	Muvazzaf Tabiplerin Mektep Doktorluğunu İfa Edebilmelerine Dair Kanun Lâyihası. (1/1100)	1		
1005	Ankara Otomatik Telefon Kanununun Yedinci Maddesine Bir Fıkra Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1101)			1
1006	Posta Kanununun 11, 15 ve 16 nci Maddelerine Muharrer Ücuratın Tezyidi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1102)	1		
1007	Gümrük Tarifei Umumiyesinin Bazı Numaralarında Muharrer Eşya Rüsumunun Tezyidi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1103)	1		
1008	Usulü Muhakemei Hukukiye ve Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunlarıyla Sulh ve İcra Kanunlarının Bazı Mevaddını Muadil Kanunun 39 ncu Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1105)			1
1009	Bilumum Askeri Malullerin Terfihine Dair Kanunun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1106)	1		
1010	Bozcaada ve İmroz Adalarının Mahallî İdareleri Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1107)	1		
1011	Telgraf ve Telefon Kanununun 29 ncu Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1108)	1		
1012	Köy Kanununun 87 nci Maddesinin Tadili ve 88 nci Maddesine Bir Fıkra İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1109)			1

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
1013	Müddeti Muayyenei Kanunıyesı Zarfında Tesahup Edilmemesinden Dolayı Ambar ve Antrepoları Kalmış Bulunan Eşya İle Kaçak Eşyadan Fûruhuna İmkân Hâsıl Olamayanların Türk Tayyare Cemiyetine Terk ve İhdası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1110)			1
1014	Matbuat Kanununun 11 nci Maddesine İlâve Edilen Mevad Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1111)			1
1015	Nafia Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesiyle Demiryollar İnşaat ve İşletme Mudiriyeti Umumiyesi Bütçesine İki Milyon Lira Tahsisatı Muzamma İtasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1104)	1		
1016	Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryolları İşletme İdaresinin 1927 Senesi Bütçesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1113)	1		
1017	İktisat Meclisi Âli'si Teşkilı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1114)	1		
1018	Belediye Kainun Lâyihası. (1/1115)			1
1019	Türkiye Cumhuriyeti İle Macaristan Krallığı Arasında Münakit İkamet Mukavelenamesi İle Ticaret Muahadenamesinin Tasdiki Hakkında Kainun Lâyihası. (1/1117)	1		
1020	Dahiliye Vekâletiyle Emniyeti Umumiye Müdiriyetinin 1926 Senesi Bütçelerine 275 00 Liranın Tahsisatı Munzamma Olarak İtası ve İskân Müdiriyelti Umumiyesi Bütçesinden 275 000 Liranın İmhası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1116)	1		
1021	Ziraat Endüstrileri Tesisi ve Ziraat Tedrisatının İslahı Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1119)	1		
1022	Kabotaj Kanununun Dördüncü Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1112)		1	
1023	İhtiyat Zahit ve İhtiyat Askeri Memurları Kanunu Lâyihası, (1/1120)	1		
1024	İntihabı Mebusan Kanununun 10 ncu Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/11121)	1		
1025	Evkaf Müdiriyeti Umumiyesince Yeniden Yaptırılacak Binalar İçin İki Milyon Liraya Kadar Taahhüdât İcrasına Mezuniyet İtası Haikkında Kanun Lâyihası. (1/1122)	1		
1026	Başvekâlet Merkezî İstatistik Dairesinin Müdiriyeti Umumiye Haline İfrağı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1123)			1
1027	Posta Kanununun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1124)	1		
1028	Tütün Alım ve Satım Muamelesinin Kantariye Resminden İstüsnası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1125)	1		
1029	Türkiye Cumhuriyeti İle Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri İttihadı Hükümeti Arasında Münakit Ticaret ve Seyrisefain Muahadenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1126)	1		
1030	Harita Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1127)	1		
1031	Derdesti Teşkil Olan Bursa Kaplıcaları Türk Anonim Şirketine Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin İştirake Mezuniyetine Dair Kanunun Tadili Hakkında Kanunu Lâyihası. (1 /1128)	1		
1032	Ziraat Memurlarının Fenni Vezaiften Gayrı Muamelât İle Alâkadar Edilmemeleri Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1129)	1		
1033	Askerlik Mükellefiyeti Kanunu Lâyihası. (1/1130)	1		
1034	Ankara Şehrëmanetine 900 000 Lira İkrazı Hakkında Kanun Lâyihası (1 /1131)	1		
1035	Maliye Vekâleti 1926 Senesi Bütçe Sine 100 000 Lira Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1132)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
1036	İslâhı Hayvanat Kanununun Yirmi Sekizinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1133)			1
1037	Devlet Demiryolları ve Limanlar İdarei Umumiyesinin Teşkilât ve Vazâifine Dair Kanun Lâyihası. (1/1134)	1		
1038	Kamlara İştirak Edecek Talebe ve Muallimlerin İaşesi Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1135)	1		
1039	Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkındaki Kanuna Bazı Mevad Tezyiline Dair Kanun Lâyihası. (1/1136)	1		
1040	Ankara Şehri Otomatik Telefon Kanununun Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1137)			1
1041	İş Kanunu Lâyihası. (1 /1138)			1
1042	Beynelmilel Teşkilâtı Rûesa ve Memurini Ecnebiyesinin Muhassasatlarının Tevkifatı Tabî Tutulmaması Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1139)	1		
1043	Diyanet İşleri Riyasetinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1140)	1		
1044	Kurslara İştirak Eden ve Memuriyeti Muvakkate İle Bir Tarafa Gönderilen Zabitan ve Mensubini Askeriyesinin İkamet Yevmiyeleri Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1141)	1		
1045	Emvali Gayrı Menkule Tadilât Komisyonlarının Sureti Teşkili Hakkındaki Kanuna Bir Madde Tezyiline Dair Kanun Layihası. (1/1142)			1
1046	Maliye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1143)	1		
1047	Varidatı Mahsusa Müdiriyesi Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1144)	1		
1048	Beynelmilel Yataklı Vagonlar Şirketine Ait Yemekli ve Yataklı Vagonların Gümrük Resminden Muafiyetine Dair Olan Kanuna Tezyil Edilecek Mevad Hakkındaki Kanun Lâyihası. (1/1146)	1		
1049	Hariciye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1145)	1		
1050	Berrî, Bahrî, Havaî ve Jandarma Erkân, Ümera, Zalbitanı İle Memurin ve Mensubini Askeriye Maaşat ve Tahsisatı Fevkalâdeleri Hakkındaki Kanunun Beşinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (Askerî Maaşata Mütedair 22 Teşrinievvel 1339 Tarihli ve 360 Numaralı Kanunun Beşinci Maddesini Muadil Kanun) (1/1147) Kabul	1		
1051	Posta Nakliyatını Deruhde Eden Mûteahhütler İle Münakit Mukavelata Ait Ücurat Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1149)			1
1052	Lozan'da Akdolunan Affı Umumî Beyanname ve Protokolünde Mevzuubahis Yüz Elli Kişilik Listede İsimleri Muharrer Eşhasın Türkiye Tabiiyetinden İskatı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1148)	1		
1053	Ecnebilerin Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanunu Muvakkate Bir Madde Tezyiline Dair Kanun Lâyihası. (1/1150)	1		
1054	İskân Müdiriyesi Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1151)	1		
1055	Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kâğıdı İnhisarı Hakkındaki Kanuna Müzeyyel 7 Haziran 1926 Tarihli Kanuna Bir Madde Tezyiline Dair Kanun Lâyihası. (1/1152)	1		
1056	Türkiye Cumhuriyeti İle Lehistan Cumhuriyeti Arasında Münakit Şehbenderlik Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1153)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
1057	Hâkimler Kanununun 11 nci Maddesine Bir Fıkra İlâvesine Dair Kanun Lâyihası.(1/1154)			1
1058	Devlet ve Vilâyet Yollarının Tevhidi Hakkında, Kanun Lâyihası. (1/1155)	1		
1059	Rûsumat Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1156)	1		
1060	Jandarma Zabıt Mektebinden Neşet Eden Zabıt Vekilleri İle Hesap Memur ve Muavinlerine Elbise ve Teçhizat Bedelli İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1157)	1		
1061	Sihhiye ve Muaveneti İctimaiye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1158)	1		
1062	Zabıtai Sihhiye Hayvaniye Kanun Lâyihası. (1/1159)			1
1063	Askerî Tayinat ve Yem Kanunu Muvakkatine Tevzi Edilecek Mevad Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1160)	1		
1064	Umum Jandarma, Kumandanlığının 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1161)	1		
1065	Bilûmum Kanun ve Nizamların Sureti Neşir ve İlânı Hakkında Kanun Lâyihası (1/1162)	1		
1066	Maarif Vergisi Kanunu Lâyihası (1/1163)	1		
1067	Yollar İstimlâk Kanunu Lâyihamı (1/1164)		1	
1068	Devlet Demiryolları Müdiriyeti Umumiyesinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu Lâyihası (1/1165)			1
1069	Askerî Ceza Kanununun 152 nci Maddesiyle 30 Temmuz 1330 ve 19 Mayıs 1313 Tarihli Zeyilleri Hakkında Kanun Layihası (1/265)		1	
1070	Askerî Ceza Kanununun 46 Nci Maddesine Müzeyyel Fıkra Hakkında Kanun Layihası (1/266)		1	
1071	Hizmati Askeriyeye Davet Edilenlerle, Mahalli Mürettebinin Gayrıya Sevk Veya Kaydeden Vesair Muhalifi Kanun Muamelâtta Bulunan Zabitan Hakkında Askerî Ceza Kanununa Zeylen Kanun Layihası (1/267)		1	
1072	Askerî Ceza Kanununa Zeylen Mevaddı Kanun Layihası(1/268)		1	
1073	Madunun Taruzunu Müdafaa ve Madunu Emre İtaata Medbur Etmek Üçün Mafevkin Takrir Edeceği Efalın Cürüm Addolunmayacağına Dair Askerî Ceza Kanununa Zeylen Kanunu Muvakkat (1/269)		1	
1074	Darülharekatta Verilecek İdam Hükümleri Hakkında Ceza Kanununa Zeylen Kanun Muvakkat (1/270)		1	
1075	Esrarı Askeriyeyi İfşa ve Casusluk ve Hıyaneti Harbiye Hakkında Kanunu Muvakkat (1/271)		1	
1076	Askerî Ceza Kanununa Zeylen Kanunu Muvakkat (1/272)		1	
1077	Askerî Ceza Kanunnameyi Hümayununun 200 üncü Maddei Kaimesi Hakkında Kanunu Muvakkat (1/273)		1	
1078	Askerî Ceza Kanununa Zeylen Mevaddı Muvakkate (1/274)		1	
1079	Efradı İhtiyatiye ve Müstahfazanın Celp ve Celbinde Vazifedar Bulunanları Menafii Hükümet ve Ahali Muhil Hareketleri Vukuunda Sureti Tecziyeleri Hakkında Kanunu Muvakkat (1/276)		1	
1080	Askerî Ceza Kanununamesine Zeyledilen 24 Temmuz 1330 Tarihli Kanunda Muayyen Ceraim, Ashabının Affına Dair Kanunu Muvakkat (1/279)		1	
1081	Askerî Ceza Kanununun 114 ve 115 nci Maddelerini Muaddil 28 Ağustos 1330 Tarihli Maevaddı Kanuniyenin Birinci Maddesine Zeylen Fıkrai Muvakkate Kanuniye (1/283)		1	

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
1082	Askerî Ceza Kanununa Müzeyyel 21 Ağustos 1330 Tarihli Mevaddı Kanuniyenin Birinci Maddesinin Tadiline Dair Kanunu Muvakkat (1/284)		1	
1083	12 Muharrem 1307 Tarihli Tedariki Vesaiti Nakliye Kanununa Müzeyyel Kararı Muvakkat (1/323)		1	
1084	Tedarikli Vesaiti Nakliye Kanununun 33 ncü Maddesine Zeylen Kanunu Muvakkat (1/322)		1	
1085	Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununun Bazı Mevaddını Muaddil Kanun Layihası (1/361)		1	
1086	Silki Askeriden Badelihraç Maluliyeti İstidat Edenler Hakkında Askerî Tekaüt ve İstiffa Kanununa Müzeyyel Kanunu Muvakkat (1/362)		1	
1087	Kanunu Cezayı Askerî'de Munderiç Düşman Karşısında Tabirinin Tesbiti Hakkındaki Kanun Lâyihası (1/6)		1	
1088	Adliye Vekâletinin 1926 Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1166)	1		
1089	Gümrük Komisyoncuları Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1167)	1		
1090	Memurin Maaşatı Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1168)	1		
1091	Memurin Muavenet Sandığı Kanunu Lâyihası. (1/1169)			1
1092	Ziraat Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası.(1/1170)	1		
1093	Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununa Tezyil Edilecek Mevad Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1171)			1
1094	Müdafaai Milliye Vekâleti Hukuk Müşavirliğinin Maaşı Hakkındaki Kanun Lâyihası. (1/1172)	1		
1095	Maarif Vekâletinin 1927 Senesine Mevzu Bazı Tahsisatın Mütedavil Sermaye Olarak İstimali Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1173)	1		
1096	Maarif Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası.(1/1174)	1		
1097	Darülfünunun 1927 Senesi Bütçes Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1175)	1		
1098	Müskirat İnhisarına Ait İptidai Sermaye Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1176)	1		
1099	Usulüne Tevfikan Tahakkuk ve Tediye Edilen Veyahut Tediye Emrine Rappedilipte Hazinece Vacilbüttediye Halini İktisap Eden Herhangi Bir Masrafın Hilafı Hakikat Tahakkuk Veya Tediye Edilmiş Veya Edileceğini İhbar Edenlere İkramiye İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1177)	1		
1100	İnhisarı Duhan Kanunu Muvakkatinin 44 ncü Maddesine Bir Fıkra İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1178)	1		
1101	Hudutları Dahilindeki Tebamız Emlâkine Vaziyet Eden Devletlerin Türkiye'deki Tebaaları Emlâkine Karşı Mukabelei Bilmisil Tedabiri İttihazı Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1179)	1		
1102	Rusümü Şehbenderi Tarifesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1180)	1		
1103	Tebabet ve Şuabatı Sanatlerinin Tarzı İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1181)			1
1104	Genç Dernekleri Teşkili Hakkında Kanun Lâyihası. (1 /1182)			1
1105	Memlehalar İşletme Tahsisatının Mütedavil Sermaye Halinde İstimali Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1183)	1		
1106	Posta ve Telgraf Müdiriyyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1185)	1		
1107	Hudut Kıtaat ve Teşkilâtında Mevcut Yüzbaşılardan Kıdemleri Hulul Eden ve Ehliyetleri Tasdik Edilenlerin Farkı Muhassesatlarının Sureti Tesviyesi Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1186)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
1108	Demiryolları İle Liman ve Su İşleri İçin İki Yüz Milyon Liralık Bono İhracı Hakkındaki Kanuna Bir Madde Tezylile Dair Kanun Lâyihası. (1/1187)	1		
1109	Jandarma Efradının Kayıt ve Kabulü ve Muhassasatları Hakkındaki Kanuna Bazı Mevad Tezylile Dair Kanun Lâyihası. (1/1188)			1
1110	Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1189)	1		
1111	Sayım Kanununun Altıncı Maddesini Muaddel Kanuna Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1190)	1		
1112	Sihhiye Vekâleti 1926 Senesi Bütçesinin 387 ve 394 ncü Fasılları Arasında Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1191)	1		
1113	Sihhiye Vekâleti 1926 Senesi Bütçesinin 395, 397, 398, 403 ve 404 ncü Fasılları Arasında Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası.(1/1192)	1		
1114	Askerî Ceza Kanununa Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1193)	1		
1115	Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1194)	1		
1116	Gençleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu Lâyihası. (1/1184)	1		
1117	Dahiliye Vekâletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1195)	1		
1118	Samsun Limanının İnşasına Mütedair Kanunun Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1196)	1		
1119	Memurini Dahiliye Kanunu Lâyihası. (1/1198)			1
1120	Mersin Limanının İnşasına Mütedair Kanunun Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası, (1/1197)	1		
1121	Meslek Mektepleri Hakıkında Kanun Lâyihası. (1/1199)	1		
1122	Maadin Kanunu Lâyihası. (1/1200)			1
1123	Edebî, İlmî ve Bedîî Eserlerin Himayesine Mûteallik Beynelmilel Mukavelelere Türkiyeinin İştiraki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/120(1)			1
1124	Telif Hakkı Kanunu Lâyihası. (1/1202)			1
1125	Kabotaj Kanununa Bir Madde Tezyili Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1203)	1		
1126	Müdafaai Milliye Vekâleti 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası. (1/1205)	1		
1127	Askerî Memnu Mıntikalar Kanunu Lâyihası. (1/204)	1		
1128	Türkiye Cumhuriyeti İle İsviçre Hükümeti Alasında Akit ve İmza Olunan Ticaret Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1206)	1		
1129	Hukuk Davaları Usulü Muhakemesi Hakkında Kanun Lâyihası. (1/L207)	1		
1130	Memurin Kanununun Tasfiyeye Mûteallik Maddeleri Ahkâmının Hâkimlik Sınıfında Bulunanlar Haklarında Bir Seneye Kasrına Dair Kanun Lâyihası. (1/1208)			1
1131	Evvelce Aidatı Tekaüdiyeye Tabi Memuriyetlerde Bulunan Emlaki Milliye Memurin Maaşatından Aidatı Tekaüdiye Katı Hakkında Kanun Layihası. (1/1209)			1
1132	Hâsılatı Manisa Vilayeti Yollarının İnşaatına Tahsis Edilecek İstikraz Hakkında Kanun Layihası. (1/1210)			1
1133	Sigara Kâğıdı İnhisarının Ledelhace Ahara Devir Suretiyle İşletilmesi İçin Hükümete Salahiyyet Verilmesi Hakkında Kanun Layihası. (1/1211)			1
1134	Mühendis Mektebi Mezunlarının Hizmeti Askeriyelerinin Tecili Hakkında Kanun Layihası. 1(1/1212)	1		
1135	Türkiye Cumhuriyeti İle Macaristan Krallığı Arasında Münakit İkamet Mukavelenamesi Tasdiki Hakkında Kainun Lâyihası. (1/1118)	1		
1136	Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair (1/1213)	1		

S.	Kanun Tasarısı Adı	I	II	III
1137	Ankara'dan Gayri Mahallerdeki Telefonlar Hakkında Kanun Lâyihası (1/1220)			1
1138	Edviyei Müessire Kuponlarının Tevhidi İçin Brüksel'de İnkat Eden Beynelmilel Konferans Mukarreratının Tasdikine Dair Kanun Lâyihası. (1/1226)	1		
1139	İtibari Milli Bankasının Haiz Olduğu İmtiyazat ve Muafiyatın Türkiye İş Bankasına Devrine ve 14 Şulbat 1332 Tarihli Kanun Hükümünün İş Bankası Hisse Senedatı Hakkında da Tatbikine Dair Kanun Lâyihası. (1/1225)	1		
1140	İntihabı Mebusan Kanununun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1221)	1		
1141	İstatistik Tanzimi Hususunda Memurin ve Müstahdemini Hükümet İle İdarei Hususiye ve Mahalliye ve Belediyeler Mensubini, Eşhas ve Bilumum Cemiyet, Şürekâ ve Müessesata Terettüp Eden Vazaif Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1222)	1		
1142	Hükümetle İzmir - Kasaba Demiryolu ve Temdidi Şirketi Arasında Takarrür Eden İtilâf Namenin İmza ve Teatısı İçin Mezuniyet İtası Hakkında Kânun Lâyihası. (1/1223)			1
1143	Hükümetle Estern Telgraf Kumpanyası Arasında İmza ve Teati Edilen Mukavelenamenin Tasdiki Hakkında Kanun Lâyihası.(1/1227)	1		
1144	Hükümetle Şark Demiryolları Şirketi Arasında Takarrür Eden İtilâf Namenin İmza ve Teatısı İçin Mezuniyet İtası Hakkında Kanun Lâyihası. (1/1224)			1
1145	Mahkemei Temyiz Teşkilâtının Tevsii Hakkında Kanun Lâyihası, (1 /L 219)			1
1146	Ankara - Ereğli Hattının Geniş Olarak İnşası Hakkında Kanun Lâyihası (1/1229)	1		
1147	Bahriye Vekâletinin 1927 Senesi Bütçesinin 815 nci Faslıının Beşinci Maddesine Mevzu Tahsisatın Mütedavil Sermaye Olarak İstimali Hakkında Kanun Lâyihası (1/1228)	1		
1148	Demiryollariyle Nakli Memnu Mevaddı İnfilakiye ve İştialiyenin Hükümetçe Tespit Edilecek Şerait Dahilinde Nakline Müsaade İtası Hakkında Kanun Lâyihası (1/1230)	1		
1149	Ticaret Vekâleti Memurini Hakkında Kanun Lâyihası (1/1231)			1
1150	Damga Kanununun Dokuzuncu Maddesinin 85 nci Fıkrası Ahkâmının Tadili Hakkında Kanun Lâyihası (1/1232)	1		
1151	(Nahiye - Komün) ların Teşkil ve İdaresi Hakkında Kanun Lâyihası (1/1233)			1
1152	1340 Senesi Hazine Hesabı Katı Kanunu Lâyihası (1/1234)			1
1153	Posta ve Telgraf ve Telefon Memurları Hakkında Kanun Lâyihası, (1/1235)	1		
1154	Maarifi Umumiye Kanunu Lâyihası. (1/1238)			1
1155	Umumî Tahriri Nüfus Kanununun Yedinci Maddesi Ahkâmının Devamı Meriyeti Hakkında (1/1237)	1		
1156	Usat İle Vukubulan Müsademedede Şehiden Vefat Eden Kızılca Nahiyesi Müdürü Adil Efendinin Validesi Selime ve Zevcesi Havva İsmet ve Kerimesi İffet Hanımlara Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanuni (1/121)	1		
	TOPLAM	709	263	184

Not: (I) Bir işareti ile gösterilen sütun yasallaşan tasarıları
 (II) İki işareti ile gösterilen sütun yasallaşmayan tasarıları
 (III) Üç işareti ile gösterilen sütun Üçüncü Meclise devredilen tasarıları göstermektedir.

EK 2 : İkinci Meclis'e Verilmiş Kanun Teklifleri Listesi

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
1	Menteşe Mebusu Esad Efendinin, İstiklâl Muharebatına İştirak Eden Milis Zabıtları Hakkında Kanun Teklifi (2/1)		1	
2	Büyük Millet Meclisi İdare Heyetinin (Sivas Mebusu Rasim Beyle Rüfekasının) 1339 Senesi Meclis Bütçesinin Altıncı Faslının İkinci Maddesine 686 400 Lira Tahsisat İlâvesine Dair Kanun Teklifi (2/2)	1		
3	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Türkçe Kanunu Teklifi (2/3)		1	
4	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, İmar Vekâleti Kanunu Teklifi (Mübadele, İmar, İskân Hakkındaki Lâyhahai Kanuniye) (2/4)		1	
5	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Köy İdaresi Hakkında Kanun Teklifi (Köy Kanunu Lâyhahası) (2/5)		1	
6	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Artar Vergi Kanun Teklifi (2/6)		1	
7	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Dahiliye Vekâletinin İlgisiyle İşlerinin İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine Raptı Hakkında Kanun Teklifi (2/7)		1	
8	Kütahya Mebusu Receb Beyin, Temenni Mahiyetinde Verilen Takrirler Hakkında Kanun Teklifi (2/9)		1	
9	Menteşe Mebusu Esad Efendinin,Meyanközü Hissei Üşniyesinin Tezyidi Hakkında Kanun Teklifi (2/30)		1	
10	Sivas Mebusu Muammer , Kayseri Mebusu Ahmed Hilmi Beylerin, Firari ve Bakaya Efrattan Bedeli Nakdî Alınmasına Dair Kanun Teklifi (2/29)		1	
11	Dersim Mebusu Feridun Fikrî Beyin, İhtiyat Zabıtlarının Sınıfı Muvazzafa Nakilleri Hakkında Kanun Teklifi (2/28)		1	
12	Karahisar Şarki Mebusu İsmail Bey ve Rüfekasının, İpekli Mensucattan Tarifei Umumiye'deki Resmin On İki Misli Yerine Beş Misli Ahzi Hakkında Teklif, Kanunisi (2/62)		1	
13	Denizli Mebusu Yusuf Bey ve Refikinin, Aşairi Seyyarenin Yayla Köylere İskânları Hakkında Tadili Kanunisi (2/61)		1	
14	Denizli Mebusu Yusuf Ziya Bey ve Refikinin, Avrupa'dan Vürüdeden Kükürtlerden Yüzde Yüz Gümrük Resmi Ahzi ve Türkiye'de Mevcut Kükürt Madeni Sahibi İmtiyazlarına Teshilât İrae Edilmesine Dair Teklifi Kanunisi (2/60)		1	
15	İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, Ordulardaki Fazla Hayvanatın İstilâ Görmüş ve Yunan Tahribatına Mâruz Kalmış Köylülere Bedeli Mukadderi Üzerinden Mukassatan Tevzii Hakkında Teklifi Kanunisi (2/59)		1	
16	Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Beyin, Göğeri Rûsumu Hakkında Teklifi Kanunisi (2/57)			1
17	Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Beyin, Affı Umumi ve Müecceliyet Hakkında Teklifi Kanunisi (2/58)	1		
18	Tekirdağı Mebusu Cemil Bey ve Rüfekasının, Men'i Müskirat Kanununun Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/56)		1	
19	İstanbul Mebusu Hamdullah Subhi Beyin, Ankara'da Bir Şehremaneti Teşkili Hakkında Kanun Teklifi (2/109)		1	
20	Aydın Mebusu İzzeddin Paşanın,Şekaveti Tahakkuk Edenlerin Aile ve Taallûkatının Ahar Mahallere Nakli, Hanelerinin İhrakı, Emvali Menkulelerinin Zaptı ve Yataklık Edenlerin Tecziyesi Hakkında Kanun Teklifi (2/134)		1	
21	İçel Mebusu Emin Efendi ve Rüfekasının,Bakaya ve Asker Firarilerinin Affı Hakkında Kanun Teklifi (2/133)	1		
22	Kângırı Mebusu Talât Beyle Rüfekasının, Turku Hususiye ve Umumiye İnşaatında Amelei Mükellefe Usulünün Tatbiki Hakkında Kanun Teklifi (2/135)		1	
23	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, İmar vekâleti Teşkilâtı Hakkında Kanun Teklifi (Mübadele, İmar, İskân Hakkındaki Lâyhahai Kanuniye)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
24	Saruhan Mebusu Abidin Beyle Rûfekasının, Üzüm Müstahsalâtından Gayri İspirtoların Türkiye'ye Men'i İthalıyla Sarf ve İstihlâklerine Dair Kanun Teklifi (2/159)		1	
25	Çorum Mebusu İsmail Kemal Beyin, Göğeri Aşarı Hakkında Kanun Teklifi (1/158)			1
26	Aydın Mebusu Dr. Mazhar ve Denizli Mebusu Mazhar Müfid Beylerle Rûfekasının İmar ve İskân Vekaleti Teşkili Hakkında Kanun Teklifi (Mübadele, İmar, İskân Hakkındaki Lâiyhai Kanuniye) (2/163)		1	
27	Çatalca Mebusu Şakir Beyle Rûfekasının, Men'i Müskirat Kanununun Tadiline Dair Kanun Teklifi.(2/164)		1	
28	Mardin Mebusu Yakup Kadri Beyle Rûfekasının, Elcezire İstiklâl Mahkemesince Üç Sene Kalebentliğe Mahkûm Mardinli Kasım Çelebi ve Jandarma Abdülhalim'in Bakıyei Müddeti Cezaiyelerinin Affına Dair Kanun Teklifi (2/165)		1	
29	Kütahya Sabık Mebusu Cemil Beyin, Mesken İcarları Hakkında Kanun Teklifi (2/168)			1
30	Bozok (Sabık Yozgad) Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Sükna Kanunu Teklifi (2/169)			1
31	Kütahya (Sabık) Mebusu Cemil Reyin, İcarı Mesakin Hakkında Kanun Teklifi (2/170)		1	
32	Erzincan Meşbusu Haindi Beyle, Gelibolu Mebusu Celâl Nuri .Beyin, İstanbul'dan Sair Şehirlere İthal Edilecek Mamul Ekmek, Francala ve Peksimetlerin Yüzde Yedi Gümrük Resminden Muafiyetine Dair Kanun Teklifi (2/167)		1	
33	Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyin,Konya Gureba Hastanesi İçin İanei Ahali İle Almanya'dan Celbolunan Eşyanın Gümrük ve Ardiye Resimlerinden Affına Dair Kanun Teklifi (2/171)		1	
34	Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendinin; Nizamnamelerle Talimatnameler Hakkında Kanun Teklifi (2/172)		1	
35	İzmit Mebusu Mustafa Beyle Rûfekasının, Teşkilâtı Hazariye Dolayısıyla Açığa Çıkarılacak Erkân, Ümera, Zâbitan ve Mensubini Askeriyenin 1339 Senesi Nihayetine Kadar Mezun Addedilerek Kendilerine Tam Tahsisat İtası Hakkında Kanun Teklifi (2/173)	1		
36	Niğde Mebusu Galib Beyin, Jandarmanın Tensik ve Islahı Hakkında Kanun Teklifi (2/174)		1	
37	Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin, Evkaf Bankası Müdiriyeti Umumiyesi Teşkili Hakkında Kanun Teklifi (2/175)		1	
38	Kayseri Mebusu Sabit Beyin, Kayseri'nin Bünyan Kazası İçin Vilâyata Muavenet Faslından Beş Bin Liranın İtasına Dair Kanun Teklifi (2/177)		1	
39	Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin, Ankara, İzmir Şehirlerinde Tatbik Edilecek Sükna Kanunu Hakkında Kanun Teklifi (2/176)			1
40	Karesi Mebusu Ahmed Süreyya Beyle Rûfekasının Nizamnamei Dâhiliyenin 98 nci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/181)	1		
41	Lâzistan Mebusu Esad Beyin, Lâzistan Livasında Fındık, Portakal, Limon, Mandalina, Çay, Dut Yetiştirilmesi Mecburiyeti Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/182)	1		
42	Bitlis Mebusu Resul Beyin, Ahlat Kazası Muhtacîni Zürraina Verilen Tohumluk Esmanının Affı Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/813)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
43	İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin; Lağv ve Teşkilâtı Hazariye Dolayısıyla Açıkta Kalan Erkân, Ümera, Zâbitan ve Mensubini Askeriyeye Tam Maaş ve Tahsisat İtası Hakkındaki Teklifi Kanunisi (Teşkilâta Hazariye Dolayısıyla Açıkta Kalacak Olan Erkân, Ümera, Zâbitan İle Memurin ve Mensubîni Askeriyeye 1339 Senei Maliyesi Nihayetine Kadar Tam Maaş ve Tam Tahsisat İtasına Dair Kanun) (2/180)		1	
44	Eskişehir Mebusu Arif Beyin,Hazari Teşkilât Dolayısıyla Açıkta Kalan Ümera ve Zabitan Bir Münhalle Tâyinine Kadar veya Tekaütlüğüne Değın Tam Maaş ve Tahsisat İtasına Dair Teklifi (Teşkilâta Hazariye Dolayısıyla Açıkta Kalacak Olan Erkân, Ümera, Zâbitan İle Memurin ve Mensubîni Askeriyeye 1339 Senei Maliyesi Nihayetine Kadar Tam Maaş ve Tam Tahsisat İtasına Dair Kanun) (2/179)		1	
45	Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, Hayvanatı Bakariyenin Islahı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/184)		1	
46	Canik Mebusu Cavid Paşanın, Açıkta Kalan Ümera ve Zâbitanın İktidarlarına Göre, Orduda Muavin Olarak İstihdamları veya Mektep Muallimliklerine Tâyini Hakkında Teklifi Kanunisi (2/185)	1		
47	İzmir Mebusu Mustafa Rahmi Bey ve Refikinin, Yaban Domuzlarının İtlafları Hakkında Teklifi Kanunisi (Muzır Hayvanların İtlafları Hakkında Kanun) (2/186)	1		
48	Lâziztan Mebusu Ekrem Bey'in, Mekâtibi Âliye ve Tâliye Mezunlarının Köy Muallimliği Mecburiyeti Hakkında Teklifi Kanunisi (2/187)		1	
49	Malatya Mebusu İsmet Paşa ve Rüfekasının, Ankara'nın Merkezi Hükümet İttihazı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/188)	1		
50	Cemiyetler Kanununun Beşinci Maddesinin Tadiline Dair Kütahya Mebusu Receb Bey'in Teklifi Kanunisi (2/189)	1		
51	Urfa Mebusu Hüsrev Beyin 15 Mayıs 1335 ten Millî Ordunun Bidayeti Teşekkülüne Kadar Muhtelif Cephelerde, İsyanların İtfasında Bilfiil Yararlıkları Görülen Ümera ve Zâbitanın Bir Defaya Mahsus Olmak Üzere Terfihine Dair Teklifi Kanunisi (2/190)	1		
52	Ordu Mebusu Recai Beyin Telsiz -Telgraf ve Telsiz - Telefon Tesisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/191)		1	
53	Saruhan Mebusu ve Rüfekasının, Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti İhdasına Dair Kanun Teklifi	1		
54	Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin, Ergani Livasının Müstakillen İdaresi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/194)		1	
55	İstanbul Mebusu, Ali Rıza Beyin, Zâbitanı Sıhhiyenin Sureti İstifaları Hakkında Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununun Ellinci Maddesine Tezyil Edilecek Mevadda Dair Teklifi Kanunisi (2/193)		1	
56	Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, Meyvalı, Meyvasız Ağaç Yetiştirilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/192)			1
57	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, İmar Armağanı Kanunu Namiyle Teklifi Kanunisi (2/195)		1	
58	Antalya Mebusu Ahmed Sâki Beyle Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin Açıkta Kalan Muallime ve Muallimlere Tam Maaş İtası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/196)		1	
59	Diyarbakir Mebusu Zülfi Beyin, Aşar Vergisinin İlgasıyla Arazi Vergisinin Tatbiki Hakkında Teklifi Kanunisi (2/197)			1
60	Çorum Mebusu İsmail Beyin, Askerlere Alâtı Cedidedi Ziraiye İstimalinin Öğretilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/198)	1		
61	Maras Mebusu Hasib Beyle Rüfekasının, Vatanın Emri Müdafaasını Temin Zımınında Alınmış Olan Nukut ve Emvale Mûtaallik Deavinin Ademiistimal ve Hazinece Tazmini Hakkında Kanun Teklifi (2/115)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
62	Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, Marmara Adasında Bir Hapsanei Umumi Tesisine Dair Teklifi Kanunisi (2/199)		1	
63	Menteşe Mebusu Esad Efendi ve Rüfekasının, Mücadelei Milliyede Malûl Düşenlere Mükâfatı Nakdiye İtası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/200)		1	
64	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin İmhay Şekavet Kanun Teklifi (Men'i Şekavet Kanun Lâyihası) (2/51)		1	
65	Konya Mebusu Musa Kâzım Efendi ve Rüfekasının, Karaman Kasabasına İanei Ahaliyle Celp ve İsale Olunmakta Olan Su İçin Muavenet İcrasına Dair Kanun Teklifi (2/201)		1	
66	Eskişehir Mebusu Arif ve Karahisarı Sahih Mebusu Ali Beylerin, 1297 -1317 Tevellütlü Firar, Bakaya, Tecavüzü Müddet, Ademiicabet ve Nüfusu Mektûme Hakkında Yapılacak Muameleyi Nâtik 18 Teşrinievvel 1339 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Fıkrai Ahîresinin Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/202)	1		
67	İzmir Mebusu Mustafa Rahmi Beyin, Ecnebi Maden Kömürlerinin Men'i İthaline Dair Teklifi Kanunisi (2/203)			1
68	Karesi Mebusu Hulusi Bey ve Rüfekasının, Millî Cidale İştirak Eden Memurinin Kıdemlerine, Hîni Tekâütlerinde Nazarı Dikkate Alınmak Üzere, Zam İcrasına Dair Teklifi Kanunisi (2/204)			1
69	Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyin, Konya Darüleytamı İçin Bütçeye Onbin Lira İlâvesine Dair Tahsisat İtası Hakkında Teklifi Kanunisi(2/153)	1		
70	Sivas Mebusu (Sabık) Rauf Beyin, Saltanatı Şahsiyenin İlğasına Müsadif Leylei Velâdeti Risaletpenahi Olan Ayın 2 Rebiyülevvel 1340 Gününün İdi Millî Addi Hakkında Teklifi (12 Rebiyülevvel Gecesiyle Gününün Millî Bayram Addine Dair Kanun) (2/130)	1		
71	Burdur (Sabık) Mebusu İsmail Subhi Beyin 2 Teşrinisani 1338 Gecesi ve Gününün Millî Saltanat Bayramı Addi Hakkında Kanun Teklifi (2/131)		1	
72	Isparta Mebusu Mükerrrem Beyin, Nizamnamei Dahilînin On Birinci Faslına Bir Madde Tezyiline Dair Teklifi Kanunisi (2/205)		1	
73	Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Ziraat Bankalarının Mevaddı İaşe ve Hayvaniye Üzerine Sigorta Muamelesi İcra Etmelerine Dair Teklifi Kanunisi (2/206)			1
74	Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Ziraat Bankalarının İtibarı Şahsî Üzerine de İkrazatta Bulunmasına Dair Teklifi Kanunisi (2/207)			1
75	Muş Menusu Osman Kadri Beyin, Belediyelerin, Belediye Taallûk Eden Mevadda Hakkı Kazaya Malik Olmaları Hakkında Teklifi Kanunisi (2/208)		1	
76	Kanunu Esasi Encümeninin, Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bâzı Mevaddının Tadiline Dair Kanun Teklifi (2/209)	1		
77	Eskişehir Mebusu Mehmed Arif Beyin, Mâlûlîni Guzatın Devair ve Şuabatı Askeriyede ve Ordunun Hidematı Sabitesinde İstihdamlarına Dair Teklifi Kanunisi (2/210)		1	
78	Eskişehir Mebusu Mehmed Arif Beyin, 22 Teşrinievvel 1339 Tarihli Maaş ve Tahsisatı Fevkalâde Kanununun İkinci Maddesine Zeyl Olmak Üzere Teklifi Kanunisi (2/211)		1	
79	Dersim Mebusu Feridun Fikrî Bey ve Rüfekâsının İhtiyat Zabıtlarının Terfihi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/212)	1		
80	Zonguldak Mebusu Yusuf Ziya Beyin, 8 Nisan 1339 Tarihli İdarei Vilâyat Kanuniyle Tedrisatı İptidaiye Kararnamesinin Tadiline Dair Kanunun Üçüncü Maddesini Muaddil Teklifi Kanunisi (İdarei Umumiye Vilayet Kanunu İle Tedrisatı İptidaiye Kararnamesinin Tadiline Dair 8 Nisan1339 Tarihli Kanunun Bâzı Maddesini Muadil Kanun) (2/213)	1		
81	Karahisarı Sahib Mebusu İzzet Ulvi Beyin, Hiyaneti Vataniye Kanunun Birinci Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/214)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
82	Karesi Mebusu Ahmed Süreyya Beyin; Ahar Mahallere Nakledilen Eşhasın Emval ve Düyun ve Matlubatı Metrukesi Hakkında 13 Eylül 1331 Tarihli Kanunu Muvakkatin Bazı Mevaddı İle 20 Nisan 1338 Tarihli Emvali Metruke Kanununu Muadil 15 Nisan 1339 Tarihli Kanununa Zeylolmak Üzere Teklifi Kanunisi (2/215)		1	
83	Gayrimuharip Memurin, ve Mensubını Askeriye Rütbelerinin İlgasına Dair Eskişehir Mebusu Mehmed Arif Beyin Teklifi Kanunisi (2/216)			1
84	Maraş Mebusu Hasib Beyin, Müftülerin Reyiâm Suretiyle İntihaplarına Dair Teklifi Kanunisi (2/32)		1	
85	Erzurum Mebusu Rüşdü Paşa ve Rüfekasının, Mübadele, İmar ve İskân Kanununun Sekizinci Maddesine Zeyil Kanun Teklifi (2/217)	1		
86	Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Nizamnamei Dahilinin Sekizinci ve On İkinci Maddelerinin Tadili Hakkında 2/23		1	
87	Sabık Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Encümenlerden Reddi Mutazammın Olarak Gelen Evrakın Sahibi Teklifin Huzurunda Müzakeresine Dair Kanun Teklifi (2/24)			1
88	Kars Mebusu Cavid Beyin Nizamnamei Dahilinin (111) nci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/25)	1		
89	Gümüşane Mebusu Zeki Beyin; Cuma Günleri Bilûmum Mağaza ve Ticarethanelerin Seddedilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi “Hafta Tatili Hakkında Kanun Teklifi”(2/218)		1	
90	Erzurum Mebusu Rüşdü Paşa İle Bayezid Mebusu Şefik Beyin İran'dan Türkiye'ye İdhal Edilecek Hububatın Gümrük Resminden İstisnaiyeti Hakkında Teklifi Kanunisi (2/219)		1	
91	Antalya Mebusu Ahmed Saki ve Kozan Mebusu Ali Saib ve İstanbul Mebusu Ali Rıza Beylerin, Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bâzı Mevaddının Tadiline Dair Teklifi Kanunileri (2/220)		1	
92	Erzurum Mebusu Rüşdü Paşanın, Erkân, Ümera ve Zâbitan, Memurin ve Mensubını Askeriyenin Emirber ve Seyis Neferlerinin Sureti İstihdamı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/221)		1	
93	İsparta Mebusu Mükerrerem Beyin, Nisabı Müzakere Kanununun Dördüncü Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/222)		1	
94	Hakkârî Mebusu ve İdare Memuru Asaf Beyin, Cumhuriyet Riyaseti Bütçesi Hakkında Kanun Teklifi (2/225)	1		
95	Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Nizamnamei Dahilinin Tadiline Dair Teklifi (2/223)		1	
96	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, 1316 -1317 Tevellütlü Telgraf Muhabere Memur ve Muavinlerinin Hizmeti Fiiliye Askeriyelerine Dair Teklifi (316 ve 317 Tevellüttü Olup İstiklâli Millî Harbi Esnasında Hasbellüzum Hizmetli Fiiliyeleri Tehir Edilmiş Olan Mükellefin Hakkındaki Kanun) (2/224)		1	
97	Amasya Mebusu Ragıp Beyin, Aşar Taksitleri Hakkında Teklifi Kanunisi (2/70)		1	
98	Menteşe Mebusu Şükrü Kaya Beyle Rüfekâsının Cuma Tatili Hakkındaki Teklifi Kanunisi “Hafta Tatili Hakkında Kanun Teklifi” (2/226)		1	
99	Bayezid Mebusu Şefik Bey ve Rüfekasının Trabzon, Bayezid, Diyanbekir, Muş, Bitlis, Siird ve Van Şoselerinin İnşa ve Tamiri Hakkında Teklifi Kanunisi (2/227)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
100	Bayezid Mebusu Şefik Bey ve Rüfekasının İstihlâs Edilen Vilâyetlerde Leyli ve Meceani İptidai Mektepleri ve Liseler Kûşadı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/228)		1	
101	Karesi Mebusu Ahmed Süreyya Beyin Teşkilâtı Esasiye Kanununu Muaddil Teklifi Kanunisi (2/229)			1
102	İzmit Mebusu Safvet Bey ve Rüfekasının Mücadelei Milliyeye İştirak Etmeyen Bilumum Mensubîni Askeriye Hakkındaki 25 Eylül 1339 Tarihli Kanuna Bir Madde Müzeyyele İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi (2/230)		1	
103	Sabık Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Maaşı 600 Kuruştan Fazla Olan Belediye, Rüesasının Ticaret, Aşar Mültezimliği ve Mûtaahhitlikle Meşgul Olmalarının Men'ine Dair Teklifi Kanunîsi ve (2/117)		1	
104	Kütahya Mebusu (Sabık) Cemil Beyin İhtikârın Men'i İçin Devairi Belediyenin Her Nevi Eşyaya Narh Vaz'ına Salâhiyattar Olması Hakkında Kanun Teklifi 2/50		1	
105	Kırşehir Mebusu Sadık Beyin, Memurini Mülkiyenin Tekaütlüğüne Dair Kanunun 23 ncü Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/80)	1		
106	Birinci Devre Lâzıztan Mebusu Necati Efendinin, İhtiyat ve Milis Zabitanın Terfihi ve İktidarı Hakkındaki Kanun Teklifinin (2/8)		1	
107	Ardahan (Sabık) Mebusu Server Beyin, Petrol İmtiyazının Sureti İtası Hakkında Kanun Teklifi (2/123)			1
108	Ardahan (Sabık) Mebusu Server Beyin, Maden Ocakları İhracatının Tesbitine Dair Kanun Teklifi (2/124)		1	
109	Muş (Sabık) Mebusu Mahmud Said Beyle Rüfekasının, İdam Kararlarının Meclisçe Tasdikine Dair Kanun Teklifi (2/132)		1	
110	Bursa (Sabık) Mebusu Operatör Emin Beyin, Şûrayı Devlet Teşkili Hakkında Kanun Teklifi (2/126)			1
111	Kütahya (Sabık) Mebusu Cemil Beyin, Bahriye vekâleti Teşkili Hakkında Kanun Teklifi (2/118)		1	
112	Canik Mebusu Şükrü Beyin, Nafia Vekâletiyle Çester Arasında Münakit Mukavelenamei Müzeyyelenin Üçüncü Maddesindeki Vazaifin Ziraat Bankasınca İfasına Dair Kanun Teklifi (2/116)		1	
113	Gazianteb (Sabık) Mebusu Yasin Beyin, Evlâdı Şüheda İle Fakrû Zaruretleri Tahakkuk Eden Talebe ve Talibatın Mekâtibi Tâliyye Meccanen Kabulleri Hakkında Kanun Teklifi (2/127)		1	
114	Kayseri (Sabık) Mebusu Âlim Efendi İle 111 Refikinin, Van'da Medresetüzzehrâ Namiyle Bir Medrese Tesisi Hakkında Kanun Teklifi (2/119)		1	
115	Kütahya (Sabık) Mebusu Cemil Beyin, Müfettişlerin İkamet Yevmiyelerine Dair Kanun Teklifi ve Lâyiha Encümeni Mazbatası (2/121)			1
116	Kayseri Mebusu Ahmed Hilmi ve Refiki Sabit Beylerin, Dördüncü Fırka Kumandanı Merhum Nâzım Beyin Validesine Hidematı Vataniyeden Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi (Şehid Miralay Nâzım Beyin Validesi Libas Hanıma Hidematı Vataniye Tertibinden Dört Bin Kuruş Maaş Tahsisi Hakkında Kanun) (2/120)	1		
117	Denizli Mebusu Yusuf Beyin, Komiserlikten Müstaîf Ödemişli Hamdi Beyin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun)(2/128)		1	
118	Bolu Mebusu Şükrü Beyin, Jandarmanın Tezyidi Muhassasatı Hakkındaki Kanuna Bir Madde İlâvesine Dair Kanun Teklifi (2/129)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
119	Aydın Mebusu (Sabık) Esad Efendinin, Istirdad Olunan Mahallerde Henüz İstifa Olunmamış Vergilerin Affına Dair Kanun Teklifi (2/125)		1	
120	Kırşehir (Sabık) Mebusu Sadık Beyin, Çarşamba Kasabasına Muttasıl Gürürmak Bataklığının İmlâsı İçin Tahsisatı Munzamına İtasına Dair Kanun Teklifi (2/122)		1	
121	Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyin, Konya İska Sahasındaki Araziden Alınacak Ücurat Hakkında Kanun Teklifi (2/92)		1	
122	Kütahya Mebusu (Sabık) Cemil Beyin, Meclisi İdare Azaları İntihabında Vergi Kaydı Aranılmamasına Dair Kanun Teklifi (4/44)		1	
123	Amasya (Sabık) Mebusu Ömer Lûtfi Beyin, Bilûmum Şirket ve Müesseselerde Türkçe Lisanının İstimali Hakkında Kanun Teklifi (2/91)		1	
124	Gaziantep Sabık Mebusu Yasin Beyin, Rumkale'de Aşar Kal Memuru Sabık Ali Efendi Hakkında Tecili Takibatta Bulunulmasına Dair Kanun Teklifi (2/99)		1	
125	Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Zâbitanı Askeriyenin Terfileri Hakkındaki 21 Teşrinievvel 1339 Tarihli Kanuna Maddei Müzeyyele İlâvesine Dair Teklifi Kanunîsi (2/231)		1	
126	Denizli Mebusu Yusuf Beyin, Şekaveti Âdiye Fiilinden Mahkûm Milis Mülâzım İbrahim Efendinin Mücadelei Milliyede Sebkât Eden Hidematına Binaen Affına Dair Teklifi Kanunisine (2/94)		1	
127	Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin, Ceza Kanununun 200 ncü Maddesinin Muaddel Birinci Zeylinin Tadiline Dair Teklifi Kanunîsi (2/236)		1	
128	Müdafaa-i Milliye Encümeninin, Mâlûlûni Guzatın Terfihleri Hakkında Teklifi Kanunîleri (2/142)		1	
129	Erzurum Mebusu Câzım Efendi ve Rûfekasının, İstiklâl Mahakemi Kanununun Beşinci Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/232)		1	
130	Malatya Mebusu Raşid Ağanın, 1 Mart 1335 Senesi Nihayetine Kadar Hali Zimmetinde Bulunan Hazineye Ait Bilûmum Düyunatın Affedilmesine Dair Teklifi Kanunisi (2/233)		1	
131	Orman Hâsılatının Bâzılarında Cem ve Dercten Evvel Ruhsatiye Alınması Hakkında Konya Mebusu Tevfik Fikret Beyin Teklifi Kanunisi (2/243)		1	
132	Kars Mebusu (Sabık) Cavid Beyin ; Kars, Ardahan ve Artvin'de Birer Ziraat Bankası Açılması Hakkında Teklifi Kanunisinin (2/18)		1	
133	Çorum Mebusu İsmail Kemal Beyin, Tedrisatı İptidaiye Kanununun Bâzı Maddelerinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (İdarei Umumiye Vilayet Kanunu İle Tedrisatı İptidaiye Kararnamesinin Tadiline Dair 8 Nisan 1339 Tarihli Kanunun Bâzı Maddesini Muadil Kanun) (2/235)		1	
134	Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin, Şer'îye ve Sıhhiye Vekâletleri Tarafından İdare Olunan Bilûmum Medaris ve Mekâtibin Maarif Vekâletine Devrolunmasına Dair Teklifi Kanunisi (2/237)	1		
135	Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Beyin, Kanunu Cezanın 197 nci Maddesiyle 200 ncü Maddesinin Birinci Zeylinin ve 201 nci Maddesiyle Zeylinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/239)		1	
136	Konya Mebusu Naim Hazım Efendi ve Rûfekasının, Muallimin ve Talebenin Askerlikten Tecilleri Hakkındaki Kanuna Üç Madde İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi (2/238)	1		
137	Kütahya Mebusu Rceeb Bey,İle İstanbul Mebusu Ali Rıza ve Rize Mebusu Rauf Beylerin, Balkan Muharebesiyle Harbi Umumîde Birinci ve İkinci Derecede Maluliyetle Tekaüde Sevk Edilmiş Olan Zâbitana Esnayı Tekaütlerindeki Rütbelerinin Maaş ve Tahsisatı Fevkalâdelerinin Mâdamelhayat Tam Olarak İta Olunmasına Dair Teklifi Kanunîsi (2/240)			1

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
138	Denizli Mebusu Yusuf ve Necib Beylerin, Aydın ve Havalisinde İcrayı Şekavet Eden ve Tavaslızade Fâzıl Beyi Dağa Kaldırarak Beşbin Lira Fidye Necat Mukabilinde Tahliye Eden Mestan Çettesi Tenkil Edildikten Sonra Metrûkâtından Tahsil Edilerek Hazinei Devlete Teslim Edilmek Üzere Mumaileyh Fâzıl Beye Meblâğı Mezkûrenin Defaten Tesviyesi Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/241)		1	
139	İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin; Mütarekeyi Mûtaakip Hizmete Alınan Mütেকait Erkân, Ümera ve Zâbitan Hakkındaki Teklifi Kanunisi (2/21)		1	
140	Konya Mebusu Naim Hâzim Efendinin, 1316 - 1317 Tevellütlü Muallimlerin Hizmeti Askeriyeleri ve Vazifede Devam Ettikçe Tecillerine Dair Kanun Teklifi (316 ve 317 Tevellüttü Olup İstiklâli Millî Harbi Esnasında Hasbellüzum Hizmetli Fiiliyeleri Tehir Edilmiş Olan Mükellefin Hakkındaki Kanun) (2/285)		1	
141	Trabzon Mebusu Rahmi Beyin, 26 Şubat Tarihli Rûsumu Belediye Kanununa Zeyl olmak Üzere Teklifi Kanunîsi (2/242)		1	
142	Bolu Mebusu Mehmed Vasfî Bey ve Rûfekaşının Ağnam Tadat ve Tahsilatı Hakkında Teklifi Kanunîsi (Sayım Kanunu)(2/243)		1	
143	Kastamonu Mebusu Halid Beyin Ziraat Vekâleti veya Müstakil Ziraat Müdüriyeti Umumiyesi Teşkili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/244)	1		
144	İdare Memuru Hakkâri Mebusu Asıf ve Sivas Mebusu Rasim Beylerin, Müceddeden İnşa Edilecek Türkiye Büyük Millet Meclisi Binasına Sarf Edilmek Üzere 1339 Senesi Maliye Bütçesinin 91 nci Faslına Üçüncü Madde Olarak Yüz Ondört Bin Lira Vaz'ına Dair Teklifi Kanunisi (2/178)	1		
145	Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Beyin, Kanunu Cezanın Bâzı Mevaddında Mevcut Osmanlı Şekli Hükûmetine Ait ve Saltanatı Şahsiyeye .Mûtaallik Tâbiratın İslah ve Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/246)		1	
146	Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Beyin, Men'i Müskirat Kanununun İki ve Üçüncü Maddelerinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/247)		1	
147	Rize Mebusu Ekrem Beyin, Türkiye Cumhuriyeti Dâhilinde Bulunan Bilûmum Mebanîi Resmiye ve Milliye Üzerindeki Tuğra ve Medhiyelerin Kaldırılarak Yerine Cumhuriyet Kelimesi İle Cumhuriyetin Tarihi Kabulünü Hakkettirilmesine Dair Teklifi Kanunisi (2/245)	1		
148	Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin, 1330 - 1334 Senelerine Ait Tekâlif Harbiye Mazbatalarının Ashabının veya İrae Edecekleri Eşhasın Vergi ve Saire Zimmeti Emiriyelerine Mahsub Edilmesine Dair Teklifi Kanunisi (2/248)			1
149	Bayezid Mebusu Süleyman Sudi Beyin, Karaköse Kazası Merkezinde Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri Namına Bir İdadi Mektebi Tesis ve Kûşadına Dair Teklifi Kanunisi (6/249)		1	
150	Rize Mebusu Ekrem Beyin; Şehit Ailelerine Yapılacak Muavenet Hakkında Teklifi Kanunisi (2/250)		1	
151	Denizli Mebusu Yusuf ve Necib Ali Beylerin, İzmir İşgali Üzerine Vatan ve Memleketi Müdafaa Maksadiyle Teşekkül Eden Heyeti Milliye Rüesa ve Azalarına İstiklâl Madalyası İtasına Dair Teklifi Kanunisi (2/251)			1
152	Kângırı Mebusu Ziya Bey ve Rûfekaşının, Kângırı Kasabası Su Yollarının Tecdit ve Tamiri İçin 1340 Bütçesine Yirmi Bin Lira Zammedilmesine Dair Teklifi Kanunîsi (2/253)	1		
153	Sabık Ertuğrul ve Lâhik İzmir Mebusu Hamdi ve Sabık Erzincan Mebusu Emin Beylerin, Telgraf Ücuratının İki Kuruşa Tenzili Hakkında Teklifi Kanuni (Telgraf ve Telefon Kanunu) (2/157)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
154	Muvazene Maliye Encümeninin, 5 Kânunuevvel 1329 Tarihli Zâbitai Sıhhiyei Hayvaniye Kanunu Muvafakatinin İkinci Maddesini Muaddil Teklifi Kanunîsi (2/252)	1		
155	İstanbul Mebusu Ali Fethi Bey ve Rüfekasının, Ilgın'da Nane Bataklığının Kurutulması İçin Nafia Bütçesine Yirmibin Lira İlâvesine Dair Teklifi Kanunîsi (2/255)		1	
156	Aksaray Mebusu Besim Atalay Beyin, Halı Dokumasına Yarıyan İp, Eriş ve Arkaç Gibi Şeylerle Yünlerin Men'i İhracına Dair Teklifi Kanunîsi (2/256)		1	
157	Diyarbakir Mebusu Feyzi Bey ve Ellialtı Refikinin, Arada - Diyarbakir – Ergani Veyahut Mardin - Diyarbakir – Ergani Arasında Şimendifer Hattı İnşası İçin Nafia Vekâletinin 1340 Bütçesine Dört Milyon Lira ve Ergani Madeninin İşletilmesi İçin İktisat Vekâletinin Keza 1340 Bütçesinin Bir Milyon Lira İlâvesine Dair Teklifi Kanunîsi (2/257)	1		
158	Bursa Mebusu Osman Nuri Beyin, Hîyni İstimalinde Yıkanmaya İhtiyaç Gösteren Munsucatta Suni İpek İstimalinin Memnuniyetine Dair Teklifi Kanunîsi (2/259)			1
159	İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin Trablusgarb ve Balkan Muhaberatı İle Harbi Umumî Malûllerinden Mücadelei Milliye İştirak Edenlerin Mezun Addi Hakkında Teklifi Kanunusi (2/260)			1
160	Saruhan Mebusu Vâsıf Bey ve Rüfekasının Etibbanın Hizmet Mucburesi Hakkındaki Kanuna İki Madde Tezyil Edilmesine Dair Teklifi Kanunîsi (Etibbanın Hizmeti Mecburesi Hakkındaki 8 Teşrinisani 1333 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun) (2/261)	1		
161	Muvazenei Maliye Encümeninin Tarife Kanununun Dördüncü Maddesinin Tadiline ve Neosalvarsanın Gümrük Resminden İstisnasına Dair Teklifi Kanunusi(2/258)	1		
162	Saruhan Mebusu İbrahim Ethem Beyin, 8 Teşrinisani 1339 Tarihli Mübadele, İmar ve İskân Kanununa Zeyolmak Üzere Teklifi Kanunisi (2/262)		1	
163	Kırkkilise Mebusu Doktor Fuad Bey ve Rüfekasının, Sıtma İle Mücadele Hakkındaki Teklifi Kanunîsi (2/263)		1	
164	Dersim Mebusu Feridun Fikrî Beyin, Zabıt Anından Arzu Edenlerin Sınıfı Muvazzafa Nakilleri Hakkında (2/128)		1	
165	Saruhan Mebusu Edhem Beyin, Halı Dokunmasında Kullanılan Avrupa Mamulâtının Gümrük Resminden İstisnası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/264)		1	
166	Zonguldak Mebusu Halil ve Niğde Mebusu Galib Beylerin Esarın Galası ve Mesken Ücretlerinin Yüksekliği Dolayısıyla Ankara Şehrinde İfayı Vazife Eden Bilocümle Memurini Mülkiye Maşatına Zamaim İcrasına Dair Teklifi Kanunisi (2/265)		1	
167	Bayezid Mebusu Şefik Beyin, Mahakimi Nizamiye ve Devairde Alınması Lâzımgelen Harçlara Ait Tarifenin 38 nci Maddesine Müzeyyel Teklifi Kanunisi (2/266)	1		
168	Muvazenei Maliye Encümeninin, Fenerler Rüsumunun Tezyidi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/155)			1
169	Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, Etibbayı Askeriyenin Neşet ve Sureti Terfilerine Dair Teklifi Kanunisi (2/217)			1
170	İzmir Mebusu Mahmud Celâl ve Mustafa Rahmi Beylerin, Ziraat Bankasının Teşkilinden 1324 Senesi Temmuz İptidasına Kadar, Hazinei Maliyeden Alacağı Olan Mebalığın İadesine Dair Teklifi Kanunisi (1340 Senesi Bütçe Kanunu Leyihası) (2/268)		1	
171	Kastamonu Mebusu Fuad ve Halid Beylerin, Muhtacını Zürraa Ziraat Bankalarından Yapılacak İkrizat Deyn Senetlerinin Kâtibi Adiliklerce Tasdik Edilmeyip Mahalli İhtiyaç Komisyonlarının Tastiki İle İktifa Edilmesine Dair Teklifi Kanunisi. (2/269)	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
172	Kozan Mebusu Ali Sahib Beyin, Gazetelerle Veya Suveri Saireyle Şeref ve Haysiyeti Muhil Neşriyat Veya İsaat Vuku Bulduğu Takdirde Düello Edebilmesine Dair Teklifi Kanunisi. (2/270)	1		
173	Kângırı Mebusu Talât ve Ziya Beylerin, Muallimlerin Hizmeti Askeriyeden Tecilleri Hakkında Teklifi Kanunisi (2/271)			1
174	Diyarbakir Mebusu Şeref Beyin, İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun 136 ve 137 nci Maddelerinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/272)			1
175	Dersim Mebusları Feridun Fikri ve Ahmed Şükrü Beylerin, Dersim Vilâyetinin Muhtacolduğu İmaratı Zaruriye ve Mübreme Hakkında Teklifi Kanunisi (2/273)		1	
176	Antalya Mebusu Ahmed Saki Bey ve Rüfakasının, Dâvavekilleri Cemiyeti Teşekkül Eden Mahallerde Mezkûr Cemiyet Levhasında Mukayyet Olmıyan Muhamilerin İcrayı Vekâletten Menleri ve Mebhus Vekiller Cemiyetlerinin İcabında, Muhamilerin Levhadan Terkini Kayıtları Kararını da Vermek Salâhiyetini Haiz Olmalarına Dair Teklifi Kanunisi (2/274)		1	
177	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Ağnam Resminin Sureti Tahsili Hakkında Teklifi Kanunisi (Sayım Kanunu)(2/79)	1		
178	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Tekaüt ve İstîfa Kanununun Bâzı Mevaddını Muaddil Kanunun Dördüncü Maddesinin İlgası Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/276)		1	
179	Erzurum Mebusu Ziyaeddin ve Cazım Efendilerin, Karasu Mecrasının Tathiri İçin Nafia Vekâleti 1340 Bütçesine Yirmibin Lira Vaz'ı Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/275)		1	
180	Siird Mebusu Halil Hulki Efendinin Bilûmum Ceraim Erbabının Affı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/277)	1		
181	Ordu Mebusu Hamdi Beyin 9 Kânunuevvel 1336 Tarihli Kanunun İkinci Maddesinin İlgasına Dair Teklifi Kanunisi (2/278)			1
182	Antalya Mebusu Ahmed Saki Bey ve Rüfekasının Bey'i Bilvefa Veyahut Rehin ve Teminat İraesi Suretiyle Emvali Gayrimenkule Üzerine Vukubulan İkras ve İstikraz Muamelelerinin Üç Sene Müddetle Tecili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/279)		1	
183	Rize Mebusu Ekrem Beyin, 19 Teşrinisani 1338 Tarihli Beyiye Hakkı ve Gişe Memurluklarının Mâlûlgazilere Tahsisi Hakkındaki Kanunun Birinci ve İkinci Maddelerinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/284)	1		
184	Zonguldak Mebusu Yusuf Ziya Bey ve Rüfekasının, Bartın Ağzında Teraküm Eden Kumların Taranması İçin Nafia Bütçesine 40 000 Lira Tahsisat Vaaz'ı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/281)		1	
185	Siird Mebusu Halil Hulki Efendinin, Şer'iye Vekâletinden Musaddak İcazetnameyi Malik Olmıyanların İlmî Kisveyi Lâbis Olmamaları Hakkında Teklifi Kanunisi (2/286)		1	
186	Müdafaa-i Milliye Encümeninin Bilûmum Mâlûlîni Askeriyenin Terfihi Hakkında Numaralı Teklifi Kanunisi (2/280)	1		
187	Muvazene-i Maliye Encümeninin, 1339 Senesi Sıhhiye Bütçesinin Tahsisatı Fevkalâde Faslından Mecburi Hizmete Tabi Etıbba Zamaimi ve Tıp Talebesi Masarifi İçin Açılacak Fasıllara 10 145 Liranın Nakline Dair Teklifi Kanunisi (2/283)			1
188	Edirne Mebusu Hüseyin Rıfkı Beyin, Maadin Müdüriyeti Umumiyesinin İktisat Vekâletinden Nafia Vekâletine Devrolunmasına Dair Teklifi Kanunisi (2/286)		1	
189	Edirne Mebusu Faik ve Tekirdağ Mebusu Cemil Beylerin Men'i Müskirat Kanunu Mucibince Türkiye Haricine Çıkarılmak Üzere İddihar Edilmiş Olan Müskirat ve Şarapların Tehiri İmhası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/287)	1		
190	Müdafaa-i Milliye Encümeni'nin; Millî Mücadelede Şehidolan Gönüllü ve Kuvayı Milliye Zâbitan ve Efrat Ailelerine Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
191	Trabzon Mebusu Muhtar Bey ve Rüfekasının Trabzon ve Rize Vilâyetlerine İthal Olunacak Mısırın Gümrük Resmi Hakkında Teklifi Kanunimi (2/288)	1		
192	İstanbul Mebusu Ali Rıza ve Ahmed Hamdı Beylerin Türkiye Cumhuriyeti Tâbiyetini Haiz Şirketler İle Eşhas Tarafından Mubayaa Edilecek Sefâinin Gümrük Resminden İstisnasına Dair Teklifi Kanunisi. (2/289)	1		
193	Konya Mebusu Mustafa Feyzi Efendinin; Düşmana İltica Edenler Müstesna Olmak Üzere Divanı Harbler ve İstiklâl Mahkemeleri Mahkûmlarıyla Bidayet Ceza Mahkemelerinden Harekâtı İsyaniyeden Dolayı Mahkûm Edilen Bilûmum Eşhasın Cezalarının Affına Dâir Kanun Teklifi (Affı Umumi Kanunu) (2/290)		1	
194	Menteşe Mebusu Esat Efendinin Altın Kaçakçılığından Mentese Mahkemesince Mahkûm Edilen Hasan Sabri, İsmail ve Diğer İsmail Efendilerin Affı Hakkındaki Teklifi Kanunisi (2/291)		1	
195	Sabık Saruhan Mebusu Refik Şevket Beyin, Beylerbeyi İhtiyat Zâbitan Mektebinden Mezun Efendiler Hakkında Teklifi Kanunisi (2/14)		1	
196	Aydın (Sabık) Mebusu Esad Efendinin, İhtiyat Zâbitanla Sivil Zâbitana Yapılacak Muavenet Hakkında Teklifi Kanuni(2/13)		1	
197	Gaziantep Mebusu Ali Cenani Beyin Keller - Gaziantep Yolunun Turku Umumiye Meyanına İthaline Dair Teklifi Kanunisi (2/292)	1		
198	Kângırı Mebusu Talât Bey ve Rüfekasının Evzan, Ekyal ve Mesaha İçin Munhasıran Metre, Kilo ve Libre Kullanılması Hakkında Teklifi Kanunisi (2/293)			1
199	Malatya Mebusu Mahmud Nedim Beyin, Şimendifer ve Sair İnşaatı Lâzime İçin İstihkâm Kıtaatı Teşkili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/294)			1
200	Aksaray Mebusu Besim Atalay Beyin, Ereğli - Aksaray ve Aksaray – Koçhisar Yollarının Turku Umumiye Arasına Alınması Hakkında Teklifi Kanunisi (2/295)		1	
201	Edirne Mebusu Faik Bey ve Rüfekâsının, Keşan Dekovil Hattının İkmalî İnşası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/296)		1	
202	Tokad Mebusu Emin Beyle Yetmişiki Refikinin, Nisabı Müzakere Kanununun Altıncı ve Sekizinci Maddelerini Muadil 8 Mart 1339 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/297)	1		
203	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin Mükâfat Kanunu, Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/298)		1	
204	Zonguldak Mebusu Tunalı Hâlimi Beyin Maliye Vekâletin'de Bir Hükümet Levazımı Dairesi Teşkili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/299)			1
205	Karahisarı Sahîb Mebusu Kâmil Efendi ve Rüfekasının Medreseler ve Mektepler Talebelerinin Tariki Bedeli Nakdisinden İstisnası Hakkında Teklifi Kanunisi (1/300)		1	
206	Zonguldak Mebusu Halil Beyin Hazinei Devletten Tediye Olunan Bircümle Maaşat ve Tahsisattan Tenkiset İcrası Hakkında Teklifi Kanunisi (1/301)		1	
207	Ordu Mebusu Hamda Beyin 11 Kânunusani 1339 Tarihli ve 295 Numaralı Kanunun Dokuzuncu Maddesinin 1338 Senesi Aşarına da Şamil Olmak Üzere, 1341 Martı İptidasına Kadar Cârî Olması Hakkında Teklifi Kanunisi (2/302)			1
208	Kanuni Esasi Encümeninin Teşkilâtı Esasiye Hakkında Kanun Teklifi (2/302)	1		
209	Kastamonu Mebusu Sabıkı Abdülkadir Kemal Beyin, Cinayet Mahkemelerinin Sureti Teşkili Hakkında Kanun Teklifi (2/108)		1	
210	Siird Mebusu Sabıkı Mustafa Sabri Efendinin İstinaf Mahkemelerinin Lağvı Hakkında Kanun Teklifi (2/103)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
211	Denizli Mebusu Mazhar Müfid Bey ve Rüfekaşı Emvali Gayrimenkule Üzerine Vukubulan İkras ve İstikraz Muamelâtından Mütevellit Düyunun Tecili Tesviyesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/305)		1	
212	Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendi İle, Elli Üç Refikinin Hilâfetin İlğasına ve Hanedanı Osmanînin Türkiye Haricine Çıkarılmasına Dair Teklifi Kanunisi (2/307)	1		
213	Siird Mebusu Halil Hulki Efendi İle Elli Yedi Refikinin Seriyeye, Evkaf, Erkânı Harbiye Umumiye Vekâletinden İlğasına Dair Teklifi Kanunisi (2/303)	1		
214	Saruhan Mebusu Vasıf Bey ve Elli Yedi Refikinin Tevhidi Tedrisat Hakkında Teklifi Kanunisi (2/304)	1		
215	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin (Türkçe Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/306)		1	
216	Konya (Sabık) Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, Vilâyat ve Elviyede Adliye Encümenlerine Kadıların Riyaset Etmesine Dair Kanun Teklifi (2/100)		1	
217	Konya (Sabık) Mebusu Vehbi Efendinin Usulü Muhakematı Hukukiye ve Cezaiyenin Lağvına Dair Kanun Teklifi (2/106)		1	
218	Muş (Sabık) Mebusu Abdülgani Beyin Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun Tadiline Dair Kanun Teklifi (2/107)		1	
219	Sinop (Sabık) Mebusu Şevket Beyin, Usulü Muhakematı Cezaiyenin Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/110)		1	
220	Sabık Gaziantep Mebusu Yasin Beyin, Memaliki Mustahlasaya Gönderilecek İstiklâl Mahkemelerinin Emvali Metruke Masailinden Mütevellit Ceraimi Dahi Rüyete Mezun Olmaları Hakkında Teklifi Kanunisi (2/98)		1	
221	Sabık Erzincan Mebusu Hüseyin Bey ve Rüfekaşının Tecili Takibat Kanununun Temdidi ve Bâzı Havalide Yeniden İlânı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/96)		1	
222	Kayseri Mebusu Doktor Halit Beyin Eczacılığımızın Muhafazası ve Himayesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/309)		1	
223	Antalya Mebusu Ahmed Saki Beyin, 26 Kânunuevvel 1339 Tarihli Affi Umumi Kanununa müzeyyel Teklifi Kanunisi (2/310)	1		
224	Trabzon Mebusu Muhtar Beyin. Beyoğlu ve Üsküdar Vilâyetlerinin Kazaya Tahvili Hakkında Kanun Teklifi (2/312)			1
225	Siird Mebusu Halil Hulki Efendi İle Rüfekaşının, Bitlis ve Genç Vilâyetlerinin Lağvı İle Muş Vilâyetini Teşkiline Dair Kanun Teklifi (2/311)		1	
226	Muvazenei Maliye Encümeninin, Miralay Süleyman Fethi Beyin Zevcesi Fatma Hanıma Hidematı Vataniye Tertibinden Dört Bin Kuruş Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi	1		
227	Kanunu Esası Encümeni'nin, Teşkilâtı Esasiye Hakkında Teklifi Kanunisi (Teşkilâtı Esasiye Kanunu)	1		
228	Gaziantep Mebusu Ali Cenani ve Rüfekaşının Fransızların Maraş'a İlk Tecavüzünde Şahit Düşen Yüzbaşı Yörük Selim Bey Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun) (2/312)		1	1
229	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin (Lâkab Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/314)		1	
230	Karesi Mebusu Vehbi Bey, 31 Kânunuevvel 1337 Tarihli Maddeyi Kanuniyenin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/315)	1		
231	Çatalca Mebusu Şakir Bey ve Arkadaşlarının; 11 Kânunuevvel 1339 Tarihli ve 295 Numaralı Aşar Kanununun Onuncu Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/316)	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
232	Malatya Mebusu Reşid Ağanın, Aşara Zimmeti Olan Mültezimlerin Borçlarını Tamamen Tediye Ettikleri Halde Güzeştelerinin Affı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/317)			1
233	Canik Mebusu Cavid Paşanın, Maaşı Ferid Hükümeti Tarafından Katedilmiş Olan Şehit Resneli Niyazi Bey Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden 1 500 Kuruş Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanunisi (2/318)		1	
234	Sabık Halife Vahdeddin'in Emlâkinin Müsaderesi Hakkında Cebelibereket Mebusu Avni Beyin Teklifi Kanunisi (2/73)		1	
235	Urfa Mebusu Ali Fuad Bey ve 48 Refikinin Orta Tedrisat Muallimleri Kanununun Ondördüncü Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/320)		1	
236	Siird Mebusu Halil Hulki Efendi ve 59 Refikinin İstanbul'da Şaiben İdam Olunan Urfa Mutasarrıfı Sabıkı Nüsret Bey Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Altmış Lira Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun) (3/328)		1	
237	Çorum Mebusu Ferid Bey ve (49) Refikinin Esbak Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendi Zevcesiyle Beş Çocuğuna Hidematı Vataniye Tertibinden Beşer Yüz Kuruş Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (3/321)			1
238	Muvazenei Maliye Encümeninin Şair Abdülhak Hamid Beye Kaydı Hayat Şartıyla Hidematı Vataniye Tertibinden Beşbin Kuruş Maaş Tahsisine Dair Mazbatası ve Teklifi Kanunisi (2/323)	1		
239	Aksaray Mebusu Besim Atalay Beyin, Kanunların Sade ve Açık Yazılmasını Temin İçin Mecliste Bir (Dil Encümeni) Teşkil Edilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/324)		1	
240	Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Bey ve Rüfekasının, Usat Tarafından Şehidedilen Akdağ Kaymakamı Tahir Bey Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Muhassas Maaşın Üç Bin Kuruşa İblâğı Hakkında Teklifi (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun) (2/325)		1	1
241	Cebelibereket Mebusu İhsan Beyin, Harekâtı Milliye'nin Mürevvici Olmasından Dolayı İdam Edilen Tevfik Sükuti Bey Valide ve Hemşiresine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanuni (2/143)	1		
242	Sabık İzmit Mebusu Hamdi Namık Beyin; Bilumum Mekâtibi Âliye ve Taliye Mezunlarının Köylerde İki Sene Müddetle Muallimlikte İstihdamlarının Tahtı Mecburiyete Alınmasına Dair Kanun Teklifi(2/55)		1	
243	Sabık Kars Mebusu Cavid Beyin İnşaat Malzemesinin Demir Yollarıyla Naklinde Yalnız Tarifei Asliye Üzerinden Ücret Alınması Hakkında Kanun Teklifi (2/68)		1	
244	Karesi Mebusu Ahmed Süreyya Beyle Altmışdört Refikinin Mücadelei Milliyede Mecruh Düşüpte Hiçbir Surette Terfi ve Taltife Mazhar Olmayan Zabitanın Bir Defaya Mahsus Olmak Üzere Bir Derece Terfilerine Dair Teklifi Kanunisi (2/326)			1
245	Muvazenei Maliye Encümeninin Ziraat ve Ticaret Vekâletlerinin 1340 Senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçeleri Hakkında Teklifi Kanunisi	1		
246	Malatya Mebusu Mahmut Nedim Bey'in; Harita Dairesi Kadrosunun Tevsii ve Mülhak Bir Bütçe İle İdaresi Hakkındaki Teklifi Kanunisi (2/329)		1	
247	Karesi Mebusu Abdülgafur Efendi İle Arkadaşlarının; Esbak Şeyhüslâm Musa Kâzım Efendi Ailesine Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi (2/137)		1	
248	Maraş Mebusu Arslan Beyle Arkadaşlarının; Maraş Mektebi İdadisi Riyaziye Muallimi Sabıkı Hayrullah Efendi Ailesine Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi (2/87)	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
249	Bozok Mebusu Bahri Bey'in; Karamağara Nahiyesi Müdürü Tevfik Efendi Ailesine Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun) (2/151)		1	
250	Kütahya Mebusu Cemil Beyin; Şürefa ve Sâdâta Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi		1	
251	Bursa Mebusu Muhiddin Baha Beyin, Ömer Naci Bey Ailesine Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun) (2/152)		1	
252	Aksaray Mebusu Vehbi Beyle Arkadaşlarının, Esbak Şeyhüislâm Hayri Efendinin Üç Oğlu İle Haremine Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi		1	
253	Çorum Mebusu Ferid Beyle Arkadaşlarının; Darüleytamlar Müdürü İken Vefat Eden Merhum İsmail Mahir Efendi Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi (Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun) (2/322)		1	
254	Trabzon Mebusu Muhtar Bey Rüfekasının; 1341 Senesinde İnşaata Mübaşeret Edilmek Üzere Trabzon - Erzurum Demiryolu İle Trabzon Limanı Keşfiyat ve İhzaratının 1340 Senesi Zarfında İcrası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/330)	1		
255	Ardahan Mebusu Halit Paşa ve 98 Refikinin; Sadrı Esbak Merhum Talât Paşanın Aile ve Hemşiresine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/331)		1	
256	Trabzon Mebusu Muhtar Bey ve 50 Refikinin; Trabzon Mebusu Şehit İzzet Bey Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/332)		1	
257	Tetkiki Hesabat İçin Vilâyata İzam Olunacak Divanımuhasibat Murakıplerine İtası Muktazi Yevmiye ve Harcırah Hakkında Divanı Muhasebat Riyasetinden Mevrit Teklifi Kanunî (2/333)		1	
258	Heyeti İdareden Mevrit; Büyük Millet Meclisi 1340 Senesi Bütçesinin Meclis Binası İnşaâtı (A/10) Faslına Yüz Bin Lira Tahsisatı Munzamma İlâvesine Dair Teklifi Kanunî (2/335 Mükerrer)	1		
259	Ticaret Encümeninin; Zonguldak Şimendifer ve Liman Rüsumunun Tenzili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/335)	1		
260	Eskişehir Mebusu Mehmet Arif Bey ve Rüfekasının; Bilumum Mütেকaidin İle Eytam ve Eramilin Terfihlerine Dair Teklifi Kanunisi (2/334)		1	
261	Bayezit Mebusu Şefik Bey ve Otuz Yedi Refikinin; Mahkemei Temyiz Reisi Evveli Müteveffa Hasan Fehmi Beyin Haremi Kâmuran Hanıma Hidematı Vataniye Tertibinden Bin Kuruş Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanunisi (2/336)	1		
262	Ziraat Encümeninin; Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fennî Usulü İdare ve İşletmeleri Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/337)	1		
263	Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendi ve Ellibir Refikinin; Mücahedei Milliye Zamanında Kaçak Olarak Derdest Edilen Altınların İadesine ve Bundan Dolayı Mahkûm Olanların Affına Dair Teklifi Kanunîsi (2/338)		1	
264	Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; 14 Eylül 1336 Tarihli Men'i Müskirat Kanunu Mucibince Mahkûm Olanların 9 Nisan 1334 Tarihinde Kabul Edilen Kanun Münasebetiyle Haklarındaki Hükümün İnfaz Olunmamasına ve Elyevm Mevkuf ve Mahpus Olanların Tahliyesine Dair Teklifi Kanunîsi (2/339)	1		
265	İdare Heyetinin; 11 Nisan 1340 Tarihli Kanun Mucibince Harcırahlardan Badema Yüzde Kırk Tevkifat İcra Edilemeyeceğinden 1340 Senesi Meclis Bütçesinin İkinci Harcırah Faslına Otuz Bin Lira Daha Zam Edilmesine Dair Teklifi Kanunîsi (2/340)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
266	Mersin Mebusu Niyazi Beyle 118 Refikinin; Mersin Limanının İnşasına Mukatazi Tahsisat Hakkında Teklifi Kanunisi (2/341)	1		
267	Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; Şûrayı Devletin Memurun Muhakematına Mûteallik Vazaifinin Sureti İfası Hakkındaki Kanuna Zeyl Olmak Üzere Teklifi Kanunisi (2/343)		1	
268	Ziraat Encümeninin; Efradı Askeriyeden Alınacak Orman Muhafızları Hakkında Kanun Teklifi (2/242)		1	
269	Muvazenei Maliye Encümeninin; Ziraat Bankasının Hazinesindeki Matlubatının Tesviyesi İçin Muvazenei Umumiye Kanununa Onbeş ve Onaltıncı Olarak İki Madde İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi. (2/308)	1		
270	Erzurum Mebusu Rüştü Paşanın; Havalî Şarkîye Şimendiferlerinin 1340 Senesi Ağustos Nihayetine Kadar Odun Yakabilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/344)	1		
271	Kavanini Maliye Encümeninin; Mükellefiyeti Nakliye Askeriye Kanununa Müzeyyel Mevaddı Hakkında Teklifi Kanuni	1		
272	Muvazenei Maliye Encümeninin; Altı Zaata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun	1		
273	Mübadele, İmar ve İskân Encümeninin; Mübadele, İmar ve İskân Kanununun Birinci Maddesine Müzeyyel Madde Kanuniye Teklifi	1		
274	İktisat Encümeni'nin; Hafta Tatili Hakkında Teklifi Kanunisi	1		
275	Muvazenei Maliye Encümeninin; 9 Kânunusani 1340 Tarih ve 397 Numaralı (İstiklâl Muharebatı Esnasında Malûl Kalan Muvazzaf, Mütেকait, İhtiyat, Milis, ve Jandarma, Erkân, Ümera ve Zâbitan ve Memurini Askeriye İle Küçük Zâbitan ve Efrada Nakdî Mükâfat İtası Hakkında) Kanuna Muazayel Kanun Teklifi	1		
276	Ertuğrul Mebusu Doktor Fikret Beyin; Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin Lağvıyla Vazaifinin Dahiliye Vekâletine Devri Hakkında Teklifi Kanunisi (2/345)		1	
277	Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin Lağvıyla Vazaifinin Dahiliye ve Nafia Vekâletlerine Devri Hakkında Teklifi Kanunisi (2/346)		1	
278	Gaziantep Mebusu Ali Cenani Beyin; İdarei Umumiye Vilâyat Kanununun Yüz Üçüncü Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/347)	1		
279	Karahisarısahip Mebusu İzzet Ulvi Beyin; Arpa, Buğday Hâsılâtının Hastalık Zuhur Eden Mahaller Mültezimlerinin Üçer Ay Tecili Tekasitine Dair Teklifi Kanunisi. (2/348)		1	
280	Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; Tarik Mükellefiyeti Nakdiyesinin İlğasına ve Amelei Mükellefe Usulünün Tatbikine Dair Teklifi Kanunisi. (2/349)		1	
281	Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; Müntehibi Sanilik Usulünün İlğasiyle Bir Dereceli İntihabın Kabulü Zımnında İntihabı Mebusan Kanununa Bir Zeyil İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi. (2/350)			1
282	Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; Bilûmum Cinayet Mahkemeleri Nezdinde (Jüri) Teşkili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/351)		1	
283	Zonguldak Mebusu Ragıp Beyle Rûfekasının; Diyarbekir Mebusu Merhum Ziya Gökâlp Beyin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi.(2/352)	1		
284	Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendinin; Türkiye Memleketlerinin İhya ve İlâsına Dair Teklifi Kanunisi. (2/353)		1	
285	Büyük Millet Meclisinin 1340 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamına İtasına Dair Kanun (2/354)	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
286	Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Efendi ve Arif Beyin; 1338 Senesinde Memaliki Müstahfesa Ahalisine Tevzi Edilen Tohumluklar Bedelâtı Tahsilinin Bir Sene Teciline ve 1339 Senesi Tevzi Olunan Tohumlukların Affına Dair Teklifi Kanunisi (2/355)		1	
287	Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Beyin; Orman Nizamnamesinin 16 ncı ve 43 ncü Maddelerinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/356)		1	
288	Aksaray Mebusu Besim Atalay Beyin; 1339, 1340 Seneleri Zarfında Muhtacini Zürraa Dağıtılan Tohumlukların Affına Dair Teklifi Kanunisi (2/357)		1	
289	Kayseri Mebusu Ahmet Hilmi Beyin; Türkiye'ye İthal Olunan Ecnebi Halılarından Alınmakta Olan Oniki Misil Resmin Beş Misline İrcasına Dair Teklifi Kanunisi (2/358)	1		
290	Saruhan Mebusu Mehmet Sabri Bey ve Rüfekasının; Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti 1340 Senesi Bütçesine On Milyon Lira Tahsisatı Manzamma İtasına Dair Teklifi Kanunisi (2/359)		1	
291	Kastamonu Mebusu Halit Beyin; 28 Şubat 1340 Tarihli Tedrisatı İbtidaiye Vergisi Kanununun Birinci Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/360)	1		
292	Canik Mebusu Cavit Paşanın; Bedeli Nakdî Efradının Kış Aylarında Silâh Altına Alınmalarına Dair Teklifi Kanunisi (2/361)		1	
293	Kastamonu Mebusu Halit Bey ve Hasan Fehmi Efendinin, Ankara - Yabanabat ve Çerkeş - Safranbolu Yolunun Turuku Umumiye Meyanına İthaline Dair Teklifi Kanunisi (2/362)		1	
294	Malatya Mebusu Reşit Ağanın; Malatya - Behisni - Gaziantep Yolunun Turuku Umumiye Meyanına İthaline Dair Teklifi Kanunisi (2/363)		1	
295	İzmit Mebusu İbrahim Süreyya Beyin; Muvazenei Umumiyyeden Maaş Alan Bircümle Mütেকaidinin Terfihi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/365)			1
296	Bayezit Mebusu Şefik Beyin; Hükkâm ve Memurini Devletin Vilâyata Şekli Tayinlerine ve Haiz Oldukları Hukuk İle Maaşlarına Dair Teklifi Kanunisi (2/364)		1	
297	Büyük Millet Meclisinin 1340 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun	1		
298	İzmir Mebusu İbrahim Beyin; Tarik Mükellefiyeti Nakdiye ve Bedeniyesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/366)		1	
299	Sinop Mebusu Yusuf Kemal Bey ve Rüfekasının; Boyabat Kasabasında Vuka Gelen Yangından Zarar Gören Mültezimlerin Aşara Olan Borçlarının Tecili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/367)		1	
300	Edirne Mebusu Hüseyin Rıfkı Beyin; Sayın Kanununun Altıncı Maddesinin Birinci Fıkrasının Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/368)		1	
301	Gaziantep Mebusu Kılıç Ali Bey ve Rüfekasının; Sivil Etibbanın Hizmeti Mecburesi Hakkındaki Kanuna Bir Madde Tezyiline Dair Teklifi Kanunisi (2/369)	1		
302	İstanbul'da Harikzedegân Apartmanları Hakkında Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendinin Teklifi Kanunisi (2/370)		1	
303	Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Beyin; (Yol Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/371)		1	
304	Niğde Mebusu Halit Bey ve 49 Refikinin; Bor Kasabasına Celp ve İsale Kılınmakta Olan Su İçin Muktazi Borulara ve İnşaata Sarf Olunmak Üzere 7 500 Liralık Tahsisat İtası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/372)		1	
305	İzmit Mebusu İbrahim Beyin; (Askerî Terfi Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/373)			1

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
306	Canik Mebusu Cavit Paşanın; Canik Vilâyeti Dahilinde Cereyan Eden Abdal Irmağının, Açılacak Bir Kanal İle, Yeşil Irmağa Cereyan Ettirilmesine Dair Teklifi Kanunisi (2/374)			1
307	Edirne Mebusu Hüseyin Rıfki Beyin; Teksiri Nüfus Hakkında Teklifi Kanunisi (2/375)			1
308	Antalya Mebusu Ahmet Saki Bey ve Rüfekasının; (Umum Memurin Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunileri (2/376)		1	
309	Kozan Mebusu Ali Saip Beyin, Matbuat Kanununa Bazı Mevad Tezyiline Dair Teklifi Kanunisi (2/377)		1	
310	Büyük Millet Meclisi İdare Heyetinin; Meclisin Elektrikle Tenviri İçin Muktazi İki Motor ve Teferruatının 1340 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun 16 ncı Maddesinden İstisnaen Pazarlık Suretiyle Mubayaası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/378)	1		
311	Rize Mebusu Ekrem Beyin; Elcezire ve Şark Cephelerinde İfayı Vazife Edecek Erkân, Ümera, Zâbitan ve Mensubini Askeriye'nin Müddeti Hizmetlerine Dair Teklifi Kanunisi (2/379)	1		
312	Rize Mebusu Ekrem Beyin; Mekâtibi Harbiyeden Yetiştirilecek Zabitan Hakkındaki 25 Şubat 1329 Tarihli Nizamnamenin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (3 Mart 1340 Tarih ve 430 Numaralı (Tevhidi Tedrisat Kanunu) nun Beşinci Maddesine Müzeyyel Kanun) (2/380)	1		
313	Kırkkilise Mebusu Doktor Fuat Bey ve Rüfekasının; Ereğli - Devrek - Reşadiye - Yabanabat - Ankara Tarikinin Turuku Umumiye Mey Anına İthalı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/90)		1	
314	İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin; Düşmanla Teşriki Mesai Eden Nigâhbancı ve Kızühançerci ve Kıtaatı Milliyeye Karşı Silâh İstimâl Eden Zabitan İle Daveti Vatanîyeye İcâbet Etmeyenler Hakkında Teklifi Kanunisi (2/22)		1	
315	Kırkkilise Mebusu Doktor Fuat Bey ve Doksanaltı Refikinin; Ankara'da Şengül Hamamı Caddesinde Emlâki Milliyeden Olan Beşbin Metre Murabbai Arsanın Himaye-i Etfal Cemiyetine Terk Edilmesine Dair Teklifi Kanunisi (2/381)	1		
316	Bolu Mebusu Şükrü Beyin; Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanununun İkinci Maddesine Bir Fıkra Tezyidine Dair Teklifi Kanunisi, (2/382)	1		
317	Kastamonu Mebusu Halit Beyin; Amasra'da İnşasına Başlamış ve Kısmen Yapılmış Olan Mendireğin İkmali İçin Nafia Vekâletinin 1341 Bütçesinin Faslı Mahsusuna (250 000) Lira Vaz'ına Dair Teklifi Kanunisi. (2/383)			1
318	Siverek Mebusu Osman Kadri Bey ve Onsekiz Refikinin; Memleketleri Hudut Haricinde Kalmış Olan Mücahidine Arazi Temlikine Dair Teklifi Kanunisi (2/384)		1	
319	Trabzon Mebusu Rahmi Bey ve Öndört Refikinin; Trabzon, Rize ve Giresun Vilâyetlerine İthal Olunacak Mısırın Gümrük Resmi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/385)		1	
320	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Bey ve Ondokuz Refikinin; Bursa'lı Tahir Bey'e Hidematı Vatanîye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanunisi (2/386)	1		
321	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin; Tedrisatı İptidaiye Kararnamesinin Tadiline Dair 8 Nisan 1339 Tarihli Kanunun 13 ncü Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/387)	1		
322	Konya Mebusu Mustafa Feyzi Efendinin; İdarei Umumiye-i Vilâyat Kanununun 116 ncı Maddesi Makamına Kaim 21 Şubat 1337 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/388).	1		
323	Kars Mebusu Ömer Beyin; Kars - Kağızman - Kulp ve İğdır Şoselerinin Turuku Umumiye Meyanına İthalı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/389).	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
324	Büyük Millet Meclisi Heyeti İdare Heyetinin; Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinin Memurin Maaşatı Faslına Yüzotuz Lira Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Teklifi Kanunisi. (2/390)		1	
325	Bayazıt Mebusu Şefik Beyin; Muhacirin Nizamnamesine Muvakkat Bir Zeyil İlâvesi Hakkında Telifi Kanunisi (2/391)			1
326	Konya Mebusu Mustafa Feyzi Efendinin Biliştirak Tasarruf Olunan Emvali Gayrimenkulenin Taksimi Hakkındaki 1 Kânunuevvel 1329 Tarihli Kanunun Sekiz ve Dokuzuncu Maddelerinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/392)	1		
327	Eskişehir Mebusu Arif Beyin; Eskişehir- İnönü Yolunun Turuku Umumiye Meyanına İthaline Dair Teklifi Kanunisi (2/393)		1	
328	Ordu Mebusu Faik Bey ve Altı Refikinin; Ünye - Niksar Yolunun Turuku Umumiye Meyanına İthaline Dair Teklifi Kanunisi (2/394)		1	
329	Antalya Mebusu Murat Beyin; Orman Nizamnamesinin Babı Sanisinin İkinci Faslına Müzeyyel 22 Nisan 1340 Tarihli Maddei Münferidenin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/395)	1		
330	Bolu Mebusu Cevat Abbas Beyin; (Nişan, ve Harp Madalyaları Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/396)			1
331	Elâziz Mebusu Hüseyin Beyin; Elâziz - Keban - Arapkir - Kemaliye - Erzincan Yolunun Yolunun Turuku Umumiye Meyanına İthaline Dair Teklifi Kanunisi (2/397)		1	
332	Muş Mebusu Osman Kadri ve Mardin Mebusu Abdürrezzak Beylerin; Mardin Eşrafından Hacı Ali Beyzade Abdülkadir Beyin Fevkalâde Hidematına Binaen Madalya İle Taltifi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/398)			1
333	Erzurum Mebusu Rüştü Paşanın; Türkiye Büyük Millet Meclisine İntihap Edilen ve Edilecek Olan Ümera, Zabitan ve Mensubini Askeriye Hakkındaki Kanununun İkinci ve Üçüncü Maddelerinin Tadil ve İlğasına Dair Teklifi Kanunisi.			1
334	İstanbul Mebusu Doktor Refik Beyin; Tıp Fakültesi Tıp Kanunu Müderrisi Merhum Doktor Vasfı Beyin; Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/399)	1		
335	Rize Mebusu Ekrem Beyin; Berrî, Bahrî, Havaî ve Jandarma Erkân ve Ümera ve Zabitanı İle Memurin ve Mensubini Askeriye Maşat ve Tahsisatı Fevkalâdelerine Mütedair Kanunun, Binek Hayvanatı İaşesine Dair Olan Beşinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/400)		1	
336	Niğde Mebusu Ebubekir Hazım Beyin; 3 Mart 1340 Tarihli Kanunun, Türkiye Cumhuriyeti Hududu Haricine Çıkarılan Hanedanı Osmanî'nin Mutasarrıf Oldukları Emvali Gayrimenkulenin Tasfiyesi Hakkındaki Yedinci Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi. (2/401)		1	
337	Edirne Mebusu Hüseyin Rıfkı Beyin; (Himayeî Etfal Vergisi) Unvanlı Teklifi Kanunisi. (2/402)			1
338	Çorum Mebusu İsmail Kemal Bey ve Rüfekasının; Çorum - Sungurlu - Çerekli Yolunun Turuku Umumiye Meyanına İthaline Dair Teklifi Kanunisi (2/403)		1	
339	Maraş Mebusu Abdülkadir Bey ve Rüfekasının; Maraş'ın İstihlâsında Şehit Olan Doktor Mustafa Bey ve Evliye Efendi Ailelerine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanunisi (2/404)	1		
340	Rize Mebusu Ekrem Bey ve Rüfekasının; Turuku Umumiyyeden Olan Rize – Erzurum Yolunun 1341 Senei Zarfında İnşaaı İçin Nafia Bütçesine Tahsisat Vaz'ına Dair Teklifi Kanunisi (2/405)		1	
341	Rize Mebusu Ekrem Beyin; (Askeri Elkab Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/406)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
342	Konya Mebusu Tevfik Fikret Beyin; Muhamat Kanununun Onikinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/407)		1	
343	Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Beyin; İdarei Umumiye Vilâyet Kanununun 138 nci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifli Kanunisi (2/408)		1	
344	Saruhan Mebusu Kemal ve Ethem Beylerin, İnşaatta Müstamel Kereste Vesair Mevadın Gümrük Resminin Tenzili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/409)			1
345	Van Mebusu Hakkı Bey ve Dört Refikinin; Hakkârî'den Van'a, Van'dan Erzurum'a Muntehi Tarihine Bayezit'le Erzurum Meyanındaki Şoseye Eleşkirt'de İltisak Etmek Üzere Turuku Umumiye Meyanına İthalı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/410)			1
346	Karahisarısahip Mebusu Sadık Beyin; Köy Kanununun 29 ncu Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/411)	1		
347	Canik Mebusu Cavit Paşanın; Takvimi Vekayi Matbaasının Maarif Vekâletine Devri ve İlk ve Orta Mekteplere Mahsus Kitapların Mezkûr Matbaada Tap Ettirilerek Talebelere Meccanen Tevzii Hakkında Teklifi Kanunisi (2/412)		1	
348	Erzincan Mebusu Sabit Bey ve Dokuz Refikinin; Turûku Umumiyeden Olan Elâziz - Dersim - Erzincan Yolunun Acilen İnşası İçin 1341 Senesi Nafia Vekâleti Bütçesine Bir Milyon Lira Tahsisat Vaz'ına Dair Teklifi Kanunisi (2/413)		1	
349	Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Beyin; Usulü Muhakeme Hukukiye ve Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunlarıyla Sulh ve İcra Kanunlarının Bazı Mevadını Muaddil 21 Mart 1340 Tarihli Kanunun Kırkbirinci Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi. (2/414)		1	
350	Rize Mebusu Ekrem Beyin; Muamelâtı Kırtasiyenin Hattı Askarisine Tenzil ve Müracaat ve Takibi Şikâyet Kalemi Teşkili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/415)		1	
351	Rize Mebusu Ekrem Beyin; (Askerî Sicil Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/416)			1
352	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin; Üç Ay Hapse Mahkûm Muharrir Mehmet Rauf Beyin Affı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/417)		1	
353	Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin; İstanbul Birinci Ceza Mahkemesince Üç Ay Hapse Mahkûm Muharrir Rauf Beyin Affı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/418)		1	
354	Kozan Mebusu Ali Sadi Bey ve Yedi Refikinin; Kozanlı Şehit Saim Beyin Hemşiresi Naciye Hanıma Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanunisi (2/419)	1		
355	Rize Mebusu Ali Beyin; 29 Nisan 1340 Tarihli Mükellefiyeti Askeriye Kanununun 138 nci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/422)			1
356	İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin; Askerî Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesi Emrinde Metruk Bir Halde Olan Ayazmadere ve Ağaçlı Maden Ocaklarıyla Mevcut Hududu Hadidiye ve Alât ve Edevatı Muharrike ve Muteharrikesinin İstanbul Şehiremanetine Devri Hakkında Teklifi Kanunisi (2/423)			1
357	İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin; Ermeniler Tarafından Tiflis'te Şehit Edilen Jandarma Mülâzimievveli Süreyya Bey Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanunisi (2/424)	1		
358	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin; Türkiye'ye İthal Edilecek Unun Gümrük Resmine Dair Teklifi Kanunisi (2/425)		1	
359	Karesi Mebusu Vehbi Bey ve Rüfekasının; Şeyhülislâm Esbak Musa Kâzım Efendi Merhumun Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/426)	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
360	Kayseri Mebusu Sabit Beyin; Birinci Büyük Millet Meclisi Âzasından Olup da Maluliyet ve Şeyhuhet Dolayısıyla Duçarı Sefalet ve Muhtacı Muavenet Olanlara Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/427)			1
361	İzmlit Mebusu İbrahim ve Zonguldak Mebusu Halil Beylerin; Budaklar Nahiyes'i Müdürü Halit Efendinin Cürüm ve Cezaisinin Affına Dair Teklifi Kanunisi (2/428)	1		
362	Gaziantep Mebusu Ahmet Remzi Beyin; Muhamat Kanununun 11 ve 12 nc'i Maddelerinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/429)		1	
363	İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, Askerî Fabrikalar Müdüriyeti Emrindeki Kayseri, İzmit, Defterdar Mensucat Fabrikalarıyla Makrıköy Bez ve Beykoz Debboğ ve Kundura Fabrikalarının Ticaret Vekâletine Raptı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/430)			1
364	Antalya Mebusu Ahmet Saki Beyin, Muhamat Kanununun 2,3,5 ve 12 nci Maddelerinin Tadili Hakkında Kanunisi (2/431)		1	
365	Bolu Mebusu Mehmet Vasfî Efendinin; İntikali ve Ahare Devir ve Ferağı Caiz Olan Kömür Madenlerinin Emvali Gayrimenkulei Saire Gibi Teminat İraesine Cevaz Verilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/432)			1
366	Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin; Birinci Büyük Millet Meclisi Azasından Olup da Mebus Veya Memur Olmıyan Zevata Hidamatı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanunisi (2/433)			1
367	Trabzon Mebusu Nebizade Hamdı Bey ve Yüziki Refikinın Sami Paşazade Sezai Beye Hidamatı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/434)	1		
368	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin; İstiklâl Madalyası Kanununun Altıncı Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/435)	1		
369	Rize Mebusu Ekrem Beyin; Biradan Maada Bilcümle Müskiratın Alenen İstimalinin Memnuiyetine Dair Teklifi Kanunisi (2/436)			1
370	Erzurum Mebusu Rüştü Paşa ve Rüfekasının; Damızlığa ve Çifte Elverişli Hayvanatı Bakariye Vesairenin Sureti Muhafazası Hakkındaki 11 Nisan 1334 Tarihli Kanunun İlgasına Dair Teklifi Kanunisi (2/437)	1		
371	Erzurum Mebusu Rüştü Paşa ve Rüfekasının; Havalii Şarkıye Muhacirlerinin İadesi ve Meskenlerinin Tamir ve İnşası İçin 3 Nisan 1339 Tarihli Kanunla Verilen Tahsisattan Henüz Sarf Edilemeyen Miktarının 1341 Senesinde de Sarfı Hakkında Takriri (2/446)	1		
372	İzmir Mebusu Ahmet Münür Bey ve Onuç Refikinın; Mübadillerden Fazla Kalan Arazi ve Emlâk ve Akaratın Bey'i Hakkında Teklifi Kanunisi (2/438)			1
373	Diyarbakir Mebusu Zülfü ve Ertuğrul Mebusu Doktor Fikret Beylerin; İstanbul Darülfünunun Şahsiyeti Hükmiyesine Ait Kanunun İlgasıyla Maarif Vekâletine Raptına Ait Teklifi Kanunisi (2/439)			1
374	Giresun Mebusu Tahir Bey ve Rüfekasının; Muhamat Kanununun Onbirinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/440)		1	
375	Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; Muhamet Kanununun Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/441)		1	
376	Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin; Hâkimlerin Nakil ve Azlinden Evvel Hakkı Müdafaalarının İstimal Ettirilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/442)		1	
377	Bolu Mebusu Mehmet Vasfî Efendinin; Biliştirak Tasarruf Edilen Arazii Emiriye ve Mevkufe İle Müsakkafat ve Müstagallât ve Vakfiyede Şuyuun İzalesi Hakkındaki 1 Kânunuevvel 1329 Tarihli Kanuna Bazı Mevad Tezyiline Dair Teklifi Kanunisi. (2/443)			1
378	Eskişehir Mebusu Emin Beyin; (Kurt Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/444)			1

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
379	Gaziantep Mebusu Ahmet Remzi Beyin; Kilis ve Havalisi İstihlâs Harbinde Şehit Olan Ruhi Zade Sakıp Beyin Validesi Belkis Hanıma Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/445)	1		
380	Muvazenei Maliye Encümeninin; Makam Maaş ve Mütferrikası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/19)		1	
381	Dahiliye Encümeni'nin "Kırkkilise" İsminin "Kırklareli" ne Tahvili Hakkında Teklifi Kanunisi	1		
382	Büyük Millet Meclisinin 1340 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun.	1		
383	Sabık Tokat Mebusu Rifat Beyin; Tütün Cezayı Nakdilerinin Affı Hakkında Kanun (2/63)		1	
384	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin; İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair (2/161)		1	
385	Riyaseticumhur Bütçesinde Telgraf Ücuratı Namiyle Açılan (A/16) Faslına Yirmibin Lira Tahsisat İlâvesine Dair Kanun Teklifi(1340 Senesi Bütçesinin Füsul ve Mevadı Muhtelifesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Vekâletler Bütçesine Münakale İcrasına Dair Kanun) (2/420)		1	
386	Muvazenei Maliye Encümeninin; 1340 Senesi Ziraat Vekâleti Bütçesinde (Ziraat Vekâletine Merbut Müessesat İnşaatı) Namiyle Açılan A/342 Faslına 600 000 Lira İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi (2/415)	1		
387	Saruhan Mebusu Reşat Bey ve Rüfekasının; Demirci - Simav Yolunun Turuku Umumiye Meyanına İthalı Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/448)		1	
388	Trabzon Mebusu Muhtar Bey ve Onaltı Refikinin; 18 Safer 1299 Tarihli Zabıtayı Saydiye Nizamnamesinin Dokuzuncu Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/449)			1
389	Bir Hudut Taburu İle Bir Seyyar Jandarma Alayı ve Üç Jandarma Alayı İle Bir Süvari Jandarma Bölüğünün Derhal Teşkiline ve Maaş Masarifi Umumiyelerinin Jandarma Bütçesinin Füsul ve Mevadı Muhtelifesine Vaz'ına Dair Kanun Lâyihası (2/447)	1		
390	Saruhan Mebusu Mustafa Fevzi Efendi ve Oniki Refikinin; Yanık Yerlerin İmarı İçin Bir Banka Teşkiline Dair Teklifi Kanunisi (2/451)		1	
391	İdare Heyetinin; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1340 Bütçesinin İkinci Harcırah Faslından 1 475 Lira 43 Kuruşun Beşinci Mütferrika Faslına Münakalesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/452)	1		
392	İzmit Mebusu İbrahim Bey ve Yetmiş Refikinin; Topçu Binbaşılığınan Müstafi Merhum Rıza Beyin Ailesine Hidematı. Vataniye Tertibinden. Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/454)	1		
393	Mardin Mebusu Necip Bey ve Rüfekasının; Mardin Vilâyetinden Suriye ve Zahir İhracının Muvakkaten Men'i Hakkında Teklifi Kanunisi (2/455)		1	
394	Muvazenei Maliye Encümeninin; 1340 Senesi Matbuat ve İstihbarat Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun Teklifi (2/453)	1		
395	Karesi Mebusu Süreyya Beyin; Hiyaneti Vataniye Kanununu Muaddil 15 Nisan 1339 Tarihli Kanunun Birinci, İkinci ve Üçüncü Maddelerinin Tadil Hakkında Teklifi Kanunisi (2/456)		1	
396	Adana Mebusu İsmail Sefa Bey ve Altmışyedi Refikinin; Seferberliğin Devamı Müddetince Zirâat, Ticaret ve Sanat Erbabının Tecilleri Hakkında Teklifi Kanunisi (2/457)		1	
397	İzmir Mebusu Mustafa Rahmi Bey ve Rüfekasının Ebniye Kanununun 20, 21, 22, 23, 24, 25 Nci Maddelerinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/458)	1		
S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III

398	Gaziantep Mebusları Kılıç Ali ve Ahmet Remzi Beylerin; Gaziantep İstihlâs Mücadelesinde Şehit Olan Şahin Beyin Oğluna Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/459)	1		
399	Ziraat Encümeninin; Bazı Mevad Üzerine İstihlâk Resmi Vaz'ı ve Bazılarının Nisbetlerinin Tezyidi Hakkında (2/450)	1		
400	Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Beyin; Usulü Hukukiye ve Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunları İle Sulh ve İcra Kanunlarının Bazı Mevaddını Muaddil Kanunun 83 ncü Maddesine Bir Fıkra Tezyili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/461)		1	
401	Burdur Mebusu Hüseyin Baki Beyin; Burdur'un Belönü Nahiyesi Dahilindeki Ahaliye Tefviz Olunan Çiftlikât Bedelâtının Affı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/462)		1	
402	Zonguldak Mebusu Halil Bey ve Doksan Sekiz Refikinin; Kayseri - Aziziye - Gürün - Darende Malatya Şosesinin İmalâtı Sınaiyesine Senede Yüzbin Lira Sarfedilmek Üzere Nafia Vekâleti Şoseler Tahsisatından 300 000 Lira İkrasına Dair Teklifi Kanunisi (2/463)			1
403	Adliye Encümeni'nin; Harp ve İsyan Sahalarındaki İdarei Örfiye Mıntıklarında Müteşekkil Umum Divanı Harplerden Verilecek İdam Kararlarının Sureti İcrasına Dair Teklifi Kanunisi	1		
404	İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey ve Dokuz Refikinin; Vazifei Memuriyetindeki Fartı Mesaisinden Müteessiren Vefat Eden Adliye Vekâleti Umuru Hukukiye Müdürü Sabıkı Sadi Beyin Ailesine Hidamatı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/463)			1
405	Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Beyin; Reji Mahkûm ve Maznunlarının Affı Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/465)			1
406	Niğde Mebusu Halit Beyin; (Kuvvei Elektrikeye Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/466)			1
407	Elâziz Mebusu Hüseyin Bey ve Yüz Dört Refikinin; Çorum Mebusu Merhum Ferit Beyin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/467)	1		
408	Banka Muamelâtı İle İştigal ve Sermayesinden Lâakal Üç Yüz Bin Lirasını Tahsil Eden Türk Anonim Şirketlerine Bahşolunan Muafiyet Hakkında Giresun Mebusu Hakkı Tarık Bey ve Rüfekasının Teklifi Kanunisi (2/468)		1	
409	Ardahan Mebusu Talât Bey ve Kırkdokuz Refikinin, Balkan Harbinde Şehit Olan Doktor Nafiz Tahir Beyin, Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/469)	1		
410	Sıhhiye Vekâletine Veçhe Tayini Hakkında Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Encümeninin Teklifi Kanunisi (2/27)		1	
411	Siirt Mebusu Sabıkı Mehmet Sabri Efendi Tütün Zerriyatının Serbestisi Hakkındaki Teklifi Kanunisi (2/69)		1	
412	Kastamonu Mebusu Sabıkı Abdülkadir Kemali Beyin; Tütün Zerriyatının Beher Dönümünden Mukannen Bir Vergi İstiyfası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/75)		1	
413	Malatya Mebusu Sabıkı Lütfü Beyin; İttihat ve Terakki Cemiyetine Ait Emvali Menkule ve Gayrimenkulenin İdarei Hususiyelere Devrolunması Hakkında Kanun Teklifi (2/65)		1	
414	Bolu Sabık Mebusu Abdullah Efendinin; Zonguldak'ta Bir Zatın Arsasına Ciheti Askeriyece İnşa Edilmiş Olan Duvarın Ciheti Askeriyeye Lüzumu Yoksa Üzerine Medrese İnşa Edilmek Üzere Evkafa Devri Lüzumuna Dair Kanun Teklifi (2/66)		1	
415	Kayseri Mebusu Halit ve Sabit Beylerin; Bankalar ve Bilûmum Müessesatı Maliye Tarafından, İkras ve İstikraz Muamelâtında Faizden Mada Komisyon ve Masraf Namiyle Veya Diğer Bir Nam Tahtında Müztakrızlardan Para Alınmasının Menni Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/471)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
416	Mardin Mebusu Necip Beyin; Mardin Mebusu Derviş Beyin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Teklifi Kanunisi (2/473)			1
417	Kavanini Maliye Encümeninin; Sevkiyatı Efrad ve Küçük Zabitanına Verilecek Yevmiyeler Hakkındaki 19 Mart 1337 ve 11 Recep 1339 Tarih ve 106 Numaralı Kanunun Birinci ve İkinci Maddelerini Muaddil Kanun	1		
418	Kırklareli Mebusu Doktor Fuat Bey'in Şoförler Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/474)		1	
419	Gümüşhane Mebusu Hasan Fehmi Beyin; Henüz Ticaret Muahedesi Akdedilmemiş Olan Memleketlerin Muvaredatından Alınacak Rüsum İle İcabında Mükabelei Bilmisil İcrasına Dair Teklif İ Kanunîsi (2/475)	1		
420	Rize Mebusu Ekrem Beyin; Biranın Yapılması ve Satılmasının Hükümet İnhisarına Alınması Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/476)		1	
421	İdare Heyetinin; Büyük Millet Meclisinin 1341 Senesi Bütçesinin Beşinci ve Altıncı Fasılarına Tahsisatı Munzamma İlâvesi Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/477)	1		
422	Konya Mebusu Refik Bey ve Rüfekasının; Tekke, Zaviye ve Türbeler Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/478)	1		
423	Konya Mebusu Refik Bey ve Rüfekasının; Şapka İktisası Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/479)	1		
424	Konya Mebusu Refik Beyin; Ceza Kanununun 130 ncu Maddesine Bir Kelime ve 131 nci Maddesine Bir Fıkra İlâvesi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/480)		1	
425	Bolu Mebusu Falih Rıfkı Beyin; Bakara ve Rulet Gibi Kumardan Madud Talih Oyunları Oynanan Gazino, Kulüp ve Müessesata Türk Cumhuriyeti Tabasının Duhulünün Men'i Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/481)		1	
426	İdare Heyetinin 1341 Senesi Riyaseti Cumhur Bütçesinin 12, 13, 14 ve 16 ncı Fasıllar Arasında Münakale İcrasına ve 13 ncü Faslının İkinci Maddesine Tahsisatı Munzamma İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi. (2/482)	1		
427	Meclis, İdare Heyetinin; Büyük Millet Meclisi 1341 Bütçesinin Üçüncü Faslının Harcırah Maddesine 34 500 Lira ve Faslı Mezkûrda Yeniden Açılacak Onuncu Otomobil Mubayaa ve Masarifi Maddesine 25 500 Lira Tahsisatı Munzamma İlâvesi Hakkında Kanun Teklifi (2/483)	1		
428	Gümüşhane Mebusu Hasan Fehmi Beyin; Emval ve Emlâki Düşman, Ussat ve Hasbellüzum Hükümet Tarafından Tahrip Edilmiş Olanların Maliyeye İntikal Eden Emlâk Müzayedelerinden Alacakları Mesken Bedellerinin Mahsubu Umumî Kanunu Mucibince Takas ve Mahsubuna Maliye Vekâletinin Mezuniyeti Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/484)		1	
429	Gaziantep Mebusu Hafız Şahin Beyin; 14 Nisan 1334 Tarihli Gümrük Kanununun Kırk Üçüncü Maddesinin Fıkrai Ahiresinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/485)			1
430	Çorum Mebusu Doktor Mustafa Bey ve Onbir Refikinin; “Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vergisi” Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/486)			1
431	Niğde Mebusu Halit Hami Beyin; “İtfayı Cürüm Kanunu” Unvanlı Teklifi Kanunisi (2/489)		1	
432	Biga Mebusu Şükrü Beyin; 11 Kânunusani 1339 Tarih ve 295 Numaralı Kanunun Altıncı Maddesine Bir Zeyl İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi (2/487)		1	
433	Urfa Mebusu Refet Beyin; Hizmeti Maksureye Tabi Muallimlerin Dokuz Aylık Vazsifei Askeriyelerini İki Sene Zarfında İfa Etmelerine Dair Teklifi Kanunisi (2/488)			1
434	Giresun Mebusu Hakiki Tarık Beyin; 134 1 Senesi Muvazeneli Umumiye Kanununun 61 nci Maddesi Hükmü İle Üç Senelik Darülmualimin Mezunlarına Teşmil Edilmiş Olan Müstesniyatın İki Senelik Mezunlara da Teşmile Dair Teklifi Kanunisi. (2/490)	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
435	İdare Heyetinin; İstiklâl Mehakimi Kanununun Onikinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi.(2/491)	1		
436	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin Harcırahlarını Alıpta Mahalli Memuriyetlerine Gitmeyenler Hakkında Bazı Tedabir İhtihazına Dair Kanun Teklifi (2/140)		1	
437	Sabık Erzurum Mebusu Salih Efendinin; Belediyeler Tarafından Memleket Hastaheneleriyle Belediye Eczahaneleri Namına Celp Edilecek Cezayı Tıbbiynin Gümrük Resminden İstisnasına Dair (2/149)		1	
438	Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyin, Konya Hareketi Arzı Neticesinde Harap Olan Yerlerin İnşasına Muktası Kerestelerden Resim Alınmaması ve Müterakim Yergilerin Affı Hakkında Kanun Teklifi (2/148)		1	
439	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Ereğli Havzai Fahmiyesine Ait Bedeli Mukataanın Evkafa Verilmek Şartıyla Mezkûr Havzanın Doğrudan Doğruya Maliyece İdaresi Hakkında Kanun Teklifi (2/138)		1	
440	Saruhan Mebusu Sabıkı Refik Şevket Bey ve Rüfekasının Emvali Metrukenin Sureti İdaresi Hakkında Kanun Teklifi (2/144)		1	
441	Sabık Ertuğrul Mebusu Osman Zade Hamdi Beyin; Hidematı Vataniyede Bulunan Zabıtana Kıdem Zammı İtası Hakkında Kanun Teklifi (2/11)		1	
442	Sabık Kozan ve Lâhik Çorum Mebusu Doktor Mustafa Beyin; Maarifi Umumiye'nin Tensiki Hakkında Kanun Teklifi (2/54)		1	
443	Kavanini Maliye Encümeninin, Altıncı Avans Kanununun Sekizinci Maddesini İlga Eden Mevaddı Kanuniye	1		
444	Rize Mebusu Esat Beyin; Nevahii Cesime ve Mühimmede Tapu İdareleri Teşkilî Hakkında Kanun Teklifi (2/84)		1	
445	Trabzon Mebusu Celâl Beyin; Evkaf Bütçesine Dahil Mürtezika Maaşatı Hakkında Kanun Teklifi (2/34)		1	
446	Aydın Mebusu Emin Efendinin; Evkaf Nizamnamesinin Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/36)		1	
447	İzmir Mebusu Necati ve Kâmil Beylerin; İzmir Vilâyeti Dahilinde Ödemiş ve Meneimen Kasabalarına Cari Suların İdare ve Temini İsalesinin Mahalli Belediyelerine Terki Hakkında Teklifi Kanunisi (Şehir ve Köylere Su Tedariki Hakkında Kanun Lahihası (Sular Hakkında Kanun Lâyihası)) (2/492)		1	
448	Denizli Mebusu Yusuf Beyin; Balkan ve Harbi Umumî Muharebatına İştirakle Hayat ve Mematı Meçhul Olanlar Hakkında Teklifi Kanunisi (2/494)		1	
449	Urfa Mebusu Refet Beyin; İlkmeç Muallimleri Kanununun Birinci ve İkinci ve Sekizinci Maddelerinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (Maarif Teşkilâtına Dair Kanun) (2/493)		1	
450	Urfa Mebusu Refet Beyin; Ordu Tedrisat Kanununun 12 nci ve 13 ncü Maddelerinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (Maarif Teşkilâtına Dair Kanun) (2/495)		1	
451	İzmir Mebusu Münir Beyin; İdarei Umumiye Vilâyet Kanununun 106 ncı Maddesine Beşinci Bir Fıkranın İlâvesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/496)		1	
452	Dahiliye Encümeninin;Donanma Cemiyetinin İlgaı Hakkındaki Kararnamenin Lâğviye Haiz Olduğu Hukukun Türk Tayyare Cemiyetine Devri Hakkında Kanun Teklifi	1		
453	Konya Mebusu Refik Beyin; Mevcut ve Münderis Kabristanların Belediyelere Terki Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/497)			1
454	İzmir Mebusu Münir Beyin; Mahsulâtı Arziye Vergisi Kanununun Üçüncü Maddesine Bir Fıkra İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi. (2/498)		1	
455	İzmir Mebusu Münir Beyin; İdarei Umumiye Vilâyet Kanunu Muvakkattinin Yetmiş Üçüncü Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/499)	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
456	Giresun Mebusu Kâzım Bey ve Rüfekasının; Fındık İhracında Kullanılan Yeni Çuvalların, Halı Nesic ve İmalinde Müstamel Çözü ve Kaslam İplikleri İle Üzüm ve İncir Kutuları ve Kutuluk Keresteler Misilli, Teminata Raptan Kabulü Muvakkat Usulüne Tabi Tutulması Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/500)			1
457	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin; 13 Mart 1341 Tarih ve 441 Numaralı Kanunun Birinci Muaddel Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/501)			1
458	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin;Teşviki Sanayi Kanunundan İstifade Eden Fabrikaların Tefsirine Zaruret Görüldüğü Takdirde İndellüzum İstimlâk Kanununun Tabikine Dair Teklifi Kanunisi. (2/502)		1	
459	Urfa Mebusu Refet ve Afyonkarahisar Mebusu İzzet Ulvi Beylerin; Türkiye Cumhuriyeti Dahilinde Türk Tebaasının Türk Dilinden Başka Diller İle Konuşmaması Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/503)			1
460	Mardin Mebusu Ali Rıza Bey ve Rüfekasının; Ziraat Makinelerinde İstimâl Olunan Mevadı Müştai ve Yağlarla Ziraatte Müstamel Mevad ve Müstahzaratı Kimyeviyeinin Gümrük İstimlâk ve Belediye Resimlerine Dair Teklifi Kanunisi. (2/504)	1		
461	Nizamnamei Dahili Encümeninin Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/505)		1	
462	Nizamnamei Dahilî Encümeninin; Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenlerine Davet Edilecek Şahitler Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/506)		1	
463	Konya Mebusu Mustafa Feyzi Beyin; Resmen Teşekkül Etmiş Mahalle ve Karyelerin Eşhası Hükmiyeden Addiyle Emvali Gaynmenkule Tasarruf Edebilmeleri Hakkında Teklifi Kanunisi (2/507)		1	
464	Malatya Mebusu Reşit Beyin; 3 Nisan 1340 Tarih ve 459 Numaralı Mahsubu Umumî Kanununun 9 ncü Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi. (2/508)			1
465	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin; Pullu İlânların Muhafaza Mecburiyetinin Bir Seneden Altı Aya Tenzili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/509)	1		
466	İstanbul Mebusu Ahmet Hamdi Beyin;18 Sefer 1299 Tarihli Zabıta Saydiye Nizamnamesine Bazı Mevad Tezyili Hakkında Kanun Teklifi (2/510)	1		
467	Denizli Mebusu Haydar Rüştü Bey ve Rüfekasının; Ermeniler Tarafından Siyasi Maksatla Şehid Edilen Türk Rüesayı Siyasiyesinin Eytam ve Erâmiline Ermeni Emvali Metrukesinden Mesken Temlik Hakkında Teklifi Kanunisi (2/511)		1	
468	Karahisarışarki Mebusu İsmail Beyin; Dahilde Mevcut İstok Yeni Feslerin Harice İhracını Teshil ve Gümrük Resminin İadesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/512)			1
469	İsparta Mebusu Mükerrrem Beyin; İstanbul Haritzedegân Apartmanlarının Tayyare Cemiyetine Terk ve Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/513)	1		
470	İzmir Mebusu Ahmet Münir Beyin; (Ford) ve Bu Sistemdeki Otomobillerin Gümrük Resminden İstisnası Hakkındaki Teklifi Kanunisi (2/514)			1
471	Diyarbakir Mebusu Zülfî Bey ve Rüfekasının; Türkiye Dahilinde Piyango Keşidesinin Münhasıran Tayyare Cemiyetine Ait Olmasına Dair Teklifi Kanunisi. (2/515)	1		
472	Siverek Mebusu Kadri Bey ve Rüfekasının; (Teşçir Kanunu) Unvanlı Teklifi Kanunisi. (2/516)			1
473	İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi 1341 Senesi Bütçesinin Yedinci Faslına 17 000 Lira Tahsisatı Munzamma İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi. (2/519)			1

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
474	İdare Heyetinin, Divanı Muhasebat 1341 Senesi Bütçesinin On Dokuzuncu Faslına 30 000 Lira Tahsisatı Munzamma İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi. (2/518)		1	
475	Bolu Mebusu Şükrü Beyin; Hükümet Namına Vuku Bulan Müzayede ve Münakasa ve İhale Kanunun Altıncı Maddesine Bir Fıkra Tezyil Edilmesine Dair Teklifi Kanunisi (2/520)	1		
476	Kastamonu Mebusu Halit Beyin; İnebolu - Kastamonu - Çankırı - Ankara Devlet Yolunun 1342 ve 1343 Senelerinde İnşaatını İkmal ve Tamiratını İttam İçin Muktezi Meblağın Nafia Vekâletinin Mezkûr Seneler Bütçesine Faslı Mahsus Olarak Vazı Hakkında Teklifi Kanunisi (2/521)			1
477	Denizli Mebusu Doktor Kâzım Beyin; Denizli - Alaşehir Yolunun Devlet Yolları Meyanına İthali Hakkında Teklifi Kanunisi (2/522)			1
478	Müdaafai Milliye Encümeni'nin; Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununun Beşinci Maddesine Muaddil 22 Mart 1330 Tarihli Kanunu Muvakkatin Tadili Hakkında Kanun Teklifi	1		
479	Ertuğrul Mebusu Sabıkı Necip Beyin; Memaliki Müstahlasa Ahalisinin 1335, 1336 ve 1337 Seneleri Aşar Borçlarının Affı Hakkındaki (2/145)		1	
480	1341 Senesi Darülfünun Bütçesine Tahsisatı Munzamına İtası Hakkında Muvazenei Maliye Encümeni Mazbatası ve Teklifi Kanunisi (2/517)	1		
481	Çorum Mebusu İsmail Kemal Beyin; Yol Mükellefiyeti Kanununun Dördüncü, Beşinci ve Onyedinci Maddelerinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/523)		1	
482	Bolu Mebusu Mehmet Vasfî Beyin; Ormanlardan Çıkarılacak Kereste ve Mahrukatın Muamelei Resmiyesinin Ormanlarda İkmal Edildikten Sonra Her Yerde Serbest Nakliye İmrar Edilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/524)	1		
483	Denizli Mebusu Yusuf Beyin; Mahsulâtı Arziye Vergisi Kanununun 2 nci Maddesinin Dakik Hakkındaki Fıkrasının Tadiline Dair Teklifi Kanunîsi. (2/525)		1	
484	Kayseri Mebusu Zeki Beyin; Cinayet Mahkemeleri Heyetinin, Bir Reis İle İki Azadan Mürrekkep Olarak, Teşkilî Hakkında Teklifi Kanunisi (2/531)		1	
485	Denizli Mebusu Yusuf Kemal Beyin Orman Nizamnamesinin Sekizinci Maddesinin Son Fıkrasının Tadili Hakkında Teklifi Kanunîsi(2/527)		1	
486	Denizli Mebusu Yusuf Kemal Beyin Türkiye'de Mevcut Bilûmum Ormanların Fenni Usulu İdare ve İşletilmeleri Hakkındaki 22 Nisan 1340 Tarih ve 504 Numaralı Kanunun Son Fıkrasının Tadiline Dair Teklifi Kanunîsi (2/530)		1	
487	Karesi Mebusu Vehbi Bey ve Rüfekasının; Bandırma Limanındaki Mağruk Tarak Dubalarını Bandırma Belediyesine Terklerine Dair Teklifi Kanunîsi (2/529)			1
488	Karesi Mebusu Vehbi Beyin; Vilâyat Belediye Kanununa Bazı Mevad Tezyiline Dair Teklifi Kanunîsi (2/528)	1		
489	Urfa Mebusu Refet Beyin; “Tayyare İanesi” Unvanlı Teklifi Kanunîsi (2/526)			1
490	İsparta Mebusu Mükerrrem Bey ve Rüfekasının; “Türkiye İş Bankası Muafiyet Kanunu” Unvanlı Teklifi Kanunileri (2/532)			1
491	Kayseri Mebusu Zeki Beyin; Usulü Muhakemei Hukukiye Kanununun 151 nci Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi (2/533)		1	
492	Rize Mebusu Ekrem Beyin; Vekâletler Binasına Tercihan Her Vekâlet Memurini İçin Apartmanlar İnşası Hakkında Teklifi Kanunisi.(2/535)			1
493	İstanbul Mebusu Doktor Hakkı Şinasi Paşanın; Emvali Milliye ve Metrûkeden Olan Emlâki Vakfiyenin Sureti Furuhi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/534)			1
494	Kayseri Mebusu Zeki Beyin; Usulü Muhakemei Hukukiye Kanununun 67 nci Maddesine Bir Madde Tezyiline Dair Teklifi Kanunisi (2/536)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
495	Denizli Mebusu Necip Ali Bey ve Rûfekasının; Sabık İstanbul Mebusu Merhum Ahmet Selâhattin Beyin Yoksul Kalan Ailesinin Terfihine Dair Teklifi Kanunisi. (2/537)	1		
496	Sabık Kütahya Yeni Aksaray Mebusu Besim Atalay Beyin; “Evkafı Celâliye” Hakkındaki Teklifi Kanunisi (2/40)		1	
497	Sabık Kırşehir Mebusu Sadık Beyin Memurin Muhakemat Kanununun Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/104)		1	
498	Sabık Trabzon Mebusu Şükrü Beyin Memurin Muhakemat Kanununun Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/105)		1	
499	Muvazenei Maliye Encümeni’nin; Muhassessatı Zatiye Müdüriyeti 1341 Senesi Bütçesin Tahsisatı Munzamına İlâvesine Dair Kanun Teklifi	1		
500	Bozok Mebusu Ahmet Hamdı Beyin; 12 Şubat 1340 Tarih ve 410 Numaralı Sayım Kanununun Altına Maddesini Muaddil Kanunun Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/538)		1	
501	Aydın Mebusu Mithat Beyin; Bir Nafia Fen Mektebi Kûsadına Dair Teklifi Kanunisi.(2/539)			1
502	Aydın Mebusu Mithat Beyin; Bağdat Demiryolunun Keller - Ceyhan İstasyonları Arasındaki Bir Noktadan Başlıyarak Malatya’dan Pilişmürür’den Ergani’ye Münthehi Olmak Üzere Yetmiş Beş Santimetrelik Bir Demiryolu İnşiasına Dair Teklifi Kanunisi (2/540)			1
503	Artvin Mebusu Hilmi Beyin; Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununa Bazı Mevad Tezyili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/541)			1
504	Ankara Mebusu İhsan Beyin; İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun Yüz Onuncu Maddesine Bazı Mevad Tezyili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/542)			1
505	Canik Mebusu Cavit Paşanın; Yol Mükellefiyeti Kanununun Beşinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/543)		1	
506	Mardin Mebusu Abdülgani Bey ve Rûfekasının; Mardin Mebusu Sabıkı Merhum Derviş Bey Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi(2/544)	1		
507	Cebelibereket Mebusu Ayni Paşa ve Rûfekasının; Rize Mebusu Merhum Rauf Beyin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/545)	1		
508	Denizli Mebusu Yusuf Bey ve İki Refikinin; Denizli Vilâyeti Dahilinde Bulunan Şamlı Çiftliği Bedeli İcarının Affına Dair Teklifi Kanunisi (2/546)	1		
509	Ardahan Mebusu Sabıkı Server Bey ve Rûfekasının; Elviyei Selâsedeki Mirî Ormanların Usulü İdaresine Dair Kanun Teklifi (2/46)		1	
510	Rize Mebusu Sabıkı Osman Beyin, Memurini Dahiliyenin Sureti Azil ve Nasbi Hakkında Kanun Teklifi (2/166)		1	
511	Muş Mebusu Sabıkı Gani Beyin; Kadıların Memurin Muhakemat Encümenine İştirak Etmemeleri Hakkında Kanun Teklifi (2/97)		1	
512	Afyonkarahisar Mebusu Sabıkı Şükrü Beyin; Kanunu Cezanın 201 nci Maddesinin 22 Mayıs 1327 Tarihli Zeylinin Tadiline Dair Kanun Teklifi (2/113)		1	
513	Bolu Mebusu Sabıkı Abdullah Beyin; Nakzı Siyam Edenlerin Tecziyesi Hakkında Kanun Teklifi (2/101)		1	
514	Konya Mebusu Sabıkı Vehbi Beyin; Kadın Raks Ettirenlerin Teşdidi Cezası Hakkında Kanun Teklifi (2/114)		1	
515	Saruhan Mebusu Merhum Reşat Beyin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında ve Muvazenei Maliye Encümeninin Teklifi Kanunisi	1		
516	Antalya Mebusu Sabıkı Halil İbrahim Beyin; Matbuat Kanununun Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/102)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
517	Muvazenei Maliye Encümeni'nin; Büyük Millet Meclisi Divanı Riyaseti Azasına Tazminat İtasına Dair Kanun Teklifi	1		
518	Muvazenei Maliye Encümeni'nin; Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1926 Senesi Bütçesinin Kabul ve Tasdikine Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun Teklifi	1		
519	Muvazenei Maliye Encümeni'nin; Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryollarının İdaresine Ait Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevkii Meriyete Vaz'ına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun Teklifi	1		
520	Muvazenei Maliye Encümeni'nin; Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesine Ait Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevki Meriyeti Vazına Kadar İfa Olunacak Hidamat Hakkındaki Kanun Teklifi	1		
521	Kastamonu Mebusu Mehmet Fuat Bey ve Rüfekasının; Kastamonu Mebusu Merhum Ahmet Mahir Efendi Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklif Kanunîsi (2/551)			1
522	Karesi Mebusu Ali Şuuri Beyin; Mübadeleye Gayritabi Eşhası Mütegayyibeye Ait Olup, Hükümet Yedinde Bulunan Emlâk ve Arsaların Türk Tayyare Cemiyetine Terki Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/555)			1
523	Saruhan Mebusu Yaşar Beyin; Hariçten İthal Olunacak Koşum ve Çift Hayvanatının Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkında Teklif Kanunisi. (2/557)			1
524	Kırklareli Mebusu Doktor Fuat Bey ve Rüfekasının; Himayei Etfal Cemiyetinin Damga Resminden İstisnası Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/556)	1		
525	Çankırı Mebusu Talat Beyin; Köy Kanununun Bazı Mevaddını Muaddel Teklifi Kanunisi. (2/558)			1
526	Siverek Mebusu Kadri Ahmet Beyin; Memurini Fa'alenin Zatî Hayvanlarının Tarafı Devletten İaşesi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/559)			1
527	Canik Mebusu Çavrit Paşa ve Rüfekasının; Samsun'da Emvali Metrukeden Bulunan Boduroğlu Sinema Binasının Samsun Hilaliahmer Cemiyetine Terk ve Teberruu Hakkında Teklifi Kanunisi (2/560)		1	
528	Saruhan Mebusu Yaşar Beyin; Saruhan Vilâyetinde 1340 Senesinde Zuhur Eden Doludan Mahsulü Hasara Uğrayan Emvali Metruke Tarla ve Bağlarının Bedeli İcarlarının Affı Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/561)	1		
529	Muvazenei Maliye Encümeninin; Evkaf Müdüriyeti Umumiyesine Ait Üç Aylık Tahsisatı Munzamına Kanununun Mevkii Meriyete Vaz'ına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Teklifi Kanuni (2/552)	1		
530	Öksüz Yurtlar Müdüriyeti Umumiyesinin Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Muvazenei Maliye Encümeni Kanun Teklifi (2/553)	1		
531	Darülfünun Emanetinin Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Muvazenei Maliye Encümeni Kanun Teklifi (2/554)	1		
532	Amasya Mebusu Ali Rıza Beyin; Evkafı İslâmiyenin İdaresi Hakkında Kanun Teklifi		1	
533	Sabık Kastamonu Mebusu Abdülkadir Kemali Beyin, Bilcümle Evkafın Ancemaatin İdare ve Muamelâtının Memurini Vakfiye Canibinden Tedviri Hakkında Kanun Teklifi		1	
534	Sabık Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendi ve Rüfekasının Kazalarda Birer Şûrayevkaf Teşkili Hakkında Kanun Teklifi		1	
535	Muvazenei Maliye Encümeninin; Ankara Şehremanetine İki Milyon Lira İkrasına Dair 770 Numaralı Kanunun İkinci Maddesindeki Fasıllı Numarasının Tashihi Hakkında Kanun Teklifi	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
536	Çankırı Mebusu Talât Beyin; Müzayede, Münakaşa ve İhalât Kanununun Yedinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/562)		1	
537	Cebelibereket Mebusu Avni Paşanın Harp Malûllerinin Devlet Hizmetlerinde İstihdamları ve Bu Halde Maluliyet Maaşlarının Kat Edilmemesi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/563)			1
538	Trabzon Mebusu Abdullah ve Antalya Mebusu Ahmet Saki Beylerin; Tekaüt Maaşı İle Muallimlik Maaşının Bir Zat Uhdesinde İçtima Edebilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi, (Tekaüt Maaşı İle Muallim ve Müderrislik,Doktor, Eczacı ve Baytarlık Maaşlarının Bir Zat Uhdesinde İçtima Edebileceğine Dair Kanun) (2/564)	1		
539	Mardin Mebusu Ali Rıza Bey ve İki Refikinin; Zürrai Takviye Masrafından Tedeyyün Ettirilen ve Ettirilecek Olan Mebalîğden İstirdat Kılınacak Olanların Ziraat Bankasına İtası Hakkında Teklifi Kanunisi, (2/565)			1
540	Edirne Mebusu Şeref Beyin; Belediye Kanununun Tadili Hakkında (2/64)		1	
541	İdare Heyetinin, 1341 Senesi Meclis Bütçesine Tahsisatı Munzamına İtası Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/566)	1		
542	Urfa Mebusu Refet ve Afyonkarahisar Mebusu İzzet Ulvi Beylerin, Ankara'da Zincirli Cami Medresesinin Muallimler Birliği Umumî Merkezine Verilmesi Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/568)		1	
543	Urfa Mebusu Rafet Reyim, Lise ve Âli Mektep Mezunu Olup da İptidai Muallimliğinde Hizmet Edenlerin Muallim Hukuk ve İmtiyazını Haiz Olmaları Hakkında Teklifi Kanunisi (İlk Mektep Muallim ve Muavinleri Hakkında Kanun)(2/569)		1	
544	Afyonkarahisar Mebusu Ali ve Denizli Mebusu Nacip Ali Beylerin, İstiklâl Mehakimi Kanununun Üçüncü Maddesinin (C) Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun Teklifi. (2/570)	1		
545	Giresun Mebusu Tahir Beyin; Emvali Teminiyesi Hazine Namına Tefevvüz Edilmiş Olanların 23 Kânunusani 1926 Tarihli Mahsubu Umumi Kanunundan İstifade Ettirilmeleri Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/571)			1
546	Menteşe Mebusu Esat Beyin, Ziraat Mektebi Mezunlarına Meccanen Arazi İtası Hakkında Teklifi Kanunisi (2/573)		1	
547	Diyarbakir Mebusu Zülfi Beyin; Çorum Mebusu Merhum Ferit Bey Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Baklanda Teklifi Kanunîsi (2/574)	1		
548	Saruhan Mebusu Yaşar Beyin; Bağ ve Bahçe ve Emsali Mezruatın Sulanmasında Kullanılan Motorlara Muktazi Mevaddı Müştailenin Gümrük ve İstihlâk Resimlerinden Muafiyeti Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/575)			1
549	Urfa Mebusu Refet Beyin; İlk Tahsilin Münhasıran Türk Mekteplerinde Verilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/577)			1
550	Urfa Mebusu Refet Beyin; Lise ve Orta Mekteplere Leylî Meccani Talebe Kabulü Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/578)	1		
551	İstanbul Mebusu Edip Servet Beyin; Madenlerden Alınan Rüsumu Nisbiyenin Tenzili Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2 576)			1
552	Bitlis Mebusu Muhittin Nami Beyin; Takvim ve Muhtıra Defterleri İle Hususî Salnamelerin Tabı ve Furuhtu Hakkının Tayyare Cemiyetine Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/579)			1
553	Aydın Mebusu Mithat Beyin; Türkiye'de İnşa Olunacak Şimendiferlerde Ahşap Travers İstimali Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/580)			1
554	Afyonkarahisar Mebusu Ruşen Eşref Beyin; İstanbul Mebusu Merhum Abdurrahman Şeref Beyin Kerimelerine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/581)	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
555	İdare Heyetinin; Şûrayıdevlet Memurin Muhakematına Müteallik Vazaifinin Sureti İfası Hakkındaki Kanuna Müzeyyel 19 Nisan 1341 Tarihli Kanunun İkinci Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi. (2/583)	1		
556	İdare Heyetinin; Büyük Millet Meclisinin 1926 Senesi Bütçesinin Yedinci Müteferrika Faslına Tahsisatı Munzamına İtası Hakkında Kanun Teklifi. (2/584)	1		
557	Malatya Mebusu Reşit Beyin; Mahsubu Umumi Kanununa Bir Madde Tezyili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/585)			1
558	Konya Mebusu Musa Kâzım Beyin; Türk Tayyare Cemiyeti Muamelâtının Umumî İstihlâk Vergisinden İstisnası Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/586)	1		
559	Gaziantep Mebusu Ali Cenani Beyin; İhraç Edilecek Tütünlerden Resim İstiyfası Hakkında Kanun Teklifi (2/81)		1	
560	Muvazenei Maliye Encümeninin; Maarif Teşkilâtına Dair 22 Mart 1926 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun Teklifi (2/572)	1		
561	Adliye Encümeninin; Mahkemei Temyiz Teşkilâtının Tevsiine ve Temyiz Merkezinin Ankara'ya Nakline Dair Kanun Teklifi(2/567)	1		
562	Posta ve Telgraf Encümeninin; 4 Şubat 1340 Tarih ve 406 Numaralı Telgraf ve Telefon Kanununun 33 Ncü Maddesinin Tayyî ve Müteakip Madde Numaralarının Tashihi Hakkında Kanun Teklifi	1		
563	İsparta Mebusu Sabıkı Tahir Beyin; Damga Kanununa Muhalefetten Dolayı Alınan Cezai Nakdilerin Affı Hakkında Kanun Teklifi (2/67)		1	
564	Çorum Mebusu Sabıkı Ferit Beyin; Memurini Mülkiyenin Tekaüdüne Dair Kanunun Tadili Hakkında Kanun Teklifi (2/72)		1	
565	Erzurum Mebusu Sabıkı Salih Beyin; Muhacirlere Verilen Arazi Hakkında Kanun Teklifi (2/74)		1	
566	Menteşe Mebusu Esat Beyin; İstirdat Olunan Mahallere Memaliki Ecnebiyeden Gelecek Kerestelerin Gümrükten İstisnası Hakkında Kanun Teklifi (2/77)		1	
567	Malatya Mebusu Reşit Beyin; Cenup Gümrüklerinde Müsadere Edilen Eşya Hakkında Kanun Teklifi (2/79)		1	
568	Muş Mebusu Hacı Ahmet Beyin; Tekâlifin Sureti Tahsili Hakkında Kanun Teklifi (2/88)		1	
569	Sabık Sivas Mebusu Vasıf Beyin; Himayeî Etfal İçin Bazı Mevaddan Resim Ahzine Dair Kanun Teklifi (2/83)		1	
570	Sabık Kırşehir Mebusu Sadık Beyin, Mahkûm Memurin ve Zabitan Maaşatı Hakkında (2/78)			1
571	Adliye Encümeninin; Ticaret Kanununun Süreti Tatbikine Dair Kanun Teklifi	1		
572	Muvazenei Maliye Encümeninin;Muhassesatı Zatiye 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamına İlâvesine Dair Kanun.	1		
573	Kavanini Maliye Encümeninin; Orman Nizamnamesinin 16 ncı Maddesi Mucibince Alınacak Yaylakıye Resminin İlgasına Dair Teklifi Kanunisi (2/588)	1		
574	Şarkikarahisar Mebusu Ali Sururi Bey ve Rüfekasının; Hususi Binası Olmayan Türk Ocaklarına Satılacak Binalar Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/589)	1		
575	Gaziantep Mebusu Ali Cenani Bey ve Rüfekasının, Ticaret Odaları Kanununun Sekizinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/590)			1
576	Konya Mebusu Refik Beyni; Cumhuriyet Bayramı Günü Mektup ve Telgraflara Ücretlerinden Maada Hilâliahmer Namına Pul İlsakı Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/591)			1

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
577	İdare Heyetinin; Büyük Millet Meclisi 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamama İtası Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/587)			1
578	Antalya Mebusu Rasih Beyin; Ticaret Vekâleti Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Teklifi Kanunisi. (2/592)			1
579	İdare Heyetinin; Büyük Millet Meclisi 1925,1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/594)			1
580	Sivas Mebusu Rahmi Beyin; Oyun Kâğıtlarıyla Sinema Filimlerinin Hariçten Telbi ve Divan ve Takvim İlanları İmtiyazının Hilâlahmer'e Verilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/593)	1		
581	İdare Heyetinin, 19 Nisan 1341 Tarihli Kanunun İkinci Maddesinin Tadili ve Büyük Millet Meclisi 1926 Senesi Bütçesinin Müteferrika Faslına Tahsisat Vaz'ı Hakkında (2/583)			1
582	İdare Heyetinin, 19 Nisan 1341 Tarihli Kanunun İkinci Maddesinin Tadili ve Büyük Millet Meclisi 1926 Senesi Bütçesinin Müteferrika Faslına Tahsisat Vaz'ı Hakkında (2/584)			1
583	Rize Mebusu Esat Beyin Hopa'da Kara Hasan ve Kara Ali Oğullarının Hazineye Teberru Ettikleri Arsaların Kendilerine İadesi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/594)	1		
584	Muvazeneyi Maliye Encümeninin;1926 Senesi Maliye Vekâleti Bütçesine 3 400 Lira Tahsisatı Fevkalâde İlavesine Dair Kanun Teklifi	1		
585	İzmir Mebusu Münir Beyin, Teşkilatı Mülkiye Kanununun 8 nci Maddesine Bir Fıkra İlâvesi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/595)	1		
586	Kocaeli Mebusu Süreyya ve Denizli Mebusu Mazhar Müfit Beylerin Merhum Hayati Beyin Ailesiyle Çocuklarına Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/596)			1
587	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin, Umumî İstimlâk ve Eğlence Hususî İstimlâk Vergileri Hakkındaki Kanunlara Müzeyyel Kanunun 10 ncu Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi. (2/597)	1		
588	Urfa Mebusu Refet Beyin, Maarif Memur ve Müdürlerine Makam Maaşı Verilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/598)			1
589	İstanbul Mebusu Tevfik Kâmil Beyin, “Türk Vatandaşlığı Kanunu” Unvanlı Teklifi Kanunisi. (2/599)			1
590	Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Beyin, Umuru Belediyeye Ait Ahkâmı Cezaiye Hakkındaki Kanunun Altıncı Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi. (2/600)			1
591	Kırklareli Mebusu Doktor Fuat Beyin, Çocukların Umumi Sinema Mahallerine Gitmelerinin Meni Hakkında Teklifi Kanunisi.(2/601)	1		
592	Canik Mebusu Cavit Paşanın Tekaüt Maaşıyla Muallimlik, Doktor, Eczacı, Baytar, Mühendis ve Kondüktörlük Maaşlarının Bir Zat Uhdesinde İçtima Edebileceğine Dair Kanunun Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/602)			1
593	Kırklareli Mebusu Doktor Fuat Beyin, Çocukların İçki ve Tütün Kullanmaları Memnuiyeti Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/603)			1
594	Müdafaa-i Milliye Encümeninin;Mücadele-i Milliyeye İştirak Etmeyen ve Hududu Millî Haricinde Kalan Erkân, Ümera, Zabitan ve Mensubini Askeriye Hakkında Yapılacak Muameleyi ve Cidali Milliye İştirak Edenlerin Tekaüt Müddetlerinin Sureti Hesabını Natık 25 Eylül 1339 Tarihli Kanunun Yedinci Maddesine Müzeyyel Fıkrai Kanuniye Teklifi Kanunisi	1		
595	Posta ve Telgraf Encümeninin; Hilâlahmer Şefkat ve Hatıra Pullarının İlsakına Dair 8 Haziran 1926 Tarihli ve 919 Numaralı Kanunun Birinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Teklifi	1		
596	Kocaeli Mebusu İbrahim Beyin, Merakibi Bahriyede Bulundurulacak Can Kurtaran Simidi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/604)		1	

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
597	Karasi Mebusu Mehmet Vehbi Beyin, Medaris ve Mekâtibe Kabul Edilecek Talebe Hakkında Kanun Teklifi (Şüheda, Guzat ve Fukara Çocuklarının Mekteplere Leylî ve Meccanî Kabulü Hakkında Kanun) (2/48)		1	
598	Burdur Mebusu Hüseyin Baki Beyin, İlkmeç Muallim ve Muavinleri Hakkındaki Kanunun İkinci Maddesine Bir Fıkra İlâvesine Dair Teklifi Kanunîsi. (2/605)	1		
599	Urfa Mebusu Saffet Beyin, Eğlence Yerlerinden Tayyare Aidatı Alınması Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/606)		1	
600	Denizli Mebusu Yusuf Beyin, İlkmeç Muallim ve Muavinleri Hakkındaki Kanunun Tadiline Dair Teklifi Kanunîsi.2/607		1	
601	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Bey ve Rüfekaşının, Eski Pulların Tayyare Cemiyetine Devri Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/608)	1		
602	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Bey ve Rüfekaşının, Bilumum Muameleli Evrak; Üzerine Tayyare Cemiyeti Fişleri İlsak Olunması Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/609)			1
603	Muş Mebusu İlyas Sami Bey ve Rüfekaşının, Tetkiki Hesabat Encümeni Reis ve Azalarına Hakkı Huzur Verilmesi Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/610)		1	
604	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Bey ve Rüfekaşının, Hariçten Tedarik Olunan Sinema Filmlerinin Türkiye Dahiline Celp ve İthalı Hakkının Tayyare Cemiyetine Verilmesi Hakkında Kanunîsi. (2/611)			1
605	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Bey ve Rüfekaşının, Kıymetleri Ref Edilerek Mevkii Tedavülden Kaldırılan Kıymetli Evrakla Tütün ve Rüsumat İdarelerine, Mahakimi Sulhiyeye Hukukiyeye ve Evlenme Muamelâtına Ait Evrak,Defatir ve Cüzdanların Satılması Hakkının Tayyare Cemiyetine Verilmesi Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/612)			1
606	Kocaeli Mebusu Saffet ve Kastamonu Mebusu Nazmi Beylerin, Memurin Kanununun 47 nci Maddesine Bir Fıkrâ Tezyili Hakkında Teklifi Kanunîleri. (2/613)	1		
607	İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisinin 1926 Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/614)	1		
608	İdare Heyetinin, Riyaseti Cumhur Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/615)	1		
609	Urfa Mebusu Refet Beyin, Sporcuların Şimendüfer ve Vapurlarda Üçde Bir Ücrete Tabi Tutulması Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/616)			1
610	Denizli Mebusu Yusuf Beyin, Tesviyei Deyn Eden Aşar Mültezimlerinden Reddi Ferağ Harcı Alınmaması Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/617)		1	
611	Kütahya Mebusu Nuri Bey ve Rüfekaşının, Manisa, Kasaba ve Alaşehir Kazalarındaki Emvali Metruke Bağlarından Dolu Sebebiyle Hasara Uğrayanlara Ait Bedeli İcar Bakiyesinin Affı Hakkındaki Kanuna Bir Madde Tezyiline Dair Teklifi Kanunîsi. (2/618)	1		
612	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, (Yılbaş) Unvanlı Teklifi Kanunîsi. (2/619)			1
613	Siverek Mebusu Kadri Ahmet Beyin, (Ağaç Dikme) Unvanlı Teklifi Kanunîsi.(2/620)			1
614	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin,Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun 20 nci Maddesine Bir Fıkra Tezyili Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/621)	1		
615	Canik Mebusu Cavit Paşanın, Umuru Belediye Ait Ahkâmı Cezaiyeye Mütedair Kanuna Bir Madde Tezyili Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/622)	1		
616	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin, Lüzumu Olan Müesseselere Milli Emlâkten İrtifak Hakkı Verilmesine Dair Teklifi Kanunîsi.(2/623)			1

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
617	Müdafaai Milliye Encümeninin, İstiklâl Madalyası Kanununun Bininci Maddesine Muaddel 4 Kanunuevvel 1340 Tarih ve 525 Numaralı Kanunun ikincî Maddesine Müzeyyel Kanun Teklifi	1		
618	Müdafaai Milliye Encümeninin; İstiklâl Madalyası Kanununun Birinci Maddesinle Müzeyyel 869 Numaralı Kanunun Üçüncü Maddesine Bir Fıkra İlâvesine Dair Kanun Teklifi		1	
619	Antalya Mebusu Rasih Beyin, Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanununa Bir Madde Tezyili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/624)			1
620	İdare Heyetinin, İstiklâl Mahâkimi Kanununun Tadiline Mütedair Kanuna Bir Fıkra Tezyili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/625)			1
621	Şarkikarahisar Mebusu İsmail Beyin, Limanlar Kanununun Sekizinci Maddesine Bir Fıkra Tezyili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/626)			1
622	Adliye Encümeninin;Hâkimler Kanununun. Altıncı Maddesine Tezyili Muktazi Fıkaratı Kanuniyeyi Mübeyyin Kanun Teklifi	1		
623	Muvazenei Maliye Encümeninin;Maliye Vekâleti 1926 Senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İlâvesine Dair Kanun Teklifi.	1		
624	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin, Memurin Kanununun Otuzbeşinci Maddesinin Tâdili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/627)			1
625	Urfa Mebusu Refet Beyin, Maarif Teşkilâtına Mütedair Kanunun 16 ncı Maddesinin Tâdili Hakkında Teklifi Kanunisi.(2/628)	1		
626	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin Memurin Kanununun 26 ncı Maddesinin “A” Fıkrası İle 52 nci Maddesinin Tâdili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/629)	1		
627	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin, Taksite Rapten Müzayede İle Satılan Emvali Gayri Menkulenin Vergi, Harç ve Rüsüm Kıymetlerinin Takdiri Hakkında Teklifi Kanunisi (2/630)			1
628	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Memurin Kanununun 73 ncü Maddesine Bir Fıkra Tezyili Hakkında Teklifi Kanunisi (2/631)	1		
629	Rize Mebusu Ekrem Beyin, Üç Sene Evvel Evkaf Bankası Müdiriyyeti Umumiyesi Hakkında Verdiği Teklifi Kanunî İle Birlikte Müzakere Edilmek Üzere Evkafın Emlâk Bankasına Devri Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/632)			1
630	Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyin, Hariçten Getirilecek Gluten Mamulâtından Alınacak Gümrük Resmi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/633)	1		
631	Şarkikarahisar Mebusu İsmail Bey ve Rüfekasının, Şarkikarahisar Mebusu Merhum Ali Süruri Beyin Refika ve Çocuklarına Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/634)			1
632	Müdafai Milliye Encümeninin; 4 Kânunuevvel 1336 Tarihli İstiklâl Madalyası Kanununa Müzeyyel Kanun Teklifi	1		
633	Canik Mebusu Cavit Paşa'nın, Asker Malullerin Terfihine Mütedair Kanunun Dokuzuncu Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/635)			1
634	İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Teklifi Kanunisi. (2/636)	1		
635	Canik Mebusu Talât Bey ve Rüfekasının, Bilumum Askerî Malullerin Terfihine Mütedair Kanunun Birinci Maddesine Bir Fıkra Tezyili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/637)	1		
636	Aydın Mebusu Mithat Beyin, Devlet Demdiryolları Kanununun Üçüncü Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunîsi.(2/638)			1
637	Muvazenei Maliye Encümeninin; Mektebi Tıbbiyei Askeriyeden Neşet Edecek Askerî Eczacılarına Verilecek Elbise ve Teçhizat Bedeli Hakkında Kanun Teklifi	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
638	İdare Heyetinin, Riyaseti Cumhur 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Teklifi Kanunisi. (2/641)	1		
639	İdare Heyetinin Nisabı Müzakere Kanununun Tadili Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/640)	1		
640	Trabzon Mebusu Hasan Bey ve Rüfekasının, Edirne Merkez Kazasında Müsakkafat ve Arazinin Yeniden Tahriri Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/642)			1
641	Kastamonu Mebusu Ali Nazmi ve Kütahya Melbusu Ragıp Beylerin, Kütahya Mebusu Merhum Seyfi Efendi Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Teklifi Kanunileri. (2/643)	1		
642	Ankara Mebusu İhsan Beyin, Memurin Kanununun 37 nci Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/645)		1	
643	Kayseri Mıbusu Doktor Halit Beyin, Mahsubu Umumî Kanununun Bazı Mevaddını Muadil 27 Kânunusani 1926 Tarihli Kanunun İkinci Maddesi Fıkrai Ahiresi Hükmünün Bir Sene Müddetle Temdidi Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/644)	1		
644	Çorum Mebusu Ziya ve Aydın Mebusu Mithat Beylerin, Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Teklifi Kanunisi (2/647)	1		
645	Muvazenei Milliye Encümeninin; Düyunatı Sabıkanın Sureti Tediyesi Hakkındaki 12 Nisan 1339 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun Teklifi .	1		
646	Nizamnamei Dahili Encümeninin Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesi Hakkında Teklifi Kanunisi	1		
647	Gaziantep Mebusu Ahmet Remzi Beyin, Mubadeleye Tabi Ahaliye Verilecek Emvali Gayri Menikule Hakkındaki Kanunun Tadiline Dair Teklifi Kanunisi. (2/649)			1
648	Sinop Mebusu Recep Zühtü Beyin, Mücadelei Milliyeye İştirak Etmeyen Memurin Hakkındaki Kanun Hükmünün Bir Sene Daha Temdidine Dair Teklifli Kanunîsi (2/650)			1
649	Ardahan Mebusu Tahsin Beyin, Mübadeleye Tabi Ahaliye Verilecek Emvali Gayrimenkule Hakkındaki Kanunun İkinci ve Yedinci Maddelerinin Tadiline Dair Teklifi Kanunîsi ((2/653)			1
650	Konya Mebusu Refik Bey ve Rüfekasının, Kayseri Şehrinin Su, Elektrik, Mezbahe Tesisatı İçin Mahalli Belediyesince Akdedilecek İstikraza Hükümetçe Kefalet Edilmesi Hakkında Teklifi Kanunîsi (2/652)	1		
651	Denizli Mebusu Haydar Rüştü Beyin, Mücadelei Milliyeye İştirak Etmeyen Memurin Hakkındaki Kanunun Dördüncü Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanunisi. (2/654)			1
652	Çorum Mebusu İsmet Beyin, Müzayede ve Taksitle Satılan Emvali Gayrimenkulenin Vergi, Harç ve Ferağ Kıymetlerine Dair Teklifi Kanunisi,			1
653	Muvazenei Maliye Encümeninin; Erkânı Harbiyei Umumiye Reisinin Makam Tahsisatına Mûteallik 24 Mart 1341 Tarihli ve 588 Numaralı Kanunun Birinci Maddesini Muaddil Kanun Teklifi	1		
654	Muvazenei Maliye Encümeninin; 18 Mart 1926 Tarihli ve 788 Numaralı Memurin Kanununun Birinci Muvakkat Maddesinin Tadili Hakkında Kanun Teklifi	1		
655	Dahiliye Encümeninin; Mücadelei Milliyeye İştirak Etmeyen Memurin Hakkındaki Kanunun Dördüncü Maddesine Zeyl Hakkında Kanun Teklifi	1		
656	Hariciye Encümeninin; Şeraiti Muayyeneyi Haiz Olmayan Osmanlı Tebaasının Türk Vatandaşlığından İskatı Hakkında Kanun Teklifi	1		
657	Bolu Mebusu Şükrü Beyin, Arazi Kanununun Yirminci Maddesine Muzeyyel Kanun Teklifi(2/85)		1	
658	Bütçe Encümeninin; Maliye Vekâleti Senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İlâvesine Dair Kanun Teklifi	1		

S.	Kanun Teklifi Adı	I	II	III
659	İdare Heyetinin, Riyaseticumhur 1927 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Teklifi Kanunisi. (2/658)	1		
660	İdare Heyetinin, Şûrayı Devletin Vazife Mübaşeretı Tarihine Kadar Memurin Muhtakemat Encümeni İle Heyeti Azası Hakkı Huzurlarını ve Mezkûr Encümen ve Heyet Maaş ve Tahsisatlarının Şûrayı Devlet Bütçesinden Tesviyesi Hakkında Teklifi Kanunisi (2/659)	1		
661	Bolu Mebusu Fâlih Rıfki Beyin, Heykeller İle Zafer Abidelerinin Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkında Teklifi Kanunisi. (2/660)			1
662	Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Beyin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesapları Tetkik Encümeninin Murakıp Tayin Edeceği Azaya Verilecek Tahsisat Hakkında Teklifi Kanunîsi. (2/662)	1		
663	İzmir Mebusu Münir ve Urfa Mebusu Refet Beylerin Mektep Vergisi Kanununun 3 ncü Maddesinin Tadili Hakkında Teklifi Kanunîleri (2/661)	1		
664	Bütçe Encümeninin; 21 Mart 1927 Tarihli ve 995 Numaralı Kanunun İkinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun Teklifi	1		
665	Bütçe Encümeninin; Seyrisefain Müdiriyeti Umumiyesinin Sureti İdaresi Hakkında 4 Nisan 1341 Tarihli Kanunun 3 Ncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun Teklifi	1		
666	Bütçe Encümeninin Kazanç Vergisi Hakkında 27 Şubat 1926 Tarihli Kanunun 36 ncı Maddesini Muaddil Teklifi Kanunîsi	1		
667	Bütçe Encümeninin;1927 Senei Maliyesi Maliye Vekâleti Bütçesine Tahsisatı Munzamına İtasına Dair Kanun Teklifi	1		
668	Ticaret Encümeni'nin; Sigorta Şirketleri Hakkındaki Kanuna Müzayyel Teklifi Kanunisi	1		
	Toplam	284	243	141

Not: (I) Bir işareti ile gösterilen sütun yasallaşan teklifleri
 (II) İki İşareti İle gösterilen sütun yasallaşmayan teklifleri
 (III) Üç İşareti ile gösterilen sütun Üçüncü Meclise devredilen teklifleri göstermektedir.